

R

r n.m. inv. Setzena letra de l'alfabet (èrra, èrre).

R Ensemble de toi lu nombres reals. $\diamond \mathbb{R}^*$, ensemble de toi lu nombres reals sensa lo zèro.

R Simbòle dau röntgen.

Ra Simbòle dau radi.

raba n.f. Planta de l'oart, de la familha dei brassicaceas, cultivada per la sieu raïç que si manja ò que s'en fa d'òli.

rabab n.m. Rebab.

rabaiassar vt. 1. Abaiassar torna-mai. 2. Metre mai bas, tornar portar à un reng inferior; reduire l'autoritat, l'influença de. 3. Demenir: *Rabaiassar lu meritís de quauqu'un*. Var.: **rabassar**, **rebaiassar**. $\blacklozenge$ **si rabaiassar** v.pr. S'avilir.

rabassa n.f. 1. Bolet tuberós que creisse sota tèrra, generalament sota dau rore; es preat en coïna per lo sieu esperfum potent. Sin.: **trifola**. 2. Enauçament que fórmon li raïç à l'entorn d'un aubre.

rabànèla n.f. 1. Mostarda dei camps. 2. Rifoà fèr.

rabassar vt. Abaiassar torna-mai. Var.: **rabaiassar**.

rabassier, a adj. Relatiu à la rabassa. $\diamond$ *Rore rabassier*: Qu'au sieu pen crèisson de rabassas. $\diamond$ *Can, poarc rabassier*: Can ò poarc adestrat per destoscar li rabassas.

rabassòt, a adj. Rabassut.

rabassut, uda adj. Si di d'una persona corteta e larga. Var.: **rabassòt**.

rabalhada n.f. Accion de rabalhar.

rabalhaire, airtz n. Persona que rabalha, que cuèlhe.

rabalhar vt. 1. Pilhar quauqua ren qu'es per tèrra. 2. Culhir: *Rabalhar de frucha*.

rabalhat, ada adj. Si di d'una caua qu'es estada arrecampada per tèrra. Sin.: **(ar)recampat**.

rabárbaro n.m. (it.) Rabarbe.

rabarbe n.m. 1. Planta, de la familha dei poligonaceas, provista de fuelhas largui portadi da gròs pecols, que n'en fórmon la part comestibla, caracterisada da un foarta aciditat. 2. Liquor que si fa à partir d'aquesta planta.

rabasta-bastion n.f. (fam.) Gandaula. Sin.: **ravástola**.

rabatamalur n.m. Ribatamalur.

rabatin n.m. (pop.) Pistolet.

rabatons n.m. Loc.: à *rabatons, de rabatons*: Si di d'un accion facha vito e à la precipitada. Var.: **ribatons**.

rabatre vt. 1. Abatre torna-mai. 2. Abaiassar.

rabbìn n.m. (relig.) Prèire de la religion ebraïca.

rabbìnaria n.f. Doctrina e activitat de la religion ebraïca.

rabbìn n.m. Carga de rabbìn.

rabbìn, **a** adj. Que pertòca lu rabbìns ò la rabbìnaria.

rabdomancia n.f. Tecnica divinatória que consistisse à cercar e trovar una persona ò un objècte au mejan d'una bleta de boasc.

rabdomancian, a n. Persona que practica la rabdomancia.

rabdomantic, a adj. Relatiu à la rabdomancia.

rabelar vt. Èstre reticent per faire de despendre, cercar de limitar li despensas.

rabelat, ada adj. Qu'es reticent à despendre. Sin.: **avare, avariçós, racho**.

rabesc n.m. Arabesc.

rabescar vt. Decorar de rabescs.

rabeta n.f. Planta crucifèra dei floretas jauni, cultivada per n'en far d'òli.

rabèu n. inv. (pop.) Avare. Sin.: **racho**.

ràbia n.f. 1. Malautia virulenta que si transmete de l'animau à l'òme. 2. Ensèm dei manifestacions patològiqui umani dau virus de la ràbia, que comprèn una granda eccitacion, una paralisi, pi la moart. 3. Dins la lenga correnta: ira foarta. $\diamond$ *Accès de ràbia*: Còup de colèra brutala e irrepessibla.

rabìc, a adj. Relatiu à la ràbia.

rabilhaire, airtz n. Persona que fa de rabilhatges.

rabilhar vt. 1. Tornar abilhar. 2. Remetre en estat. $\blacklozenge$ **si rabilhar** v.pr. Si tornar vestir.

rabilhatge n.m. 1. Accion de rabilhar, de si rabilhar. 2. Accion de tornar metre en estat, de reparar.

rabìós, oa adj. 1. Que ressent un accès de ràbia. 2. Qu'esprimisse la ràbia: *Un bram rabìós*.

rabìòt n.m. (fam.) 1. Cen que rèsta de manjar après la distribucion. Sin.: **sobras**. 2. Suplement. 3. Temps de servici militari suplementari.

rabiotar vt. (*rabìòti*) (pop.) Pilhar en suplement.

rablat, ada adj. 1. Qu'a lo rable espès. 2. Si di d'una persona pusleu pichina e robusta.

rable n.m. Partida de la lèbre e dau coniu, despí lo bas dei espatlas fins à la coa.

rablura n.f. (mar.) Caduna dei doi caneladuras practicadi de cada costat de la quilha.

rabòt n.m. Autís dau fustier provedit d'un escòpre de metal que sièrve à rasclar e aplanir de pèças de boasc.

rabotada n.f. Còup donat au mejan d'un rabòt.

rabotaira n.f. 1. Màquina-autís de grandí dimensions per usinar de susfàcias parallèli, e dins la quala la copa dau metal es obtenguda per lo desplaçament orizontal, rectiligne e alternatiu de la pèça davant una aisina fixa. 2. *Rabotaira per lo boasc*: Màquina que sièrve à metre à la sieu espessor definitiva una pèça de boasc redriçada sus una faç.

rabotaire, airtz adj. e n. Qu'utilisa un rabòt.

rabotar vt. (*rabòti*) Rasclar e aplanir una pèça de boasc au mejan d'un rabòt.

rabotatge n.m. Accion de rabotar.

rabotós, oa adj. Inegal, cubèrt d'asperitats: Un tròç de boasc rabotós.

rabrunir vt. (*rabrunissi*) 1. Far venir escur. 2. (fig.) Far venir triste.

rabugam n.m. Brondilhada (facha de boasc ò de palha).

raca n.f. Ensèm dei rèstas (pèu e pepins) dei pendons de raïm, après que son estats pressats per obtenir lo jus, e dei quaus es facha la branda.

raça n.f. 1. Populacion animala obtenguda per seleccion e formant una subdivision de l'espècia, compartissent d'unu caractèrs comuns: *Una raça de can.* 2. Categoria de l'espècia umana facha segond de critèris fisiologics e culturals. 3. Linhada, ascendença dins una mema familha. ◇ Prov.: *Raça estirassa*: Lu caractèrs fisics e sobretot morals d'una persona son ereditats dei sieus parents. Sin.: **tau paire, tau fiu**. 4. Grope de cauas que s'assèmblon per forma ò caracteristicas comuni: *Lu maquerons son una raça de pasta.* Sin.: **espècia, mena, sòrta, tipe**. 5. (fam.) *Raça d'un...*: Tèrme de mesprètz.

racalha n.f. Fotralha, gentalha.

racar vt. (*raqui*) (vulg.) Foarajetar per la boca lo contengut de l'estòmegue. Sin.: **debocar, vomir**.

raçat, ada adj. 1. Si di d'un animau qu'es de boana raça, qu'a toti li qualitats pròpri à una raça. 2. Si di d'una persona ò d'una caua que presenta finesa e elegança.

racatge n.m. Fach de racar.

racemic adj. masc. (fis.) Si di d'una combinason de doi isomèrs optic que non càmbia lo camp de polarizacion de la luz.

racho, a adj. e n. 1. Qu'a la cara macada de vairòlas, grelat. Sin.: **croat, vairolat**. 2. (pop.) Reticent à despensar de sòus, avare. Sin.: **avare, cobés**.

racial, a adj. Relatiu à la raça: Discriminacion raciala. Var.: **raciau**.

raciau, ala adj. Racial.

racina n.f. Raïç (espec. *racina cairada* en matematicas).

racinar vt. (rel.) Procedir au racinatge de (una pèu).

racinatge n.m. (rel.) Ornamentacion que sembla l'aspècte de raïç.

racinian, a adj. Pròpri de Jean Racine, dau sieu art.

raciocinament n.m. (lit.) Rasonament excessivament subtiu e ociós. Sin.: **raciocini, raciocinacion**.

raciocinacion n.f. Raciocinament.

raciocinar vi. Rasonar d'un biais excessivament subtiu e ociós.

raciocini n.m. Raciocinament.

racion n.f. Porcion de manjar reservada à un animau ò à una persona, jutjada sufisenta per compaunar un past: *Una racion de civada, una racion militària.*

racional, a adj. 1. Confòrme à la rason. 2. Fondat sus d'un metòde scientific; determinat per de calculs ò de rasonaments. 3. (mat.) *Nombre racional*: Element de l'ensemble **Q** egal au quocient de doi entiers. ◇

Fraccion ò foncion racionala: Foncion numerica egala au quocient de doi polinòmis. Var.: **racionau**.

racional n.m. (Antiqu.) Pèça d'estòfa ornada de pèiras, que lo grand prèire dei Ebreus portava sus lo pièch.

racionalament adv. D'un biais racional.

racionalisacion (-izacion) n.f. 1. Accion de racionalisar quauqua ren. 2. Metòde d'organizacion de la produccion destinada à melhorar lo rendement. 3. Ensèm de mejans mes en òbra dins lo quadre d'un regime parlamentari per assegurar l'estabilitat e l'eficacitat dau govèrn. 4. *Racionalisacion dei causidas budgetari*: Metòde que tempta d'identificar li tòcas e lu objectius que si fíxon lu diferents centres de decision publics, de definir lu mejans que perméton de lu rejónher e de causir per aquò aquelu mai eficaç. 5. (psicol.) Justificacion logica e conscienta d'un comportament que relèva de motivacions inconscienti.

racionalisar (-izar) vt. 1. Far venir mai racional. 2. Melhorar la produccion ò lo rendement gràcias à un metòde nòu. 3. (psicol.) Justificar cen que relèva de motivacions afectivi, de còups que li a inconscienti.

racionalisat (-izat), ada adj. Si di de formulas d'electrostatica e d'electromagnetisme emplegada m'au sistema d'unitats SI.

racionalisme n.m. 1. Sistema filosofic que professa que li a ren dins lo monde que non poasque èstre explicat d'un biais acceptable per la rason umana. 2. Actituda de quauqu'un que si fida exclusivament à la rason e au rasonament. 3. Tendença arquitecturala que privilègia l'estructura e la foncion sobre lo tractament formal e decoratiu.

racionalista adj. e n. Relatiu au racionalisme; partidari dau racionalisme.

racionalitat n.f. Caractèr de cen qu'es racional.

racionament n.m. 1. Accion de racionar quauqu'un ò quauqua ren. 2. Efècte de l'accion de racionar quauqu'un ò quauqua ren.

racionar vt. 1. Limitar la consomacion d'un produch: *Racionar l'aiga*. 2. Atribuir à quauqu'un una quantitat limitada d'un produch, e en particulier d'un aliment: *La frema mi raciona*.

racionari, ària adj. e n. (dr.) Qu'a drech de receure una racion.

racionau, ala adj. Racional.

racisme n.m. 1. Ideologia fondada sobre la crendença que qu'existisse una ierarquia entre lu gropes umans, li «raças»; comportaments qu'aquela ideologia inspira. 2. Actituda d'ostilitat sistematica vèrs una categoria determinada de personas: *Racisme antijoves*.

racista adj. e n. Dau racisme; que manifèsta de racisme.

racolaire, airtz adj. e n. Que racoala: *Una publicitat racolairitz*.

racolar vt. (*racoli*) 1. Atirar per de mejans publicitaris ò autres: *Racolar de clients*. 2. Acostar, sollicitar de passants, en parlant de quauqu'un que si liura

à la prostitucion. 3. (ist.) Recrutar per sorpresa ò per foarça per lo servici militari.

racolatge n.m. Accion de racolar.

racomandable, a adj. Recomendable.

racomandacion n.f. Recomendacion.

racomandar vt. Recomandar.

racomodable, a adj. Que pòu èstre racomodat.

racomodament n.m. Accion de racomodar.

racomodar vt. (racomòdi) 1. Remetre en boan estat un objet frust ò degalhat. 2. (cordura) Reparar un vestit ò un obratge de teissut au mejan d'un fieu e d'una agulha.

racomodatge nm. Accion de racomodar.

racompanhar vt. Acompanhar torna-mai (una persona fins à la sortida, fins au sieu).

raconteira, airtz n. Contaire.

racontar vt. (*racònti*) Cuntar; faire un racònte.

racònte n.m. Relacion oralà ò escricha d'eveniments e fachs reals ò fictius; narracion. Sin.: **cònte**. Var.: **racuènte**.

racòrd n.m. 1. Ligason destinada à assegurar la continuaitat entre doi partidas separadi ò diferenti, ò à tornar establir l'omogeneïtat dei divèrsi partidas d'un tot. Sin.: **connexion**. 2. (tecn.) Pèça destinada à assegurar l'assemblatge de doi tubes. $\diamond$ (cín.) Ajustament dei elements de l'imatge ò dau son entre doi sequenças, doi plans successius, destinat à evitar li incoerenças visuali ò sonòri; plan qu'assegura un tal ajustament.

racordament n.m. 1. Accion de racordar, fach de si racordar; joncion, connexion. 2. (c. de f.) Tròç de via que siève à religar doi linhas diferenti.

racordar vt. (*racòrdi*) 1. Assemblar, religar (doi cauas distincti, separadi); establir un ligam, una transicion entre aquesti cauas). 2. Constituir una comunicacion, una joncion entre: *Doi poants racòrdon li doi ribas*.

racorniment n.m. Fach de racornir.

racornir vt. (*racornissi*) Dessecar, rendre durcoma de còrna.

racuènhà n.f. Ejeccion per la boca dau contengut de l'estòmegue; accion de vomir.

racuènte nm. Racònte.

racum nm. (vulg.) 1. Contengut de l'estòmegue qu'es estat vomit. Sin.: **vomit**. 2. Tèrme d'insulta.

rad n.m. Anciana mesura de dòsi absorbada d'irradiaments ionisaires, que vau 1/100 de gray.

rad Simbòle dau radian. $\diamond$ *rad/s*: Simbòle dau radian per segonda. $\diamond$ *rad/seg²*: Simbòle dau radian per segonda cairada.

rada n.f. Bacin natural ò artificial de granda dimension, desbocant sus la mar, dont li naus poàdon ormejar: *La rada de Vilafranca*.

radar vt. (mar.) Metre una nau en rada.

radar n.m. (acronime de l'anglés *Radio Detection And Ranging*, deteccion e telemetria per ràdio) Aparelh que permete de determinar la posicion e la distança d'un obstacle, d'una nau, d'un avion, etc., per l'emission d'ondas radioelectrici e la deteccion dei ondas remandadi à la sieu susfàcia.

radaràstronomia n.f. Tecnica dau radar aplicada à l'estudi dei astres.

radarista n. Especialista de la messa en òbra e dau manteniment dei radars.

radassa n.f. Rada gròssa ò de paura qualitat.

radassa n.f. 1. (mar.) Bròssa cilindrica provista d'un mànegue usada per netejar lu canons. Sin.: **escobalhon**. 2. Bròssa cilíndrica provedida d'un mànegue usada per netejar lo dedintre d'un objècte, en particulier li jarras dei olivas ò de l'òli. 3. Instrument fach d'una lònga coarda ò d'una ret per pescar lu aliçons. 3. (vulg.) Fretassa.

radassaire n.m. Persona cargada dau netejament au mejan d'una radassa: *Lo radassaire dei jarras*.

radassar (si) v.pr. S'abandonar embé noncalença. Sin.: **si prear**.

radassier n.m. Canapè. Var.: **radassiera**.

radassiera n.f. Radassier.

radent n.m. (arquit.) Arpa, pèira esportenta plaçada à l'extremitat d'un barri, en prevision de la bastison d'un autre obratge en ligason.

radeu n.m. Pichina embarcacion plana, facha de taulas de boasc e usada per lo fret ò lo sauvament.

radelada n.f. Carpenta d'un radeu.

radelier n.m. Conductor d'un radeu.

radi n.m. Element (Ra) de n° atomic 88 e de massa atomica 162,50, foarça radioctiu (descubèrt per Pierre e Marie Curie, lo radi es un metal alcalinoterrós analògue au bari).

radiacion n.f. 1. Accion de raiar un nom dins una lista ò un registre. 2. Emission de particulas energetiqui. Sin.: **raionament**.

radiada n.f. *Radiadas*: Sotafamilha de plantas dau capitule constituït de florons e que tot à l'entorn son dispauadi de flors en lenguetas, coma la margarida (Familha de composeas).

radial, a adj. 1. Relatiu au rai d'un ceucle; que seguissee la trajectòria d'un rai. 2. (anat.) Relatiu au ràdiu. Var.: **radiau**.

radiala n.f. Rota que religa un centre urban à la sieu periferia.

radiança (-ància) n.f. Raionament.

radiant, a adj. Que si difusa per radiacions; qu'emete de radiacions.

radiant n.m. (mat.) Unitat de mesura d'un angle (simbòle rad) equivalent à l'angle que lo sieu som es au centre d'un ceucle e qu'intercèpta sus lo ceucle un arc de longuessa egala à-n-aquela dau rai d'aquieu ceucle.

radiant n.m. (astron.) Ponch celestial que sembla que li estelas filanti n'en vèngon.

radial vt. (*radi*, classic *ràdii*) Levar un nom dins una lista ò un registre. Sin.: **raiar**.

radiat, ada adj. Dispauat en rais.

radiatiu, iva adj. (fis.) Que pertòca li radiacions.

radiator n.m. 1. Aparelh qu'assegura l'escambi de calor per radiacion ò conveccion, à fin de rescaufar una pèça ò un objècte. 2. Elment dau caufatge central qu'assegura l'emission de la calor.

radiau, ala adj. Radial.

radicacion n.f. 1. Accion per la quala si fórmon li raïç d'una planta. 2. Lo tot ò la disposicion dei raïç d'una planta.

radical n.m. 1. (ling.) Forma-raïç d'un mòt, ò element de basa d'un mòt sensa ajonta de sufixe ò d'afixe dins li lengas aglutinanti ò flexionali. 2. (quim.) Espècia quimica que possedisse un ò mai d'un electron non aperiats sus la sieu jaça extèrna. Sin.: **radical libre**. 3. (mat.) Simbòle usat per la notacion dei raïç carradi. 4. Aderent, partidari d'un partit radical. Var.: **radicau**.

radical, a adj. 1. Qu'apartèn à la natura profunda d'un èstre ò d'una caua. 2. Que presenta un caractèr absolut ò definitiu. Sin.: **complet**. 3. Que caracteriza una accion eficaça que si preocupa gaire dei sieu consequenças: *Una mesura radicala*. 4. (ling.) Relatiu au radical d'un mòt. 5. (bot.) Qu'apartèn à la raïç d'una planta. 6. (pol.) Relatiu au radicalisme; que si revendica dau radicalisme. Var.: **radicau**.

radicalament adv. D'un biais radical.

radicalari, ària adj. Relatiu à un radical quimic.

radicalisacion (-izacion) n.f. Accion de radicalisar quauqu'un, quauqua ren ò si radicalisar.

radicalisar (-izar) vt. Rendre quauqu'un ò quauqua ren mai intrasigent e rigorós, en particulier devèrs li sieu opinions politiqui, religioï, ideologiqui e sociali. ♦ **si radicalisar** v.pr. Venir mai intrasigent e rigorós.

radicalisme n.m. 1. Actituda d'esperit e doctrina d'aquelu que voàlon una rompedura tatala m'au passat institucional e politic. 2. Lo tot dei posicions dau partit radical e radical-socialista. 3. Actituda d'esperit d'una intransigença absoluta.

radical-socialisme n.m. Doctrina politica aparentada au socialisme, apareissuda en França dins lu ans 1880-1890.

radical-socialista adj. Relatiu au radical-socialisme.

♦ n. Membre dau partit radical-socialista.

radicant, a adj. (bot.) Si di dei plantas que lu sieus pens eméton de raïç sus diferenti partidi de la sieu longuessa.

radicau, ala adj. e n.m. Radical.

radicèla n.f. Raïç segondària, pichineta.

radicha n.f. Planta de l'oart cultivada per la sieu raïç lònca e carnuda; nom d'aquesta raïç, qu'es comestibla.

radicotomia n.f. (cir.) Seccion d'una raïç nervioa raquidiana, en general sensitiva, per suprimir una dolor.

radicula n.f. (bot.) Partida de la plantula que fornisse la raïç.

radiculalgia n.f. (med.) Dolor ligada à la sofrença de la raïç posteriora d'un nèrvi raquidian.

radiculiti n.f. (med.) Lesion d'una raïç d'un nèrvi raquidian ò d'un nèrvi cranian.

radiestesia n.f. 1. Sensibilitat ipotetica à divèrsi radiacions, conoissudi ò desconoissudi. 2. Metòde de deteccion fondada sobre aquesta sensibilitat.

radiestesista n. Persona que practica la radiestesia.

ràdio n.f. ['radjo] (abrev. it.) 1. Forma abreviada de divèrs mòts (radiodifusion, radiofonia, radiografia, etc.),

en part. de radiodifusion. 2. Emission e transmission radioelectrica, per ondas hertziani, de programas sonòres variats. Sin. **radiofonia**. 3. Estacion que emete d'emissions radiofòniqui. 4. Aparelh que permete de receure li emissions radiofòniqui.

ràdio n.m. 1. Radiotelegrafista. 2. Radiotelefonista.

radioactiu, iva adj. Provedit de radioactivitat.

radioactivacion n.f. Formacion d'un radioelement per irradiacion d'un element non radioactiu.

radioactivitat n.f. Proprietat de divèrs nucleus atomics de perdre espontaneament de la sieu massa en emetent de particulas ò de raionaments electromagnetics.

radioalinhament n.m. (aeron. e mar.) Dispositiu que permete de guidar un avion ò una nau au lònca d'un axe balisat au mejan de doi emissions radiofòniqui.

radioaltimètre n.m. Altimètre qu'emplega lo principi dau radar.

radioamator, tritz n. Amator que practica l'emission e la recepcion sus li ondas corti.

radioastronòme n.m. Especialista de radioastronomia.

radioastronomia n.f. branca de l'astronomia qu'a per objècte l'estudi dau raionament radioelectric dei astres.

radiobalisa n.f. Emetor de pichina potença modulata per un senhal d'identificacion per quidar li naus en mar ò per indicar ai avions la sieu posicion.

radiobalisar vt. Provedir d'una senhalisacion per radiobalisatge.

radiobalisatge n.m. Senhalisacion au mejan de radiobalisas.

radiobiologia n.f. Estudi de l'accion biologica de l'ionisacion que lu rais X, lu còrs radioactius e lu neutrons produon.

radiocaisseta n.f. Aparelh constituit d'un poaste de ràdio associat à un lector de caissetas.

radiocarbòni n.m. Isotòpe radioactiu dau carbòni, de massa 14.

radiocobalt n.m. Isotòpe radioactiu dau cobalt, de massa 60. Sin.: **cobalt 60, cobalt radioactiu**.

radiocomanda n.f. Comanda à distança, au mejan d'ondas radioelectriciqui.

radiocomandat, ada adj. Que fonciona m'una radiocomanda: *Un juguet radiocomandat*.

radiocomunicacion n.f. (tecn.) Telecomunicacion facha au mejan d'ondas radioelectriciqui.

radiocompàs n.m. Radiogoniomètre que permete à un avion ò à una nau de conservar la sieu direccion gràcias ai indicacions qu'una estacion emetritz au soal li fornisse.

radioconcentric, a adj. Si di dau plan d'una aglomeracion que li sieu artèrias, circulari e concentriqui, son religadi entre eli per de vias que fórmon de rais à partir dau centre.

radioconductor n.m. Conductor que la sieu resistança varia sota l'accion dei ondas electromagneticiqui.

radiocristallografia n.f. estudi de l'estructura dei cristals, fondada sobre la difraccion dei rais X, dei electrons, dei neutrons, etc.

radiodermiti n.f. Dermiti deuguda ai rais X ò de substanças radioactivi.

radiodeteccion n.f. Deteccion fondada sobre lo parangon entre de senhals de referença e de senhals radioelectrics remandats à partir de la posicion à determinar.

radiodiagnostic n.m. Aplicacion dei rais X au diagnostic medical, à partir d'una radiografia ò d'una radioscopia.

radiodifusar vt. Difusar per la ràdio.

radiodifusion n.f. 1. Radiocomunicacion à usatge public que compoarta de programas de television, etc. 2. Organisme especialisat dins aquesta activitat.

radioelectric, a adj. 1. Que pertòca la radioelectricitat. Sin.: **hertzian**. 2. Que pertòca lo raionament electromagnetic de longor d'onda superiora au millimètre.

radioelectrician, a n. Especialista de radioelectricitat.

radioelectricitat n.f. Tecnica que permete la transmission à distança de messatges e de sons au mejan d'ondas electromagnetiqui.

radioelement n.m. Element quimic radioactiu. Sin.: *radio-isotòpe*.

radiofare n.m. Estacion emetritz d'ondas radioelectriciqui, que permete à una nau ò à un avion de determinar la sieu posicion e de seguir la rota prevista.

radiofonia n.f. Trasmision dau son per ondas hertziani.

radiofonic, a adj. 1. Relatiu à la radiofonia e la radiodifusion. 2. Que passa à la ràdio: *Un programa radiofonic*.

radiofotografia n.f. (radiol.) Fotografia de l'imatge obtnegut sus un ekran de radiscopia.

radiofotografic, a adj. Relatiu à la radiofotografia.

radiofrença (-ència) n.f. Frença d'una onda hertziana emplegada en radiodifusion.

radiogalaxia n.f. Galaxia qu'emete un raionament radioelectric intense.

radiogoniomètre n.m. (radiotecn.) Aparelh que permete de determinar la direccion d'un emetor radioelectric e que, à bòrd dei avions e dei naus, sièrve à determinar la direccion e la posicion.

radiogoniometria n.f. (radiotecn.) Determinacion de la direccion e de la posicion d'un poaste radioelectric emetor. Sin.: **goniometria**.

radiogoniometric, a adj. De la radiogoniometria.

radiografia n.f. 1. Tecnica de registrament fotografic de l'estructura intèrna d'un còrs espauat à un raionament de rais X; fotografia de l'estructura intèrna ensinda obtenguda. Abrev.: **ràdio**. 2. (fig., lit.) Descripcion profunda e que si vòu objectiva d'un fenomène, d'una persona ò d'un grop social. *Una radiografia de la societat niçarda*.

radiografiar vt. (*radiografi*, classic *radiogràfi*) 1. Obtenir un imatge de l'estructura intèrna d'un còrs en lo sotametent à una projeccion de rais X. 2. (lit.) Analisar mé precision e objectivitat.

radiografic, a adj. Relatiu à la radiografia.

radiograma n.m. Messatge transmés per radiotelegrafia. Sin.: **radiotelegrama**.

radioguidar vt. Procedir au radioguidatge de.

radioguidatge n.m. 1. (radiotecn.) Guidatge d'un engenh mobile (avion, nau, epr ex.) per ondas radioelectriciqui. 2. Difusion d'informacions radiofoniqui que pertòcon la circulacion rotiera.

radio-immunologia n.f. Tecnica de dosatge, au mejan de marcaires radioactius, de gròssi moleculas biologiqui (ormònas).

radio-isotòpe n.m. Radioelement. Sin.: **isotòpe radioactiu**.

radiolari n.m. *Radiolaris*: Classa de protozoaris dei mars caudi formats d'un esquelèt siliciós à l'entorn dau quau raionon de fins pseudopòdes (Embrancament dei rizopòdes).

radiolaritat n.f. Ròca sedimentària silicioa, d'origina marina, formada essencialamet de tèsts de radiolaris.

radiolesion n.f. (md.) Afeccion provocada per lu rais X e lu còrs radioactius.

radiolisi n.f. (quim., fis.) Descomposicion de substanças quimiqui per accion de raionaments ionisaires.

radiolocalisacion (-izacion) n.f. Tecnica de posicionament maritime qu'emplega li ondas radioelectriciqui.

radiolocalisar (-izar) vt. Localisar (una nau) au mejan de la radiolocalisacion.

radiologia n.f. (med.) Partida de la medecina qu'emplega lu rais X, lu isotòpes radioactius e li radiacions non ionisanti (ultrasons) per faire de diagnostics ò en terapeutia.

radiologic, a adj. Relatiu à la radiologia.

radiologista n. Radiològue, radiològa.

radiològue, òga n. Especialista de radiologia. Var.: **radiologista**.

radiometallografia n.f. Radiografia aplicada à l'examèn non destructiu dei metals.

radiomètre n.m. Aparelh que permete de mesurar lo flux d'energia transportada per li ondas electromagnetiqui ò acostiqui, que permete per exemple de mesurar la temperatura à la susfàcia e dins l'atmosphèra dei planetas.

radiometric, a adj. Relatiu à la radiometria.

radionavigacion n.f. (radiotecn.) Tecnica de navigacion qu'emplega de procediments radioelectrics.

radionavigant, a n. Operator de ràdio qu'es membre de l'equipatge d'una nau ò d'un avion.

radionecròsi n.f. (med.) Destruccion dei teissuts deuguda à l'accion dei rais X.

radioproteccion n.f. Lo tot dei mejans emplegats per si protegir còtra lu raionaments ionisaires.

radioreceptor n.m. Poaste receptor de radiocomunicacion.

radioreportatge n.m. reportatge difusat au mejan de la radiodifusion.

radioresistència (-ència) n.f. (biol.) Estat dei teissuts, e especialament dei tumors, que, espontaneament ò après divèrsi irradiacons, an perdut la sieu sensibilitat ai radiacons ionisanti.

radiorevèlh n.m. Aparelh de ràdio associat à un revèlh.

radiós, oa adj. 1. Que dardeja de rais de luz: *Un soleu radiós*. 2. Lusent, luminós. 3. (fig.) Qu'esprimissee lo gaug e la contentessa ò qu'es plen de gaug e de contentessa: *Una cara radioa*.

radioscopia n.f. Examèn dinamic d'un objècte ò d'un organe d'après lo sieu imatge portat sus un ecran fluorescent au mejan de rais X.

radioscopic, a adj. Relatiu à la radioscopia.

radiosensibilitat n.f. (biol.) Sensibilitat dei teissuts vivents à l'accion dei raionaments ionisants.

radiosonda n.f. (meteor.) Aparelh que transmete automaticament à un operator au soal li informacions reculhits per lu elements d'un equipament meteorologic portat perun balon-sonda au cors de la sieu ascension.

radiosondatge n.m. Mesura meteorologica efectuada ua mejan d'un balon-sonda equipat d'aparells radioelectrics emetors.

radiotaxi n.m. Taxi religat à la sieu companhia per un equipament radiofonic.

radiotecnica n.f. Ensèm dei tecnicas d'utilisacion dei raionaments radioelectrics. ◆ **radiotecnic, a** adj. Relatiu à la radiotecnica.

radiotecnician, a n. Especialista de radiotecnica.

radiotelefòne n.m. Telefòne plaçat dins un veïcule e que fonciona en emplantant d'ondas radioelectricui.

radiotelegrafia n.f. Sistema de telefonia qu'emplega d'ondas radioelectricui; tecnologia à la basa dei telefònes mobiles.

radiotelegrafic, a adj. Relatiu à la radiotelegrafia.

radiotelegrafista n. Especialista de radiotelegrafia.

radiotelegrafe n.m. Telegrafe sensa fièu.

radiotelegrafia n.f. Telegrafia sensa fièu.

radiotelegrafiar vt. (*radiotelegrafi*, classic *radiotelegràfii*) Comunicar au mejan d'un radiotelegrafe.

radiotelegrafista n. Especialista de radiotelegrafia; persona que comunica per radiotelegrafia.

radiotelegrama n.m. Radiograma.

radiotelescòpi n.m. (astron.) Instrument destinat à captar li ondas radioelectricui que lu astres eméton.

radiotelevisat, ada adj. Transmés à l'encòup à la ràdio e à la television.

radiotelevision n.f. Lo tot dei installacions, dei servicis e dei programas de ràdio e de television.

radioterapeuta n. (med.) Especialista de radioterapia.

radioterapia n.f. (med.) Tractament per lu rais X, lu rais γ e li radiacons ionisanti.

radiotomia n.f. Planigrafia.

ràdius n.m. Lo mai extèrne dei doi oàs de l'avantbraç.

radob n.m. (mar.) 1. Reparacion de la còca d'un bateu. 2. Bacin ò part dau bacin d'un poart especialament adobat per la reparacion dei bateus.

radobar vt. 1. Adobar torna-mai. 2. (mar.) Reparar la còca d'un bateu. Var.: **radobear**.

radobear vt. (*radobei*) Radobar.

radocir vt. (*radocissi*) 1. Adocir torna-mai quauqua ren. 2. (fig.) Rendre quauqu'un mai doç, mai calme ò mai acomodant.

radon n.m. Element (Rn) de n° atomic 86.

radunança n.f. 1. Accion d'acampar un grope d'objèctes ò de personas en un meme luèc. 2. Grope de personas que son estadi conduchi ò son vengudi volontariament en un meme luèc. Sin.: **acamp, acampada, amassada, assemblada, reünion**.

radunar vt. Metre ensèm en un meme luèc; reünir, acampar de gens ò de cauas. Sin.: **acampar, amassar, assemblar, recampar, reünir**.

radurre vt. (*radui*) Raportar.

rafa nf. Estatgiera per gòts.

rafalesc, a adj. Que fa pensar au biais de l'artista Rafeu. Var.: **rafaelic**.

rafaelic, a adj. Rafelesc.

rafala nf. Bofada de vent potenta. Sin.: **ràfega**.

rafalat, da adj. 1. (mar.) Si di d'una nau que es estada degalhat per li rafalas. 2. (fig.) Arroinat, à cu màncan lu sòus.

rafanela n.f. Sardina, entre la potina e la palalheta.

rafanhós, oa adj. 1. Que presenta una susfàcia rugoa e inegala, rugós. 2 (fig.) Que pòu faire trabucar e tombar, perilhós.

rafatalha n.f. 1. Sobria, rèstas. 2 (fig. pop.) Fotalha, gentalha.

ràfega n.f. 1. Bofada de vent brusca e potenta. Sin.: **rafala**. 2. Atac lançat embé rapiditat e violença per fin de pilhatge, ràzia.

rafegaire nm. Persona que folha dapertot per trovar quauqua ren d'escondut. Sin.: **forgon**.

rafegar vt. Folhar e cercar dapertot per trovar quauqua ren d'escondut. Sin.: **farfolhar, forgonear, refestonar**.

ràfia n.f. Paumolier d'Àfrica e d'Amèrica, que dona una fibra foarça solida, que sièrve à faire de ligams; aquesta fibra.

rafide n.m. Fais de pichini agulhi cristallini, que s'obsèrvon dins diferenti cellulas animalis ò vegetalis.

rafier nm. Vitrier ambulant.

rafigurar vt. Rapresentar au mejan de la paraula ò d'arts grafics una caua ò una persona.

rafinada n.f. Mena de sucre, lo mai pur e lo mai beu de toi lu sucre.

rafinaire n.m. Obrier que rafina.

rafinament n.m. 1. Caractèr de cen qu'es delicat e recercat. Sin.: **delicatessa, finessa, sobtiliessa**,

subtilitat. 2. Si di d'un acte que testimònia un gust per la delicatessa.

rafinar vt. 1. Faire subir à-n-una substança un rafinatge: *Rafinar lo petròli*. Sin.: **epurar**, **depurar**. 2. (fig.) Rendre quauqua ren excessivament delicat; mostrar tròup de delicatessa.

rafinaria n.m. Usina dont si fa de rafinatge.

rafinat, ada adj. 1. Qu'a subit un rafinatge. 2. D'una delicatessa esquista, particulierament recercat ò subtiu: *Una coïna rafinada*. Sin.: **delicat**, **esquist**, **sobtiu**.

rafinatge n.m. Procèssus d'epuracion que permete de rendre un substança pròpria à la consumacion.

rafir vt. (*rafissi*) Passar (una volalha) sus la flama per levar lo rèsta de duvet.

rafla nf. 1. Accion de raflar, de levar rapidament quauqua ren. Var.: **raflada**. ◇ *Faire rafla*: au juèc, partida que permet d'egalisar. 2. Accion policièra facha à l'improvista; arrestacion en massa de personas: *Èstre pilhat dins una rafla*.

rafla n.f. (bot.) Ensèm de dei pedoncles que sostènon lu grans dins una grapa de fruchs (raïm, etc.); partida centrala de l'espiga de gran turc, que sostèn lu grans.

raflada n.f. Rafla.

raflar vt. 1. Pilhar e levar rapidament quauqua ren, sensa ren laisser darrier. 2. Raubar.

raft n.m. (mòt angl.) Davalada esportiva, en radeu pneumatic, de cors d'aiga mé de rapides. Var.: **rafting**.

rafting n.m. (mòt angl.) Raft.

raglan n.m. Vestit dei mànegas estrechi, que la sieu partida superiora es cordura de caire fins à l'encoladura. ◇ *Mànegas raglan*: Mènegas montadi ensinda.

ragondin n.m. Mamifèr rosegaire d'Amèrica dau Sud, de la pèu estimada (Lòng de 50 cm).

ragonhassa n.f. marrit ragost, noiridura infècta.

ragost n.m. Coalheta.

ragostant, a adj. Apetissent.

rai n.m. 1. Pichina quantitat d'aiga correnta, pichin riu. ◇ (loc.) *À rai*: En abondança (en parlant de liquides ò per analogia). Sin.: **à ofa**. 2. Linha drecha de lutz ò de lume. *Un rai de soleu*. 3. Dins una ròda, caduna dei barretas que jónhon lo boton à la gelha. *Rompre lu rais de la ròda de la bicicleta*. 4. (mat.) Linha drecha que parte dau centre d'un ceucle, d'una esfèra, d'un disc ò d'una bola e rejonhe la circonferença ò lo bòrd dau ceucle, de l'esfèra, dau disc ò de la bola. 5. (fig.) Distança determinada d'un ponch d'origina dins toti li direccions. *Un rai de 2 km à l'entorn dau municipi*.

raia n.f. 1. Linha cava traçada dins la tèrra; rega. 2. (fig.) Tota linha ò marca en forma de linha, quala que sigue la susfàcia sus la quala si tròva. 3. Motiu decoratiu compauat de linhas verticalis paraleli: *Una camia à raias*. 4. (fig.) Accès irreprensible que poarta una persona à perdre la sieu temperança; breu moment de folia. *T'a passat la raia? Ti farai passar la raia*. Sin.: **envuèia**, **desidèri**, **volontat**.

raia n.f. (zool.) Grand peis de l'esquelèt cartilatginós, de la familha dei batoïdes, que si reconoisce au sieu còrs

aplanit en forma de lausange, que s'acaba sus doi nadarèlas pectorali largui e horizontali. Sin.: **clavelada**.

raiada n.f. 1. Pichin escolament d'aiga. Sin.: **rai**. 2. Pichina quantitat d'un liquide que corre: *Una raiada d'òli*. 3. Emission de votz à pena audibla.

raiadura n.f. 1. Traça laissada sus un objècte per un còrs talhant ò ponchut. 2. Caneladura elicoïdala d'una arma de fuèc, per donar au projectile un movement de rotacion que n'aumenta la precision.

raiana n.f. Rega que li pluèias càvon naturalament dins un terren en penda, dont si fòrmon de rius efemèrs quora plòu ò s'escorre d'aiga.

raiar vt. 1. Radiar. 2. Anullar au mejan d'un trach: *Raiar un mòt*. 3. Degalhar en faguent una raiadura, de raiaduras. 4. Traçar una raiadura dins una arma de fuèc.

raiar vi. 1. Sorgentar e s'escòrrer, en parlant d'un liquide: *L'aiga raia*. Sin.: **s'avenar**, **gisclar**, **soárger**, **sorgentar**. 2. Traçar una raia, una linha; especialament traçar una raia dins un tèxto per levar un mòt ò un nom, radiar. Sin.: **cancelar**, **escafar**, **esfaçar**.

raida n.f. Socors. ◇ *Raida!* Crit de demanda d'ajuda.

raiat, da adj. Que poarta un motiu à raias: *Una estòfa raiada*.

raieròu vi. Riu ò pichin escolament natural d'aiga.

raïc n.f. 1. (bot.) Organe dei plantas vasculari, generalament sota tèrra, que creisse en sens contrari dau pen, e qu'assegura la sieu alimentacion en aiga e saus minerali. ◇ *Raïs-foart*: Varietat de rifoart dau gust amar prononciat. 2. (anat.) Part d'un organe que li permete de s'implantar dins un autre organe ò dins lo còrs: *La raïc d'un bèrri, la raïc dau nas, la raïc d'una dent*. 3. (fig.) Origina, principi fondamental d'un èstre, d'una caua ò d'una idea: *Li raïc dau niçard son à cercar dins lo latin*. Sin.: **basa**, **fondaments**, **origina**. 4. (ling.) Element irreductible d'un mòt, que si tròva en levant toi lu elements que li son ajonchs; element linguïstic qu'es à la basa d'autri formacions linguïstiqui. Sin.: **radical**. 5. (mat.) *Raïc cairada (d'un nombre real)*: Tot nombre real que lo sieu cairat es egal au nombre inicial: $\sqrt{9} = 3$. ◇ *Raïc enena (d'un nombre real)*: Tot nombre real que, elevat à la potença n, es aegal au nombre inicial: $\sqrt[3]{8} = 2$. ◇ *Raïc d'una equacion*: Solucion d'aquesta equacion. ◇ *Raïc d'un polinòme P(x)*: Raïc de l'equacion $P(x) = 0$.

raïm n.m. Fruch de la vinha, compauat de pichins grums regropats en pendons: *Un grum de raïm*.

rainard n.m. Mamifèr carnivòre de la coa veluda e dau morre ponchut, grand predator d'auceus e de pichins mamifèrs (familha dei canidats). ◇ (per ext.) La pèu d'aquest animau: *Un manteu de rainard*. 2. (fig.) Persona furba. Var.: **reinard**. Sin.: **volp**, **vorp**.

rainarda n.f. Femèla dau rainard.

rainet n.m. Aubret, de la familha dei terebintaceas, qu'es cultivat per li sieu vertuts medicinali, per faire de colorants ò per la concha dau cuer. Sin.: **agrasson**.

raineta n.f. Raça de pom, que la sieu peu es tacolada. Var.: **reinet**.

raiòla n.f. 1. Raça de pasta alimentària, de forma cairada, facha de doi pichini jaças de pasta que contènon un emplum. À Niça, tradicionalament aquest emplum es à basa de carn de dòba, de blea e de fromai. 2. Tipe de cravata que forma una gansa plana à l'entorn dau coal: *A mes la raiòla*.

raioleta n.f. 1. (dim. de *raiòla*). Pichina raiòla. 2. Pichina boleta de carn que si manja acompanhada d'un sausson.

raion n.m. 1. Rai de luz de lume. ◇ Per extension, rai fach d'una energia quala que sigue: *Raion laser*. 2. Rai d'una ròda.

raionament n.m. 1. Fach de raionar. 2. (fis.) Emission e propagacion de radiacions e d'energia. *Lo raionament solari*. Sin.: **radiacion**. 3. (fig.) Capacitat d'un èstre de d'una caua à expandir la sieu glòria e la sieu clartat. À *l'Atge Mejan, lo raionament de l'art dei trobaires passèt li frontieras*.

raionant, a adj. 1. Qu'es dispauat à raions, es à dire en linhas drechi en toti li direccions à partir d'un ponch. 2. Qu'emet un raionament. 3. (fig.) Radiós.

raionar vi. 1. Emetre de luz de lume. Sin.: **irradiar, lúser**. 2. Emetre un raionament. 3. S'expandir coma la luz: Lo sieu gaug raiona. 4. Èstre dispauat segon una configuracion raionanta. 5. Si desplaçar en una zòna delimitada à partir d'un ponch. *Lo carri raiona dins tota la region*.

raissa n.f. 1. Caduda de pluèia abundant e subitanea. Sin.: **chavana**. 2. Granda quantitat de quauqua ren qu'arriba à l'imprevista.

raissada n.f. Gròssa raissa.

raitre n.m. 1. (ist.) Cavalier alemand que servia coma mercenari dins li armadas francesi au siècle XVIe. 2. (lit.) Sordat brutal.

raitura n.f. Trach que si marca sus la part d'un tèxto que si vòu cancelar. Var.: **ratura**. Sin.: **escarabòcho**.

raiturar vt. Raturar.

rajà n.m. 1. Rèi, en Índia. 2. Grand vassal de la corona, dins l'Índia britanica. Grafia sabenta: **rājā**.

rajant, a adj. Raionant.

rajo n.m. (italianisme) Raion.

rajónher vt. (*rajonhi*, part. Passat *rajonch*) 1. Jónher torna-mai; racordar doi elements desseparats. 2. Agantar quauqua ren d'alunhat. Sin.: **achapar**. 3. Retrovar quauqu'un en un luèc determinat, s'acampar embé quauqu'un. 4. Pervenir en un un luèc. *Lu nòvis an rajonch la gleia*. Var. **rejónher**.

rajustament n.m. Accion de rajustar. Var.: **reajustament**.

rajustar vt. Tornar ajustar torna-mai, en particulier remetre en plaça doi elements que deuríon anar ensèm. Var.: **reajustar**. Sin.: **reparar**.

ralegrant, a adj. Que mete en gaug, que regaudisse. Sin.: **esgaiant, regaudissent**.

ralegrar vt. Metre en gaug, regaudir quauqu'un. Sin.: **esgaiar, regaudir**. ◆ **si ralegrar** v.pr. Si metre en gaug, si regaudir.

ralegrat, ada adj. Qu'es en un estat de gaug e de contentessa. Sin.: **alegre, content, joiós**.

ralentiment n.m. 1. Fach de si ralentir, per un movement, de accion de ralentir un movement. Sin.: **alentiment**. 2. Sus la rota, amolonament de veituras ralentidi de arrestadi. Sin.: **tap**.

ralentir vt. (*ralentissi*) Rendre mai lent quauqu'un de quauqua ren. Sin.: **alentir**. ◆ vi. Abaïssar la sieu velocitat, rendre mai lent lo sieu movement, lo sieu debanar: *Ralentir l'augmentacion dei prètz, l'activitat economica*. Sin.: **descelerar**.

ralentissèire n.m. 1. Dispositiu montat sus la transmission d'un veicule peant e qu'a per foncion de lo faire ralentir. 2. Dispositiu en forma d'esquina d'ae plaçat en travèrs d'una rota per faire ralentir lu veicules.

ralentit n.m. 1. Regime bas de rotacion dau motor quora non transmete plus d'energia au veicule. 2. *Au ralentit*: En baïssant la velocitat, l'energia, lo ritme. 3. (cín.) Efecte especial que dona l'illusion de movements mai lents que dins la realitat. ◇ (television) Redifusion d'una sequença à una velocitat reducha, en particulier dins una retransmission esportiva, per analizar una accion, un movement (espec. per verificar se l'accion es corrècta de non).

ralh n.m. Crit potent, bram; en particulier crit de l'ae: *«E poussant un gros ralh, li crido: qu'es acò?»* (Rancher).

ralh n.m. Dins lo camin de fèrre, caduna dei dois barras de metal parallèli sus li quali rotla lo tren.

ralh n.m. (zool.) Calor, intense desidèri sexual que pilha l'ae davant de la sauma, e lo fa ralhar. Sin.: **calor, frega**.

ralhar vt. Emetre un crit potent, bramar. Si di en particulier de l'ae: *L'ae ralha*. Sin.: **bramar, cridar, ular**.

rاليament n.m. Accion de raliar, de recampar d'unu gropes de sordats de personas. ◇ *Un crit de rاليament*: Apèl mandat per raliar.

rاليar vt. (*rاليi*) 1. (mil.) Recampar de batalhons de sordats. 2. Recampar d'uni personas. 3. (fig.) Convèncer quauqu'un de la justessa de la sieu opinion, adurre quauqu'un à compartir una sieu idea de opinion. 4. (pol.) Rajónher un partit de un grope politic qu'era pas inicialament lo sieu. *Lo deputat a rاليat la majorança*. 5. (mil.) Per un sordat, rajónher la sieu unitat operativa. ◆ **si rاليar** v.pr. 1. Rajónher quauqu'un de un partit per si ligar emb'elu. 2. N'en venir à compartir una idea de una opinion qu'èron pas sieui. *Si rاليar au ponch de vista de la majorança*.

rاليat, ada adj. Qu'es estat restacat, que s'es aligat.

ralinga n.f. (mar.) Cordatge cordurat à l'òrle d'una vela per evitar que s'esgarre quora la si auça. Sin.: **antenant**.

ralingar vt. (*ralingui*) Cordurar li ralingas à la vela. ◆ vi. Pendre, batre, en parlant dei velas. ◇ *Li velas ralingon*: Si di dei velas quora bàton, perqué arribon plus à tenir lo vent.

rallide n.m. *Rallides*: Familha d'auceus, à la quala apartèn la cambassa (*rallus aquaticus*).

rallifòrme n.m. *Rallifòrmes*: Òrdre d'auceus, au quau apartenon divèrsi familhas, coma lu rallides ò lu gruides.

ralumar vt. 1. Acendre torna-mai. 2. (fig.) Donar de foarça ò de vivacitat, faire regrelhar, reviudar: *Ralumar lo coratge*. Sin.: **renàisser**, **reviudar**.

ram n.m. Branca d'aubre, rama.

RAM n.f. invar. (inform.) Tipe de memòria.

rama n.f. 1. Branca d'aubre embé li sieu fuèlhas. 2. Ensèm dei brancas d'un aubre; especialament brancas inutili d'un aubre, que n'en son levadi. 3. Fuèlhas d'un aubre. 4. Pal de boasc que sièrve à sostenir una planta ò un aubre per que creisse drech. 5. (teiss.) Instrument que sièrve à tenir tenduda dins lu doi sens una pèça de teissut, mentre que si seca; mapa de coton ò de lana penchenada ensin obtenguda: *coton à rama*. 6. (papet.) Unitat de mesura de la papetaria valent 20 mans de papier, es à dire 500 fuèlhs. Var. **rima**, **risma**.

rama n.f. Rem, pèrtega de boasc (ò d'una matèria sintetica) emb'una estremitat alargada que sièrve à propulsar una embarcacion à la foarça dei braç. Var.: **rem**.

ramada n.f. Lavassada, raissa.

ramadan n.m. 1. Dins la religion musulmana, periòde de dejuni ritual. 2. (fig.) Bosin terrible, agitacion. Var.: **baraban**.

ramar vt. (agric.) Sostenir una planta au mejan d'una rama. *Cau ramar lu peus e lu faiòus*. ♦ vi. (bot.) Si curbir de fuèlhas ò de brancas, en parlant d'un aubre: *Au printemps, lu aubres ràmon*. Sin.: **fulhar**.

ramatge n.m. Rameu, ensems de ramas, de brancas.

ramaissar vi. Si calmar, s'apagar en parlant de la pluèia.

ramar vt. Espandir un teissut sus la rama.

ramassa n.f. Escoba.

ramassada n.f. 1. Escobada, accion de ramassar ò de donar un còup de ramassa. 2. Ensèm dei bordilhas radunadi quora si ramassa. Sin.: **escobada**.

ramassaire n.m. Persona qu'escoba; si di especialiament d'una persona encargada de netejar l'espaci public.

ramassar vt. Netejar au mejan d'una ramassa. Sin.: **escobar**.

ramassatge nm. Accion de ramassar ò de passar l'escoba. Sin.: **escobatge**, **ramassada**.

ramatge n.m. Cant dei auceus dins lu aubres. ♦ pl. Dessenhs que represènton de rams, de flors, etc. Sus una estòfa.

rambada nf. (mar.) Sus un bateu, balustrada que si tròva sus li dunetas e davant lu doi casteus, destinada à evitar d'en tombar.

rambalh n.m. Baralh, bosin terrible, agitacion.

rambalhaire n.m. Persona que fa de ramalh. Sin.: **cercaronha**, **desturbaire**.

rambalhar vt. 1. Faire de ramalh. 2. Repossar, estrapassar quauqu'un.

rambar vt. 1. Abutar quauqu'un ò quauqua ren còtra un objet, arrambar. Sin. **arrambar**. 2. Arranjar, metre en

òrdre. Sin.: **arregar**. ♦ **si rambar** v.pr. Si metre còtra un objècte; s'aparar, si sostar; s'arregar. Sin.: **s'arrambar**.

rambèrga n.f. Planta de la familha dei euforbiaceas, auta de 10 à 50 cm., e provista de fuèlhas ponchudi e denteladi (*mercurialis annua*).

ramegar vt. Refolar.

ramegier nm. Persona encargada d'acendre lo forn comun e d'ajudar lo fornier.

ramelar vt. Curbir de flors.

ramelet n.m. 1. Pichin rameu. 2. Boquet de flors.

ramenar vt. Conduire au sieu ponch de partença.

ramendrir vt. Amendrir torna-mai.

ramentar vt. Remetre quauqua ren en memòria, renembrà: *Li ai ramentat lo sieu dever*. ♦ **si ramentar** v.pr. si renembrar, si sovenir.

ramescença (-éncia) n.f. (bot.) Disposicion en rams.

rameta n.f. Pichina rama; en particulier, pichina rama de papier, que contèn 125 fuèlhs (en particulier de papier de pichin format, de papier per li letras, etc.).

rameu n.m. Rama ò ensèm de ramas d'un aubre.

rami n.m. Juèc de cartas que si practica generalament embé 52 cartas e un jòquer, entre 2, 3, 4 ò 5 jugaires.

ramier adj. m. e n.m. *Pijon ramier* ò *ramier*, n.m.: Gròs pijon de la tèsta e de l'esquina gris-blau, dei costats dau coal e dei alas barrats de blanc, foarça comun dins li vilas d'Euròpa (Lòng de 40 cm. Sin.: **palomba**).

ramificacion n.f. 1. Division d'una branca e, per extension, d'una caua en partidas mai pichini: *Li ramificacions dau sistema vasculari*. 2. Subdivision de quauqua ren que si dessepara dins d'uni direccions diferenti.

ramificar vt. (*ramifiqui*) 1. Partir quauqua ren en divèrsi brancas que pàrton de la mema basa. ♦ **si ramificar** vpr. Si partir en divèrsi brancas; èstre ramificat.

ramificat adj. Que presenta mantuni ramificacions.

ramilha n.f. 1. Ensèm dei brancas fulhadi d'un aubre. 2. Ramas, brancas talhadi embé li sieu fuèlhas. 3. Darriera part d'un ram.

ramina n.f. Recipient, sovent de metal, que sièrve per far bulhir l'aiga.

ramnacea n.f. *Ramnaceas*: Familha d'aubres coma lo gijorlier.

ramolàs, a adj. Planta crucifèra que si cultiva per la sieu raïc comestibla dau gust potent, pròche d'aqueu de la mostarda.

ramoliment n.m. Accion de ramolir ò de si ramolir; lo sieu resultat.

ramolir vt. (*ramolissi*) 1. Far venir mai moal ò mens dur. *Ramolir lo fèrre*. Sin.: **assoplir**. 2. (fig.) Rendre mens resistant, mens energetic. Sin.: **aflaquir**, **amolir**, **endeblir**. ♦ **si ramolir**: 1. Venir mai moal ò mens dur. 2. (fig.) Venir mens resistant, mens energetic.

ramolissent, a adj. Que ramolisse.

ramonaire n. persona que lo sieu mestier es de ramonar li chaminèias.

ramonar vt. 1. Netejar lo conch d'una chaminèia, rasclar. 2. Ronhar, renar, faire audir un grunhiment en signe de protèsta.

ramonatge n.m. Accion de ramonar una chaminèia.

ramós, oa adj. Qu'es provedit d'un grand nombre de brancas, brancut. Sin.: **espés, ramut**.

rampa n.f. Crampa musculària. Var.: **ràmpea**.

rampa n.f. 1. Penda, obratge en penda; partida inclinada d'una carriera, d'una via de camin de fèrre. ◇ *Rampa d'accès*: Obratge en penda que permete à de veïcules de passar d'un nivèu à un autre. 2. *Rampa de lançament*: Plan inclinat per lo lançament dei avions catapultats ò dei projectiles autopropulsats. 3. (anat.) *Rampa timpanica, vestibulària*: Caduna dei doi partidas dau limaçon de l'aurelha intèrna, separadi per lo laberint membranós. 3. Gardacòrs installat lo lòng d'una escalinada. 4. Fila de lumes sus lo davant dau pontin d'un teatre, dins la davantura d'un negòci, etc. 5. (aeron.) Alinhament de projectors per esclarir una pista. 6. (mecan.) *Rampa dei culbutors*: Lo tot dei culbutors e dau sieu supoart, dins un motor à explosion.

rampalier n.m. Paumolier.

rampau n.m. 1. Pàumola, fuèlha dau paumolier. 2. (rel.) Crotz ò autre motiu fachs de pàumola entreçada, que si prepara tradicionalament per la fèsta dei rampaus. ◇ *Lu Rampaus, dimènegue dei Rampaus*: Dins la religion cristiana, fèsta que celèbra l'entrada de Jèsus à Jerusalèm, e marca lo començament de la setmana santa, au cors de la quala lu fidèles tènnon de rampaus que lo prèire benedisce.

ràmpea n.f. Crampa. Var.: **rampa**.

rampear vi. (*rampeï*) Escalar una susfàcia rèba, generalament embé l'ajuda dei mans. Sin.: **escalar, gravir, puar**.

rampelada n.f. 1. Son emés per lo tamborn, tambornada. 2. Apèl fach à la larga au mejan d'un tamborn.

rampelada n.f. (mar.) Borrolís.

rampelar vt. (*rampèli*) 1. Emetre un son, en parlant dau tamborn. 2. Sonar à la larga au mejan d'un tamborn.

rampin n.m. 1. (mar.) Cròc usat per la pesca ò per arrambar una nau ò acostar. 2. Cròc fach d'unu crampons e provedit d'una coarda, que siève per rampear. 3. (fig. e pop.) *Es un rampin*: Si di d'una persona avara. Sin.: **racho**.

rampinar vt. Gafar au mejan d'un rampin.

rampon n.m. Crampon.

ramponament n.m. Cramponament.

ramponar vt. Cramponar.

ramponenc adj. m. Si di d'una varietat d'olivier, finda dich *de Luca*.

rampós, oa adj. Qu'es afligit de ràmpeas.

rampòt n.m. [ram'pø] Garich. ◇ *Faire rampòt, èstre rampòt*: Si di quora lu jugaires fan lo meme nombre de ponchs au garich. Sin.: **èstre ex aequo**.

ramut, uda adj. Ramós.

ran n.m. Anciana mesura de longuessa niçarda (emplegada per lu drapiers) valent 4,716 m. ◆ (loc.) À *ran*: À brèti, à bodre.

ran onomatopea Bosin dau tamborn.

ranala n.f. *Ranalas*: Òrdre de plantas dicotiledoneï caracterisadi per una implantacion dei sieus elements en espirala. Regropa un grand nombre de plantas, coma la rosànula.

ranc n.m. Ròca èrta, rocàs.

ranc, ranga adj. Rango. Sin.: **chòp, ranquilhós, cambòcho**.

rancar vt. Arrancar.

rancàs n.m. Gròs ranc.

rance, ça adj. Si di d'un còrs gras qu'a contractat una odor foarta e una sbaor acra: *De burre rance*.

rance n.m. Odor ò sabor rança.

rancescible, a adj. Susceptible de rancir.

ranch n.m. (mòt american, de l'esp.) Granda fèrma d'elevatge extensiu en Amèrica. Var.: **rancho**.

rancho n.m. (esp.) Ranch.

ranciditat n.f. Caractèr rance d'un aliment.

rancidura n.f. Caractèr ranço d'una caua. Var.: **rançura**.

ranciment n.m. Fach de rancir.

rancir vi. (*rancissi*) Devenir rance. ◆ vt. Rendre rance.

rancit n.m. Odor, gust de rance.

ranço n.m. 1. L'estat d'un còrs gras qu'es vengut ranço, e a pilhat una odor e un gust acres. 2. Brutícia que provòca lo descoar.

ranço, a adj. 1. Qu'a pilhat una odor e un gust acres, en parlant d'un còrs gras, per causa d'una tròup granda exposicion à l'ària: *Lo burre es ranço*. 2. Foaça brut.

rançon n.f. 1. Soma demandada ò donat per la liberacion d'un ostage ò d'un qu'es illegalament presonier. Sin.: **rescapte**. 2. Desavantatge inseparable d'un avantatge: *La rançon dau succès*.

rançonament n.m. Accion de rançonar quauqu'un. Sin.: **rescapte**.

rançonar vt. Exigir una rançon de quauqu'un. Sin.: **rescaptar**.

rancor n.f. Ressentiment durable que si pròva davant d'una injustiça ò d'un ofensa. Sin.: **rancuna**.

rancós, oa adj. Que conten de rancs, plen de rocàs.

rançós, oa adj. 1. Foaça brut. 2. Que viu dins la brutícia.

rançum n.m. Odor de cen qu'es ranço.

rancuna n.f. Animositat duradissa e esconduda, sovent acompanhada d'un desidèri de venjança, que si pròva devèrs una persona en seguida à una ofensa reala ò non. Sin. **rancoar**.

rancunós, oa adj. Que garda rancuna.

rancura n.f. 1. Protestacion, rancuna; blaime. 2. Pena, affliccion.

rancurar vt. Plànher. ◆ vi. Si plànher, trovar à dire à.

rancurós, oa adj. 1. Rancunós. 2. Pensamentós, preocupat.

rançura n.f. Rancidura.

rancuraire, airtz adj. Persona que passa lo sieu temps à rancurar ò qu'es enclina à rancurar. Var.: **rancurós**. Sin.: **blaimaire**.

rancurar vt. Blaimar, faire de repròchis, sentir de rancor devèrs quauqu'un.

rancurós, oa adj. Que garda rancor.

rand n.m. Unitat monetària principala de l'Àfrica dau Sud e de la Namibia.

randa n.f. (mar.) Aubre orizontal dont es envergada la partida bassa d'una vela aurica ò triangulària. 2. (tecn.) Instrument que sièrve à radar. Var.: **rando**.

randaire n.m. Oficier de la gabèla que, d'un temps, èra encargat de mesurar la sau. Sin.: **gabelador, gabelaire**.

randar vt. 1. Passar una règla, dicha *randa* ò *rando*, sus la susfàcia d'una mesura de gran, de sau ò d'un autre produch per la far venir plana e egala: *Randar de gran*. Sin.: **aplanir, egalisar**. 2. Radar.

rande n.m. Baranha constituïda d'una tièra d'aubres ò d'aubrets au bòrd d'un camp; òrle, lisiera.

rande, a adj. Ras. ◇ À *rande*: À ras. Var.: **rando**.

randear vi. (*randei*) Rondear, anar e venir sensa tòca. Sin.: **randolar**.

randela n.f. Rande; baranhàs.

randissa n.f. Barriera, sovent naturala, que dessepara doi terrenes, barranha.

rando n.m. Randa (2).

rando, a adj. Rande. ◇ À *rando*: À ras.

randolada n.f. 1. Virada que fa aqueu que randòla, errança. 2. Passejada, que pòu èstre esportiva, per li dralhas de campanha ò de montanha.

randolar vi. (*randòli*) Anar e venir sensa tòca, randear, rondear. Sin.: **errar, barrutlar**. 2. Passejar per campanha, coala ò montanha, faire una caminada esportiva.

randomisacion (-izacion) n.f. (estad.) Accion de randomisar.

randomisar (-izar) vt. (estad.) Introdure un element aleatòri dins un calcul ò dins un rasonament.

randurar vt. Enceuciar un terren de baranhas, embaranhar.

ranfastidat n.m. *Ranfastidats*: Família d'auceus arboricòlas, de la talha d'una gralha, frugivòres e insectivòres, coma lo tocan.

rang n.m. Reng.

ranganeta n.f. (zool.) Pichin passeron dei plumas bruni e dau bèc fin e ponchut, que si noirisse d'insectes, finda sonat *petoa*.

rangiers n.m. pl. Jeans.

rango, a adj. Que ranguèa, chòpo. ◇ *Lo festin dei rangos*: Nom dau darrier festin de Quaresma, que si debanava à San-Pèire lo dimènegue de la Passion (quint dimènegue de Quaresma), sonat ensin perqué meme lu

rangos li podíon anar à pen, tant èra pròche de la vila. Var.: **ranc**. Sin.: **chòpo, ranquilhós**.

rangoissar vi. Gemir, si lamentar.

rangolh n.m. Bosin foart e rauc de respiracion qu'una persona, generalament moribonda, fa audir ò que li vèn à mau de respirar, e qu'es sovent lo signe de l'agonia.

rangolhar vi. Emetre un rangolh.

rangolhon n.m. Rangolh.

rangolhós, oa adj. 1. Qu'emet de rangolhs. 2. Qu'a la votz rauca. Sin.: **rauc**.

rangòri n.m. Persona que non s'arrèsta de si lamentar. Sin.: **lanha, renaire, ronha**.

ranguèada n.f. Accion de ranguèar ò andana típica dau rango. Sin.: **ranguèament**.

ranguèament n.m. Accion de ranguèar. Sin.: **ranguèada**.

ranguèar vi. (*ranguèi*) Caminar embé li cambas que non van à la mema velocitat, caminar en estirassant la gamba.

ranidat n.m. *Ranidats*: Família dei granolhas.

ranimar vt. 1. Animar torna-mai, faire sortir de l'esvaniment. 2. Tornar donar d'activitat, de vigor, de foarça à: *Ranimar lo fuèc*. Sin.: **reviudar**. ◆ **si ranimar** v.pr. 1. Tornar donar d'activitat, retrovar una activitat normala. 2. Tornar pilhar una activitat ò una intensitat novèla: *Un volcan s'es ranimat*.

ranonculaceu n.m. (bot.) *Ranonculaceus*: Família de plantas dicotiledoneï e generalament erbaceï, foarça expandida dins l'emisfèr nòrd: *La rosàncula es un ranonculaceu*.

ranquiera n.f. Chopina (malautia dau moton). Sin.: **pesanha**.

ranquilhós, oa adj. Rango. Sin.: **chòp, ranc, cambòcho**.

rantelar vt. Curbir de taranhinas.

rantelat, da adj. 1. Cubèrt de taranhinas: *Un plafond rantelat*. 2. (fig.) Qu'es coma cubèrt d'un vel que trebola la vista, fosc.

rap n.m. (angl.) Forma d'expression vocala musicala qu'apartèn au movement cultural hip-hop.

rapaire, a n. Que bala ò que canta lo rap.

rapaç, a adj. Que fa moastra de rapacitat, de voracitat, devèrs un preda, de manjar, de sòus ò de ressorsas. Sin.: **avide, voraç**.

rapace n.m. Òrdre d'auceus carnivòres, dotats de bècs e d'arpas potents per capturar e despecejar li sieu preda: *L'aigla, l'espavir e la nuèchola son de rapaces*. Var.: **rapaci**.

rapaci n.m. Rapace.

rapacitat n.f. Qualitat d'aqueu qu'es rapaç, aviditat, voracitat.

rapatar vt. 1. Acabar de pagar (una renda, un deute, etc.). 2. Liberar (un ben) de tot gatge. 3. (fig.) Compensar. ◆ **si rapatar** v.pr. Tornar ganhar, tornar conquistar.

rapatriar vt. (*rapatrii*) 1. Faire tornar quauqu'un sus lo territòri de l'Estat que li apartèn. 2. (fig.) Faire tornar quauqua ren au sieu. Var.: **repatriar**.

rapatriat, ada adj. e n. Qu'es tornar dins lo sieu país.

Var.: **repatriat**.

rapatrimènt n.m. Accion de rapatriar.

rapegós, oa adj. Qu'empega à la pèu, pegós, viscos.

rapègue nm. Planta de la familha dei rubiaceas, dei pichini flors blanqui, jauni ò rogi.

rapèl n.m. 1. Manifestacion sonòra (mòt, sublament, crit, etc.) per far venir quauqu'un ò atirar la sieu atencion. 2. Accion de rapelar. 3. Accion de si ressovenir.

rapelable, a adj. Que pòu èstre rapelat.

rapelar vt. (*rapèli*) 1. Sonar torna-mai. 2. Far venir quauqu'un après de si ò en un luèc precis. 3. Evocar li qualitats de quauqu'un ò lo sovenir de quauqua ren ò de quauqu'un, ramentar. 4. Evocar una semblança: *Ma filha mi rapèla ma paura maire*. 5. Far tornar un produch defectuós au centre de produccion. ◆ **si rapelar** v.pr. Si renembrar, si sovenir de quauqua ren ò de quauqu'un.

rapidament adv. D'un biais rapide, embé velocitat, vito, leu.

rapide, a adj. Que si desplaça embé velocitat: *Un cavau rapide*. 2. Qu'agisse embé velocitat e promptessa: *Una ment rapida*. 3. En parlant d'un flume, que s'escorre vito, que possedisso un foart corrent. 4. Qu'es acomplit ò que fa efècte en gaire de temps: *Una moart rapida*. 5. Dau ritme sostengut.

rapide n.m. Part dau cors d'un flume caracterisat per una acceleracion dau corrent e l'aparicion de gorgs.

rapiditat n.f. Qualitat de cen qu'es rapide. Sin.: **velocitat**.

rapina n.f. Accion de pilhar per foarça, per violença e còntra lo drech lu bens d'un autre; furt, ràzzia, sac. Sin.: **furt, ladronici, pilage, raubarici, ràzzia**. ◇ *Passeron de rapina*: Autre nom dei rapaces.

rapinaire, airtiz n. Persona que practica la rapina ò n'en viu.

rapinar vt. S'apropriar per foarça e violença lu bens d'un autre, practicar la rapina.

rapinaria n.f. (lit.) Acte de rapina.

rapinós, oa adj. Enclin à la rapina.

rapir vt. (*rapissi*) 1. Emportar de foarça una persona ò una preda, enlevar. 2. (fig.) Sinonime eufemistic de morir dins d'espressions coma *lo Ciel l'a rapit*. 3. (fig.) Encantar, metre en un gran gaug.

rapitor, tritz n. Persona que rapisse, qu'emporta de foarça una ò mai d'una persona.

rapoart n.m. 1. Ganh, benefici obtengut da l'espletament d'un ben: *Un immòble de rapoart*. 2. Accion de raportar, còmpte-rendut, relacion, sovent oficiala, d'un eveniment ò d'una accion acomplida: *Un rapoart d'estagi*. 3. Relacion, ligam ò ponchs comuns establits entre de personas ò de cauas. ◇ *Aver rapoart* à: Pertocar. ◇ (loc.) *À rapoart de*: À respècte de. Var.: **rapòrt**.

rapòrt n.m. Rapoart.

raportador n.m. Instrument en forma de mièg cercle graduat, que sièrve à mesurar ò à reportar d'anglessus un dessenh.

raportaire, airtiz adj. e n. Que rapoarta, per indiscrecion ò per malícia, cen qu'a vist ò audit. ◆ n. Persona que fa lo rapoart dei conclusions d'una commission parlamentària, qu'es encargada de faire l'expauat d'un procès, d'un affaire.

raportar vt. (*rapoarti*) Accion de faire un rapoart, de relatar un eveniment ò una accion acomplida sota forma esricha ò orala.

raportatge n.m. Reportatge.

raprochament n.m. 1. Accion de raprochar, de si raprochar. 2. Reconciliacion. Accion de metre en parallèle de fachs, d'ideas, per lu parangonar; aquesto parangon. Sin.: **comparacion, parangon**.

raprochar vt. (*rapròchi*) 1. Avesinar quauqu'un ò quauqua ren d'un luèc, d'una persona ò d'una caua, lo metre pròche. 2. Rendre mai pròche dins l'espaci ò dins lo temps. 3. Metre en rapoart (de tèxtos) 4. Reconciliar: *Raprochar doi personas*. ◆ **si raprochar** v.pr. 1. S'avesinar d'un luèc, d'una persona ò d'una caua. 2. Aver de relacions mai estrechi. 3. Aver de semblanças mé quauqu'un, mé quauqua ren: *La forma d'aquela flor si rapròcha d'aquela de la ròsa*.

raprochatge n.m. Talha d'una baranha devenguda tròup espessa.

rapòde n.m. (Antiqu. gr.) Cantaire qu'anava de vila en vila en recitant de poemas epics, especialament lu poemas omeric.

rapodia n.f. 1. (Antiqu.) Cant ò tròç que contèn un episòdi epic. 2. (mús.) Composicion musicala de caractèr improvisat, esricha sus de temas popularis.

rapt nm. Accion de rapir. Sin.: **enlevament, raubatòri**.

raptus n.m. (psiquiatria) Comportament paroxistic dau caractèr de descarga bruca e irresistible, susceptible d'aver de consequéncias dramatiqi per lo subjècte ò per lu autres.

ràpuga n.f. Part dau pendon de raím ò de groselha desbarrassat dei ases.

rapugaire, airtiz n. Persona que rapuga.

rapugar vt. (*rapugui*) 1. Culhir de pendons de raím ò de groselha. 2. Pilhar per pichini tòcas, pitar.

rapugon n.m. Pichin pendon de frucha.

rapugueta n.f. 1. Pichina ràpuga. 2. Varietat de l'oliva dau rapuguier.

rapuguier n.m. e adj. Varietat d'olivier.

raquejaire n.m. Persona encargada de raquejar.

raquejar vt et vi. Netejar e preparar li ràpugas de raím en vista de la fabricacion dau vèrd d'aram.

raqueta n.f. 1. Instrument fach d'un encastre ovale provedit d'una ret e d'un mànegue, utilizat per jugar au tennis ò au badminton. 2. Instrument plus pichin de forma comparabla e sensa ret, utilizat per jugar au tennis de taula. 3. Mena de patin compauada d'una granda semèla facha à clea, utilizada per caminar sus la neu, dicha finda *chashtra*.

raquetaire, airtiz n. Persona que camina mé de raquetas.

raquialgia n.f. Dolor au raquís.

raquianalgesia n.f. Raquianestesia.

raquianestesia n.f. Anestesia dei membres inferiors e dei organes dau bacin per injeccion d'una substança anestesianta dins lo canal raquidian. Var.: **raquianalgesia**.

raquidian, a adj. Relatiu au raquí: *Bulbe raquidian*.

◇ *Canal raquidian*: Canal que fórmon li vertèbras e que contèn la mesolha espinala. ◇ *Nèrvis raquidians*: Nèrvis que nàissen de la mesolha espinala, que l'èstre uman n'a 31 pareus.

raquí n.m. 1. (anat.) Colomna vertebrala ò espina dorsala. 2. (bot.) Axe central de l'espiga.

raquite n.m. Raquitisme.

raquitic, a adj. Que sofrisse de raquitisme.

raquitisme n.m. (patol.) Malautia de l'esquelèt, deuguda à una manca de vitamina D, que provòca una mineralisacion insufisenta dei oàs, que si manifèsta au moment de l'enfança, caracterisada per de desformacions dau rasteu de l'esquina e dei membres. Var.: **raquite**. Sin.: **nosadura**.

rar(e), a adj. 1. Que si produe ò s'encòntra pauc sovent: *Un eveniment rare*. 2. Qu'existe en pichin nombre. *Un exemplari rare*. 3. Qu'es pauc dense: *A lo bèrri rare*. Sin.: **quist**.

rara n.f. 1. Dralha, sentier per campanha ò montanha. 2. En montanha, designa lu corredors estrechs cavats dins li pendas per li faire esquilhar endavau lu troncs talhats.

rarament adv. Embé raretat, pauc sovent.

rarefaccion n.f. Accion de venir à mancar.

rareficable, a adj. Que si pòu rareficar.

rareficar vt. (*rarefiqui*) Provocar la manca de quauqua ren. ◆ **si rareficar** v.pr. Devenir rare, venir à mancar.

rarescent, a adj. (lit.) Que si rarefica.

raretat n.f. Qualitat de cen qu'es rare. Sin.: **manca, manca**. Var.: **raritat**.

rarissime, a adj. Foaça rare.

raritat n.f. Raretat.

ras, a adj. 1. Si di d'un pel, de l'òme ò de l'animau, talhat pròche de la sieu raïc: *Tèsta rasa, aqueu can a lo pel ras*. 2. Per extension, si di d'un estòfa dau pel cort ò d'una vegetacion bassa: *Una èrba rasa*. ◇ (loc.) *À ras*: À rando. ◇ *Faire taula rasa*: Tractar una question ò un problema sensa tenir còmpte dei aquisits dau passat. ◇ *Ras de soal*: Plan terren. 3. *Aiga rasa*: Aiga mesclada d'acide nitric e d'acide cloridric, que dissòlve l'aur e la platina.

ras n.m. Cap etiopian.

rasa n.f. Varietat de raia (raja clavata),

rasada n.f. Quantitat d'una bevanda correspondent à cen que pòu contenir un gòt plen à ras.

rasaire, airitz n. 1. Barbier especialisat dins lo talh de la barba. 2. (fig., pop.) Persona fastidiosa. Sin.: **rompebalas**.

rasament n.m. Accion de rasar (lu bèrris, la barba, lu pels ò un bastiment).

rasamotas n.m. 1. (aeron.) Vòl qu'un avion efectua lo mai pròche dau soal possible. 2. Persona pichina (per l'autessa).

rasant, a adj. 1. Que passa au plus près d'una susfàcia (en particulier dau soal), d'una caua ò d'una persona: *Un lume rasant*. 2. Que fa nàisser lo fastidi, fastidiós.

rasar vt. 1. Talhar lu pels de la tèsta, de la cara ò dau còrs d'una persona ò d'un animau au plus pròche de la pèu; en particulier, faire la barba. 2. (fig.) Destrúger completament un edifici ò una zòna bastida: *An rasat lo quartier*. 3. (fig.) Passar au ras d'una susfàcia, d'una caua ò d'una persona. 4. (fig., pop.) Enuiar, secar quauqu'un.

◆ **si rasar** v.pr. Si talhar lu pels de la tèsta, de la cara ò dau còrs; en particulier, si faire la barba.

rasca n.f. Malautia dau cuer capelut que provòca prurit e pelada. Sin.: **dermatomicrosi**. ◆ pl. Nom dei placas seborreïqui que cuèrbon lo niston e qu'aparéisson frequentament en periòde d'alachament.

rascàs n.m. 1. Que sofrisse de la rasca. 2. Rugós, aspre. 3. (fig.) Brut, rançós. 4. (fig.) Si di d'una marrida persona qu'arrèsta pas facilament de barcelar lu autres. Sin.: **cercagarrolha, chacotaire, ronha**. 5. (fig.) Racho.

rascassa n.f. Peis de la familha dei escorpenidats, de la boca larga e de la peu cuberta d'excreissenças rugoï que li perméton de s'escondre facilament sus li ròcas. Lentra dins la composicion de la sopa de peis. Sin.: **escorpena**.

rascassós, oa adj. 1. Qu'a la rasca. 2. Qu'es rugós au tocar. Var.: **rascós**.

rascla n.f. 1. Si di de tot objècte destinat ò usat de fach per rasclar. 2. Instrument usat dau fornier per talhar la pasta. Sin.: **rasclador**.

rasclachaminèia n. Obrier encargat d'entretenir e dau netejament dau fogau e dau conduch dei chaminèias: *Brut coma un rascla-chaminèia*. Sin.: **ramonaire**.

rasclada n.f. Rosta.

rasclador nm. Instrument que sièrve à rasclar. Sin.: **rascla**.

rascladura n.f. 1. Substança qu'es estada d'un objècte rasclat. (pop.) *Rascladura de de la mastra*: cagancho. 2. (fig.) Individú mespreable ò de la pèjo sòrta. Sin.: **rasclum**.

rasclaire n.m. Persona que rascla. ◇ Si di en particulier d'una persona que soana mau un instrument de música.

rasclar vt. 1. Fretar, gratar energicament una susfàcia au mejan d'un instrument dur per fin de la netejar ò de levar un còrs adherent ò pegós que li es atacat. ◇ *Rasclar maion*: Netejar completament e minuciosament la sieu abitacion. Sin.: **fretar, gratar, netejar, lavar**. 2. (fig.) Levar quauqua ren rapidament, especialament au juèc, ganhar; raubar quauqua ren ò quauqu'un. ◇ *Rasclar quauqu'un*: Despolhar quauqu'un dei sieu sòus. 3. Tocar quauqua ren mentre si grata: *La nau rascla lo fond*. 4. (fam.) Sonar sensa gaubi un instrument de música: *Rasclar lo violon*.

rasclatge n.m. Accion de rasclar.

rascle, a adj. Glabre.
rasclèt n.m. Rasclèta.
rasclèta n.f. 1. Rascla de pichina dimension. Var.: **rasclèt**. 2. Especialitat soïssa preparada en presentant à la flama un fromai talhat en doi que s'en rascla pi la pasta per la manjar à flor e à mesura que fonde; lo fromai que sièrve à n-aquesta preparacion.
rasclós, oa adj. Rascós, rascassós.
rasclum nm. Rascladura.
raschlussier n.m. Rapace comun dei Aups, de 3 m. de larguessa, dau bèc crocut, pròche dau tamisier, e que, coma eu, si noïrre de carònhas. Sin.: **pèça-oàs**.
rasèt n.m. Dins la corsa camarguena, accion que mena lo rasetaire à pilhar lu atributs sus la tèsta de la bèstia.
rasetaire n.m. Actor màger de la corsa camarguena, que deu achapar au mejan d'un cròc d'atributs que decòron la tèsta dau taur.
raçon n.f. 1. Facultat intellectuàla, qu'es lo pròpri de l'òme, que li permete de capir, conòisser, jutjar, decidir e si comportar de maniera judicioa e sàvia. Sin.: **judici, entendiment, intellècte**. 2. La facultat de pensar, li facultats intellectuàli, la capacitat à mestrear l'ensèm dei operacions de l'esperit. ◇ *Perdre la raçon*: Venir foal, tenir un discors ò un comportament absurdes. Sin.: **jutjament, sagessa, sapiença, saviessa**. 3. Jutjament confòrme ai fachs, à la realitat ò à la veritat. ◇ *Aver raçon*: Aver un judici just, non s'enganar. 4. La causa d'un eveniment, d'un fach ò d'un accion. Sin.: **causa, motiu**. ◇ (loc.) *En raçon de*: per causa de. ◇ *Raçon d'omotecia*: (mat.) Dins una projeccion omotetica, rapoart entre una mesura algebrica de la figura-imatge e la mesura algebrica correspondentà sus la figura iniciala.
raçonablament adv. Conformament à la raçon, segond de principis que convènnon à la raçon.
raçonable, a adj. 1. Qu'es dotat de raçon. 2. Que manifèsta de raçon dins li sieu paraulas ò lo sieu comportament: *Un òme raçonable*. Sin.: **judiciós, savi**. 3. Qu'es confòrme à la raçon. 4. Que manifèsta de moderacion dins lu afaires: *Un prètz raçonable*.
raçonnement n.m. 1. Accion d'exercir li sieu facultats intellectuàli, accion de raçonar. Var.: **raçonaria**. 2. Ensèm dei arguments encadenats e organisats per pervenir à una demostracion.
raçonar vi. 1. Faire usatge de la sieu raçon, dei sieu facultats intellectuàli. 2. Produre un raçonnement, encadenar logicament li operacions de l'esperit ò lu arguments per convíncer, refutar ò demostrar. ◆ vt. Adurre quauqu'un à adoptar un comportament ò una opinion raçonables, ò à abandonar una credença faussa ò una decision desraçonabla.
raçonaria n.f. Raçonnement.
raçonat, ada adj. 1. Que segue li règlas de la raçon, racionau. 2. Qu'es ordonat de maniera à convíncer. *Lexic raçonat de la lenga niçarda*. 3. Qu'es inspirat ò fondat sus de boani rasons: una opinion raçonada.
raspa n.f. 1. Lima dai gròssi dents que sièrve à aplanir un object; en particulier, aisina de coïna que comprèn una

lama traucada destinada à raspar d'aliments; gratua. 2. Dança folclorica originària de l'èst dau Mexic.
raspaira n.f. Veïcule motorisat utilizat per aplanir lo soal e crear de tèrra-plens. Var.: **rasparèla**.
raspar vt. Limar au mejan d'una raspa.
rasparèla n.f. Raspaira.
raspatge n.m. Accion de raspar.
raspinhós, oa adj. Rugós au tocar, aspre. Sin.: **aspre, rasclós, rascós**.
raspinhós n.m. *Raspinhós roge*: Fonge manjadís (*cantharellus cibarius*).
rasplando n.m. Òme sensa paraula, que cèrca à enganar e trufar lu autres; escapucho, trufador. ◇ Per extension, si di d'un òme d'atge mejan ò avançat que si cretz encara beu, ma que l'es plus gaire: *Un vièlh rasplando*.
raspliar vt. 1. En parlant dei bèstias, excavar lo soal per li trovar de que si noïrir. 2. (fig.) Forgonear, farfolhar.
rasqueta n.f. (zool.) Malautia infectiva, que tòca sobretot lu cavaus e lu aes joves, e que si caracteriza per una inflamacion purulenta dei vias respiratòri e dei glándolas superiòri.
rassada n.f. Saurian (*Timon lepidus*), de la familha dei lacertidats (*lacertidae*), de granda talha e de la pèu que tira vers lo blau. Es lo plus gran dei estrapions d'Euròpa.
rassassiada n.f. Rassassiment.
rassassiment n.m. Sentiment de sadolament.
rassassiar vt. 1. Sadolar, levar la fam e laisser un sentiment de sadolament, en parlant d'un aliment. 2. (fig.) Contentar.
rassé n.m. (gavoat) Pos que resulta dau serrar dau boasc, cendrilha dau boasc.
rassagnacion n.f. Accion de si rassegnar.
rassagnar (si) v.pr. Acceptar sensa rancura una situacion penoa que si jutja inevitabla.
rassègnat, ada adj. Que si rassegna, qu'accèpta sensa si revoltar lo sieu sòrt.
rassègnant, a adj. Que rassegura, que lascia ò que fa venir quiet, tranquille, calmant. Var.: **assegnant**.
rassègnar vt. Far disparéisser lu dubis ò li crentas de quauqu'un, rasserenar, calmar, tranquillisar.
rassembleaire, airtz n.
rassemblament n.m. 1. Accion de rassembler, recampament, radunança. 2. Lo grope de personas ensin format. Sin.: **acampament, assemblada, radunança, recampament**.
rassembler vt. Radunar divers objèctes, animaus ò personas en un meme luèc. Sin.: **acampar, radunar, recampar**.
rasserenar vt. Faire tornar seren quauqu'un, tranquillisar, rassegnar.
rassodament n.m. Accion de rassodar.
rassodar vt. 1. Rendre sòdo quauqua ren. 2. (fig.) Rendre de foarças à quauqu'un ò quauqua ren. Sin.: **renvigorir**.
rasta adj. inv. e n. Si di d'un movement mistic, politic e cultural, pròpri ai Negres de Jamaica e dei Antilhas anglofòni. Var.: **rastafari**.

rastafari adj. inv. e n. Rasta.

rastanga n.f. Raça de raia (*Dasyatis pastinaca*) de la familha dei dasiatidats (*dasiatidae*).

rastega n.f. Raça d'actinia, comunament dicha *ortiga de mar*, perquè lo liquide urticant que secreta aquesta anemòna de mar brutla coma l'ortiga sus la pèu. Var. **rastenha**.

rastegan n.m. 1. Depòst de rastaganha laissada dai rivieras e dai flumes. 2. Tota bordilha portada per li aigas.

rasteganha n.f. 1. Rastelada. 2. Sobra de boasc, baranhas, brancas e fuèlhas rots ò talhats; brondilhada. Rastagan. 3. Darnieri sequelas d'una malautia.

rastegar vt. Rastelar.

rastègue n.m. 1. Anciana raça de cans de caça, capables d'anar retrovar la sauvatgina dins li baranhas dont si va escondre. 2. (fam.) Manjanièras.

rastel n.m. (mús.) Cavalet de cordier, per exemple dins una guitarra. Sin.: **pontet**.

rastelada n.f. 1. Accion de passar lo rasteu; quantitat de matèria (generalament vegetal) acampada en un còup de rasteu. Var.: **rastelatge**. 2. Astada; aliments talhats en pichoï morseus, ficats sus d'un aste e ensin grillhats. Var.: **rasteladura**, **rastelanh**, **rastrelada**.

rasteladura n.f. Rastelada. Var.: **rastreladura**.

rastelanh n.f. Rastelada. Var.: **rastrelanh**.

rastelar vt. Netejar una susfàcia au mejan d'un rasteu; acampar de matèria (generalament vegetal: fuelhas, brancas, fen, erba...) au mejan d'un rasteu. Var.: **rastrelar**.

rastelatge n.m. Accion de rastelar; rastelada.

rastelejar vi. Avarejar.

rastelier n.m. 1. Clea de boasc destinada à contenir lo forratge dei bèstias; grúpia. 2. Mòble fixat à una paret, que li son dispauats divèrs objèctes en d'emplaçaments prevists: *Un rastelier d'armas*. 3. (pop.) Li dents.

rastenha n.f. Rastega.

rasteu n.m. 1. Instrument fach d'un mànegue lònc de boasc e acabat embé de dents de metal espalancadi per fin d'amassar lo fen, l'èrba, li fuèlhas ò d'autri matèrias vegetali. ◇ Rasclèta m'un mànegue, que sièrve au croprier per rabalhar cen que si tròva sus la taula de juèc. 2. Espina dorsala, esquina. 3. Dins una premsa litografica, pèça de boass rectilinha garnida de cuer, que permete d'exercir la pression.

rastrelada n.f. Rastelada.

rastreladura n.f. Rasteladura.

rastrelanh n.f. Rastelanh.

rastrelar vt. Rastelar.

rata n.f. Garri dei campanhas.

rata n.f. (anat.) Organe situat entre lo diafragma e li coastas, que ientra dins la fabricacion dei cellulas dau sang e juèga un ròtle important dins l'immunitat.

rata n.f. Part d'un pagament que si vèrsa à intervals reguliers. ◇ À *ratas*: À crèdit.

ratafiat n.m. Bevenda alcolica obtenguda per maceracion de frucha, de flors, de plantas dins d'alcòl e de sucre.

rata-part n.f. Contribucion que quauqu'un deu versar ò receure per contribuir au pagament d'una soma fach per mantuni personas. Sin.: **escotisson**, **escòt**, **quòta-part**.

ratapinhata n.f. Mamifèr volant, nocturne e generalament insectivòre, que constituís l'òrdre dei quiroptèrs e designa divèrs representants de la familha *vespertilio*. Lu sieus membres anteriors s'acàbon embé quatre dets e sostènon una ala membranoa que li poarta dins l'ària com'un ala. Animau foarça comun dins li campanhas niçardi, es de pichina talha e viu dins li baumas e lu graniers dei maions. Es vengut dins la cultura populària un simbòle de la niçarditat, à costat e en contraste de l'aigla. Sin.: **quiroptèr**.

rataplau onomat. Onomatopea qu'imita lo son dau tamborn.

ratar vt. 1. Rolhar. 2. Mancar un bersalh; perdre.

ratatge n.m. Accion de ratar, falhiment.

ratatolha n.f. 1. Plat de la gastronomia niçarda compauat de divèrs lieumes fregits e cuèchs ensèm. Var.: **jambalaia** (gavoat). 2. (fig.) Tèrme pejoratiu que designa una persona de bassa condicion ò que si mesprea: *Es una ratatolha, aqueu!*

rata-volòira n.f. Ratapinhata (esac).

ratèirou n.m. Nom donat à doi auceus dei plumas escuri e dei alas grandi que si poàdon confondre, *apus apus*, de la familha dei apodidats, e la *riparia riparia*, de la familha dei irundinidats, un pauc plus pichina.

ratèla n.f. Persona que li agrada si chacotar ò embrolhar li gents. ◇ *Faire de ratèla*: Faire un grand bosin. Sin.: **cercagarrolha**, **embrolhon**, **tricho**.

ratelar vt. (*ratèli*) 1. Contestar sistematicament li paraulas ò li decisions de quauqu'un, debequinhar. 2. Embrolhar, trichar au juèc. 3. Dins una discussion comerciala, cercar de faire abaissar lo prètz d'una mèrç, mercandejar.

rateta n.f. 1. Pichin mamifèr rolhaire, sovent dau pel gris, que pòu abitar li maions e lu ostaus. 2. (informatica) Nom de l'objèct, que la sieu forma ramenta aquela de l'animau, que sièrve à desplaçar lo marcaire sus l'ecran dau computador e à li clicar.

ratge n.m. 1. Rai. 2. (loc.) À *ratge*: À l'aventura, sensa destinacion precisa, d'azard, desbandadament. Var.: **arratge**.

ratìcida n.m. Poison per eliminar lu garris.

ratier n.m. 1. Trabuquet previst per agantar li ratetas ò autres rolhaires. 2. (fig.) Tot dispositiu material ò non destinat à enganar quauqu'un; leca, trabuquet.

ratifica n.f. (it.) Ratificacion.

ratificacion n.f. Accion de ratificar, de confirmar. ◇ Procedura per la quala lo Parlament dona foarça de lèi ai ordenanças que lo govèrn pilha dins lo quadre d'una lèi d'abilitacion. ◇ Acte juridic per lo quau una persona pilha au sieu còmpte l'engatjament pilhat en lo sieu nom per una altra que non èra abilitada. ◇ (dr. intern.) Formalitat per la quala un Estat afirma la sieu volontat d'èstre engatjat per un tractat internacional prealablament signat. Var.: **ratifica** (it.).

ratificar vt. (*ratifiqui*) 1. Aprovar oficialament una decision ò reconóisser la validitat d'un acte, d'un paraula, d'un projecte ò d'una decision. 2. Acceptar, aprovar. Sin.: **averar**.

ratigàs n.m. 1. Accès de fèbre que causa de tremolons; fressons. 2 (fig.) Caprici.

ratina n.f. Estòfa de lana crosada.

ratit n.m. *Ratits*: Sotaclasse d'auceus corrèires dei alas reduchi, coma l'estruci.

ratochin n.m. Cassuu per l'òli. Sin.: **podador**.

raton n.m. 1. Gròssa rateta, garri. 2. (fam.) Dent de lach. Var. **ratona**.

ratona n.f. (fam.) Dent de lach. Var. **raton**.

ratonada n.f. 1. Ventrada de ratetas. 2. (fam. e pej.) Expedicion punitiva còntra de maubrabins.

ratum n.m. La raça dei ratetas e dei garris dins lo sieu ensèm.

ratura n.f. Escafadura, part d'un tèxto qu'es estat raiat. Var.: **raitura**. Sin.: **escafadura**, **escarabòcho**.

raturar vt. Escarafar, cancelar una tèxto en traçant divèrs autres trachs au dessobre. Var.: **raiturar**.

rau n.m. Nom onomatopèic que designa lo son dau tamborn. ◇ *Mancar lo rau*: asperar.

raub n.f. Accion de raubar, furt, raubarria. ◇ *Faire un raub*: Raubar; enganar, fregar quauqu'un. Sin.: **raubarici**, **raubatòri**.

rauba n.f. 1. Tèrme general per designar collectivament un grope d'objèctes ò de bens. Sin.: **cauas**. ◇ Prov.: *Rauba trovada, e non consignada, mitan raubada*. 2. Pèça dau vestit, sobretot femenin, que cuèrbe lo còrs dei espatlas fins sota li ancas, e que pòu èstre mai ò mens lònca: *La rauba dau prèire*. Sin.: **cotilhon**, **faudilha**.

raubador, **airitz** n. Raubaire.

raubaire, **airitz** n. Aqueu que rauba, que fa un furt, ladron, raubaire.

raubafigas n. (fam.) Ladron, raubaire.

raubar vt. Faire un furt, trufar.

raubarria n.f. Raub.

raubarici n.m. Cambriolatge.

raubasina n.f. Alcaloïde vasodilatator ipotensor extrach dei raïç dau rauwòlfia.

raubassar vt. vi. Raubar.

raubatiu adj. Qu'incita à raubar ò que fa nàisser l'envuèia de raubar.

raubatòri n.m. Cambriolatge.

rauc, **a** adj. Si di de la votz rangolhoa d'una persona ò, per extension, dau crit d'un animau: *Lo crit rauc de la gralha*. Sin.: **rangolhós**.

raucitat n.f. Caractèr rauc d'una votz ò d'un crit.

raucènha n.f. 1. Estat passatgier, soventi fes causat da una malautia dau sistema orofaringeu, que fa que la votz es enraucada. 2. Son emés qu'una votz rauca emete.

raumàs n.m. Rume.

raumatisme n.m. Afeccion dei oàs, dei articulacions e dei muscles que provòca de dolors e gena lu movements.

raunhar vi. Bronchonar, ronhar. Si di en particulier dei enfants que plorínhon. Sin.: **bronchonar**, **plorinhar**, **renar**, **ronhar**, **sustrar**.

raurela n.f. Planta, de la familha dei pavòts (*papaver rhoeas*), de la flor roja provista de quatre petalas, e dau fruch en capsula; es comuna per lu camps.

rausa n.f. Depaus que si forma dins lu liquides fermentats, fecha. Sin.: **pautra**.

rauwoèlfia n.m. Aubrilhon d'Índia (*Rauwolfia serpentina*), que li sieu raïç dónon la reserpina, alcaloïde emplegat per li sieu qualitat ipotensivi.

ravalar vt. Avalar torna-mai.

ravan n.m. 1. Ventrada d'un peis, qu'es generalament pas pescada; ensèm de peis troup pichoi per èstre pescats. 2. Quantitat de cánebe penchinat que lo cordier mete à la sieu talhòla quora fa una coarda. ◇ *Lu ravans*: Breus filaments de lana penchinada.

ravan n.m. Vièlha caua de gaire de valor.

ravanasso n.m. Raça de rifoà fèr.

ravela n.f. Designa divèrsi plantas de la familha dei crucifèras, coma la mostarda, lo ravanasso ò lo rifoà fèr.

ravanenca n.f. Peis insectivòre de la familha dei ciprinidats, de pichina talha (10 à 15 cm), comun dins li aïgas docí.

ravaria n.f. 1. Activitat mentala qu'es pas guidada da la consciença; pensier vague ò confús. 2. (pej.) Deliri. ◇ *Anar, partir, s'en anar en ravaria*: Delirar, agir ò parlar sensa judici ni rason.

ravastola n.f. (fam.) Gandaula. Sin.: **rabastabastion**.

ravatge n.m. 1. Daumatge causat da l'òme ò da una catastròfa naturala sus d'una grana escala: *Lu ravatges d'una tempèsta*. 2. (fig.) Efecte desastrós d'un fenomèn sus d'una persona ò sus la societat: *Lu ravatges de l'illettrisme*. 3. *Faire lo ravatge*: Si di d'un grope d'enfants ò d'adolescents que cèrca, per juèc, de tarabustar la gent dau quartier.

ravatjar vt. Portar la desolacion e la destruccion sus d'un territòri; degalhar.

ravaudaire, **airitz** n. Persona que ravauda.

ravaudar vt. 1. En cordura, accion de reparar un vestit au mejan d'un fieu e d'una agulha. 2. (fam.) Barjacar, chacharonar, pastrolhar.

ravaudaria n.f. Accion de ravaudar un vestit.

ravaudatge n.m. Accion de ravaudar un vestit.

rave n.f. (angl.) Rave-party. Var.: **rèva**.

rave-party n.f. (angl.) Acampament au ritme de música electronica, sovent organisat sensa autorisacion dins un luèc abandonat ò dins un camp, etc. Var.: **rave**, **rèva**.

ravela n.f. Peis de mar, de la familha dei esparides, qu'es una varietat de daurada (*aurata hurta*); es comuna dins li noastri aïgas à la prima.

ravenala n.f. Planta de Madagascar, finda sonada *aubre dau viatjaire*, perqué la basa dei sieu fuèlhas recampa l'aiga de pluèia (Familha dei musaceas).

ravenés, **esa** adj. e n. De Ravenna (vila d'Itàlia).

ravigòta n.f. Vinaigreta mé d'èrbas, de tàperis e de chalòtas.

ravigotar vt. (*ravigòti*) (fam.) Tornar donar de vigor, de foarça à (quauqu'un). Sin.: **reviscolar**.

ravin n.m. Pichin valon causat da l'escorremet dei aigas de pluèia. Sin.: **vabre**.

ravina n.f. Pichin ravin.

ravinatge n.m. Grandi quantitats d'aiga que regòlon subitament e excàvon lo soal.

ravisar (si) v.pr. Cambiar d'opinion sus d'un subjècte, sovent per si rendre à l'avís exprimit per d'autres.

ravivar vt. 1. Rendre un fuèc mai viu. 2. (fig.) Donar mai de vivacitat à quauqua ren de colorit ò à un sentiment: *L'esperança a ravivat la sieu passion*.

ràzzia n.f. (it.) 1. Nom donat à l'atac brusc fach da una armada ò un grope de sordats sus d'un territòri per raubar aver, bens ò fremas, ràfega. 2. (fig.) Accion de raubar rapidament e avidament quauqua ren ò una granda quantitat de causas. ◇ Accion de crompar en quantitat una mèrç, un article donat: *La crisi sanitària a provocat una ràzzia sus la farina*.

razziar vt. (*razzi*, classic *ràzzii*) Faire una ràzzia sus.

Rb Simbòle dau rubidi.

rd Simbòle dau rad.

Re Simbòle dau reni.

re Nòta de música, segonda de la gamma.

re- Prefixe que marca principalament l'iteracion (*refaire*) ò un movement à l'endarrier (*retirar*). En occitan, si pòu sovent remplaçar au mejan dau vèrbo *tornar* (*tornar faire* en plaça de *refaire*, *tornar dire* en plaça de *redire*, etc.).

reabilir vt. (*reabilissi*) Reabilitar.

reabilitable, a adj. Que pòu èstre reabilitat.

reabilitacion n.f. 1. Decision de justícia qu'escafa la condemnacion penala de quauqu'un e lu sieu efèctes. 2. Accion de reabilitar una caua ò una persona.

reabilitar vt. 1. Restaurar publicament l'imatge e l'onor d'una persona injustament condemnada ò mespresada. Si pòu dire tambèn de l'apreciacion d'un personatge istoric. 2. Reconóisser la valor e l'utilitat de quauqua ren qu'es passat de mòda ò qu'es estat denembrat. 3. Restaurar e modernisar una abitacion ò un ensèm d'abitacions: *An reabilitat lo quartier*. Var.: **reabilir**.

reabilitat, ada adj. e n. Qu'a obtengut la sieu reabilitacion; qu'es estat remés en estat.

reabituair vt. (*reabitui*) Tornar abituair. Sin.:

reacostumar. ◆ **si reabituair** v.pr. Si tornar abituair.

reabonament n.m. Accion de si tornar abonar, reiteration d'un abonament.

reabonar vt. Si tornar abonar, prolongar un abonament.

reabsorbir vi. (*reabsorbissi*) Tornar absorbir.

reabsorpcion n.f. Accion de reabsorbir.

reaccion n.f. 1. (mecan.) Foarça qu'exercisse en retorn un còrs sotamés à l'accion d'un autre còrs. ◇

Avion à reaccion: Avion que funciona m'un motor que funciona per ejection d'un flux gasós sota pression e d'una granda velocitat (*motor à reaccion*). ◇ (autom.)

Barra de reaccion: Dispositiu qu'empacha la rotacion, à l'entorn d'un axe, d'un organe que li transmete un coble.

2. *Amplificator à reaccion*: Dins lo quau una granda partida dau senhal de sortida es combinat m'aqueu d'intrada. 3. (quim.) Trasformacion que si produe quora de còrs quimics son mes en presença ò quora un còrs reçaup un apoart exterior de novèli substanças. ◇

Reaccion nucleària: Fenomène obtengut en bombardant lo nucleu d'un atòme m'una particula elementària, un autre nucleu, etc., e que dona naissença au nucleu d'un autre element. 4. Biais qu'una màquina, un organe mecanic respoande à una sollicitacion. 5. (psicol.) Tot comportament directament suscitât per un eveniment exterior au sistema nerviós, sonat *estímulus*. ◇ *Temps de reaccion*: Latença. 6. Tipe de respoasta d'un individú ò d'un grope à-n-una paraula, una situacion, un eveniment ò l'accion d'una altra persona. 7. Accion facha en oposicion à-n-una altra accion que tende à l'anullar. 8. Movement d'opinion contrari ai ideas generalament compartidi anteriorament. 9. (pol.) Movement politic conservator que cèrca à reabilitar d'ideas ò d'institucions socials, politiqui e religioi abandonadi. ◇ 10. *Reaccion anafilactica*: Respoasta excessiva d'un organisme sotamés au contacte m'una substança que li es allergic e que lo mete en perill.

reaccional, a adj. Que reagisse a quauqua ren. Var.: **reaccionau**.

reaccionau, ala adj. Reaccional.

reaccionari, ària adj. e n. Si di d'una persona, d'una opinion ò d'un partit que promòu un retorn à d'ideas ò d'institucions socials, politiqui ò religioi dau passat: *Un partit reaccionari*.

reacendre vt. Tornar acendre.

reacostumar vt. Tornar acostumar. Sin.: **reabituair**.

◆ **si reacostumar** v.pr. Si tornar acostumar.

reactança n.f. Partida imaginària de l'impedança complexa d'un dipòle.

reactiu, iva adj. Que reagisse rapidament ò eficaçament. ◇ (elec.) *Corrent reactiu*: Compauanta d'un corrent sinusoidal en quàdratura embé la tension.

reactiu n.m. (quim.) Substança que pòu reagir m'una espècia quimica ò mé diverss espècias quimiqui, que permete de classar li reaccions dins li quali intervèn e de caracterisar una espècia quimica particuliera.

reactivacion n.f. Accion de reactivar.

reactivar vt. 1. Tornar activar (quauqua ren). 2. Tornar donar (à quauqua ren) una vigor novèla. 3. (quim.) Regenerar.

reactivitat n.f. 1. Capacitat d'un organisme viu a reagir de maniera adaptada a un cambiament fisic ò quimic que porria comprometre la sieu integritat, la sieu sobrevivida ò lo sieu desvolopament. 2. (fig.) Capacitat d'una empresa a reagir a un cambiament de la situacion econòmica e a anticipar li variacions dau mercat.

reactogène, a adj. e n.m. (med.) Si di d'una substança que provòca dins l'organisme una reaccion d'ipersensibilitat.

reactor n.m. 1. Propulsor aerenc qu'emplega l'ària ambienta coma comburant e que fonciona per reaccion dirècta sensa faire virar una eliça. Sin.: **turbopropulsor**. 2. Installacion industrialà dont si fa una reaccion quimica en presença d'un catalisaire. 3. *Reactor nucleari*: Aparelh dins lo quau es possible de produrre e de dirigir una reaccion nucleària de fission ò de fusion.

reactualisacion (-izacion) n.f. Accion de reactualisar; fach d'èstre reactualisat.

reactualisar (-izar) vt. Metre à jorn.

readaptacion n.f. 1. Accion de readaptar; fach de si readaptar. 2. Accion de si readaptar à una activitat interrotta pendent totplen de temps.

readaptar vt. 1. Tornar adaptar. 2. Après un accident, tornar rendre foncionals lu membres, lu muscles.

readjudicacion n.f. Atribucion d'un mercat en un autre adjudicatari quora l'adjudicatari precedent es incapable d'assegurar lu sieu engatjaments.

readjudicar vt. Adjudicar tornamai.

readmetre vt. Admetre tornamai.

readmission n.f. Accion de readmetre.

reafirmar vt. Tornar afirmar, generalament embé mai de foarça.

reajustament n.m. Rajustament.

reajustar vt. Rajustar.

reagir vi. (*reagissi*) 1. Efectuar una modificacion en respoasta à una paraula, un eveniment ò una accion exteriora. 2. Respoandre à un estímulus exterior. 3. (sc.) Si di d'una substança quimica que fa una reaccion. 4. Aver de repercussions sobre quauqua ren: Un trebolici psiquic que reagisse sobre l'organisme. 5. *Reagir còtra quauqua ren, quauqu'un*: Cambiar d'actituda ò de comportament en reaccion à-n-un acte perillhós, nefaste ò contrari ai sieu opinions, s'opauar (à). Sin.: **luchar**, **resistire**, **si defendre**.

real, a adj. (lat. *realis* < *res*, "caua") 1. Qu'existisse ò a existit, que fa part de la realitat. 2. Que la sieu existença ò realitat es segura e fa minga dubi.

real, a adj. (lat. *regalis* < *rex*, "rèi") 1. Que pertòca un rèi ò una regina, ò la sieu foncion: *Un òme de sang real*. 2. Qu'apartèn à un rèi ò qu'es digne d'eu: *Un palais real*. 3. Ideal, melhor: *Aquelu estudis son la via reala per si faire una situacion*. Var.: **reial**.

real, a adj. (esp.) *Galèra reala* ò *reala*, n.f.: Qu'au sieu bòr embarcava lo rèi ò lo general dei galèras.

real n.m. (esp.) Anciana moneda d'Espanha, que valia un quart de peseta.

realament adv. (*real* 1) 1. Que si fa d'un biais real ò vertadier, veritadierament. 2. Conformament à la realitat ò à la veritat.

realament adv. (*real* 2) À la mòda d'un rèi, embé magnificença. Var.: **reialament**.

realesar vt. Aumentar leugierament lo diamètre d'un alesatge per faire disparéisser l'ovalisacion deuguda à l'usura.

realesatge n.m. Accion de realesar.

realgar n.m. ar.) Sulfure natural d'arsenic AsS, roge.

realinhament n.m. Nòva definicion dau taus de cambi d'una moneda per rapoart à una altra ò un ensèm d'autri.

realinhar vt. Procedir au realinhament (d'una moneda).

realisable (-izable), a adj. 1. Que pòu èstre fach, realisat. Sin. **factible**, **executable**. 2. Que pòu èstre vendut ò escomptat: *De valors realisabli*.

realisacion (-izacion) n.f. 1. Accion de realisar quauqua ren: *La realisacion d'un projècte*. 2. Fach de si realisar, d'acaptar. 3. Cen qu'es estat realisat: *Una realisacion remirabla*. 4. Direccion de la preparacion e de l'execucion d'un film ò d'una emission de television ò de ràdio, fach de n'assegurar la messa en scena ò en ondas; lo film ò l'emission ensinda realisats. 5. (dr.) Venda de bens en vista de la sieu transformacion en sòus. 6. (mús.) Notacion ò execucion completa dei acòrdis d'una bassa chifrada.

realisar (-izar) vt. 1. Faire passar d'un estat virtual à un estat real, concretisar: *Ai realisat lo mieu pantais*. 2. Efectuar, executar una tasca que la s'èra fixada. 3. Faire, metre en scena ò en ondas (si di d'un film ò de tota òbra televisuala ò radiofonica). 4. (mús.) Completar, en lu notant ò en lu executant, lu acòrdis que la sieu nòta de bassa chifrada impaua. 5. Convertir (un ben) en sòus; vendre, liquidar. 6. (de l'angl. *to realize*) Pilhar consciença de la realitat d'un fach, lo si representar clarament dins toi lu sieus detalhs: *Realisar l'importança d'un eveniment*. ♦ **si realisar** v.pr. 1. Devenir real: *La tieu prediccion s'es realisada*. 2. Acomplir li sieu potencialitats.

realisator (-izator), atritz n. 1. (cín. e tv.) Autor d'una òbra audiovisuala. 2. Persona que realisar cen qu'avia projectat.

realisme n.m. 1. Actituda d'aqueu que ten còmpte de la realitat. 2. Qualitat d'una descripcion objectiva dau monde, ò que si vòu tala. 3. (liter.) Movement estetic que si desvelopèt en lo siècle XIX^{en} e que mirava à rapresentar lo monde, li gents e la societat au plus pròche de cen que son realament.

realista adj. 1. Que ten còmpte de la realitat, dau monde tau coma es pusleu que coma lo s'imagina o lo si desira. 2. Que descriu quauqua ren embé realisme e sensa eufemisme, pudor ni concecions: *Es un retrach realista de la Nissa actuala*. ♦ n. Membre ò pròche dau movement estetic sonat realisme.

realitat n.f. 1. Qualitat de cen qu'es real, oposat a cen qu'es virtual ò imaginari. 2. Ensèm de tot cen qu'es, per oposicion ai desirs e ai illusions: *La realitat non li fa paur*.

reanimacion n.f. (med.) Lo tot dei mejans prèpris à restablir e à mantenir un equilibri dei foncions vitali normalis (respiracion, circulacon, ritme cardiac, etc.).

reanimar vt. Sotametre à la reanimacion.

reanimator, tritz n. Especialista de reanimacion.

reaparéisser vt. Tornar paréisser.

reaparicion n.f. Fach de reparéisser; aparicion d'una persona ò d'un fenomène que non si èra fach vèire despí un brave moment.

reaprovisionnement n.m. Fach de tornar aprovisionar.

reaprovisionar vt. Tornar aprovisionar.

reaquistar vt. 1. Tornar aquistar. Sin.: **recrompar**. 2. Tornar en possession d'un ben que s'èra perdut. Sin.: **recuperar**.

reargentar vt. Tornar argentat (cen qu'es estat desargentat).

rearmament n.m. Accion de rearmar.

rearmar vt. Tornar donar d'armas à quauqu'un.

reasseguraira n.m. Organisme que reassegura.

reassegurança n.f. Operacion per la quala una companhia d'asseguranças, après aver assegurat un client, si cuèrbe per tot ò partida dau risc en si faguent assurar per una altra companhia ò per d'autri companhias.

reassegurar vt. Garantir, assegurar au mejan d'una reassegurança.

reassignacion n.f. Novèla assignacion davant una juridiccion per un afaire entre li memi partidas.

reassignar vt. Tornar assignar.

reassortiment n.m. Accion de reassortir.

reassortir vt. (*reassortissi*) Tornar fornir de mèrç per restablit un assortiment.

reauça n.f. 1. Accion de reauçar. 2. (fin.) Correccion en auça d'un benefici fiscal. Var.: **reauçament**. 3. (b.-a.) Reaut.

reauçaire n.m. Dispositiu que sièrve à reauçar (espec. per un sèti de veitura destinat à un enfant).

reauçament n.m. Reauça.

reauçar vt. 1. Plaçar mai aut, aumentar l'autessa de. 2. Faire valer, donar mai de foarça, de valor à: *Reauçar lu meritis d'una accion*. 3. (b.-a.) Accentuar au mejan de reauts.

reauçatge n.m. Accion de reauçar.

reaut n.m. (b.-a.) Dins un dessenh, pichina tòca d'una tencha clara, que sièrve à faire ressortir la partida à la quala s'aplica. Sin.: **reauça**.

reaver vt. Tornar aver, recuperar.

rebab n.m. Instrument de música arabe, dei coardas fretadi e de la taula de pèu. Var.: **rabab**.

rebafar vt. Esquiçar, rompre.

rebafat, ada adj. Esquiçat, rot.

rebais n.m. Diminucion facha sus lo prètz d'una mèrç, lo montant d'una factura. Var.: **rebaissa, rebàs**.

rebaissa n.f. Rebais.

rebaissament n.m. Accion de rebaissar.

rebaissar vt. Rabaissar.

rebambir vi. S'en tornar en enfança, perdre lo judici. Var.: **rebambar**.

rebambar vt. Rebambir.

rebambatge n.m. Fach de rebambir.

rebanhar vt. Tornar banhar.

rebarbatiu, iva adj. 1. Si di d'una actituda ruda; reborsier. 2. Noiós, que manca d'atractiva.

rebàs n.m. Rebais.

rebastir vt. (*rebastissi*) Tornar bastir (cen qu'es estat destruch, que s'es encalat).

rebat n.m. Reflès.

rebatejar vt. Donar un autre nom à: *Rebatejar una carriera*.

rebatement n.m. 1. Accion de rebatre, de rabatre. 2. (mat.) *Rebatement d'un plan*: Rotacion qu'aplica aquesto plan sus lo plan orizontal, en geometria descriptiva. 3. Operacion que consistisse à abaissar lo niveu d'una jaça d'aiga per pompatge.

rebatre vt. Rabatre.

rebatuda n.f. Au juèc dau piquet, cas dins lo quau un jugaire totalisa 30 ponchs quora lo sieu adversari n'a minga. Sin.: **repic**.

rebatut, uda adj. Sovent repetit, sensa originalitat: *Un subjècte rebatut*.

rèbe, a adj. Abrupte. Sin.: **èrt**.

rebec n.m. Instrument de música medieval mé tres coardas e un arquet.

rebecar vi. Si rebellar; èstre impertinent.

rebèl, rebèlla adj. e n. Qu'es en revòta dubèrta còntra lo govèrn ò còntra una autoritat constituïda. ♦ adj. 1. Qu'es opauat, ostile à quauqua ren, que refuda de li si sotametre: *Un enfant rebèl à la disciplina*. 2. Que manca de disposicions per quauqua ren: *Èstre rebèl à la música*. 3. Que si plega dificilament à l'accion à la quala es sotamés: *Un flòc de bèrris rebèl*. 4. Que non si garrisce facilament, que resistisse ai remèdis.

rebellar (si) v.pr. (*mi rebèlli*) 1. Refudar de si sotametre à l'autoritat legitima. 2. Plus voler acceptar la tutèla de cen que s'estima una constrencha insupportable.

rebellion n.f. 1. Accion de si rebellar, de si revoutar. 2. Ensèm dei rebèls.

rebequejar (si) v.pr. Rebecar.

rebeure vt. Tornar beure; si remetre à beure.

reblanquir vt. Tornar blanquir.

reblaria n.f. (arquit.) Peirada.

reblochon n.m. Fromai au lach de vaca, de la pasta moala, non cuèch, fabricat en Savòia.

rebomb n.m. 1. Fach de rebombar, movement de quauqua ren que rebomba: *Lu rebombs dau balon*. Sin.: **rebond**. 2. Desvolopament noue e imprevist d'un afaire, d'un racònte. Sin.: **rebond**.

rebombant, a adj. 1. Que rebomba. 2. Qu'a un son potent: *Una votz rebombanta*.

rebombar vi. 1. Faire un bond, de bonds, après aver urtat un obstacle. Sin.: **rebondir**. 2. (fig.) Aver de consequenças imprevisi, de desvolopaments noveus. Sin.: **rebondir**. 3. Rendre, remandar un son potent.

rebombida n.f. retentissement

rebond n.m. Rebomb.

rebondir vi. (*rebondissi*) Rebombar.

rebondut, uda adj. Si di d'una partida dau còrs ben redona: *Una cara rebonduda*.

rebòrd n.m. 1. Partida en salhida, que forma lo bòrd de quauqua ren: *Un rebòrd de pèira*. 2. Bòrd natural au lòng d'una axcavacion.

rebordar vt. (*rebòrdi*) Tornar bordar.

rebors (à) loc. adv. Còtra subèrna, au contrari de.

reborsier, a adj. Que va còtra; rebèl. Sin.: **bastian-contrari, reborsier**.

reboscament n.m. Plantacion d'aubres sus un terren nud ò su un soal ancianament plantat d'aubres. Var.:

reboscatge. Sin.: **reforestacion**.

reboscar vt. (*reboasqui*) Practicar lo reboscament de.

reboscatge n.m. Reboscament.

rebot n.m. Persona que, sensa aver fach d'estuci de medecina, a la pretension de gari de luxacion, de dolors, per de metòdes empirics.

rebotonar vt. Tornar notonar.

rebrodar vt. (*rebròdi*) Garnir una estòfa en la brodant après la sieu fabricacion.

rebrondada n.f. Rebrondatge.

rebrondadura n.f. Rebrondatge.

rebrondaire, airtitz n. Persona que lo sieu mestier es de rebrondar.

rebrondaire n.m. Segabond.

rebrondar vt. Talhar li brancas inutili d'un aubre.

rebrondatge n.m. Accion de rebrondar; lo sieu resultat. Var.: **rebrondada, rebrondadura**. Sin.: **desbrancatge**.

rebrondilhas n.f. pl. Ensèm de brancas rebrondadi. Sin.: **mondilhas**.

rebrondura n.f. Rebrondatge.

rebrot n.m. Ram que creisse dau pen d'un aubre..

rebufada n.f. Marrida aculhença, refut acompanhat de paraulas duri. Sin.: **mostassada**.

rebufar vt. Repilhar violentament quauqu'un, lo rmetre à la sieu plaça.

rebulh n.m. Estat de cen que rebulhisse; efervescença.

rebulhir vi. (*rebulhissi*) Èstre en efervescença.

rèbus n.m. Juèc d'esperit que consistisse à exprimir de mòts ò de frasas au mejan de dessenh ò de signes que la sieu lectura fonetica permete de n'en capir la significacion.

rebut n.m. 1. Cen qu'es regetat, laissat de caire, considerat sensa valor. ◇ *Metre au rebut*: Escampar quauqua ren que non sièrve plus.

rebutant, a adj. Que rebuta, enuèia: *Un travalh rebutant*. Sin.: **desgustós**.

rebutar vt. 1. Descoratjar, desgustar: *Lo promier obstacle lo rebuta*. 2. Inspirar d'antipatia à, desplaser à: *Lu sieus biais mi desgúston*.

recaçar vt. Agantar au vòl.

recalar vt. Faire baissar. ◆ vi. Baissar, tornar calar.

recalcificacion n.f. Aumentacion de la fixacion dau calci e de la calcemia dins l'organisme.

recalcificar vt. (*recalcifiqi*) Enriquir en calci.

recalcitrant, a adj. e n. Que resistisse en s'encaïnant; reborsier, rebèl.

recalcitrar vi. Èstre recalcitrant. Sin.: **s'opauar, resistir, anar còtra**.

recalcular vt. Tornar calcular.

recalcesença (-éncia) n.f. Rescaufatge espontaneu d'un aliatge au cors de son refreïament, degut à divèrsi transformacions de fasas.

recaliu n.m. Brasa esconduda dins lu cendres cauds; cendre caud. ◇ (fig.) Calor, esperança: «*Amors mi ten en son dous recalieu*» (Pèire Vidal).

recalivadura n.f. Recidiva.

recalivar vi. Recidivar.

recalivat, ada n. Recidivista.

recambi n. 1. Remplaçament d'un objècte per un autre similari. 2. *De cambi*: Que sièrve per remplaçar un autre objècte per un moment ò per totjorn: *De pèças de cambi*. ◇ Que pòu èstre emplegat en plaça de cen qu'a falhit, que non a foncionat: *Una solucion de cambi*.

recambiar vt. (*recambi, classic recàmbii*) 1. Tornar cambiar. 2. Escambiar; partatjar (un sentiment).

recampament n.m. 1. Accion de recampar. 2. Granda amassada de personas.

recampar vt. Regropar, amassar, acampar. ◆ **si recampar** v.pr. S'en tornar au sieu.

recampatge n.m. Accion de recampar.

recantar vt. Tornar cantar.

recanton n.m. Canton estrech: *S'èra escondut dins un recanton*.

recapitulacion n.f. Fach de rapelar, de repilhar rapidament cen qu'es estat dich ò escrich precedentament. Var.: **recapitulada**.

recapitulada n.f. Recapitulacion.

recapitulaire, airtitz adj. Recapitulatiu.

recapitular vt. Faire una recapitulacion.

recapitulatiu, iva adj. e n. Que recapitula, que contèn una recapitulacion. Var.: **recapitulaire**.

recaptador, airtitz adj. e n. Recaptaire.

recaptaire, airtitz adj. e n. Que recapta.

recaptar vt. Reculhir à maion, assostar.

recapte n.m. Escondon.

recardar vt. Tornar cardar.

recarga n.f. 1. Fach de tornar metre en estat de foncionament: *Recarga d'una bateria*. 2. Cen que permete de recargar; partida d'un equipament que pòu remplaçar un element frust.

recargable, a adj. Que pòu èstre recargat.

recargament n.m. Accion de recargar.

recargar vt. (*recargui*) 1. Tornar plaçar una carga (sus un veïcule). 2. Tornar garnir una arma de cen qu'es necessari au tir: *Recargar un fusiu*. 3. Tornar aprovisionar quauqua ren per lo metre en estat de foncionament: *Recargar un aparelh fotografic*. 4. Ajustar de matèria dins li partidas frusti d'una aisina, d'una pèça. 5. Tornar empeïrar una rota, una via ferrada, per n'auçar lo niveau.

recasar vt. (fam.) Tornar metre en plaça (cen qu'es estat desplaçat).

recast n.m. Blaime.

recastenaire, airtiz n. Blaimaire.

recastenar vt. Blaimar.

recauçament n.m. Accion de tornar cauçar (un aubre, un barri).

recauçar vt. 1. Tornar cauçar. 2. *Recauçar un barri*: N'en reparar lo pen en remplaçant lu materiaus. 3. *Recauçar un aubre*: Tornar metre de tèrra au pen.

recauchotar vt. Tornar cauchotar.

reçaupre vt. Recevre. Var.: **reçauper** (vivaroalpenc).

recauquilhat, ada adj. Que va en aut: *Nas recauquilhat*.

recavar vt. Copiar.

reccion n.f. (ling.) Qualitat d'un vèrbo, d'una preposicion, d'èstre acompanhats d'un complement que lo sieu mòde ò lo sieu cas es determinat gramaticalament.

recel n.m. Infraccion que consistisse à à detenir de causas obtengudi illegalament (raubadi, etc.) ò à sostraire quauqu'un ai recèrcas de la justícia.

recelament n.m. Recel.

recelada n.f. Amagador.

recelaire, airtiz adj. Que recela.

recelaire, airtiz n. Persona que fa de recel.

recelar vt. 1. Conservar e escondre (una caua qu'un autre a raubat). 2. Sostraire ai recèrcas de la justícia. 3. Enclaire, contenir: *Un luèc que recela totpen de belessas*.

recença n.f. (rare) Caractèr d'una caua recenta.

recensaire, airtiz adj. e n. Si di d'una persona encargada d'un recensament.

recensament n.m. 1. Inventòri de la populacion d'un estat, d'una vila. 2. Inventòri dei bèstias, dei veïcules, etc. que l'armada pòu requisicionar. 3. Inventòri dei joves en atge de partir au servici nacional l'an d'après.

recenseada per dire una putan.

recension n.f. 1. Analisi e rendut-còmpte critic d'un obratge dins una revista, un jornal. 2. Verificacion d'un tèxto d'après lu manescrichs.

recent, a adj. Qu'apartèn à un passat pròche; qu'existisse despí gaire: *Un eveniment recent, una maion recenta*.

recentament adv. Dins un passat pròche; despí gaire.

recentrar vt. 1. Tornar metre dins l'axe (una caua qu'es estada desaxada). 2. Determinar una politica per rapoart à un objectiu novèu.

recentratge n.m. Accion recentrar; fach d'èstre recentrat.

recep n.m. Partida dau boasc qu'es estada recepada.

receptar vt. Ressorcar.

receptatge n.m. Accion de recepar; lo sieu resultat. Sin.: **ressocatge**.

repcion n.f. 1. Accion de recevre: *La repcion d'un còlis*. Sin.: **receviment**. 2. *Repcion de travalhs*: Acte per lo quau la persona qu'a comandat de travalhs

reconoisce que si son debanats correctament e que son acabats. 3. (espòrts) Biais de tornar tocar lo soal après un saut. ◇ Biais de recevre un balon, una bala. 4. Accion, biais de recevre quauqu'un, de l'aculhir: *Una repcion glaciala*. 5. Fèsta, acamp mondan: *Dónon una repcion au palais Lascaris*. 6. Ceremònia que marca l'intrada oficiala d'una persona dins un cercle, una societat, etc. 7. Servici d'acuèlh d'una empresa, d'una ostalaria, dont son aculhits lu visitaires, lu clients; personal afectat à-n-aqueu servici.

repcionnaire, airtiz n. 1. Persona encargada de la repcion dei mèrç. 2. Cap de la repcion dins una ostalaria.

repcionnar vt. 1. Recevre la mèrç e verificar lo sieu estat. 2. Recevre la bala, lo balon dins un juèc.

repcionista n. Persona encargada d'aculhir lu visitaires, lu clients d'una ostalaria, d'un negòci, etc.

recèpta n.f. 1. Montant total dei somas recevudi, ganhadi, que son intradi en caissa à-n-un moment donat: *Comptar la recèpta de la jornada*. ◇ *Recèptas publiqui*: Ensèm dei ressorsas financiari de l'Estat ò dei collectivitats locali. 2. Bureu d'un recevèire dei impòsts. 3. Descripcion detalhada d'alestir un plat. 2. Metòde empiric de rejónher una tòca, per capitar dins tala circonstança. 4. (min.) Periferia d'un potz.

receptabilitat n.f. Caractèr de cen qu'es recevable. Var.: **receptibilitat**.

receptable, a adj. 1. Que pòu recevre, contenir. 2. (abstr.) Susceptible de; acceptable. 3. Si di d'un luèc que pòu constituir una sosta. Var.: **receptible**. ◆ n.m. Receptacle.

receptacle n.m. 1. Luèc si si tròvon recampadi de personas, de causas vengudi de divèrsi originas. 2. (bot.) Extremitat pauc ò pron alargada dau pedoncule d'una flor, sobre la quala s'inscrisson li pèças floralis. Sin.: **receptable**.

receptar vt. Examinar una mèrç.

receptibilitat n.f. Receptabilitat.

receptible, a adj. Receptable.

receptiu, iva adj. 1. Susceptible d'aculhir facilament una impression, una suggestion, una remarca. 2. (med.) Si di d'un organisme particulierament sensible à l'accion d'agents patogènes.

receptivitat n.f. 1. Apatituda à recevre de suggestions, d'impressions, d'informacions, à respoandre à d'estimulacions. 2. (med.) Apatituda à contractar de malautias donadi, en particulier li malautias infeccioï.

receptor, tritz adj. Que pòu recevre (un corrent, un senhal, una onda, etc.).

receptor n.m. 1. Dispositiu que permete de recevre una energia ò un senhal e lu transforma en un energia ò un senhal diferents. 2. Aparelh que permete de recevre un senhal de telecomunicacion e que lo transforma en imatges, en sons: *Receptor telefonic*. 3. (bioquim.) Molecula ò site de molecula dont vèn si ligar e agir una altra molecula. 4. (electr.) Dispositiu dins lo quau l'energia electrica produè un efècte energetic (mecanic,

quimic, etc.) autre que l'efècte Joule. 5. (ling.) Persona que desencòda un messatge recevut. Contr.: **emeter**. 6. (fisiol.) Partida d'un organe sensorial (retina, aurelha, pèu, etc.) qu'assegura la transduccion entre l'estimulacion e lo sistema nerviós.

recèrc n.m. Perquisicion.

recèrca n.f. Accion de recercar. 2. Ensèm de activitats, de travalhs scientifices que li si dedícon lu cercaires, lu recercaires. 3. Atencion à si destriar dau comun, de la banalitat: *Si vestir embé recèrca*.

recercaire, airtz n. Cercaire.

recercar vt. (*recèrqui*) 1. Cercar quauqu'un, quauqua ren, lu tornar pilhar au luèc dont son. 2. Temptar de retrovar embé aplicacion e constança: *Recercar un libre ancian*. 3. Voler conóisser, definir cen qu'es gair conoissut, cen que non es conoissut: *Recercar la causa d'un auvari*. 4. Temptar de retrovar per una enquista policiera ò judiciària: *Recercar un criminal*. 5. Temptar d'obtenir: *Recercar l'amistat de quauqu'un*. Temptar d'establir una relacion embé quauqu'un: *Recercar de gents influents*.

recercat, ada adj. 1. Preat, rare, que si tròva dificilament: *Un libre recercat*. 2. Rafinat, original, ò que manca de natural: *Una decoracion recercada, un estile tròup recercat*. 3. Que la polícia cèrca.

recerclar vt. Tornar cerclar.

recessivitat n.f. (genet.) Estat d'un caractèr ereditari recessiu.

receure vt. Recevre.

recevabilitat n.f. (dr.) Caractèr de cen qu'es recevable: *La recevabilitat d'una demanda*.

recevable, a adj. 1. Que pòu èstre recevut, admés: *Una excusa recevable*. 2. (dr.) Si di de quauqu'un admés à perseguir en justícia. 3. (dr.) Si di d'una demanda en justícia que ren li s'opaua.

recevedor, airtz n.m. Recevèire.

recevèire, airtz n.m. 1. Persona encargada de recevre lu sòus publics. 2. Emplegat que recevia la recèpta dins lu transpòrts publics. 3. Administrator d'un bureu de poasta. 4. Malaut à cu si dona de sang ò un dei sieus compauants. ◇ *Recevèire universal*: Qu'apartèn au grope sanguin AB, que pòu recevre de sang de toi lu grope. 5. Subjècte à cu si fa un empeut d'un teissut ò sus lo quau si transplanta un organe que vèn d'un donaire. Var.: **recevedor**.

receviment n.m. Recepcion. ◇ *Avís de receviment*: Document qu'ètèsta de la recepcion d'un corrier, d'un document.

recevre vt. 1. Intrar en possession de cen qu'es donat, ofèrt, transmés, mandat; tocar cen qu'es deugut: *Recevre una letra, recevre la sieu pension*. 2. Subir: *Lo projècte a recevut quauqui modificacions*. 3. Laisser intrar, reculhir: *Lo beal es fach per recevre l'aiga de pluèia*. 4. Invitar au sieu, aculhir: *Recevre d'amics*. 5. Admetre à un examèn, à un concurs. Var.: **reçaupre, receure, reçauper** (vivaroalpenc). ◆ **si recevre** v.pr. Repilhar contacte m'au soal après un saut.

recevut, uda adj. e n. Si di d'una persona recevuda à un examèn.

recevut n.m. Escrich dins lo quau si reconoisce d'aver recevut una soma, un objècte.

reciclable, a adj. Que pòu èstre reciclat: *Lo papier es una matèria reciclable*.

reciclar vt. Sotametre à un reciclatge. ◆ **si reciclar** v.pr. Aquistar una formacion novèla per reciclatge.

reciclatge n.m. 1. Formacion complementària donada à un professional per li permetre de s'adaptar ai progrès industrials, tecnicos, etc. 2. Destinacion novèla donada à de disponibilitats monetari. 3. Accion de recuperar la partida utila dei bordilhas e de la tornar introdure dins lo cycle de produccion: *Lo reciclatge dau papier*. 4. Accion de tornar introdure dins una partida d'un cycle de tractament un fluide ò de matèrias que l'an ja percorruda, quora la sieu transformacion es incompleta m'un solet passatge.

recidiva n.f. 1. (dr.) Accion de cometre un segonda infraccion après una promiera condemnacion penala definitiva. 2. (med.) Reaparicion d'una malautia quora un subjècte n'era garit.

recidivant, a ad. (med.) Que recidiva.

recidivar vi. 1. Cometre la mema infraccion; tornar cabussar dins la mema error. 2. Tornar aparéisser après una garison, en parlant d'un mau, d'una malautia.

recidivisme n.m. (dr.) Tendença à la recidiva.

recidivista adj. e n. Si di d'una persona en estat de recidiva.

recipiendari, ària n. 1. Persona recevuda dins una companhia, un cercle, etc., m'una forma de ceremònia. 2. Persona à cu es autrejat un diplòma universitari, una medalha, etc.

recipient n.m. Tota aisina vuèia capabla de contenir de substanças liquidi, solidi ò gasoi.

recipròc, a adj. 1. Que marca un escambi equivalent entre doi personas, doi gropes, doi cauas; mutual: *Un amor recipròc*. 2. (gram.) Si di d'un vèrbo pronominal qu'exprimisse l'accion que doi subjèctes ò de mai fan un sobre l'autre, coma *si bàton, si pàrlon*. 3. (log.) Si di de doi proposicions qu'una implica necessariament l'autra. 4. (mat.) *Bijeccion recipròca (d'una bijeccion f de A dins B)*: Bijeccion de B dins A, notada f^{-1} , qu'à tot element de B assòcia lo sieu antecedent dins A segond f . ◇ *Relacion recipròca (d'una relacion R de A vèrs B)*: Relacion de B vèrs A, notada R^{-1} , qu'à un element de B assòcia, se n'i a, lu sieu antecedent dins A, segond R. ◇ *Proposicion recipròca (de la proposicion «A implica B»)*: La proposicion «A implica B».

recipròca n.f. 1. L'accion invèrsa: *Rendre la recipròca*. 2. (log.) Proposicion recipròca. 3. (mat.) Proposicion recipròca, relacion recipròca, bijeccion recipròca.

reciprocament adv. 1. D'un biais recipròc. 2. ◇ Inversament.

reciprocitat n.f. Estat, caractèr de cen qu'es recipròc.

récita n.f. (it.) Racònte; recitacion.

recitacion n.f. 1. Accion, biais de recitar. Var.: **récita**. 2. Tèxto literari que lu escolans dévon emparar à memòria per pi lo recitar.

recitaire, airtz n. Recitant. Var.: **recitator**.
recital n.m.
recitant, a n. 1. Persona que recita un tèxto. 2. (mús.) Narrator que, dins un oratòrio, una cantata ò una scena lirica, declama lu tèxtos parlats ò cantats.
recitar vt. Dire à votz auta (un tèxto emparat).
recitatiu, iva adj. n.m. (mús.) Dins l'òpera, l'oratòrio ò la cantata, fragment narratiu, que la sieu declamacion cantata s'avesina au lengatge parlat e qu'un instrument (ò de mai) pòu sostenir.
recitator, tritz n. Recitant.
reclam n.m. 1. Publicitat. Var.: **reclama**. 2. Crit ò senhal per far tornar sus la man un falcon de caça.
reclama n.f. Publicitat: *Faire de reclama per una aiga minerala*. Var.: **reclam**.
reclamacion n.f. Accion de reclamar, de protestar.
reclamant, a n. (dr.) Persona que presenta una reclamacion en justícia.
reclamar vt. 1. Demandar en insistent: *Reclamar la paraula*. 2. Necessitar, aver besonh de: *La vinha reclama totpen d'atencion*. ◆ vi. Faire una reclamacion, protestar: *Reclamar còntra una injustícia*. ◆ **si reclamar** v.pr. (*de*) Si prevaler (*de*) invocar la caucion, la proteccion (*de*).
reclara n.f. Persona plena de vèrva.
reclassament n.m. 1. Accion de reclassar; lo sieu resultat. 2. Accion de plaçar dins una activitat novèla de personas qu'an deugut abandonar la sieu activitat precedenta.
reclassar vt. 1. Tornar classar. 2. Retablir lu tractaments, lu salaris, per referença à-n-aquelu d'autri categorias. 3. Procedir au reclassament de personas: *Reclassar d'obriers licenciats*.
reclavelar vt. Tornar clavelar.
reclús, usa adj. Que viu embarrat, à l'escart dau monde.
reclusion n.f. 1. Setat de quauqu'un que vou en solitari, isolat. 2. (dr.) *Reclusion criminala*: pena criminala de drech comun que consistisse en una privacion de libertat per un temps ò à perpetuitat.
reclusionari, ària n. (dr.) Condamnat à la reclusion.
recluta n.f. Recruta.
reclutaire, airtz n. Recrutaire, airtz.
reclutament n.m. Recrutament.
reclutar vt. Recrutar.
recoaire vt. Tornar coaire. Var.: **recuèire**.
recobrabable, a adj. Que pòu èstre recobrat.
recobrada n.f. Recobrament.
recobrament n.m. Accion de recobrar; lo sieu resultat. Sin.: **recobrada, recobrança**.
recobrança n.f. Recobrament.
recobrar vt. (*recòbri*) 1. Tornar en possession de (quauqua ren que s'èra perdut): *Recobrar la vista*. 2. Operar la percepcion de: *Recobrar una taxa*.
recognicion n.f. Reconnissença de l'estat d'una persona, de la qualitat d'una caua.

recognitiu, iva adj. (dr.) *Acte recognitiu*: Acte per lo quau si reconoisce una obligacion en rapelant cu l'a creada.

recoifar vt. Tornar coifar.

recolament n.m. Accion de tornar colar, de tornar pegar.

recolament n.m. 1. (dr.) Verificacion dei objèctes que son estats sotamés à un inventari au moment d'una sasida. 2. (dr.) Verificacion de construccion establida per decision administrativa, per contrarotlar lo respècte dei prescripcions impauadi. 3. Verificacion d'un talh d'aubres.

recolar vt. Tornar pegar.

recolar vt. (dr.) Procedir au recolament de.

recolatge n.m. Accion de recolar, de tornar pegar.

recollecion n.f. (relig.) Retirada espirituala de corta durada.

recoloracion n.f. Accion de tornar colorar; lo sieu resultat.

recolorar vt. (*recolòri*) Tornar colorar. Var.: **recolir**.

recolir vt. (*recolorissi*) Tornar colorir. Var.: **recolorar**.

recòlta n.f. 1. Accion de reculhir lu produchs de la tèrra; lu produchs ensinda reculhits. 2. Cen que si recampa après de recèrca, una experiença, etc.: *Una bèla recòlta de medalhas, una recòlta de documents*. Var.: **recòrta**.

recòltable, a adj. Que si pòu recoltar. Var.: **recòrta**.

recoltaire, airtz n. Personada emplegada per recoltar. Var.: **recortaire**.

recoltant, a adj. e n. Que recòlta, que fa eu-meme la recòlta: *Un proprietari recoltant*. Var.: **recortant**.

recoltar vt. (*recòlti*) 1. Faire la recòlta de: recoltar de cerealas. 2. (fig.) Reculhir: *Recoltar d'enuès*. Var.: **recortar**.

recomandable, a adj. Que merita d'èstre recomandat; denhe de consideracion.

recomandacion n.f. 1. Accion de recomandar quauqu'un. 2. Vejaire conseu. 3. Operacion per la quala la poasta assegura la distribucion d'un còlis, d'una letra, en faguent pagar una taxa suplementària.

recomandaire, airtz n. Persona que recomanda.

recomandar vt. 1. Conselhar vivament quauqua ren à quauqu'un, li demandar quauqua ren embé insistença: *Recomandar la prudença*. 2. Senhalar à l'atencion, à la benvolença de quauqu'un: *Vos recomandi quauqu'un per aqueu travalh*. 3. Mandar un còlis, una letra sota recomandacion. ◆ **si recomandar** v.pr. 1. Invocar en la sieu favor lo sostèn de quauqu'un, per facilitar una demarcha, obtenir un emplec, etc. 2. Si senhalar à l'atencion, manifestar una qualitat particuliera: *Aqueu libre si recomanda per lo sieu estile*.

recomandat, ada adj. e n. Si di d'un mandadís qu'a fach l'objècte d'una recomandacion postalala.

recomandatori, ària n. (dr.) Persona da cu si pòu presentar una letra de cambi en cas de non pagament. Sin.: **besonh**.

recombinason n.f. 1. Formacion d'una entitat quimica (molecula, atòme, etc.) à partir de fragments que resúlton d'una dissociacion. 2. *Recombinason genetica*: Procèssus per lo quau si debana un braçatge dau material genetic parental que dona naissença à de novèli combinasons à la generacion d'après.

recomençament n.m. Accion de recomençar; fach d'èstre recomençat.

recomençar vt. 1. Tornar començar. 2. Repilhar una accion interrota: *Recomençar lo travalh à doi oras*. 3. Faire un còup de mai: *Recomençar li memi errors*. ◆ Acapitar un còup de mai, repilhar après una interrupcion: *La pluèia recomença*.

recomparéisser vi. Tornar comparéisser.

recompauable, a adj. Que pòu èstre recompauat.

recompauar vt. Tornar compauar. Var.: **recompasar**.

recompensa n.f. 1. Don que si fa à quauqu'un en reconoissença d'un servici rendut ò d'un meriti particulier. Sin.: **guiderdon**. 2. (dr.) Soma que deu, au moment de la liquidacion d'una comunautat, un ò l'autre dei espós, ò que la comunautat deu ai espós per compensar un enriquiment ò un empauriment que non son justificats.

recompensar vt. Autrejar una recompensa à: *Recompensar lo talent de quauqu'un*. Sin.: **guiderdonar**, **premiar**.

recompòrre vt. Recompauar.

recomposicion n.f. Accion de recompauar; lo sieu resultat.

recomptar vt. (*recòmpti*). Tornar comptar.

reconciliacion n.f. 1. Accion de reconciliar de personas que non si parlàvon plus; fach de si reconciliar. 2. (relig.) Ceremònia per la quala la Glèia perdona un pecaire e lo torna admetre à la comunion ò qu'a per objècte de purificar un luèc profanat.

reconciliar vt. (*reconcili*, classic *reconcílii*) 1. Restablir de relacions amistoï entre de personas que non si parlàvon plus. 2. Inspirar à quauqu'un una opinion favorabla de quauqu'un ò de quauqua ren. 3. (relig.) Efectuar una reconciliacion. ◆ **si reconciliar** v.pr. Faire cessar lo desacòrdi que li èra mé quauqu'un.

reconciliator, tritz n. Aqueu que fa una reconciliacion.

recondamnar vt. Tornar condamnar.

reconduccion n.f. 1. Accion derecondurre, continuacion: *Reconduccion de la politica actuala*. 2. (dr.) Renovelament d'un balh, d'una locacion, d'un crèdit. ◇ *Tacita reconduccion*: Renovelament d'un balh, d'un contracte en là dau tèrme previst, sensa que fague mestier una novèla formalitat.

reconductible, a adj. Que pòu èstre reconduch, renovelat: *Mandat reconductible*.

reconduire vt. (*reconduï*) Recondurre.

recondurre vt. (*reconduï*) 1. Acompanhar una persona que s'en va, ò la tornar menar au sieu: *Recondurre un visitaire*. ◇ *Recondurre quauqu'un à la frontiera*: Acompanhar à la frontiera una persona après una decision d'expulsion. 2. Continuar segond li memi modalitats. 3. (dr.) renovelar per reconduccion. Var.: **reconduire**.

reconfessar vt. Tornar confessar.

reconfoart n.m. Sostèn, socors, consolacion.

reconfortant, a adj. Que poarta de reconfoart.

reconfortar vt. (*reconforti*) 1. Tornar donar de foarças fisiqui, de vigor à. 2. Ajudar à suportar una espròva; tornar donar de coratge, d'espèr à.

reconoissement n.m. Accion de reconóisser, reconoissença.

reconoissença n.f. 1. Accion de reconóisser coma sieu, coma vèr ò legitime: *Reconoissença d'un drech*. ◇ (psiquiatria) *Faussa reconoissença*: Identificacion erròna de personas ò de luècs à d'autres anteriorament conoissuts. 2. Examèn detalhat d'un luèc: *Reconoissença d'un terren*. 3. Sentiment qu'incita à si considerar redevable vèrs la persona de cu s'es recebut un benfach: *Testimoniar la sieu reconoissença à quauqu'un*. ◇ (fam.) *Aver la reconoissença dau ventre*: Manifestar de gratituda per la persona que ti noirisse ò que t'a noirit. 4. (dr.) Acte per lo quau s'admete l'existença d'una obligacion: *Signar una reconoissença de deute*. ◇ Acte per lo quau si reconoisce un govèrn ò un novèl Estat coma legal. ◇ *Reconoissença d'enfant*: Acte per lo quau si reconoisce oficialament èstre lo paire (ò la maire) d'un enfant natural. ◇ *Reconoissença d'utilitat publica*: Acte administratiu que permete à una associacion, una fondacion, etc., d'aver una capacitat juridica alargada. 5. (mil.) Mission de recèrca d'informacions sobre lo terren ò sobre l'enemic; formacion (aeronaus, blindats, fantassins) encargada d'aquesta mission. 6. (inform.) Reconoissença automatica de la paraula, dei forma: Procediment que mete en òbra de computadors per identificar de signes grafics (caractèrs, dessenshs, etc.) ò sondres: *Reconoissença vocala*.

reconoissent, a adj. Qu'a de reconoissença.

reconóisser vt. 1. Jutjar, determinar coma ja conoissut: *Reconóisser un vièlh amic*. 2. Identificar en foncion d'un caractèr donat: *Reconóisser quauqu'un à la sieu votz*. 3. Admetre coma vèr, legitime: *Reconóisser un Estat, reconóisser l'innocença de quauqu'un*. ◇ *Reconóisser un govèrn*: Admetre coma legitime lo noveu govèrn d'un Estat establits mé de mejans extralegals (còup d'Estat, revolucion). ◇ *Reconóisser un enfant*: Si declarar lo paire ò la maire d'un enfant natural. 4. Confessar: *Reconóisser li sieu errors*. 5. Cercar à determinar la situacion (d'un luèc): *Reconóisser lo terren*. ◆ **si reconóisser** v.pr. 1. Retrovar lu sieus biais, lu sieus trachs dins una altra persona: *Si reconóisser dins lu sieus enfants*. 2. Localisar la sieu posicion e èstre capable de retrovar lo sieu camin: *Si reconóisser dins un laberint de vias*. 3. Capir clarament una situacion ò una explicacion complèxa. 4. Si confessar coma tau: Si reconóisser colpable.

reconoissible, a adj. Que si pòu reconóisser facilament. Sin.: **identificable**.

reconoissut, uda adj. 1. Admés per vèr, incontestable. 2. Admés coma estent d'una valor vertadiera: *Un autor reconoissut*.

reconquista n.f. Accion de reconquistar; lo sieu resultat.

reconquistar vt. Tornar conquistar.

reconsolidacion n.f. Accion de reconsolidar.

reconsolidar vt. Tornar consolidar (quauqua ren qu'es estat fragilissat).

reconsiderar vt. (*reconsidèri*) Repilhar l'examen d'una question dins l'amira d'una novèla decision. Sin.: **reestudiar**.

reconstitucion n.f. 1. Accion de reconstituir. 2. *Reconstitucion d'un crimi, d'un delicte*: Transpoart dau jutge d'instruccion sus lo luècs de l'infraction per elucidar, en presença de l'incolpat, li condicions dins li quali es estada comessa.

reconstituent, a adj. e n.m. Si di d'un medicament que torna portar l'organisme à l'estat normal.

reconstituir vt. (*reconstituissi*) 1. Tornar constituir, tornar formar, restablir dins la sieu forma d'origina. 2. Procedir à la reconstitucion d'un crimi, d'un delicte.

reconstruccion n.f. Accion de reconstruire; lo sieu resultat.

reconstruire vt. 1. Rebastir. 2. Restablir, reconstituir.

reconvaliment n.m. Convalescença.

reconvencion n.m. (dr.) Demanda reconvencionala.

reconvencional, a adj. (dr.) *Demanda reconvencionala*: Que lo defendèire opaua au demandaire per obtenir un avantatge en là dau reget de la pretension dau sieu adversari. Var.: **reconvencionau**.

reconvencionalament adv. (dr.) Per una demanda reconvencionala.

reconvencionau, ala adj. Reconvencional.

reconversion n.f. Accion de reconvertir, de si reconvertir.

reconvertir vt. (*reconvertissi*) 1. Adaptar (una activitat) à de besonhs noveus, à una produccion novèla. 2. Afectar à un emplec noveu, donar una formacion novèla (à). ♦ **si reconvertir** v.pr. Cambiar de profession, d'activitat.

reconvidacion n.f. Accion de reconvidar.

reconvidar vt. Tornar convidar.

recopa n.f. 1. Segonda copa de ferratge. 2. Espirituós que provèn d'un mesclum d'alcòl e d'aiga.

recopadura n.f. 1. Accion de recopar. 2. Sobra de la transformacion de sèmolas en farina.

recopar vt. 1. Tornar copar. 2. Retalhar, donar una copa diferenta à un vestit. 3. Coïncidir embé, portar una confirmacion à: *Un testimoniatge que n'en recopa un autre*. ♦ vi. Faire una segonda copa (ai cartas).

recopiar vt. (*recòpi*, classic *recòpii*) 1. Copiar un tèxto ja escrich. 2. Metre au net: *Recopiar un brollhon*.

recorbadura n.f. Estat d'una caua recorbadada.

recorbament n.m. Accion de recorbar; fach d'èstre recorbat.

recorbar vt. Tornar corbar.

recòrd n.m. 1. Sovenir, renembrança. Var.: **recòrdi**. 2. (de la'anglés) Performança esportiva oficialament constatada e qu'es en dessobre de tota outra performança dins la mema espròva ò la mema disciplina. ◇ Resultat, nivèu superior à toï aquelu obtenguts anteriorament dins un camp quau que sigue: *Recòrd de produccion*. ♦ adj. inv. Qu'es à un nivèu jamai rejonch ò excepcional: *De chifras recòrd*.

recòrd n.m. Anheu tardiu.

recòrda n.f. Recòlta.

recordança n.f. Renembrança.

recordar vt. (*recoardi*) 1. Tornar estacar m'una coarda. 2. Tornar metre de coardas à (un objècte): *Recordar un piano, una raqueta de tennis*.

recordar (si) v.pr. (*mi recòrdi*) Si sovenir.

recòrdi n.m. Recòrd, sovenir.

recordman, recordwoman n. (angl.) Si di d'una persona que detèn un recòrd, de recòrds.

recordurar vt. Tornar cordurar (cen qu'es descordurat, esgarrat).

recoronar vt. Tornar coronar.

recorregir vt. (*recorregissi*) Tornar corregir.

recorrença (-ència) n.f. Recurrença.

recorrent, a adj. Recurrent.

recórrer vt. e vi. Tornar córrer. ♦ vt. ind. (à) 1. S'adreïçar à quauqu'un per obtenir d'ajuda. 2. Si servir de quauqua ren dins una circonstança donada.

recors n.m. 1. Accion de recórrer à quauqu'un ò à quauqua ren: *Lo recors à de mesuras d'urgença*. ◇ *Aver recors à*: Emplegar. 2. Persona ò caua à la quala si recorre. 3. (dr.) Procedura que permete d'obtenir un novèl examen d'una decision judiciària. ◇ *Recors en gràcia*: Demanda adreïçada au cap de l'Estat dins l'amira de la remessa ò de la commutacion d'una pena. 4. (dr.) Accion de deferar à una autoritat ò à una juridiccion administrativa un acte ò una decision administrativa dins l'amira de la faire retirar, annullar, reformar, abrogar ò interpretar.

recòrta n.f. Recòlta.

recortable, a adj. Recoltable.

recortaire, airtz n. Recoltaire.

recortant, a adj. e n. Recoltant.

recortar vt. (*recòrti*) Recoltar.

recreacion n.f. Accion de tornar crear. Sin.: **recreament**.

recreacion n.f. 1. Cen qu'interrompe lo trabalh e permete de si solaçar. 2. Temps acordat ai enfants dei escolàs per si solaçar.

recreament n.m. Accion de tornar crear. Sin.: **recreacion**.

recreança n.f. (dr.) *Letras de recreança*: Letras mandadi à un ambassador per que li presente au cap de l'Estat dont es rapelat.

recreant, a adj. Recreatiu.

recrear vt. (*recreï*) 1. Tornar crear, reconstruire, refaire. 2. Rendre l'aspecte de (quauqua ren qu'a desapareissut): *Recrear una atmosfèra medievals*.

recrear vt. (*recreï*) Solaçar, divertir. ♦ **si recrear** v.pr. Si divertir, si solaçar.

recreatiu, iva adj. Que divertisse. Sin.: **divertissent**. Var.: **recreant**.

recreïre (si) v.pr. (*mi recresi*) Si desabusar, si desenganar.

recreïsser vi. Tornar créisser, en parlant dei plantas.

recrement n.m. (fisiol.) Produch de secrecion que demòra dins l'organisme.

recriminacion n.f. Accion de recriminar; critica amara, repròchi.

recriminar vi. Trovar à redire; criticar amarament.

recriminator, tritz adj. e n. Que recrimina. Var.: **recriminatòri**.

recriminatòri, òria adj. Que recrimina. Var.: **recriminaira**.

re cristallisacion (-izacion) n.f. 1. (geol.) Modificacion dei ròcas originalis per dissolucion pauc ò pron completa dei mineraus primaris e formacion de novèus cristalls. 2. (metall.) Cristallisacion novèla que si desvolopa dins un metal ò un aliatge à l'estat solide, au cors d'un escaufatge de recuècha.

re cristallisar (-izar) vt. e vi. Tornar cristallisar.

re cristianisacion (-izacion) n.f. Fach de recristianisar.

re cristianisar (-izar) vt. Tornar cristianisar.

recrompar vt. (*recròmpi*) Tornar crompar (quauqua ren que s'es vendut, perdut, qu'apartèn à una autra persona).

re crudescença (-éncia) n.f. 1. Exacerbacion dei manifestacions d'una malautia, dei degalhs d'una epidemia, après una remission temporària. 2. Brusca reaparicion de quauqua ren m'una intensitat redoblada.

re crudescent, a adj. (lit.) Que torna pilhar d'intensitat.

recruta n.f. 1. Jove militari que vèn d'èstre apelat au servici. 2. Noveu membre d'una societat, d'un grope, d'una chorma, etc. Var.: **recluta**.

recrutaire, airtz n. 1. Persona encargada dau recrutament dei aderents, dei clients, dau personal. 2. *Agent recrutaire*: Persona que recruta per lo còmpte d'un partit, d'un grope, etc. Var.: **reclutaire**.

recrutament n.m. Accion de recrutar. Var.: **reclutament**.

recrutar vt. 1. Apelar de recrutas, levar de tropas. Engatjar de personal. 3. Menar à faire part d'un grope, d'un partit, etc. Var.: **reclutar**. ♦ **si recrutar** v.pr. 1. Èstre recrutat. 2. Provenir de.

rectal, a adj. Dau rectum. Var.: **rectau**.

rectangle n.m. Qüadrilatèr plan que lu sieus quatre angles son drechs. ♦ adj. 1. *Parallelepipède rectangle*: Que li sieu doi faças non parallèli son rectangularis. 2. *Trapèze rectangle*: Que doi dei sieus costats consecutius

son perpendicularis. 3. *Triangle rectangle*: Que doi dei sieus costats son perpendicularis.

rectangulari, ària adj. 1. Qu'a la forma d'un rectangle. 2. Que forma un angle drech.

rectau, ala adj. Rectal.

rectificable, a adj. 1. Que pòu èstre rectificat. 2. (mat.) Si di d'un arc de corba que la sieu longuessa pòu èstre definida coma la bòrna superiora dei longuèssas de toti li linhas poligonali que li poàdon èstre inscrichi.

rectificacion n.f. 1. Accion de rectificar; tèxto, paraulas, que rectificon. 2. (mecan.) Operacion qu'a per objècte d'acabar de polir una susfàcia usinada. 3. (mat.) *Rectificacion d'un arc de corba*: Clacul de la sieu longuessa. 4. (quim.) Distillacion fraccionada d'un liquide volatile per lo purificar ò n'en separar lu constituents.

rectificadoira n.f. Màquina-autís que sièrve à rectificar.

rectificaire, airtz n. Que rectifica.

rectificar vt. (*rectifiqui*) 1. Modificar per metre en adequacion. 2. Rendre exacte en corregissent. 3. (mecan.) Acabar de polir la susfàcia d'una pèça usinada. 4. (geom.) Determinar la longuessa d'un arc de corba. 5. (quim.) Sotametre à la rectificacion.

rectificatiu, iva adj. Que rectifica, que sièrve à rectificar.

rectificatiu n.m. Tèxto, prepaus que rectifica una informacion erronea ò inexacta.

rectificador, tritz adj. Rectificatiu.

rectilineari, ària adj. (fotografia) *Objectiu rectilineari*: Objectiu que non desforma l'imatge.

rectilineu, ea adj. Rectilíne.

rectilíne, a adj. 1. Qu'es ò que si fa en linha drecha. 2. (geom.) Format de drechas ò de segments de drechas: *Triangles rectilíne*. Var.: **rectilineu**.

rectilíne n.m. (mat.) *Rectilíne d'un dièdre*: Angle plan obtengut en copant aqueu dièdre per un plan perpendiculari à l'aresta.

rectiti n.f. Inflamacion rectala. Sin.: **proctiti**.

rectituda n.f. 1. (lit.) caractèr de cen qu'es drech. 2. Conformitat à la rason, à la justícia, à la rigor.

reòto n.m. n.m. Promiera pàgina d'un fuèlh, aquela que si tròva à drecha quora lo libre es dubèrt.

rectocoliti n.f. (med.) Inflamacion simultanea dau rectum e dau colon.

rectom n.m. Rectum.

rector, tritz adj. Que dirigisse.

rector, tritz n. En França, aut foncionari de l'Educacion nacionala, plaçat à la tèsta d'una acadèmia. ♦ n.m. 1. Prèire que dessièrve una glèia non parroquiala. 2. Superior d'un collègi de jesuitas. 3. En Bretanha, curat d'una pichina parròquia.

rectoral, a adj. Dau rector; dau rectorat. Var.: **rectorau**.

rectorat n.m. 1. Carga dau rector. 2. Sèti de l'administracion rectorala d'una acadèmia.

rectorau, ala adj. Rectoral.

rectoscòpi n.m. Endoscòpi per l'examen dau rectum.

rectoscopia n.f. Examèn dau rectum au mejan d'un rectoscòpi.

rectritz n.f. (zool.) Pluma de la coa dei auceus (Li rectritz dirigisson lo vòl e sostènon l'arrier dau còrs.

rectum n.m. Darriera partida dau colon, qu'abotisse à l'anús. Var.: **rectom**.

recuèch, a adj. Cuèch un segond còup.

recuècha n.f. 1. Accion de cuèire un segond còup, de tornar sotametre à l'accion de la calor. 2. Escaufatge d'un produch metallurgic à una temperatura pron auta per assegurar lo sieu equilibri fiscoquimic e estructural, e que si fa seguir d'un refreïament lent. 3. Escaufatge d'un vèire à una temperatura que permete de baissar li constrenchas, e que si fa seguir d'un refreïament lent.

recuèire vt. 1. Tornar cuèire. 2. Melhorar li qualitats d'un metal, d'un vèire, per la recuècha. ♦ vi. Cuèire un segond còup. Var.: **recoaire**.

recuèlh n.m. Obratge dins lo quau son recampats d'escrichs, de documents, de gravaduras, etc.: *Un recuèlh de poesias, un recuèlh de lèis*.

reculada n.f. 1. Accion de recular; movement en arrier: *Reculada d'una armada, de la civilisacion*. 2. Adopcion d'una posicion que va en darrier per rapoart à una posicion anteriora tròup avançada. 3. (geogr.) Vau jurassenca profunda, dei parets verticali e que finisse au pen d'un bauç calcar.

reculador n.m. Cròc de fèrre estacat au braç d'una carreta, e que sièrve à recular.

reculaire, airitz adj. e n. Que recula.

reculament n.m. 1. Accion de recular. 2. Pèça de l'arnesc que cuèrbe l'arrier d'un cavau. 3. (dr.) *Servituda de reculament*: Servituda que pea sus un immòble pertocat d'alinhament, au tèrme de la quala lo proprietari pòu solament faire de trabalhs per l'entretenir.

recular vt. 1. Desplaçar vèrs l'arrier. 2. Reportar mai luènh. 3. Ajornar, retardar, remandar: *Recular un pagament*. ♦ vi. 1. Anar en arrier. 2. Perdre de terren: *Faire recular la criminalitat*. 3. Renonciar, ceder davant una dificultat, un adversari mai foart.

reculat, ada adj. 1. Isolot, luènh: *Un luèc reculat*. 2. Luènh dins lo temps: *Una epòca reculada*.

reculhiment n.m. Fach de si reculhir; estat d'una persona reculhida.

reculhir vt. (*recuèlhi*) 1. Recampar en collectant, en rabalhant: *Reculhir de documents*. 2. Obtenir: *Reculhir la mitant dei sufragis*. 3. Retirar un avantatge: *Reculhir lo fruch dau sieu trabalh*. 4. Recevre per eiretatge: *Reculhir una succession*. 5. Aculhir au sieu, donar l'ospitalitat à: *Reculhir de sinistrats*. ♦ **si reculhir** v.pr. 1. S'abstraire dau monde exterior per si replegar sus la vida interiora; meditar. 2. S'immergir dins una meditacion religioa.

reculhit, ida adj. Qu'es dins lo reculhiment.

reculons (de) loc. adv. En reculant, en anant en arrier.

recuntar vt. (*recuènti*) Tornar cuntar.

recuperable, a adj. Que pòu èstre recuperat.

recuperacion n.f. 1. Accion de recuperar; lo sieu resultat. 2. Fach d'èstre recuperat.

recuperar vt. (*recupèri*) 1. Repilhar possession de, retrovar, après aver perdu: *Ai recuperat lu sòus que li avii prestat*. 2. Reculhir per per emplegar cen que porria èstre perdit: *Recuperar de ferralha*. 3. Repilhar d'ideas, un movement (en partic. un movement social) en lu destornant de la sieu tòca promiera. 4. Fornir un temps de trabalh en remplaçament d'aqueu qu'es estat perdit. ♦ vi. Repilhar li sieu foarças après un esfoarç, recobrar la sieu santat après una malautia.

recuperator, tritz adj. 1. Que permete de recuperar: *Un soam recuperator*. Sin.: **reparator**. 2. Que favorisa una recuperacion politica. 3. (espòrts) Qu'es sobretot encargat de recuperar lo balon.

recuperator, tritz n. (ind.) Aparelh destinat à la recuperacion de la calor ò de l'energia.

recurar vt. Netejant en fretant.

recuratge n.m. Accion de recurar.

recurbiment n.m. 1. Accion de recurbir. 2. (constr.) Agençament dins lo quau un element n'en recuèrbe un autre. 3. (geol.) *Tròç de recurbiment*: Sobras fragmentadi que repàuon en discordança sobre de terrens inferiors. 4. (mat.) *Recurbiment d'un ensemble* E: Familha d'ensembles que la sieu reunion enclau l'ensemble E.

recurbir vt. (*recuèrbi*) Tornar curbir ò curbir totalament.

recurrença (-éncia) n.f. 1. Caractèr de cen qu'es recurrent; repeticion d'un fenomène. 2. (filos.) Return, à partir dau passat d'una sciènça, sobre la sieu istòria, per n'en conóisser la formacion progressiva. 3. (log.) *Rasonament per recurrença*: Per lo quau s'estende à una sria de tèrmes omogeneus la veritat d'una propietat d'au manco doi d'aquelu tèrmes. Sin.: **induccion**. ◇ (mat.) Demostracion qu'emplega lo principi segond lo quau una propietat qu'es verificada per tot entier $n + 1$ tant leu qu'es verificada per n , es verificada per tot entier tant elu que l'es per 0. Var.: **recorrença**.

recurrent, a adj. 1. Que revèn, torna aparéisser, torna acapitar. 2. (anat.) Que reparte en darrier: *Nèrvi recurrent, artèria recurrenta*. 3. (patol.) *Fèbre recurrenta*: Borreliòsi. 4. *Imatge recurrent ò consecutiu*: Que si mantèn un còup que l'uèlh a recevut una impression luminoa. 5. (mat.) *Seria recurrenta*: Seguida que lo sieu tèrme general s'expirmissa à partir de tèrmes que lo precedisson. Var.: **recorrent**.

recursiu, iva adj. 1. (ling.) Que pòu èstre repetut d'un biais indefinit. 2. (log.) *Foncion recursiva*: Foncion d'entiers me de valors entieri efectivament calculabla per un algoritme.

recursivitat n.f. Proprietat de cen qu'es recursiu.

recursòri, òria adj. (dr.) *Accion recursòria*: Accion que lo defendèire intenta còtra un tèrç per obtenir lo rembansament dei somas que li deu après una condemnacion.

recusable, a adj. Que pòu èstre recusat.

recusacion n.f. 1. (dr.) Fach de refudar, per una suspicion de parcialitat, un jutge, un jurat, un arbitre, un expèrt, dins lu cas que la lèi precisa. 2. (lit.) Accion de recusar, de non admetre.

recusar vt. 1. Usar de la facultat ò dau drech de recusacion còtra (quauqu'un). 2. Non admetre l'autoritat de quauqu'un, la valor de quauqua ren dins una discussion. ◆ **si recusar** v.pr. 1. Si declarar incompetent per jutjar un affaire, decidir d'una question. 2. Refudar una carga, una mission.

redaccion n.f. 1. Accion ò biais de redigir un tèxto. 2. Exercici d'escòla destinat à ensenhar à redigir. 3. Lo tot dei redactors d'un jornal, d'una publicacion, d'una maion d'edicion; locals dont travàlhon.

redaccional, a adj. 1. Relatiu à la redaccion. 2. *Publicitat redaccionala*: Que si presenta coma se venguesse de la redaccion dau jornal dont figura. Var.: **redaccionau**.

redaccional n.m. tèxto d'una publicitat, per op. au visual (imatge, grafisme, etc.).Var.: **redaccionau**.

redaccionau, ala adj. e n. Redaccional.

redactor, tritz n. Persona que redigisse un tèxto, que participa à la redaccion d'un jornal, d'un libre.

redaurar vt. 1. Tornar daurar. 2. *Redaurar lo sieu escut*: Esposar una rica roturièra, en parlant d'un nòble arroinat. ◇ (per ext.) Recobrar una part dau sieu prestitge.

reddicion n.f. 1. Accion de si rendre, de depaugar li armas. Sin.: **rendement**. 2. *Reddicion de còmptes*: Acte per lo quau un mandatari, un comptable, etc., presenta lu còmptes de la sieu gestion.

redemandar vt. Tornar demandar.

redempcion n.m. 1. (lit.) Accion de de s'en tornar au ben, de tornar menar quauqu'un au ben. 2. (trol.) *La Redempcion*: Lo sauvament que Jèsus portèt à l'umanitat pecairitz.

redemptor, tritz adj. e n. (lit.) Que rescapta, que reabilita. ◇ *Lo Redemptor*: Jèsus Crist.

redemptorista n.m. Religiós de la congregacion missionària dau Santissime Redemptor.

redemptoristina n.f. Religioa de la branca femenina de la congregacion dau Santissime Redemptor.

redent n.m. (arquit.)

redentat, ada adj. (arquit.) Que presenta de redents.

redescurbir vt. (*redescuèrbi*) Tornar descurbir.

redesfaire vt. Tornar desfaire.

redeure vt. Deure de sòus, un deute coma reliquat.

redevable, a adj. 1. Que deu encara quauqua ren après un pagament. 2. Qu'a una obligacion (vèrs). ◆ Persona tenguda de versar una redevença.

redevença n.f. 1. Deute, carga, renda que si deu aquitar à un tèrme fixe. 2. Soma deuguda au propietari d'un brevet, d'un soal cultivat, etc.

redevenir vt. Tornar èstre coma avant: *Redevenir amics*.

redibicion n.f. (dr.) Anullacion d'una venda que lo compraire obtèn quora lo ben compoarta un vici dich *redibitòri*.

redibitòri, òira adj. 1. Que constitue un obstacle radical: *Un prêtz redibitòri empacha lu clients potencials de crompar*. 2. (dr.) Que pòu motivar l'anullacion d'una venda.

redicha n.f. Repeticion inutila.

redifusar vt. Tornar difusar (una emission de ràdio, de television).

redifusion n.f. 1. Accion, fach de redifusar. 2. Emission redifusada.

redimar vt. Redímer.

redimensionament n.m. Accion de redimensionar.

redimensionar vt. 1. Cambiar li dimensions d'un imatge ò la talha d'un fichier informatic. 2. Adaptar li caracteristicas d'un projècte à de novèli condicions d'utilisacion, à d'autri ipotèsis de travalh. 3. Tornar plaçar dins una dimension istorica appropriada.

redímer vt. (relig.) Rescapter, sauvar. Var.: **redimar**.

redimible, a adj. Que pòu èstre redimit.

redingòta n.f. 1. Ancianament, lònga vèsta d'òme crosada. 2. Manteu de frema ajustat à la talha. Sin.: **toïna**.

redintegracion n.f. (psicol.) Procèssus per lo quau un element de la vida psiquica, qu'a fach partida d'un estat de consciença anterior, tende à rapelar aquel estat dins la sieu totalitat.

redire vt. Tornar dire.

rediscussion n.f. Fach de rediscutir: La rediscussion

rediscutir vt. (*rediscutissi*) Tornar discutir.

redistribucion n.f. 1. Accion de redistribuir. 2. Correccion dins la reparticion dei revenguts: *La redistribucion dei riquessas*.

redistribuir vt. (*redistribuissi*) Tornar distribuir; modificar una distribucion.

redoblament n.m. 1. Fach de redoblar, de créisser rapidament en foarça, en intensitat. 2. Fach de redoblar una classa. 3. (ling.) Redoblament d'un element d'un mòt: *Redoblament consonantic*.

redoblant, a adj. Escolan que redobla una classa.

redoblar vt. 1. Rendre doble. 2. Aumentar sensiblement la força, l'intensitat de. 3. Recomençar una annada d'estudi dins la mema classa. ◆ vt. ind. (*de*) Manifestar encara mai de: *Redoblar d'esfoarç*. ◆ vi. Aumentar en intensitat: *La pluèia redobla*.

redoblat, ada adj. Qu'es fach, dich un segond còup. ◇ *À braç redoblats*: À còups violents e precipitats.

redoblegar vi. Bresilhar. ◆ n.m. Bresilhadís, bresilhament.

redoblura n.f. Replec.

redobt n.m. Redobta.

redobta n.f. (anc.) Obratge de fortificacion isolat. Var.: **redobt**.

redobtablament adv. D'un biais redobtable; terriblament.

redobtable, a adj. Perilhós, terrible, que si deu crénher: *Un enemic redobtable*.

redobtar vt. Crénher vivament, aver peur de.

redolença (-ència) n.f. Odor.

redon, a adj. 1. Qu'a la forma d'un cercle, d'una esfèra, d'un cilindre: *Un plat redon*. 2. Que la sieu roma es arredonida ò que presenta una corba. Var.: **redond**.

redonar vt. Tornar donar.

redond, a adj. Redon.

redondança n.f. 1. Superfluitat de mòts, de paraulas. ◇ Tèrme redondant, redicha. 2. (ling.) Caractèr d'un enonciat que dona sota diferenti formas un meme trach significant. 3. (inform., telecom.) Duplicacion d'informacions per garantir la sieu seguretat en cas d'incident. 4. (tecn.) Duplicacion d'equipaments encargats d'assegurar una foncion donada, per que un d'aquelu equipments poasque pilhar la plaça d'un autre en cas de defalhença.

redondant, a adj. 1. Qu'es superflú dins un esrich, un discors. 2. Que presenta de redondanças: *Un estile redondant*.

redondar vi. 1. Si tornar gonflar. 2. S'arredonar. 3. Èstre abondós: *Aquela region redonda de bèstias sauvatgi*.

redondet, a adj. Redonet.

redondetat n.f. Caractèr de cen qu'es redon.

redonet, a adj. Pusleu redon.

redòrta n.f. 1. Brot tortilha per far un ligam. 2. Mena de planta (*Clematis alpina*).

redortar vt. (*redòrti*) Ligar au mejan d'una redòrta.

redòs n.m. Sosta (L'Escarena). ◇ Èstre au redòs: Èstre à la sosta (dei intemperias).

redreïçada n.f. Redreïçament. Var.: **redreïçada**.

redreïçadura n.f. Jaça de mortier que si mete sus un barri. Var.: **redreïçadura**.

redreïçaire, **airitz** adj. (tecn.) Que sièrve à redreïçar. Var.: **redreïçaire**.

redreïçaire n.m. 1. (electr.) Convertissèire d'energia que transforma un sistema de corrents alternatius en un corrent unidireccional. 2. (opt.) *Redreïçaire d'imatges*: Dispositiu optic que redreïça l'imatge inversat que vèn de l'objectiu. 3. *Redreïçaire de toarts*: Cavalier barrutlaire que venjava li victimas de l'injustícia. ◇ (fam.) Persona qu'a la pretension de corregir li injustícias, de reformar la societat.

redreïçament n.m. 1. Redreïçada. 2. Accion de redreïçar; fach de si redreïçar: *Lo redreïçament de la situacion*. 3. (electr.) Transformacion d'un corrent alternatiu en un corrent unidireccional. 4. (dr. fisc.) Correccion que mena à una majoracion dei somas deugudi au títol de l'impoast. ◇ (dr. com.) *Redreïçament judiciari*: Procedura judiciària destinada à permetre la sauvagarda de l'entrepresa., lo manteniment de l'activitat e de l'emplec e l'apurament dau passiu. 5. (anc.) *Maion de redreïçament*: Establiment encargat de la reeducacion dei joves delinquents. Var.: **redreïçament**.

redreïçar vt. 1. Faire lo redreïçament d'un barri. 2. Tornar metre à la verticala. 3. Tornar metre drech (cen qu'es desformat, torçut, corbat). 4. Restablir dins lo sieu estat d'origina: *Redreïçar una situacion*. 5. (lit.) Reformar, rectificar: *Redreïçar lo jutjament*. 6. (electr.) (electr.) Efectuar lo redreïçament d'un corrent alternatiu. Var.: **redreïçar**. ◆ vi. 1. Tornar metre en linha drecha li ròda d'un veicule (après una corba, dins una manòbra). 2. Faire tornar pilhar d'autessa à un avion après una perda de velocitat. ◆ **si redreïçar** v.pr. 1. Si tornar metre drech ò vertical; si tornar quilhar. 2. Donar au còrs una actituda

esquasi drecha. ◇ manifestar de fiertat per una actituda pariera. 3. Tornar pilhar la sieu progression: *L'economia si redreïça après la crisi*.

redreïçatge n.m. (constr.) Accion de redreïçar un barri. Var.: **redreïçatge**.

redreïç n.m. Òrdre, boan sens. ◇ *De redreïç*: Dont li a d'òrdre, dont tot es ben en plaça.

redreïç, a adj. En òrdre.

redreïçada n.f. Redreïçada.

redreïçadura n.f. Redreïçadura.

redreïçaire, **airitz** adj. e n. Redreïçaire.

redreïçament n.m. Redreïçament.

redreïçar vt. Redreïçar.

redreïçatge n.m. Redreïçatge.

redubertura n.f. 1. Accion de redurbir: *La redubertura d'un teatre*. 2. (dr.) Represa dei debats après una clavadura que lo tribunal avia prononciat.

redurbir vt. (*redurèrbi*) Tornar durbir.

reduccion n.f. 1. Accion de reduire, diminucion. 2. Diminucion de prètz: *Autrejar una reduccion à un client*. 3. Accion de reproduire à una escala mai pichina; la còpia obtenguda ensinda: *Una reduccion de gip d'una estàtua grèga*. 4. (mat.) Operacion per la quala si substituísse à una figura geometrica una figura pariera ma mai pichina. 5. (dr.) *Reduccion de liberalitat*: Accion per la quala un eiretier reservatari fa tornar integrar à la succession un ben que lo moart n'avia dispauat en despassament de la quotitat disponibla. 6. (biol.) *Reduccion cromatica*: Diminucion de mitan dau nombre de cromosòmas d'una cellula, que si realisa au moment de la meiòsi. 7. (fin.) *Reduccion de capital*: Diminucion de capital d'una societat, espec. per tenir còmpte dei perdas. 8. (quim.) Reaccion dins la quala un còrs perde una partida dau sieu oxigène ò, mai generalament, dins la quala un atòme ganha d'electrons. ◇ (metall.) *Reduccion dirècta*: metòde de produccion de fèrre per reduccion quimica de mineraus de fèrre à l'estat solide. 9. (filos.) *Reduccion eïdetica*: Eleminacion de la percepcion empirica d'un objècte per n'en retenir unicament l'essença. ◇ *Reduccion fenomenologica*: Suspension dau jutjament sobre l'existença dei cauas. 10. (mat.) *Reduccion d'una soma algebrica*: Dau nombre dei sieus tèrmes. ◇ *Reduccion de fraccions au meme denominator*: recèrca d'un denominator comun à-n-aqueli fraccions. 11. (sc.) Operacion per la quala si passa d'una mesura bruta à un resultat afranquit de diferents efèctes non essencials (condicions fisiqui, factors instrumentals, etc.). 12. (mús.) Adobament d'una particion dins l'amira de la faire executar per una formacion instrumentala ò vocala mai pichina ò per un instrument solet. 13. *Reduccion à l'estat laïc*: Retorn, que la Glèia acòrda ò impaua à un clergue, au sieu estat anterior à la sieu clergatura, sensa li levar lu poders que l'ordinacion li avia autrejat. 14. Accion de tornar metre en plaça un oàs deslogat ò rot.

reduccionisme n.m. (filos.) Tendença que consistísse à reduire lu fenomènes complexés ai sieus compauants mai simples e à considerar aquestu compauants mai

simples coma mai fundamentals que lu fenomènes complèxes observats.

reduccionista adj. e n. Relatiu au reduccionisme; que n'es partidari.

reduch, a adj. Qu'a subit una reduccion: *Un prètz reduch.*

reduch n.m. Recanton; caforcho.

reducibilitat n.f. Reductibilitat.

reducible, a adj. Reductible.

reductasa n.f. (bioquim.) Enzima que provòca de reaccions d'oxidoreduccion.

reductibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es reductible. Var.: **reducibilitat**.

reductible, a adj. 1. Que pòu èstre reduch, diminuit. 2. (mat.) Si di d'una eqüacion que lo sieu gra pòu èstre abaissat. ◇ *Fraccion reductibla*: Que lo sieu numerator e lo sieu denominator non son premiers entre elu. 3. (med.) Si di d'un oàs deslogat ò rot que pòu èstre remés en plaça. Var.: **reducible**.

reductòna n.f. (quim.) Substança foarça reductritz que si forma quora s'escàufon de sucres en mitan alcalin.

reductor, tritz adj. Que redue, que diminuisse: *Una analisi tròup reductritz.* ◆ adj. e n.m. 1. (quim.) Si di d'un còrs qu'a la propietat de redurre. 2. (mecan.) Que diminuisse la velocitat de rotacion d'un aubre.

reduire vt. Redurre.

reduplicacion n.f. (ling.) Repeticion consecutiva d'un mòt dins una frasa: *N'en voali gaire gaire.*

reduplicar vt. (*reduplicar*) (ling.) Doblar l'emplec d'un mòt.

redurbir vt. (*reduèrbi*) Tornar durbir.

redurre vt. (*redui*) 1. Portar à una dimension, à una quantitat inferiori, diminuir l'importança, la valor de: *Redurre lo salari dei dirigents.* 2. Reprodure en mai pichin, en conservant li proporcions: *Redurre una fòto.* 3. Tornar à un estat mai elementari per una transformacion: *Redurre lo gran en farina.* ◇ *Redurre en cendres*: Destrúger. ◇ *Redurre una saussa, un liquide*: Lu rendre mai concentrats per evaporacion sus lo fuèc. 4. (quim.) Efectuar la reduccion de: *Redurre un oxide.* 5. Portar à una forma equivalenta mai simpla: *Redurre una question à l'essencial.* ◇ *Redurre una eqüacion*: N'en baissat lo gra. 6. (med.) Tornar metre en plaça (un oàs rot ò deslogat). ◇ (per ext.) *Redurre una fractura.* 7. Menar à un estat de dependença, à una situacion penoa: *Redurre au silenci.* 8. Vèncer, desorganisar completament. ◆ vi. Diminuir en quantitat, per evaporacion, e devenir mai espés, mai concentrat. ◆ **si redurre** v.pr. 1. Diminuir li sieu despensas, lo sieu trin de vida. 2. Consistir en quauqua ren de pas tant important: *Una garrolha que si redue en simple desacòrdi.*

reedicion n.f. 1. Novèla edicion. Repeticion dau meme fach, dau meme comportament.

reedificacion n.f. (lit.) Accion de reedificar; reconstruccion.

reedificar vt. (lit.) Rebastir.

reeditar vt. 1. Faire una novèla edicion de. 2. Recomençar, tornar faire: *Reeditar una prodesa.*

reeduccion n.f. 1. Accion de reeducar (un membre, una foncion); ensèm dei mejans mes en òbra per reeducar: *Reeducacion motritz.* 2. Ensèm dei mesuras d'assistença, de susvelhança ò d'educacion qu'un jutge decidisse per un minor delinquent ò en perill.

reeducar vt. (*reeducar*) 1. Sot metre quauqu'un à un tractament per restablir l'usatge d'un membre, d'una foncion. 2. Readaptar socialament (un delinquent). 3. Corregir, amendar per una educacion novèla.

reeleccion n.f. Accion de reelegir.

reelegible, a adj. Que pòu èstre reelegit. Var.: **reelegible**.

reelegir vt. (*reelegissi*) Tornar elegir. Var.: **reelegir**.

reemplec n.m. 1. (arquít.) Messa en òbra, dins una construccion, d'elements, de materiaus que vènon d'una construccion anteriora. 2. (dr.) Cròmpa d'un ben m'au produch de l'alienacion d'un ben pròpri; plaçament noue d'un capital. Var.: **reemplec**.

reemplegar vt. (*reemplegui*) Tornar emplegar. Var.: **reemplegar**.

reencadenar vt. Tornar encadenar.

reencarnacion n.f. 1. Fach de si reencarnar. 2. Dins d'uni religions, migracion de l'ànima dins un autre còrs au moment de la moart. Var.: **reïncarnacion, reencarnacion**.

reencarnar (si) v.pr. Tornar viure sota una altra forma corporala. Var.: **si reïncarnar, si reencarnar**.

reencoratjar vt. Tornar encoratjar.

reengatjament n.m. 1. Accion de tornar engatjar. 2. Acte per lo quau un militari liberable si torna engatjar. Var.: **rengatjament**.

reengatjar vt. Tornar engatjar. ◆ vi. ò **si reengatjar** v.pr. Contractar un novèl engatjament. Var.: **rengatjar**.

reengatjat, ada n. Militari, militària que repilha de servici à la fin dau sieu engatjament. Var.: **rengatjat**.

reensemènar vt. Tornar ensemenar.

reepilogar vi. (*reepilògui*) Tornar epilogar.

reescòmptar vt. (*reescòmpti*) Operar lo reescòmpte de.

reescòmpte n.m. (banca) Operacion que consistisse, per una banca d'emission, à còmptar un efècte denant de la sieu escadença à unabanca ò à un organisme financier que l'a ja escomptat.

reescriptura n.f. Accion de reescriure un tèxto. Var.: **reescriptura**.

reescriure vt. (*reescrivi*) Tornar escriure ò redigir. Var.: **reescriure**.

reestacar vt. (*reestaqui*) Tornar estacar.

reestudiar vt. (*reestudi, classic reestúdi*) Tornar estudiar; reconsiderar.

reevaluacion n.f. 1. Accion de reevaluar. 2. (espec.) Fach d'auçar la paritat d'una moneda. Contr.: **devaluacion**. 3. *Reevaluacions dei bilanç*: Correccion de divèrs poastes de bilanç per tenir còmpte de la depreciacion monetària.

reevaluar vt. (*reevaluï*) 1. Tornar evaluar. 2. Efectuar la reevaluacion de.

reexamèn n.m. Novèl examèn.

reexaminar vt. Tornar examinar e sus de basas novèli: *Reexaminar una demanda.*

reexpedicion n.f. Novèla expedicion. Var.: **rexpediton.**

reexpedir vt. (*reexpedissi*) Tornar expedir. Var.: **rexpeditir.**

reexportacion n.f. Accion de reexportar.

reexportar vt. (*reexpoarti*) Exportar una mèrç qu'èra estada importada.

refabricar vt. (*refabriqui*) Tornar fabricar.

refaccion n.f. (com.) Reduccion dau prètz de la mèrç au moment de la liurason, quora non correspoande ai condicions convengudi.

refaire vt. 1. Tornar faire (cen qu'e sja estat fach). 2. Tornar metre en estat (cen qu'a subit un dam). ◆ **si refaire** v.pr. (fam.) Restablir la sieu situacion financiera, espec. après de perdas au juèc.

refastinhós, oa adj. Besuquet. Sin.: **bocafina, landier.**

refeccion n.f. Accion de refaire, de rmetre à nòu.

refectòri n.m. Sala dont lu membres d'una comunautat, d'una collectivitats, pílhon lu sieus pasts.

refectorier n.m. Dins lu institucions catolica, responsable dau refectòri.

refegaire, airtz adj. e n. Ficanàs.

refegar vi. (*refegui*) Furar, refestonar.

refend n.m. 1. *Boasc de refend*: Boasc serrat en lòng. Sin.: **refenta**. 2. *Linha de refend* ò *refend*, n.m.: Canal talhat dins lo parament d'un barri per acusar ò simular lo traçat dei jonchs de maçonaria. ◇ *Barri de refend*: Barri portaire de separacion e de sostèn dins un bastiment.

refendre vt. 1. Tornar fendre. 2. Fendre ò serrar en lòng: *Refendre de bambó*. Sin.: **refentar**.

refenta n.f. Boasc serrat en lòng. Sin.: **boasc de refend.**

refentar vt. Refendre (de boasc).

referença (-èncià) n.f. 1. Accion de si referir à quauqua ren. 2. Autoritat, tèxto au quau si remanda: *Citar li sieu referenças*. ◇ *Obratge de referença*: Qu'es destinat à la consultacion, non à la lectura. 3. Indicacion precisa uqe permete de si reportar au passatge d'un tèxto citat. 4. Indicacion plaçada en tèsta d'una letra, que si deu rapelar dins la respoasta. 5. (ling.) Foncion per la quala un signe lingüistic remanda à un objècte dau monde vertadier. ◇ (log.) Denotacion. ◆ pl. Atestacions que sièrvon de recomandacion: *Aver de boani referenças*.

referencial, a adj. (ling.) Que pertòca la referença. Var.: **referenciau.**

referencial n.m. 1. (didact.) Ensèm d'elements qu fòrmon un sistema de referença; ensèm dei elements ligats à-n-aqueu sistema. 2. (mat.) Ensèm que s'en estúdiu lu sotaensèm. ◇ Ensèm d'elements de l'espaci que perméton de definir un sistema de coordenadas: *Referencial afin, ortonormat, cartesian.* Var.: **referenciau.**

referenciar vt. (*referenci, classic referéncii*) Provedir d'una referença: *Referenciar una letra.*

referenciau, ala adj. e n.m. Referencial.

referendari, ària adj. Relatiu à un referendum.

referendari, ària adj. *Conseiller referendari à la Cort dei còmptes*: Magistrat encargat de verificar lu còmptes dei justiciables e d'instruire lu afaires contenciós.

referèndom n.m. [refe'rèndum] Referendum.

referendum n.m. (mòt latin) 1. Procedura que permete à toi lu ciutadans d'un país de manifestar per un vòte l'aprobacion ò lo reget d'una mesura que lu poders publics prepàuon. 2. Consultacion dei membres d'un gropament, d'una collectivitats.

referent, a n. 1. (ling.) Èstre ò objècte, real ò imaginari, à cu ò à que un signe lingüistic remanda. 2. Persona à cu cau s'adreïça per reglar un problema, montar un projècte, etc., dins un camp donat: *Lo referent cultura.*

referir vt. (*referissi*) Tornar ferir.

referir vi. (*referissi*) 1. Faire referença à, si raportar à. 2. (ling.) Aver per referent. ◆ **si referir** v.pr. (à) 1. Si raportar à. 2. Recórrer à.

referit n.m. Assignar e referit.

refestonada n.f. 1. Accion de refestonar, de farfolhar. 2. Revira-mainatge.

refestonar vt. Farfolhar.

refiladura n.f. Ronhadura de pasta cuècha per ajustar lo pes dau pan.

refiladura n.f. Sobra: *Una refiladura de pan.*

refilar vt. Faire d'esparnhas pichini sobre.

refinanciament n.m. (banca) Ensèm dei proceduras per li quali li bancas si poàdon procurar de ressorsas pròche la banca d'emission ò gràcias au mercat monetari.

refistolar vt. (fam.) Reparar grossierament.

refistolatge n.m. (fam.) Accion de refistolat; lo sieu resultat.

reflectir vt. (*reflectissi*) En parlant d'una zòna (generalament una susfàcia) que separa doi mitans, remandar la lutz, lo son, lu raionaments dins lo mitan que n'en vènon. Var.: **refletre**. ◆ **si reflectir** v.pr. Donar un imatge per reflexion.

reflectit, ida adj. (optica) *Rai reflectit*: Rai qu'es remandat (au mejan d'un miralh, etc.). Sin.: **reflés**.

reflectiu, iva adj. (fisiol.) Que pertòca lu reflèxes.

reflector n.m. 1. Dispositiu que sièrve à remandar la lutz, la calor, li ondas. 2. Telescòpi (per op. à *refractor*).

reflector, tritz adj. Que remanda la lutz, li radiacions, li ondas, etc.

reflectorisat (-izat), ada adj. Si di d'objèctes, de materiaus fachs per remandar la lutz, e espec. aquela dei fanaus d'automobilas.

reflès n.m. Reflet. Sin.: **rebat**.

reflés, essa adj. Reflectit.

reflet n.m. 1. Imatge que provèn de la reflexion de la lutz à la susfàcia d'un còrs. 2. Color que varia en foncion de l'esclairatge: *De bèrris dei reflèts ros*. 3. Cen que reprodu, coma per reflexion, lu trachs dominants, li

características de quauqua ren: *La cançon es lo reflet d'una epòca*. Var.: **reflès**. Sin.: **rebat**.

refletent, a adj. Que refracta.

refletre vt. Refractar, reflectir.

reflex adj. inv. (mòt angl.) Si di d'un sistema fotografic que remanda l'imatge sus un vèire au mejan d'un miralh inclinat à 45°. ◆ adj. inv. Aparelh provedit d'un tau sistema.

reflèxe n.m. 1. Reaccion foarça rapida, qu'anticipa tota reflexion, en presenca d'un eveniment. ◇ Aver de reflèxes: *Reagir rapidament davant una situacion imprevista*. 2. (fisiol.) Resposta motritz inconscienta ò involontària provocada per una estimulacion sensitiva ò sensoriala. ◇ *Reflèxe condicional* ò *condicionat*: Reflèxe aquistat après un condicionament. ◇ *Reflèxe incondicional* ò *incondicionat*: Qu'intervèn naturalament, sensa condicionament.

reflexion n.f. 1. Cambiament de direccion d'un còrs que n'a urtat un autre. 2. Fenomène per lo quau d'ondas, de particulas ò de vibracions si refléton sus una susfàcia. ◇ *Angle de reflexion*: Angle format per lo rai reflectit mé la normala à la susfàcia reflectritz au ponch d'incidéncia (L'angle de reflexion *i'* es parier que l'angle d'incidéncia *i*). 3. Accion de pensar, de s'arrestar sus quauqua ren per l'examinar en detalh. ◇ Pensada, conclusion à que mena parier examèn. 4. Observacion critica adreçada à quauqu'un: *Faire una reflexion à un emplegat*.

reflexibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es reflexiu.

reflexible, a adj. Que pòu èstre mandat per reflexion.

reflexiu, iva adj. 1. (filos.) Si di de la consciéncia que si pilha d'esperela coma objècte. 2. (mat.) *Relacion reflexiva*: Relacion binària sus un ensemble tala que cada element d'aquest ensemble sigue en relacion embé eu-meme. 3. *Pronom reflexiu*: pronom personal complement que representa la persona qu'es lo subjècte dau vèrbo. ◇ *Vèrbo pronominal reflexiu*: Qu'indica que lo subjècte fa l'accion sobre d'eu-meme: *Mi lavi*.

reflexivitat n.f. (mat.) Proprietat d'una relacion reflexiva.

reflexogène, a adj. Que provòca un reflèxe.

reflexograma n.f. Enregistrament grafic d'un reflèxe.

reflexologia n.f. Estudi scientific dei reflèxes.

reflexològue, òga n. Especialista de reflexologia.

reflorir vi. (*reflorissi*) Tornar florir.

refluir vi. (*refluissi*) 1. S'en tornar vèrs un luèc de dont a colat, en parlant d'un liquide. Sin.: **relonar**. 2. S'en tornar vèrs un luèc de dont son partidi, en parlant de personas nombroï, d'una fola.

reflúx n.m. 1. Movement de la mar descendenta. 2. Movement de personas que repàrton en darrièr: *Lo reflúx dei manifestants*. 3. (med.) Retorn d'un liquide organic dins lo sens opauat au sens fisiologic.

refolament n.m. 1. Accion de refolar, de butar en darrièr (quauqu'un). 2. Accion, fach d'empachar una reaccion d'òrdre afectiu de s'exteriorisar, de refudar d'acceptar ò de satisfaire una tendéncia naturala. ◇ (psican.) Procèssus de defensa dau Ieu, per lo quau lo

subjècte tempta de mantenir dins l'inconscient un desidèri inconciliable mé la morala ò m'ai sieus autres desidèris. 3. (c. de f.) Manòbra dins la quala l'engenh motor buta lu veïcules.

refolar vt. 1. Faire recular: *Refolar de manifestants*. 2. Faire refluir un liquide en s'opauant au sieu escorrement. 3. Empachar (una reaccion, un sentiment) de s'exteriorisar; reprimir. ◇ (psican.) Sotametre au refolament. Sin.: **censurar**. 4. (c. de f.) faire recular (un vagon, una rama) au mejan d'un engenh motor.

refolat, ada adj. e n. Qu'empacha lu sieus desidèris, especialament li sieu pulsions sexuali, de si manifestar, de si realisar.

refolat n.m. (psican.) Cen qu'a subit lo refolament dins l'inconscient: *Lo retorn dau refolat*.

refonda n.f. Accion de refondre.

refondre vt. 1. Tornar fondre. 2. Refaire totalament: *Refondre un dictionari*.

reforestacion n.f. Accion de plantar d'aubres per tornar crear una forêt.

reforma n.f. 1. Cambiament important, radical (portat à quauqua ren, espec. à una institucion) dins l'amira d'un melhorament: *Reforma de la Constitucion*. 2. Retorn à una observança estrtecha de la règla primitiva, dins un òrdre religiós. 3. (ist.) *La Reforma*: Movement religiós que, au s. XVⁿ, donèt naissença en Euròpa ai Glèias protestanti. Var.: **refòrma**.

refòrma n.f. Reforma.

reformable, a adj. Que pòu èstre reformat, que pòu subir una reforma.

reformacion n.f. 1. (lit.) Accion de reformar, de modificar profondament. 2. (dr.) Modificacion d'una decision juridiccionala per la juridiccio superiora. 3. (ist.) *La Reformacion*: La Reforma.

reformaire n.m. Installacion de rafinatge per lo tractament continú dei essenças per reformatge.

reformar vt. Tornar formar; tornar faire (cen qu'es estat desfach). 2. (quim.) Sotametre au reformatge. ◆ **si reformar** v.pr. Si tornar constituer, si recampar (après èstre estat destruch ò esparpalhat).

reformar vt. 1. Cambiar en melhorant; corregir: *Reformar li lèis*. 2. (dr.) Modificar (una decision de justícia d'una juridiccio inferiora). 3. Suprimir (cen qu'es nociu) 4. (mil.) prononciar la reforma de.

reformat, ada adj. e n. 1. Religiós d'un òrdre reformat. 2. Protestant de confession calvinista (per op. à *luterian e anglican*). 3. Naissut de la Reforma: *Glèia reformada*. ◇ *Religion reformada*: Protestantisme.

reformat, ada adj. e n. Militari mes à la reforma.

reformatge n.m. (quim.) Procediment de rafinatge d'una essença que n'en modifica la composicion sota l'efècte de la temperatura e de la pression en presenca d'un catalisaire.

reformator, tritz adj. e n. 1. Persona que prepaua, practica una ò de reformas. 2. Promotor de la reforma protestanta.

reformeta n.f. (fam. pej.) Reforma de detalh, sensa gaire de portada.

reformisme n.m. 1. Doctrina e comportament que la sieu amira es la transformacion e lo melhorament, per de vias legals, dei estructuras politiqui, economiqui e socialis. 2. Dins lu partits politics, corrent que preconisa una evolucion de la doctrina.

reformista adj. e n. Relatiu au reformisme; partidari dau reformisme.

reformulacion n.f. Accion de reformular.

reformular vt. Tornar formular (sovent d'un biais mai corrècte, mai clar).

refortiment n.m. Accion de refortir.

refortir vt. (*refortissi*) Rendre mai foart.

refraccion n.f. 1. (fis.) Cambiament de direccion d'una onda que passa d'un mitan dins un autre. 2. (med.) Poder refringent de l'uèlh.

refractar vt. Produire la refraccion de.

refractari, ària adj. 1. Que resistisse, que refuda de si sotametre. ◇ *Refractari à: Insensible à: Èstre refractari ai matematicas.* 2. Que resistisse à d'influèncas fisiqui ò quimiqui. ◇ (espec.) Que resistisse à de temperaturas foarça auti: *Argila refractària.* ◇ (neurol.) *Periòde refractari:* Diminucion ò desaparicion de l'excitabilitat d'una fibra nerviosa après un periòde d'activitat. 3. (med.) Que resistisse à una infeccion microbiana.

refractari, ària adj. e n. (ist.) 1. *Prèire refractari:* Prèire que, sota la Revolucion francesa, avia refudat de prestar jurament à la Constitucion civila dau clergat. 2. Sota lo Consulat e l'Empèri, conscrich que refudava de faire lo servici militar. 3. Dau 1942 au 1944, ciutadan que refudava de faire lo servici dau trabalh obligatòri en Alemanha.

refractomètre n.m. 1. (fis.) Instrument de mesura dei indicis de refraccion. 2. (med.) Aparelh destinat à la mesura objectiva de l'estat de refraccion de l'uèlh. Sin.: **optomètre.**

refractor, tritz adj. Que refracta.

refractor n.m. Luneta astronomica (per op. à *reflector*, telescòpi).

refrangibilitat n.f. propietat de cen qu'es refrangible.

refrangible, a adj. Susceptible de refraccion.

refranh n.m. 1. Seguida de mòts ò frases identiqui que tórnon à la fin d'un coblet d'una cançon ò d'una poesia. 2. Frasa musicala que torna après cada coblet d'una composicion musicala en estròfa ò en rondeu. Var.: **refren.** Sin.: **repic.**

refranhement n.m. Accion de refrànher; lo sieu resultat.

refrànher vt. Moderar, temperar.

refreïador n.m. (tecn.) Refrigerant.

refreïament n.m. 1. Abaissament de la temperatura. 2. Indisposicion qu'es producha per un abaissament de temperatura. ◇ Afeccion que produe lo tus e una irritacion de la mucoa nasala. 3. (fig.) Diminucion de la calor d'un sentiment, d'un estat afectiu, d'una relacion: *Lo refreïament dei relacions entre doi país.* 4.

Evacuacion de calor en sobre dins un motor, una màquina. ◇ *Liquide de refreïament:* Liquide que circula dins un motor per permetre de n'en faire baissat la temperatura. 5. Accion de calmar una economia en sobrecaufa.

refreïar vt. (*refrèii*) 1. Rendre mai frèi. 2. Diminuir l'ardor de (quauqu'un), descoratjar: *Aquel incident m'a refreïat.* ◆ **si refreïar** v.pr. 1. Devenir frèi, mai frèi. 2. (fig.) Perdre de la sieu vivacitat. 3. Tombar malaut en agantant un refreïament; pilhar frèi.

refren n.m. Refranh.

refrenament n.m. (lit.) Accion de refrenar.

refrenar vt. (lit.) Metre un fren à, retenir: *Refrenar la sieu ràbia.* Sin.: **contenir.**

refreniment n.m. 1. Tremolament passatgier e involontari deugut au frèi ò acompanhat d'una sensacion de frèi. 2. Movement que naisse d'una emocion, d'una paur. 3. Leugier movement dins un liquide qu'es à mand de búlher. 4. (fig.) Evolucion à pena marcada dins una estadistica, un sondatge.

refrenir vi. (*refrenissi*) 1. Èstre agitat d'un movement causat per lo frèi, la paur, una emocion, etc. 2. Èstre agitat d'un movement leugier denant de búlher, en parlant d'un liquide. 3. S'agitar leugierament, en parlant de quauqua ren: *Li fuèlhas refrenisson.*

refrenissent, a adj. Que refrenisse.

refrescada n.f. Fach de refrescar (quauqua ren qu'es estat lavat). Var.: **renfrescada.**

refrescador n.m. 1. (anc.) Recipient que servia per refrescar li botilhas e lu vèires. 2. Lavador mai pichin dont si refresca la bugada. Var.: **renfrescador.**

refrescament n.m. 1. Accion de refrescar, de rendre mai fresc, de devenir mai fresc. 2. Fach de tornar donar d'esclat: *Lo refrescament d'un mòble.* 3. Bevenda fresca, que si beu en defoara dei pasts. Var.: **renfrescament.**

refrescant, a adj. 1. Que dona de frescura: *Una aura refrescant.* 2. Qu'assuausa la set: *Una bevenda refrescant.* Var.: **renfrescant.**

refrescar vt. 1. Rendre fresc ò mai fresc. 2. Tornar metre dins un estat melhor, tornar donar d'esclat: *Refrescar una pintura.* 3. *Refrescar la memòria:* Rapelar à quauqu'un lo sovenir de quaua ren. 4. Netejar en passant dins l'aiga clara, per levar lu produchs mes per lavar (sabon, etc.): *Refrescar la bugada.* Var.: **renfrescar.** ◆ **si refrescar** v.pr. 1. Venir mai fresc: *Lo temps si refresca.* 2. Si desalterar, beure quaua ren de fresc. 3. Si passar d'aiga sus la cara, sus li mans, per si procurar un pauc de frescura. ◇ Si metre à l'ombra, dins un luèc fresc, per trovar un pauc de frescura.

refrescatge n.m. Accion de refrescar (la bugada). Var.: **renfrescatge.**

refrescum n.m. Tot cen que refresca. Var.: **renfrescum.**

refrigeracion n.f. Abaissament artificial de la temperatura, produccion de frèi. ◇ Refreïament d'un produch alimentari à una temperatura que rèsta superiora au sieu ponch de congelacion, dins la tòca de lo conservar.

refrigerant, a adj. 1. Pròpri à abassar la temperatura. 2. (fig.) Que refrèia, que fa baissar l'entusiasme: *Una aculhença refrigeranta*.

refrigerant n.m. Aparelh, installacion per refreiar. ◇ Dispositiu que crea un escambi que permete de refreiar un liquide ò un gas au mejan d'un fluide mai frèi.

refrigerar vt. (*refrigèri*) 1. Refreiar, sotametre à la refrigeracion. 2. (fig.) Metre dins una situacion desagradiva per una mancança de calor dins li relacions.

refrigerat, ada adj. Qu'a subit una refrigeracion. ◇ *Vagon refrigerat, camion refrigerat*: Que perméon lo transpòrt de produchs que dévon viatjar au frèi (produchs alimentaris en particulier).

refrigerator n.m. Aparelh que sièrve à refrigerar. ◇ Aparelh provedit d'una foant de frèi artificial que pòu refrigerar e conservar lu aliments e produrre de glaça.

refringença (-éncia) n.f. (fis.) Proprietat de refractar la luz.

refringent, a adj. (fis.) Que refracta la luz: *Un mitan refringent*.

refrisar vt. Tornar frisar.

refrontau n.m. Linha d'horizont.

refudable, a adj. Que si pòu refudar. Var.: **refusable**.

refudar vt. 1. Non acceptat (cen qu'es preparat, presentat). 2. Non acordar (cen qu'es demandat), non consentir: *Refudar un drech à quauqu'un*. 3. Non laissar intrar en nombre tròp grand: *Aqueu teatre refuda de monde cada sera*. 4. Non reçaupre à un examèn, non retenir dins una seleccion: *Refudar un candidat*. 5. S'arrestar davant un obstacle, en parlant d'un cavau. Var.: **refusar**. ◆ vi. (mar.) En parlant dau vent, virar vèrs l'avant de la nau, pilhar una direccion que forma un angle mai barrat mé l'axe longitudinal, plus pauc favorable à l'anar de la nau.

refudat, ada adj. e n. Que non es estat admés à un examèn. Var.: **refusat**.

refugi n.m. 1. Luèc dont una persona si retira per escapar à un perill, si metre à la sosta. 2. Sosta en montanha. 3. Emplaçament adobat au mitan d'una via larga ò sus un poant per permetre ai pedons de si metre à la sosta de la circulacion. 4. (econ.) *Valors refugis*: Valors jutjadi particulierament securi, crompadi en periòde de crisi quora si crenhe una depreciacion de la moneda (metals preciós, òbras d'art, bens fonsiers, etc.).

refugiar (si) v.pr. Si retirar dins un luèc per li trovar la tranquillitat, la seguretat.

refugiat, ada adj. e n. Si di d'una persona qu'a laissat lo sieu país ò qu'a defugit una region per de rasons politiqui, religioï, raciali ò per escapar à una catastrofa, à una guèrra.

refús n.m. Refut.

refusable, a adj. Refudable.

refusar vt. Refudar.

refusat, ada adj. Refudat.

refut n.m. 1. Accion de refudar. 2. (equit.) Desobeïssença d'un cavau que s'arrèsta davant un obstacle. Var.: **refús**.

refutable, a adj. Que pòu èstre refutat. Var.: **confutable**.

refutacion n.f. Accion de refutar; paraulas, accions que refúton; desmentit. Var.: **confutacion**.

refutar vt. Demostrar la faussetat d'una afirmacion au mejan de pròvas contrari: *Refutar un argument*. ◇ *Refutar quauqu'un*: Refutar li sieu afirmacions. Var.: **confutar**.

refuznik n.m. (mòt rus) Ciutadan soviètic (espec. judieu) à cu li autoritats refudàvon lo drech de migrar.

reg n.m. (geogr.) Estenduda desertica formada de còdols que provènon de la desagregacion fisica d'un materiau e que repàon generalament sus un materiau mai finament desagregat.

rega n.f. 1. Linha traçada sus una susfàcia au mejan d'una substança coloranta ò d'un instrument. ◇ Linha ò benda estrecha qula que sigue: *Estòfa à regas*. 2. (agric.) Pichina trencada que l'aire traça entre la partida laurada e la partida non laurada d'un camp. ◇ Linha plantada d'un meme biais: *Una rega de tomatis*. 3. Separacion neta dei bèrris: *Portar la rega à drecha*. 4. (fis.) Linha escura (*rega d'absorcion*) qu'interrompe un espèctre continu, ò linha lusenta (*rega d'emission*) que forma mé d'autri un espèctre d'emission.

regach n.f. Gardadura, agach, regard.

regal, a adj. Relatiu au rèi. Var.: **reial**.

regal n.m. 1. Manjar particulierament preat. 2. Plaser viu que si pilha à quauqua ren: *Aquesta música es un regal per li aurelhas*. 2. (it.) Present que si fa à quauqu'un: *Lu regals de Calenas*.

regal n.m. 1. Ancian instrument de música à vent. 2. Un dei juècs de l'òrgue.

regala n.f. (ist.) Drech que lu rèis de França avíon de percevre de revenguts d'un sèti episcopal vacant (*regala temporal*) e de nomenar ai beneficis e prebendas que n'en depèndon (*regala espiritual*).

regala adj. f. (quim.) *Aiga regala*: Mesclum d'acide cloridric e d'acide nitric capable de dissòlver l'aur e la platina.

regalada n.f. *Beure à la regalada*: En versant directament lo liquide dins la boca sensa que la botilha tòque li labras.

regalament n.m. 1. (dr.) Reparticion proporcionala entre diferenti personas d'una taxa que lo sieu total es arrestat. 2. (travalhs publics) Regalatge.

regalament adv. Reialament.

regalar vt. 1. Faire de presents. 2. Ofrir un manjar, de bevendas de qualitats. 3. (absol.) Ofrir lo beure e lo manjar: Encuèi, siéu ieu que regali. ◆ **si regalar** v.pr. 1. Pilhar un viu plaser à beure ò à manjar quauqua ren. Sin.: **si congostar**. 2. Provar un grand plaser à faire quauqua ren, à veïre un spectacle, etc.: *Mi siéu regalat à regarjar aqueu film*.

regalar vt. 1. (travalhs publics) Aplanir un terren en li donant una susfàcia reguliera. 2. (dr.) Repartir (una taxa) entre lu contribuables.

regalatge n.m. (travalhs publics) Accion de regalar. Var.: **regalament**.

regalhardir vt. (*regalhardissi*) 1. Tornar donar de foarças, d'alegria, d'entusiasme. 2. Reconfortear, fortificar, reviuadar. ◆ **si regalhardir** v.pr. Repilhar de foarças, de vigor, d'entusiasme.

regalian, a adj. (ist.) Si di d'un drech estacta au rèi ò, per ext., au cap d'Estat (coma lo drech de gràcia que detèn lo President de la República en França).

regalícia n.f. 1. Papilionacas que la sieu raïç es emplegada per compaunar de pastas per suçar e de bevendas refrescanti. 2. Suc d'aquesta planta, d'una sabor sucrada, qu'a de propietats adocissenti.

reganha n.f. Rega, fila.

regar vt. (*regui*) 1. Faire de regas sus. 2. Traçar una rega, de regas (dins un camp).

regard n.m. 1. Accion, biais de regarjar. Sin.: **agach**. ◇ *À regard de*: Per rapoart à. ◇ *En regard à*: En considerant, en tenent còmpte de. ◇ *En regard*: En façà: *Tèxto publicat mé la traduccion en regard*. 2. Expression dei uèlhs: *Un regard enamorad*. 3. *Drech de regard*: Drech de susvelhança qu'una dei partidas d'un contracte si pòu reservar. 4. (tecn.) Dubertura per facilitar la visita d'un conduch. 5. (geol.) Direccion vèrs la quala es virat lo compartiment auçat d'una falha.

regardadura n.f. Gardadura.

regarjar vt. Regarjar.

regarjar vt. [rega'dʒa] ò [rega'dʒa] 1. Portar la vista sobre: *Regarjar la television*. Sin.: **agachar, espinchar**. 2. Èstre virat vèrs: *Una maion que regarja vèrs lo miègjorn*. 3. Aver en vista, considerar: *Regarjat dins quala situacion m'avètz mes!* ◇ *Regarjar d'un boan uèlh*: Considerar favorablament. ◇ *Regarjar de travèrs*: Considerar embé mesprètz ò mauvolença. ◇ *Regarjar coma*: Tenir per, jutjar. 4. Concernir, pertocar: *Aquel affaire mi regarja, aquò non ti regarja*. Var.: **regardar**. ◆ vt. ind. (à) Èstre totplen atentiu à. ◆ **si regarjar** v.pr. Èstre façà à façà: *Doi barris que si regarjon*.

regarnir vt. (*regarnissi*) Tornar garnir.

regat, ada adj. Que presenta de regas.

regata n.f. 1. Corsa de naus à vela. 2. Cravata mantenguda per un nos simple, que floteja liurament.

regatar vi. Participar à una regata.

regatier, a n. Persona que participa à una regata.

regauchar vt. Auçar, replegar vèrs lo aut. ◆ **si regauchar** v.pr. Auçar li sieu faudilhas.

regaudir vt. (*regaudissi*) Donar de gaug à. ◆ **si regaudir** v.pr. Provar de gaug, de satisfaccion.

regaudit, ida adj. Qu'exprimisse de gaug: *Una cara regaudida*.

regaunhada n.f. Guinhada. Var.: **degaunhada**.

regaunhar vi. Guinhar, contrafaire, parodiar. Var.: **degaunhar**.

regde, a adj. [ˈrede] 1. Totplen atesat, que si plega dificilament: *Aver li cambas regdi*. 2. En foarta penda, que si pòu escalar dificilament: *D'escaliers regdes*. 3. Sensa soplessa, sensa gràcia. 4. Inflexible, gaire acomodant: *Un caractèr regde*.

regelar vt. e impers. (*regèli*) Tornar gelar.

regença n.f. 1. Dignitat, foncion de la persona que govèrna un Estat en tant que regent ò regenta; durada d'aquesta dignitat. 2. *Conseu de regença*: Organe de direccion de la Banca de França dau 1800 au 1936. ◆ adj. inv. 1. Que fa pensar à la Regença (periòde istoric francès, dau 1715 au 1723). 2. *Estile Regença*: Estile de transicion entre lo Loís XIV e lo Loís XV.

regeneracion n.f. 1. Accion de regenerar. ◇ (biol.) Reconstitucion naturala d'un organe destruch ò suprimit. 2. (quim.) Restabliment de l'activitat d'una substança (catalisaire, resina, etc.).

regenerar vt. (*regenèri*) 1. Reconstituïr (de teissuts organics) après destruccion. 2. Rendre à una substança li sieu propietats iniciali, alteradi ò modificadi au cors d'un tractament. ◇ (quim.) *Regenerar un catalisaire*: Restablir la sieu activitat, lo tornar activar. 3. (lit.) Reformar en tornar portar à un estat anterior considerat melhor.

regenerat, ada adj. Si di de produchs industrials que son estats desbarrassats dei sieu impuretats e portats torna mai au sieu estat nòu.

regenerator, tritz adj. e n. Que regenèra.

regenerator n.m. 1. Aparelh per regenerar lo constituent d'un procèssus quimic (catalisaire, resina, etc.). 2. Empilatge de malons refractaris dins lo quau si fan passar alternativament lu fums d'un forn e lu gas freès que si voàlon rescaufar.

regent, a n. 1. Cap dau govèrn pendent la minoritat, la malautia ò l'absença dau sobeiran. 2. *Regent de la Banca de França*: membre dau conseu de regença d'aquel establiment (1800-1936), foncion suprimida embé la nacionalisacion.

regentar vt. Dirigir d'un biais tròup autoritari.

reget n.m. 1. Accion de regetar, de non acceptar: *Lo reget d'un projècte de lèi*. 2. (med.) Reaccion de defensa de l'organisme que crea d'anticòrs que destrújon un empeut. 3. (metr.) Accion de remandar au començament dau vèrs seguent un mòt ò un grope de mòts necessaris au sens. 4. Rebrot que creisse à partir d'un grèlh anormal ò d'un pen qu'es estat talhat.

regetable, a adj. Que pòu ò deu èstre regetat.

regetar vt. 1. Tornar lançar. ◇ *Regetar quauqua ren sobre quauqu'un*: L'en rendre responsable. 2. Remandar en defoara dau còrs: *Lo niston a regetat lo sieu lach*. Sin.: **vomir**. 3. Refudar, non admetre: *Regetar un projècte de lèi*.

regeu n.m. Novèla gelada.

reggae n.m. Música d'origina jamaïcana caracterisada per un ritme binari sincopat; composicion d'aquesta música; dança sobre aquesta música.

regia n.f. 1. Gestion d'un servici public qu'asseguron sigue d'agents nomenats per l'autoritat (Estat, Region, etc.) e qu'aquesta autoritat paga (*regia dirècta*), sigue una persona fisica ò morala que non n'en supoarta lu riscs ma interessada au resultat de l'esplecha (*regia interessada*). ◇ Establiment, empresa ensinda gestits. 2. Noms de divèrsi empresas publiqui: *La regia dei transpòrts*. 3. Percepcion dirècta dei taxas e revenguts per l'Estat ò li

collectivitats localis; administracion encargada d'aquesta percepcion. 4. *Travalls en regia*: Trabalh que la sieu facturacion es fondada sobre lo nombre d'oras de man d'òbra passadi e lo reemborsament dau prètz dei mterias publicis emplegats. 5. Organizacion materiala d'un espectacle, d'una produccion cinematografica. 6. Local contigü à un estúdio de ràdio ò de television dont son acampats lu organes que perméton de realisar e de contrarotlar una sequença de programa.

regicida adj. e n. Assassin d'un rèi, d'una regina.

regicidi n. Acte de tuar un rèi, una regina.

regidor n.m. 1. Persona encargada d'administrar un tenement per lo còmpte d'un propietari. 2. Persona responsabla de l'organizacion materiala d'un espectacle, d'una produccion cinematografica.

regime n.m. 1. Mòde de foncionament d'una organizacion politica, sociala, economica, d'un Estat: *Regime parlamentari*. ◇ *Ancian Regime*: Organizacion de França de la fin de l'epòca feudala fins à la Revolucion dau 1789. 2. Ensèm dei disposicions legals que regisson un objècte particulier: *Lo regime dei asseguranças socialis, regime matrimonial*. ◇ *Regime penitenciari*: Ensèm dei règlas que regisson la vida en preson; vida dei detenguts ensainda reglada. 3. (ling.) Mòt, grope de mòts regit per un autre (en partic. un vèrbo ò una preposicion). ◇ *Cas regime*: En ancian occitan e en ancian francé, cas per exprimir li foncions gramaticali autri que lo subjècte: «*Trobador*» èra lo cas regime, «*trobaire*» èra lo cas subjècte. 4. (lit.) Biais de viure, règla de vida, de comportament. 5. Ensèm de prescripcions que pertòcon l'alimentacion e destinadi à mantenir ò à restablir la santat: *Seguir un regime sensa sau*. 6. (fis.) Caractèr de l'escorremet d'un fluide. 7. Ensèm dei variacions sasonieri, dei temperaturas, dei precipitacions, dau dèbit d'un cors d'aiga. 8. Biais de foncionament d'una màquina à l'estat normal; velocitat de rotacion d'un motor.

regime n.m. Assemblatge de fruchs, coma la banana.

regiment n.m. 1. Unitat militària de l'armada de tèrra que forma un còrs, qu'à la sieu tèsta un coloneu e recampa diversis formacions (batalhons, gropes, batarias, esquadrans). 2. (fam.) Servicis militaris. 3. (fam.) Grand nombre: *Un regiment de cosins*.

regimentari, ària adj. Relatiu au regiment.

regina n.f. 1. Sobeirana d'un reiaume. 2. Esposa d'un rèi. 3. Frema que dirigisse, domina: *La regina de la serada*. 4. Cen que domina: *L'ironia es regina dins l'òbra d'aquel autor*. 5. Femèla reproductritz, dins lu insèctes (abelhas, formigas). 6. Dòna, ai escacs, ai cartas. 7. Macaon.

region n.f. 1. Estenduda de país que deu la sieu unitat à de causas naturalis (clima, vegetacion, releu) ò umani (poblament, economia, estructuras politiqui ò administratiu, etc.). 2. (M'una majuscula) Collectivitat territoriala que comprèn diferents departaments (en França) ò províncias (en Itàlia). 3. *Region militària*: Circonscripcion territoriala militària que correpoande à diferents departaments e qu'es comandada per un oficièr general. ◇ *Region aerenca, maritima*: Omològa per

l'armada de l'ària ò la marina de la region militària per l'armada de tèrra. 4. Zòna, partida determinada dau còrs: *La region lombària*.

regional, a adj. Relatiu à la region. Var.: **regionau, regionalari**.

regionalisacion (-izacion) n.f. Fach de transferir ai Regions de competenças qu'apartenon au poder central.

regionalisar (-izar) vt. Procedir à la regionalisacion de: *Regionalisar la gestion dei liceus*.

regionalisme n.m. 1. Movement ò doctrina qu'afirma l'existença d'entitats regionalis e que demanda la sieu reconoissença. 2. (liter.) Estetica literària, lo mai sovent romanésca, qu'evòca una region dins la sieu especificitat, lu sieus aspèctes pitorescs. 3. (ling.) Biais de dire pròpri d'una region.

regionalista adj. e n. Que pertòca lo regionalisme; partidari dau regionalisme: *Un autor regionalista*.

regionari, ària adj. Regional.

regionau, ala adj. Regional.

regir vt. (*regissi*) 1. Determinar l'organizacion, lo debanar, la natura de: *Li lèis que regisson lo movement dei astres*. 2. Comandar, governar, dirigir: *Regir lu actes de quauqu'un*. 3. (ling.) Determinar tala categoria gramaticala per lo fenomène de la reccion. Sin.: **governar**.

regislada n.f. Pluèia que cala mé violença.

registracion n.f. (mús.) Art d'emplegar e de combinar lu timbres de l'òrgue ò dau clavecin.

registrament n.m. Enregistrament.

registrar vt. 1. Enregistrar. 2. (mús.) Faire la registracion.

registre n.m. 1. Libre, public ò particulier, dins lo quau s'inscrivon lu fachs, lu actes que s'en vòu conservar lo sovenir ò la traça. ◇ (dr.) *Registre d'audiència*: Plumitiu. 2. (inform.) Organe de basa d'un computador que pòu conservar una informacion elementària per la metre en relacion dirècta m'ai organes de clacul. 3. (mús.) Caduna dei tres partidas que compàuon l'escala sonòra ò la tessitura d'una votz. ◇ Comanda de cadun dei juècs de l'òrgue. 4. (b.-a.) Caduna dei jaças sobrepauadi entre li quali pòu èstre partatjada la susfàcia d'una composicion esculptada ò pintada, la pança d'un vas. 5. Caractèr particulier d'una òbra artistica, d'un discors: *Registre melodramatic*. 6. Camp de competença de quauqu'un; estenduda dei mejans disponibles dins un camp. 7. (tecn.) Organe plaçat dins un condech e provedit de lamas pivotanti que perméton de reglar lo dèbit d'un liquide.

regitar vt. Regetar.

règla n.f. 1. Instrument lòng, dei arestas vivi e rectilinh, per traçar de linhas ò n'en mesurar la longuessa. 2. *Règla à calcul*: Instrument que s'emplegava per lu calculs rapides, constituït de doi règlas qu'esquilhàvon una sus l'autra e provedits d'una graduacion logaritmica. 3. Prescripcion que s'impaua à quauqu'un dins un cas donat; principi de comportament, lèi: *Li règlas de la convivença*. ◇ *En règla, dins li règlas*: Conformament ai règlas en vigor. ◇ *Si metre en règla*: Regularisar la sieu situacion. ◇ *Èstre de règla*:

S'impauar per l'usatge. 4. Principi que dirigisse l'ensenhament d'una sciènça, d'una tecnica; convencion: *Li règlas dau juèc, una règla gramaticala*. ◇ *Règla proporcionala*: Clausa frequentament enclausa dins un contracte d'assegurança, que permete à l'asseguraire d'indemnisar solament parcialament l'assegurat quora li a un sinistre, quora la valor vertadièra dei bens assegurats es superiora à la valor inscricha au contracte. ◇ (mat.) *Règla de tres*: Calcul d'un nombre desconoissut à partir de tres autres conoissuts, que doi d'entre elu son ligats per una proporcion dirècta ò invèrsa. ◇ (psican.) Règla fondamental: Aplicacion sistematica dau metòde de liura associacion pendent un tractament. 5. (relig.) Ensèm dei estatuts que lo fondator d'un òrdre religiós li impaua: *La règla de sant Beneset*. 6. Cen que si debana ordinariament dins una situacion donada: *Un fach que non escapa à la règla*. ◇ *En règla generala*: Dins la màger part dei cas.

reglable, a adj. Que pòu èstre reglat.

reglada adj. f. Si di d'una filheta pubèra, d'una frema qu'a li sieu règlas.

regladament adv. D'un biais reglat.

reglador n.m. Instrument que siève à reglar lo papier.

regladura n.f. Biais d'èstre reglat, en parlant dau papier.

reglaire, airtz n. Especialista dau reglatge d'aparelhs, d'aisinas, de màquinas.

reglament n.m. 1. Accion de reglar, de fixar, d'arrestar d'un biais definitiu: *Lo reglament d'un conflicte*. ◇ *Reglament judiciari*: Procedura aplicada à un negociant, un entrepresa en estat de cessacion de pagaments, remplaçada en França despí lo 1985 per lo redriçament judiciari. 2. Accion de reglar, de pagar (una soma deuguda); pagament: *Reglament per chèc*. 3. Accion de determinar de règlas relatiu à un camp donat; ensèm dei prescripcions dei disposicions ai quali si cau conformar. ◇ *Reglament administratiu*: Acte de portada generala e impersonala edictat per lo poder executiu e li autoritats administratiu, per assegurar l'execucion d'una lèi ò per reglamentar de matèiras autri qu'aqueli reservadi à la lèi. ◇ *Reglament interior*: Escrich que fixa li condicions de trabalh e de disciplina dins una entrepresa; ensèm dei règlas d'organizacion e de foncionament d'una assemblada deliberanta.

reglamentacion n.f. 1. Accion de reglamentar. 2. Ensèm dei mesuras legali e reglamentari que regisson una question.

reglamentar vt. Sotametre à una reglamentacion.

reglamentari, ària adj. 1. Que pertòca lo reglament. ◇ *Poder reglamentari*: Poder reconoissut à divèrsi autoritats governamentali ò administratiu d'edictar de reglaments. 2. Confòrme au reglament.

reglamentariament adv. En conformitat m'ai reglaments.

reglamentarisme n.m. Tendènça à l'excès de reglamentacion.

reglar vt. (*règli*) 1. Trçar à la règla de linhas drechi sus de papier. 2. Assubjectit à de règlas, conformar. 3.

Sotametre à un òrdre donat; fixar determinar: *Reglar lo sieu orari*. 4. Donar una solucion completa, definitiva à: *Reglar un affaire*. ◇ *Reglar lo sieu còmpte à quauqu'un*: Lo punir, lo tuar per venjança. 5. Aquitar, pagar: *Reglar una nòta*. 6. Rendre exacte (un instrument de mesura). 7. Metre au ponch, faire foncionar dins li condicions vorgudi (un mecanisme, un aparelh, una màquina): *Reglar lo ralenti d'un motor*. ◇ (mil.) *Reglar un tir*: Procedir au sieu reglatge.

règlas n.f. pl. Escorremet de sang que si debana cada mes au moment de la menstruacion de la frema. Sin.: **menstruas**.

reglat, ada adj. 1. Reglat de linhas drechi: *Papier reglat*. ◇ (mat.) *Susfàcia reglada*: Generada per una drecha mobila que depende d'un paramètre. 2. (lit.) Sotamés à una règla, à una disciplina. 3. Fixat definitivament: *Un affaire reglat*.

reglatge n.m. 1. Accion, biais de reglar un mecanisme. ◇ (mil.) *Reglatge d'un tir*: Operacion que consistisse à menar au mai pròche de l'objectiu lu còups tirats per una boca de fuèc. 2. Accion, biais de reglar de papier.

reglet n.m. 1. Pichina motladura plena, de seccion rectangulara. 2. Lama d'acier graduada que siève per la mesura dei longuessas.

regleta n.f. 1. Pichina règla. 2. (topogr.) Instrument per la mesura dei angles.

regnant, a adj. 1. Que regna. 2. Que domina.

regnar vi. 1. Govèrnar un Estat coma cap sobeiran, espec. en tant que rèi. 2. Dominar, prevaler. 3. S'establir, s'impauar: *Lo silenci regnava dins la maion*.

regne n.m. 1. Govèrn d'un sobeiran; durada, epòca d'aqueu govèrn. 2. Poder absolut que quauqu'un, quauqua ren exercisse; influènça predominanta: *Lo regne de la mòda*. 3. (sc. de la v.) Caduna dei grandis partidas dau monde vivent: *Regne animal, vegetal, mineral*. Var.: **regno** (it.).

regnicòla n. (dr.) Ancianament, si diá de tot abitant natural d'un reiaume (encuèi si di pusleu *ciutadan* ò *justiciable*).

regno n.m. (it.) 1. Regne. 2. Reiaume.

reguala n.f. Canal estrech e en penda per l'escorremet dei aigas. Sin.: **canalet**.

regoir vt. (*regoissi*) Rugar, reguinar. ◆ **si regoir** v.pr. Si contractar.

regolada n.f. Degolada, regolament.

regolament n.m. Regolada.

regolar vt. Regular.

regolar vi. (*regolai*) Rotlar dins un luèc en penda: *À la calada li cogordas regòdon*.

regolarament adv. Regularament, regulierament.

regolarisacion (-izacion) n.f.

regolarisar (-izar) vt. Regularisar.

regolaritat n.f. Regularitat

regolatge n.m. Regolada.

regolit n.m. (geol.) Manteu de tròç grossiers que resulton de la fragmentacion dei ròcas d'en sota.

regonflament n.m. Accion de regonflar. Var.: **regonflatge**.

regonflar vt. 1. Tornar gonflar: *Regonflar un balon*. 2. (fam.) redonar de coratge, d'envanc à. ◆ **si regonflar** v.pr. Si tornar gonflar.

regonflatge n.m. Regonflament.

regorjament n.m. (lit.) Fach de regorjar, en parlant d'un liquide.

regorjar vi. (*regoargi*) 1. Refluir d'un recipient tròup plen en parlant d'un liquide. 2. *Regorjar de*: Aver en granda quantitat.

regransilhat, ada adj. Regromelat.

regrès n.m. Regression.

regressar vi. Subir una regression; recular.

regression n.f. 1. Recul, diminucion; retorn à un estat anterior: *Regression d'una malautia*. ◇ *Regression marina*: Baissa dau niveau de la mar. 2. (biol.) Perda ò atrofia, dins una espècia viventa, d'un organe qu'èra desvolopat dins li generacions mai anciani. 3. (psican.) Retorn dau subjècte à un estat anterior de la sieu vida libidinala en seguida à de frustracions. 4. (estad.) Metòde d'ajustament dei donadas observabli que permete de representar per doi drechas li relacions entre doi caractèrs. Var.: **regrès**.

regressiu, iva adj. Que constitue una regression. ◇ *Impoast regressiu*: Impoast degressiu. Contr.: **progressiu**.

regressivament adv. D'un biais regressiu.

regret n.m. 1. Tristum que la causa n'es la perda, l'absença de quauqua ren, la moart de quauqu'un; contrarietat quora un desidèri non es concretisat. 2. Pentiment.

regretable, a adj. Que merita d'èstre regretat ò que deu èstre regretat.

regretar vt. 1. Sentir coma una mancança dolorosa l'absença de: *Regretar lu amics dispareissuts*. 2. Èstre maucontent de, si reprochar (cen que s'es fach): *Regretar una decision*.

regromelar (si) v.pr. 1. Si retractar, si tòrcer sota l'accion de la secaressa, dau frèi. 2. Si replegar sus se-meme (à causa dau frèi, per s'escondre). Sin.: **s'aquassar, s'agromelar**.

regromelat, ada adj. Replegat sus eu-meme. Sin.: **regransilhat**.

regropament n.m. Accion de regropar. Sin. **recampament**.

regropar vt. Recampar, metre ensèm per formar un grope ò un tot.

regrossir vi. (*regrossissi*) Tornar grossir.

reguinhar vt. Rugar, regoïr. ◆ **si reguinhar** v.pr. Si regoïr; passir.

reguinhat, ada adj. Regoït; passit.

regul n.m. Aliatge antifriccion à basa de plomb e d'estanh, emplegat per lo garnissatge dei coissinets e per de còpias d'esculpturas.

regulacion n.f. 1. Accion de reglar, d'assegurar un boan foncionament, un ritme regulier: *Regulacion de la circulacion*. ◇ (cibern.) *Sistema de regulacion*: En

automatica, mòde de foncionament d'un sistema asservit dins lo quau la grandor reglada tende à s'avesinar d'una grandor de referença. 2. (fisiol.) *Foncions de regulacion*: Qu'assegúron la constança dei caractèrs dau mitan interior d'un animau en despièch dei variacions dau mitan exterior.

regular, a adj. Regulier (forma correnta).

regular vt. Efectuar lo regulatge de.

regularament adv. Regulierament (forma correnta).

regularisacion (-izacion) n.f. 1. Accion de regularisar; fach d'èstre regularisat. 2. Accion de donar à un cors d'aiga un lièch unic e ben delimitat e un regime mai regulier. 3. (geogr.) Diminucion dei irregularitats d'una forma de relu, d'un ribatge.

regularisar (-izar) vt. 1. Rendre confòrme ai reglaments, à la lèi: *Faire regularisar un passapoart*. ◇ (espec.) Donar de papiers en règlas à un immigrat qu'èra en situacion irregulara. 2. Rendre regulier: Regularisar un cors d'aiga. Var.: **regularisar**.

regularitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es confòrme ai règlas: *La regularitat d'una eleccion*. 2. Caractèr de cen qu'es proporcionat, equilibrat. 3. Caractèr de cen que si debana d'un biais pontual, totjorn à la mema data, à la mema ora.

regulatge n.m. Depaus de regul en jaça fina sus un supoart metallic.

regulator, tritz adj. Que règla, regularisa, regula.

regulator, tritz n. Persona encargada de la regulacion dei trens.

regulator n.m. 1. Grand relòtge de precision. 2. Aparelh que pòu mantenir ò faire variar en seguent una lèi determinada un element de foncionament d'una màquina (corrent, tension, frequença, potença, velocitat, débit, etc.). 3. Mecanisme d'un araire que mantèn li dimensions causidi per laurar.

regulide n.m. *Regulides*: Família de passerons dau genre *Regulus*.

regulier, a adj. 1. Qu'es confòrme ai disposicions legali, constitucional: *Govèrn regulier*. ◇ *Tropas regulieri*: Recrutadi e organisadi per lu poders publics per constituir li foarças armadi oficiali d'un Estat. 2. Que respoande ai règlas, ai convencions sociali: *Menar una vida reguliera*. 3. Que respècta lu usatges; corrècte, leal: *Èstre regulier en affaires*. Que seguisse la règla generala; confòrme à un modèle: *Una composicion poetica de forma reguliera*. ◇ *Vèrbo regulier*: Confòrme à un tipe de conjugason donat coma modèle. 5. *Clergat regulier*: Qu'apartèn à un òrdre, e doncas sotamés à una règla(per oposicion à *clergat seculier*). 6. Qu'es sotamés à un ritme constant: *Un travalh regulier*. 7. Qu'acapita à moments fixes: *De visitas regulieri*. 8. Qu'a un caractèr permanent; abitual: *Servici reglier de transpoart*. 9. Qu'es exacte, pontual: *Emplegat regulier*. 10. Que la sieu forma presenta de proporcions armonioi, equilibradi, egali: *Una cara reguliera*. 11. (bot.) Si di d'una coròlla, d'un calici que lu sieus elements son egals. 12. (mat.) *Polièdre regulier*: Que lu sieu façs son de poligònes reguliers egals. ◇ *Polièdre regulier*: Que lu sieus costats son de meme longuessa. Var.: **regular**.

regulier n.m. 1. Monge, religiós. 2. (mil.) Militari d'una armada reguliera.

regulierament adv. D'un biais regulier; exactament, uniformament.

regur n.m. Soal negre d'Índia.

rèi n.m. 1. Òme que, en vertut de l'eleccion ò, lo mai sovent, de l'hereditat, exercisse, generalament à vida, lo poder sobeiran dins una monarquia: *Coronar un rèi*. ◇ *Lu Rèis*: L'Epifania. 2. Persona, èstre, caua que domina, dins un camp particulier: *Lo rèi dau rock and roll*. 3. Lo mai grand de: *Lo rèi dei imbeciles*. ◇ *Lo rèi dei animaus*: Lo lion. 4. Ai cartas, una dei quatre figuras que figúron un rèi: *Lo rèi de flor*. ◇ Ai escacs, pèça màger. 5. Pichina espècia de passeron de la familha dei regulides (*Regulus regulus*).

reial, a adj. 1. Qu'es pròpri au rèi, à la sieu foncion: *Lo poder reial*. 2. Qu'apartèn, que pertòca un rèi: *La familha reiala*. ◇ *Prince reial, princessa reiala*: Eiretier, eiretiera de la Corona. 3. Que relèva de l'autoritat dau rèi, de la regina. 4. Denhe d'un rèi, d'una regina; sobeiran: *Un present reial*. ◇ *La via reiala*: Lo biais mai gloriós, mai prestigiós per arribar à quauqua ren. Var.: **real, reiau**.

reiala n.f. Pichin flòc de barba que si laissava créisser sota la labra inferiora.

reialament adv. D'un biais reial; embé magnificença: *Siéu estat aculhit reialament*.

reialisme n.m. Estacament à la monarquia.

reialista adj. e n. Si di d'un partidari dau rèi, de la monarquia. ◇ *Èstre mai reialista que lo rèi*: Aparar quauqu'un, la sieu opinion, mé mai d'ardor qu'aquesta persona lo fa d'esperela.

reialtat n.f. Reiautat.

reiau, ala adj. Reial.

reiaume n.m. 1. Estat m'un regime monarquic. ◇ (M'una majuscula, sensa article) Lo reiaume de França, per op. à l'Empèri germanic, e per consequença la riba drecha de Ròse. 2. *Lo reiuame dei ceus*: Lo paradís. 3. (mit.) *Lo reiaume dei moarts*: Lo sojorn dei moarts.

reiautat n.f. 1. Dignitat de rèi. 2. Regime monarquic. Var.: **reialtat**.

rèi-calhera n.m. Auceu migrator de l'òrdre dei gruifòrmes, que si ve dins lu camps après la meisson (Familha dei rallides).

reidratacion n.f. Accion de reidratar; lo sieu resultat.

reidratar vt. Tornar idratar (cen qu'èra dessecat).

reificacion n.f. (filos.) Transformacion en caua.

reificar vt. (*reifiq*) (filos.) Operar la reificacion de.

reïmpauar vt. 1. (fin.) Establir una novèla imposicion. 2. Tornar impauar una forma d'estamparia.

reïmpermeabilisar (-izar) vt. Tornar impermeabilisar.

reïmportacion n.f. Accion de tornar importar cen qu'es estat exportat.

reïmportar vt. (*reïmporti*) Tornar importar.

reïmposicion n.f. Accion de reïmpauar.

reïmpression n.f. Fach de tornar imprimir: *La reïmpression d'un libre*.

reïmpimir vt. (*reïmprimissi*) Tornar imprimir.

reina-glàudia n.f. Pruna d'una color daurada ò vèrda.

reinard n.m. Rainard.

reïncarnacion n.f. Reencarnacion.

reïncarnar (si) v.pr. Si reencarnar.

reïneta n.f. Raineta.

reïncarceracion n.f. Accion de reïncarcerar.

reïncarcerar vt. (*reïncarcèri*) Tornar incarcerar.

reïncorporar vt. (*reïncorpòri*) Tornar incorporar.

reïnfeccion n.f. Fach de reïnfectar, de si reïnfectar.

reïnfectar vt. (*reïnfècti*) Tornar infectar. ◆ **si**

reïnfectar v.pr. Si tornar infectar.

reïnscripcion n.f. Inscricion novèla.

reïnscriure vt. (*reïnscrivi*) Tornar inscriure. ◆ **si**

reïnscriure v.pr. Si tornar inscriure.

reïnstallacion n.f. Accion de reïnstallar.

reïnstallar vt. Tornar installar.

reïntegrable, a adj. Que pòu èstre reïntegrat.

reïntegracion n.f. 1. Accion de reïntegrar. 2. (b.-a.) Restauracion dei accidents, dei lacunas d'una pintura anciana.

reïntegranda n.f. (dr.) Accion dubèrta à-n-aqueu à cu la possession ò la detencion d'una caua es estada retirada per una via de fach.

reïntegrar vt. 1. Tornar dins un luèc que s'èra quitat: *Reïntegrar lo sieu domicili*. 2. (dr.) rendre la possession integrala dei sieus drechs à: *Reïntegrar un salariat licenciat*. ◇ (dr.) Rendre la sieu nacionalitat à.

reïnterrogar vt. (*reïnterrògui*) Tornar interrogar.

reïntroduccion n.f. Accion de reïntroduire; fach d'èstre reïntroduch.

reïntroduire vt. Reïntroduire.

reïntroduire vt. (*reïntrodui*) Tornar introduire. Var.: **reïntroduire**.

reïnvencion n.f. Fach de tornar inventar.

reïnventar vt. Tornar inventar.

rèireban n.m. Levada en massa dei rèirevassals à la crida dau sobeiran. Sin.: **ARRIER-BAN, DARRIER-BAN**.

rèirebastiment n.m. Cen qu'es bastit darrier un bastiment. Sin.: **rèirebastissa**.

rèirebastissa n.f. Rèirebastiment.

rèirebeal n.m. Canal de derivacion en amont.

rèirebèc n.m. Esperon arrier d'una pila de poant.

rèireboca n.f. Part posteriora de la boca. Sin.: **ARRIER-BOCA, DARRIER-BOCA, GARGAMÈLA**.

rèirebotiga n.f. Membre situat darrier la botiga. Sin.: **ARRIER-BOTIGA, DARRIER-BOTIGA**.

rèireburre n.m. Residú de la fabricacion dau burre, d'un gust aigre.

rèirecavitat n.f. Arrier d'una cavitat.

rèirecerveu n.m. Rombencefale.

rèirecoar n.m. Mau de coar.

rèirecoïna n.f. Pèça que si tròva darrier la coïna (dins un restaurant, etc.).

rèirecòrs n.m. Part d'un bastiment plaçada en darrier.

rèirecort n.f. Cort situada au darrier d'una bastison, e que sièrve de desencombratge. Sin.: **arrier-cort**, **darrier-cort**.

rèirecosin, a n. Cosin, cosina d'un escalon alunhat. Sin.: **arrier-cosin(a)**, **darrier-cosin(a)**.

rèire-empoant n.m. (mar.) Part situada en darrier de l'empoant. Sin.: **arrier-empoant**, **darrier-empoant**.

rèirefelen, a n. Enfant dau felén ò de la felena. Sin.: **arrier-felen(a)**, **darrier-felen(a)**.

rèirefeu n.m. Feu que relèva d'un autre feu.

rèirefeudal, a n. Rèirevassal.

rèirefond n.m. 1. Segond plan: *Lo rèirefond d'un tableau*. 2. Cen que li a de mai profond dins l'òme: *Li a totjorn quauqua ren de boan dins lo rèirefond de l'èstre uman*.

rèiregarda n.f. Destacament militari qu'agisse en darrier d'una tropa en movement per l'aparar e l'entresenhar. Sin.: **arrier-garda**, **darrier-garda**.

rèiregavai n.m. Part de la faringe situada en darrier dei galhas. Sin.: **arrier-gavai**, **darrier-gavai**.

rèiregòrja n.f. Partida de la faringe en arrier dei amigdalas.

rèiregrandoncle n.m. Fraire de l'arrier-paigrand ò de la rèiremaigrand. Sin.: **arrier-grand oncle**, **darrier-grand oncle**.

rèiregrands n.m. pl. Lo paire e la maire dei grands. Sin.: **arrier-grands**, **darrier-grands**.

rèiregrandtanta n.f. Sòrre dau darrier-paigrand ò de la darrier-maigrand. Sin.: **darrier-grand tanta**, **arrier-grand tanta**.

rèiregust n.m. Gust qu'una mangilha, un beure lascia dins la boca e que diferisse dau gust original. Sin.: **arrier-gust**, **darrier-gust**.

rèiremaigrand n.f. Maire dau paigrand ò de la maigrand. Sin.: **arrier-maigrand**, **darrier-maigrand**.

rèireman n.f. Part posteriora d'una animau, en particulier dau cavau, qu'enclau l'esquinau e lu membres posteriors. Sin.: **darrier-man**, **arrier-man**.

rèirenèça n.f. Filha dau nep ò de la nèça. Sin.: **arrier-nèça**, **darrier-nèça**.

rèirenèça n.f. Filha de l'arrier-nep ò de l'arrier-nèça. Sin.: **arrier-arrier nèça**, **darrier-darrier nèça**.

rèirenep n.m. Enfant dau nep ò de la nèça. Sin.: **arrier-nep**, **darrier-nep**.

rèirepaigrand n.m. Paire dau paigrand ò de la maigrand. Sin.: **arrier-paigrand**, **darrier-paigrand**.

rèirepaís n.m. Encontrada situada en arrier de la riba de mar. Sin.: **arrier-país**, **darrier-país**, **país-aut** (en particulier dins lo País niçard, vist la sieu topografia).

rèirepensada n.f. Pensada ò estigança non manifestada. Sin.: **arrier-pensada**, **darrier-pensada**, **pensada de darrier la tèsta**.

rèireplaja n.f. Arrier de la plaja, dont la mar non arriba.

rèireplan n.m. Segond plan. Sin.: **arrier-plan**, **darrier-plan**.

rèirepoart n.m. Luèc dau poart mai alunhat de l'intrada. Sin.: **arrier-poart**, **darrier-poart**.

rèireponch n.m. Ponch de sartre que si fa en ponhent en darrier de dont l'agulha vèn de sortir, que permete de cordurar d'un biais solide.

rèirerèirenep n.m. Enfant de l'arrier-nep ò de l'arriera-nèça. Sin.: **arrier-arrier nep**, **darrier-darrier nep**.

rèiresala n.f. Sala situada darrier una sala principala.

rèiresason n.f. 1. Periòde qu'acaba la bèla sason. 2. Acabament de l'auton. Sin.: **arrier-sason**, **darrier-sason**.

rèirescena n.f. Partida d'un pontin dont son li telas de fond.

rèirevassal n.m. Vassal en segond. Sin.: **arrier-vassal**, **darrier-vassal**. Sin.: **rèirefeudal**.

reichsmark n.m. Unitat monetària alemanda dau 1924 au 1948, remplaçada per lo *deutsche Mark* fins à l'arribada de l'euro.

reïteracion n.f. Repeticion.

reïterar vt. (*reitèri*) (lit.) Tornar faire, renovar.

reïteratiu, iva adj. Que reïtèra.

rejai n.m. Arjau.

rejoïr vt. (*rejoïssi*) (fr.) Regaudir.

rejoïssença n.f. (fr.) Regaudiment.

rejoïssent, a adj. (fr.) Regaudissent.

rejónher vt. Rajónher.

rejoventiment n.m. 1. Accion de rejovenir ò de si rejovenir. 2. Accion de talhar, en ivèrn, toti li brancas inutili ò sequi.

rejovenir vt. (*rejovenissi*) vt. Tornar far venir jove. ◆ vi. Tornar jove. ◆ **si rejovenir** v.pr. Si pretendre mai jove.

rejugar vt. e vi. (*rejuègui*) Tornar jugar: *La partida serà rejugada lo mes que vèn*.

rejutjar vt. Tornar jutjar.

relacha n.f. (mar.) Accion de relachar; luèc dont si relacha.

relachar vt. Destendre. ◆ vi. (mar.) S'arrestar dins un luèc una causa quala que sigue.

relacion n.f. 1. Accion de relatar, narracion: *Relacion de viatge*. 2. Ligam entre doi cauas, doi entitats; rapoart: *Relacion de causa à efècte*. ◇ *Relacions internacionali*: Relacions entres Estats, que constituïsson una part dau drech internacional public. ◇ *Relacions publiqui*: Activitats professionalis qu'an per amira d'informar l'opinion sobre li realisacions d'una collectivitat e de li promòure. 3. Persona mé cu si a un rapoart: *Relacion d'affaires*. ◇ *Aver de relacions*: Conóisser de personas ben plaçadi. 4. (log.) Predicat mé mai d'una variabla: *L'egalitat (=) es una relacion mé doi variablas ò relacion binària*. ◇ *Teoria dei relacions*: Partida fundamentala de la logica modèrna, que comprèn lo calcul dei relacions e l'estudi de divers tipes de relacions e dei sieu proprietats generalis. 5. (mat.) Proprietat Proprietat d'uni coblas d'elements d'un ensemble. 6. (fisiol.) *Foncions de*

relacion: Foncions qu'assegúron la relacion m'au mitan exterior, coma la motricitat, la sensibilitat (per op. ai foncions de nutricion e de reproduccion).

relacional, a adj. (psicol.) Relatiu ai relacions entre lu individús. Var.: **relacionau**.

relacionau, ala adj. Relacional.

relais n.m. 1. Alentiment; léser, repaus. Var.: **relàs**. ◇ *Èstre de relais*: Èstre desocupat. 2. Relambi. ◇ *Momenton de relais*: Pausa de corta durada. ◇ *Sensa relais*: Sensa pausa. 3. Accent, biais de parlar: Lo relais meridional.

relamar vi. Refluir.

relaissar vt. Tornar laissar.

relaissar (si) v.pr. En parlant d'un animal qu'a corrut longtemps à la caça, s'arrestar per repilhar l'alén.

relambi n.m. Interrupcion, momenton de pausa, de repaus. ◇ *Sensa relambi*: D'un biais continú. ◇ *Li oras de relambi*: Oras sensa gaire d'activitat, espec. per la tarificacion de l'electricitat (per op. à *oras pleni*).

relança n.f. 1. Accion de donar una novèla abriva: *La relança de l'economia*. 2. Accion de relançar quauqu'un, d'insistir mé de sollicitacions. 3. Dins divèrs juècs de cartas, accion de sobrencarir; soma ensinda engatjada.

relançar vt. 1. Tornar lançar, remandar: *Relançar la bala au can*. 2. Tornar sollicitar quauqu'un per temptar d'obtenir quauqua ren: *Relançar un client*. 3. Tornar aviar, donar una novèla abriva à: *Relançar l'economia*. ◆ vi. Au juèc, faire una relança: *Relançar de dètz*.

relargar vt. Alargar.

relarguier n.m. Espaci liure laissat per la pastura.

relarguier, a adj. Cen que s'ajusta à un mòble, à un vestit, per lo rendre mai larg.

relàs n.m. Moment de pausa.

relassar vt. Relaissar.

relatar vt. Cuntar en donant totplen de detalhs.

relatiu, iva adj. 1. Que si rapoarta à: *Una recèrca relativa à l'istòria occitana*. 2. Qu'a ren d'absolut, que depende d'autra caua: *Tot es relatiu*. 3. Incomplet, aproximatiu: *Un silenci relatiu*. 4. (gram.) Si di d'un mòt (pronom, adjectiu ò advèrbi) que sièrve à estavli una relacion entre un nom e un pronom que represènton (l'antecedent) e una proposicion (dicha *subordenada relativa*).

relatiu n.m. (gram.) Mòt relatiu (espec. pronom).

relativa n.f. (gram.) Subordenada relativa, per op. à *principala*.

relativament adv. 1. Per rapoart à. 2. D'un biais relatiu.

relativisacion (-izacion) n.f. Accion de relativisar.

relativisar (-izar) vt. Rendre relatiu, faire perdre dau sieu caractèr absolut à.

relativisme n.m. 1. (filos.) Doctrina que sostèn la relativitat de la conoissença. 2. Actituda de cu pensa que li valors son relatiu.

relativista adj. Que pertòca lo relativisme; que relèva de la teoria de la relativitat. ◇ (fis.) *Velocitat relativista*: Pròche d'aquela de la luz. ◇ *Particula relativista*:

Animada d'una velocitat relativista. ◆ adj. e n. Si di d'un partidari dau relativisme.

relativitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es relatiu: *La relativitat de doi proposicions*. 2. (fis.) *Teorias de la relativitat*: Ensèm de teorias segond li quali, à partir de referencials equivalents, coma li grandessas relatiu à un si dedúon dei memi grandessas relatiu à un autre, si poàdon exprimir de lèis fisiqui invarianti.

relavar vt. Tornar lavar.

relaxa n.f. (dr.) Decision de justícia ò de polícia que declara qu'un acusat non es culpable.

relaxacion n.f. 1. Accion de si relaxar; fach de si destendre progressivament: *La relaxacion d'un muscle*. (fis.) Fenomène espontaneu de retorn progressiu à l'estat d'equilibri d'un sistema que lo sieu equilibri es estat rot. 3. (psicol.) Accion psicoterapica qu'emplega lo laissar anar conscient e la mestresa dau tònus musculari. Var.: **relaxament**.

relaxament n.m. Relaxacion.

relaxant, a adj. Que relaxa, que repaua.

relaxar vt. 1. Metre en estat de decontraccion; repauar. 2. (dr.) Acordar la relaxa à. ◆ **si relaxar** v.pr. repauar lu sieus muscles, lo sieu esperit.

relaxat, ada adj. 1. Repauat, destendut. 2. (dr.) Qu'a obtengut una relaxa.

relectura n.f. Fach de relièger.

relegacion n.f. 1. (dr.) Accion de relegar, d'exiliar. ◇ Pena à la quala èron sotamés lu recidivistas en França, qu'èron alunhats dau territòri metropolitan, abolida en lo 1970. 2. (espòrts) Fach de faire davalar una equipa dins una categoria inferiora: *Caurà ganhar la darriera partida per evitar la relegacion*.

relegar vt. (*relegui*) 1. Exiliar dins un luèc determinat e isolat. 2. Alunhar, metre à l'escart: *Relegar un vièlh mòble au fond dau jardin*. 3. (espòrts) Faire davalar una equipa dins una categoria inferiora, la retrogradar (espec. coma un castic).

relegat, ada adj. e n. (anc.) Si diá d'un delinquent sotamés à la relegacion.

relegible, a adj. Reelegible.

relegir vt. (*relegissi*) 1. Tornar lièger. 2. Reelegir.

relentir vt. e vi. Ralentir.

releu n.m. 1. Cen que fa salhida sus una susfàcia: *Lo relèu d'una medalha*. 2. Lo tot dei inegalitats de la susfàcia terrèstra, d'un país, d'una region. 3. Esculptura dins la quala lo motiu si destaca en salhida sus lo fond. 4. Esclat que naisse de l'oposicion, dau contraste. ◇ *Metre en releu*: Metre en evidença. 5. *Releu acostic*: Sensacion auditiva de l'espaci, donada per la percepcion simultanea dei sons per li doi aurelhas. ◆ pl. Sobras.

relèva n.f. remplaçamenr d'una persona per una altra, d'una còla per una altra: *La relèva de la garda*.

relevable, a adj. Que pòu èstre relevat.

relevaire, airtiz adj. e n. Que relèva quauqua ren.

relevalhas n.f. pl. (relig. cat.) Benediccion que si donava à una frema que sortia de jacilhas.

relevament n.m. 1. Accion de relevar: *Relevament d'un barri, dei imposts*. 2. Redriçament: *Lo relevament d'un país*. 3. (dr.) Accion de relevar un condemnat. 4. (mar.) Determinacion de l'angle que fa m'au nòrd la direccion d'un ponch a tèrra, d'una nau, d'un astre, etc.; la valor d'aquest angle. 5. (geom.) Operacion recipròca dau rebatement. 6. (topogr.) Procediment de determinacion de la posicion d'un ponch d'estacion per miradas sus de ponchs de posicion conoissuda.

relevar vt. (*relèvi*) 1. Tornar metre drech; tornar metre dins la sieu posicion naturala: *Relevar una cadiera*. 2. Rabalhar, collectar: *Lo professor relèva li còpias*. ◇ *Relevar una malha*: Repilhar, en tricotent, una malha messa à l'aspèra, ja tricotentada dins un reng. 3. Rendre la prosperitat à: *Relevar l'economia*. Sin.: **redriçar**. 4. Metre en valor, en releu: *Un pauc de roge sus li labras relèva la sieu beutat*. 5. Notar, constatar; remarcar ò faire remarcar: *Relevar una error*. 6. Notar per escrich; conservar la traça de quauqua ren dins un esquema, etc.: *Relevar lo comptador*. 7. Marcar que s'es audit, que s'es vit (quauqua ren): *Relevar una impertinença*. 8. Dirigir en aut, tornar metre mai aut: *Relevar la tèsta*. 9. Acréisser lo niveau, la valor de. 10. Donar un gust mai prononciat à: *Relevar una saussa*. 11. Remplaçar dins un trabalh, una foncion; procedir à la relèva de: *Relevar una tropa*. 12. Liberar d'una obligacion, d'un engatjament: *Relevar un religiós dei sieus vòts*. ◇ Dispensar un condemnat dei efèctes que resúlton de la sieu condemnacion. 13. Privar de la sieu carga, de la sieu plaça: *Relevar un oficier dau sieu comandament*. ◆ vt. ind. (*de*) 1. Si remetre, si restablir: *Relevar d'una malautia*. 2. Dependre de l'autoritat de: *Aquò relèva d'un tribunal*. 3. Èstre lo fach de: *Aquò relèva dau miracle*. ◆ si **relevar** v.pr. 1. Si tornar metre drech; tornar sortir dau sieu lièch. 2. Sortir d'una situacion penoa; si remetre: *Lo país si releverà jamai d'aquela crisi*.

relevat, ada adj. 1. Condit per relevar lo gust: *Una saussa ben relevada*. 2. Nòble, generós: *De sentiments relevats*. 3. D'un niveau aut: *Una competicion relevada*.

relevat n.m. 1. Accion de relevar, de notar per escrich; lo sieu resultat. ◇ *Relevat d'Identitat Bancària (R.I.B.)*: Pèça qu'una banca remete ai sieus clients per indentificar lo sieu còmpte. 2. Representacion en plan, en copa ò en elevacion d'un bastiment qu'existisse. 3. Còpia dessenhada ò pintada d'una òbra d'art (espec. d'una pintura murala), d'una inscription, etc. 4. (coregr.) Movement que permete au dançaire de si dreïçar sus li ponchas ò li miègiponchas e de tornar pi à la sieu posicion iniciala. 5. (tecn.) *Relevat à bot*: Accion de tornar metre de niveau de pavats per infiltracion de sabla.

relevatge n.m. (tecn.) Accion de relevar. ◇ *Sistema de relevatge*: Aparelh que plaça automaticament en posicion de repaus d'aisinas, de pèças, etc., que vènon d'agir.

relha n.f. Partida de l'araire que s'anfonsa dins la tèrra e la talha en bendas.

relief n.m. Releu.

relièger vt. Tornar lièger; lièger per verificar, corregir. Var.: **relegir**. ◆ si **relièger** v.pr. Tornar lièger la sieu produccion personala per la verificar, la corregir.

religador, airtz n. 1. Persona que fa la religadura dei libres. 2. Proprietari d'una empresa de religadura.

religadura n.f. 1. Activitat que consistisse à religar lu libres.

religatge n.m. Accion de religar una bota.

religar vt. (*religui*) 1. Ligar ensèm; unir, jónher: *Religar lu ponchs d'una figura*. 2. Unir, establir un ligam entre: *Religar lo present au passat*. 3. Faire comunicar; racordar, jónher: *Religar doi ribas au mejan d'un poant*. 4. (rel.) Assemblar e cordurar ensèm lu fuèlhs d'un libre, pi lu curbir d'un carton resistent que pòu èstre estampat ò recubèrt de tela ò de cuer. 5. (tecn.) Metre de cercles à (una bota).

religioa n.f. Pastissaria compauada de doi *choux* sobrepauats e forrats de crema pastissiera e glaçats au fondent.

religion n.f. 1. Ensèm de crencas e de dògmas que definisson lo rapoart de l'òme m'au sacrat. 2. Ensèm de practicas e de rites pròpris à caduna d'aquesti crencas: *Religion catolica, si convertir à una religion*. ◇ *Intrar en religion*: Si dedicar à la religion dins un monastèri, un institut religiós. 3. Adesion à una doctrina religioa; fe: *Un òme sensa religion*. 4. *Si faire una religion de quauqua ren*: S'en faire una obligacion absoluta.

religionari, ària n. Adèpte, adèpta de la religion reformada; protestant, protestanta.

religiós, oa adj. 1. Qu'apartèn à una religion; que si fa segond lu rites d'una religion: *Cant religiós, matrimòni religiós*. 2. Que practica la sieu religion embé pietat. 3. Qu'es plen de gravitat e convida à si reculhir: *Un silenci religiós*.

religiós, oa n. Membre d'un òrdre, d'una congregacion ò d'un institut religiós.

religiosament adv. 1. D'un biais religiós. 2. M'una exactituda escrupuloa: *Observar religiosament un tractat*.

religiositat n.f. 1. Fach d'èstre religiós, de practicar la sieu religion embé pietat. 2. Efècte de la sensibilitat sobre l'actituda religioa, que mena à una vaga religion personala.

reliquat n.m. 1. Cen que rèsta. Sin.: **sobras**. 2. (dr.) Cen que rèsta deugut après un arrèst de còmptes.

relíquia n.f. 1. Cen que rèsta dau còrs d'un martir, d'un sant, ò d'un objècte relatiu à la sieu istòria, conservat dins una amira de veneracion. 2. (fam.) Objècte vièlh, sensa valor. 3. Espècia viventa que sobreviu unicament dins de relarg estrechs, après aver conoissut una granda expansion.

reliquiari n.m. Boita, cofret, etc., destinat à contenir de relíquias.

relogar vt. (*relògui*) Tornar logar.

relogar (se) v.pr. Si tornar logar.

relonar vt. (*reloani*) Refluir.

relòri n.m. Relòtge.

relòtge n.m. 1. Aparelh que marca e que pica li oras, que pòu èstre cònta una paret, drech sus quatre pens, ò puaat sus un mòble. Sin.: **relòri**, **revèlh**, **revelhamatin**. 2. Aparelh que marca oras e que si poarta au ponhet ò dins una borniera. Sin.: **relòri**, **moastra**.

relotgier, a n. Persona que fabrica ò vende de relòtges.

relotjament n.m. Accion de relotjar.

relotjar vt. (*relòtgi*) Donar un noueu lotjament.

relotjaria n.f. Negòci dont si vèndon de relòtges.

reluir vi. Lúser.

reluisent, a adj. Lusent.

rem n.m. (sigla de *Röntgen Equivalent Man*) Unitat d'equivalent de dòsi (1 rem = 0,01 Sv).

rem n.m. Lònga pèça de boasc (ò de matèria sintetica) alargada à una extremitat e que sièrve per faire avançar una embarcacion. Var.: **rama**.

rema n.m. (ling.) Element noueu dins un enonciat, generalament introduch per un determinant indefinit, per oposicion à un *tema* qu'es un element conoissut de l'enonciat, generalament introduch per un determinant indefinit. Sin.: **fòcus**.

remador n.m. Persona que rema.

remake n.m. (angl.) Novèla version d'un film, d'una òbra literària, teatrala, etc.

remalhar vt. Reconstituir li malhas d'un tricòt, d'una ret.

remalhatge n.m. Accion ò biais de remalhar.

remandar vt. 1. Tornar mandar (quauqua ren, quauqu'un). 2. Mandar en retorn (quauqua ren qu'es estat reçauput) à-n-aqueu que l'a mandat: *Remandar una letra à l'expeditor*. 3. Lançar (quauqua ren qu'es estat reçauput) en sens contrari; mandar en retorn: *Remandar un compliment*. 4. Tornar mandar (lo lume, lo son) en parlant d'una susfàcia: *La fenèstra remanda la luz dau soleu*. 5. Metre foara: *Remandar un escolan que s'es mal comportat*. 6. Invitar quauqu'un à s'adreçar à una autra persona, à anar dins un autre luèc, à consultar un tèxto donat. 7. Remetre à mai tardi, ajornar: *Remandar l'estudi d'una question*. 8. (dr.) Ajornar una audiència ò atribuir un affaire à una autra juridiccion.

remanejar vt. Tornar organisar, refondre.

remanença (-ència) n.f. 1. (fis.) Persistença de l'aimantacion dins una barra d'acier qu'es estat sotamés à l'accion d'un camp magnetic. 2. (psicol.) propietat d'una sensacion, espec. visuala, de persistir après la disparicion de l'estímulus.

remanent, a adj. Que subsistisse. ◇ *Imatge remanent*: Imatge que demòra après la disparicion de l'estímulus.

remanjar vt. Tornar manjar.

remaquilhar vt. Tornar maquilhar.

remar vi. Accionar lu rems per faire avançar una embarcacion.

remarca n.f. 1. Observacion: *Una remarca intelligent*. 2. Nòta, observacion escricha: *Un obratge*

clafit de remarcas. 3. Pichin dessenh gravat dins lo marge d'una estampa.

remarcablement adv. D'un biais remarcable.

remarcable, a adj. Remirable, digne d'èstre remarcat.

remarcar vt. (*remarqui*) 1. Faire atencion à, constatar. 2. Destriar entre d'autres: Remarcar quauqu'un dins la fola. ◇ (pej.) *Si faire remarcar*: Si singularisar. 3. Tornar marcar.

remarciament n.m. Fach de rermarciar.

remarciar vt. Gramaciar. Var.: **arremerciar**.

remaridar vt. Tornar maridar. ◆ **si remaridar** v.pr. Si tornar maridar.

remaridatge n.m. Accion de si tornar maridar.

remastegar vt. 1. Mastegar un segond còup, en parlant dei romiaires. 2. Repasar dins lo sieu esperit de sentiments d'amarum, de ràbia.

remastegatge n.m. Accion de remastegar.

remarcament n.m. Fach de rembarcar.

rembarcar vt. e vi. Tonar embarcar.

rembors n.m. Remborsament.

remborsable, a adj. Que pòu, que deu èstre remborsat.

remborsament n.m. Accion de remborsar; pagament d'una soma deuguda. ◇ *Mandadís cònta remborsament*: Mandadís d'una mèrc distribuïbla unicament cònta pagament de la sieu valor e, eventualament, dei cargass de mandadís. Var.: **rembors**.

remborsar vt. 1. Rendre à quauqu'un lu sòus qu'avia prestats. 2. Rendre à quauqu'un la soma qu'a pagat.

rembranesc, a adj. Que fa pensar au biais de pintar de Rembrandt.

remèdi n.m. 1. Tot cen que pòu servir à prevenir ò à combatre una malautia. Sin.: **medicament**. 2. Cen que pòu servir à prevenir ò à combatre una sofrença morala: *Trovar un remèdi à la sieu angoissa*. 3. Mejan, mesura per diminuir un perill, un mau, solucion per resòlver una dificultat: *Cercar un remèdi cònta l'inflacion*.

remediable, a adj. Que li si pòu trovar un remèdi.

remediacion n.m. Ajuda portada ai escolans en dificultat sobre de nocions fundamentali coma la lectura, l'escriptura e lo calcul.

remediar vt. ind. (*remèdi*, classic *remèdii*) Portar un remèdi, una solucion à: *Remediar à un mau de tèsta*, à la *mancança de travalh*.

remembrança n.f. Renembrança.

remembrar vt. Renembrar.

remenar vt. 1. Tornar menar. 2. Tripotar. 3. Repepillhar.

remendairitz n.f. Frema que retaconar, racomòda de vestits. Sin.: **remendiera**.

remendar vt. Remalhar, racomodar, retaconar, radobar.

remendatge n.m. Accion de remendar; lo sieu resultat.

remendatura n.f. Reparacion qu'una remendairitz fa à una estòfa.

remendier n.m. Aqueu que remenda (li rets).

remendiera n.f. Remendairitz.

rementa n.f. 1. Bordilhas, cauas inutili, bruti, degalhadi que s'escampon: *Metre un vièlh libre à la rementa, sortir la rementa*. 2. (fam. pej.) Brutícia, saloparia.

rementier n.m. Bordilhier.

remes(s)a n.f. 1. Accion de remetre en dins un luèc: *La remessa en plaça d'una estàtua*. 2. Accion de remetre, de donar: *La remessa d'un còlis*. 3. Reduccion que si fa à un debitor d'una part dau sieu deute. 4. Baissa consentida sus lo prètz d'un article, d'una mèrç. 5. (Borsa) Ristorna sus lu cortatges qu'un agent d'escambi consentisse. 6. (dr.) *Remessa de pena*: Gràcia acordada à un condamnat de tot ò partida de la sieu pena. ◇ *Remessa de causa*: fach de remandar un procès à una data ulteriora. 7. Local que sièrve à de sosta à de veïcules ò à de material. Var.: **remisa**.

remesurar vt. Tornar mesurar.

remetre vt. 1. Tornar metre una persona ò una caua au luèc dont èra, dins l'estat dins lo quau si trovava precedentament: *Remetre un libre à la sieu plaça, remetre en circulacion, remetre en servici*. ◇ *Remetre (quauqu'un) au pas*: Lo constrénher à faire lo sieu dever, à agir coma li es estat demandat. ◇ (fam.) *Remetre (quauqu'un) à la sieu plaça*: Li rapelar li convenças, li faire de repròchis. 2. Reconóisser: *Ai rescontrat un companh d'escòla, non l'ai remés*. 3. Replaçar (una articulacion): *Lo mètge li a remés lo braç*. 4. Tornar metre, espec. un vestit: *As encara remés aqueu vièlh pareu de braïas!* 5. Restablir la santat de quauqu'un: *L'ària de la campanha l'a remés*. 6. Metre entre li mans, dins la possession, lo poder de: *Lo postier m'a remés una letra importanta*. 7. Faire gràcia de: *Remetre una pena*. 8. Diferir, remandar: *Remetre un travalh à l'endeman*. ◆ **si remetre** v.pr. 1. Si tornar plaçar: *Si remetre à taula*. 2. Si sovenir de: *Mi remeti la tieu cara*. 3. Recomençar à, repilhar: *Si remetre à jugar, si remetre au juèc*. 4. Tornar à un estat de santat melhor, à una situacion melhora: *S'es remés rapidament après la sieu operacion*. 5. *S'en remetre à quauqu'un*: Si fidar de quauqu'un per obtenir quauqua ren.

remilitarisacion (-izacion) n.f. Accion de remilitarisar.

remilitarisar (-izar) vt. 1. Tornar donar un caractèr militari à. 2. Tornar installar un dispositiu militari dins (una region). 3. Tornar rendre una arma apta au servici.

reminiscença (-éncia) n.f. 1. Retorn d'un sovenir que non es encara reconoissut coma tau. 2. Caua, expression retenguda inconscientament; sovenir imprecís: *Un obratge clafit de reminiscenças*.

remirable, a adj. Digne d'admiracion.

remiracion n.f. Admiracion.

remirar vt. Admirar.

remiratiu, iva adj. Admiratiu.

remirativament adv. Embé admiracion.

remirator, tritz n. Admirator.

remisa n.f. Remessa.

remisar vt. 1. Plaçar, metre à la sosta dins una remessa. 2. Metre à despart quauqua ren que non sièrve plus, eventualament per l'escampar mai tardi.

remissible, a adj. Digne de pardon.

remission n.f. 1. Pardon: *La remission dei pecats*.

remoardre vt. Tornar moardre.

remoblar vt. (*remòbli*) Tornar garnir de mòbles ò garnir de mòbles nous.

remodernar vt. (*remodèrni*) Modernisar.

remnografia n.f. (med.) Metòde de reconstitucion dei imatges fondada sobre la resonança magnetica nucleària (R.M.N.).

remnograma n.m. (med.) Imatge obtengut per remnografia.

remodelar vt. (*remodèli*) 1. Modificar la forma de quauqua ren per lo rendre mai confòrme à un modèle ò melhorar la sieu estetica: *Remodelar una cara*. 2. Donar à quauqua ren un una forma novèla adaptada ai besonhs actuals, à una foncion especifica: *Remodelar un quartier ancian*.

remodelatge n.m. 1. Accion de remodelar. 2. Renovacion facha sus de basas novèli.

remolada n.f. Maionesa adicionada de mostarda.

remolin n.m. 1. Movement d'aiga que si forma darrier una nau en marcha. 2. Contracorrent au lòng dei ribas d'un cors d'aiga. 3. Massa d'aiga que vira en formant coma un tortairòu. 4. Movement rapide de personas ò de cauas.

remolinar vi. Virar en formant un remolin.

remon n.m. Bosin, tarabast.

remonta n.f. 1. Accion de remontar un cors d'aiga. 2. ◇ Ensèm dei peis que remónton un cors d'aiga per fregar.

remontada n.f. 1. Accion de remontar. ◇ (espòrts) fach de revenir à la marca. 2. *Remontada mecanica*: Tota installacion emplegada per pujar au lòng dei pendas (remontapenda, telecabina).

remontador n.m. Organe que permete de remontar un mecanisme.

remontadura n.f. Remontatge.

remontaire, airtz n. (tecn.) La persona que remonta quauqua ren.

remontant, a adj. 1. Que va en aut. 2. Si di d'una planta que torna flori à divèrsi epòcas.

remontant n.m. Aliment, bevenda ò medicament que tórnon donar de foarças.

remontapenda n.m. Dispositiu m'un cable que permete d'estirassar d'esquilhaires montats sus lu sieus esquis per puar au lòng d'una penda. Sin.: **telesquí**.

remontar vi. 1. Tornar montar, puar en quauqua luèc, s'en tornar au luèc dau quau s'es davalat: *Remontar à cavau*. 2. Rejónher un niveau superior après aver baissat: *Una moneda que remonta*. 3. Seguir una penda, una corba ascendenta. 4. Anar vèrs la foant d'un cors d'aiga, s'en tornar vèrs un luèc mai au nòrd. ◇ (mar.) *Remontar au vent, dins lo vent*: Navigar au mai pròche dau vent. ◇

(coregr.) *En remontant*: En direccion dau fond dau pontin. 5. Si reportar à una epòca ò à un fach anterior; establir una relacion de dependença entre doi fachs. ◆ vt. 1. Percórrer de bas en aut cen que s'es davalat: *Remontar l'avenguda*. 2. Rejónher un concurrent. 3. Percórrer un cors d'aiga ò lo seguir d'avau en amont. ◇ (fig.) *Remontar lo corrent*: Reagir, si sortir d'un marrit pas, redreïçar una situacion complicada. Sin.: **la si cavar**. 4. Metre, plaçar quauqua ren à un niveu mai elevat, n'augmentar l'autessa: *Remontar un barri*. 5. Tornar donar à un mecanisme provedit d'una moala l'energia per lo faire foncionar: *Remontar una moastra*. 6. Tornar donar de vigor, d'energia. ◇ (fig.) *Remontar lo moral*: Tornar donar de coratge. 7. Tornar assemblar li partidas d'un objècte desmontat; tornar metre en plaça un element d'un objècte: *Remontar un motor*. 8. Tornar providir quauqua ren de cen que li manca, de cen que li fa mestier. ◆ **si remontar** v.pr. Repilhar de foarças, de dinamisme.

remontatge n.m. 1. Accion de tornar assemblar li diferenti pèças d'un mecanisme. 2. Accion d'atesar la moala d'un mecanisme.

remora n.f. Peis marin (40 cm de lòng), qu'a sus la tèsta un disc que forma una ventosa, que li permete de si faire transportar per d'autres peis, eventualment per de bateus. Sin.: **suçapega**.

remòrca n.f. 1. Traccion qu'un veïcule exercisse sus un autre: *Pilhar una nau en remòrca*. Var.: **remòrque**. 2. Cable que siërve au remorcatge. 3. (fig.) *Èstre à la remòrca*: Restar en arrier. ◇ (fig.) *Èstre à la remòrca de quauqu'un*: Lo seguir fidelament, sensa discutir. 4. Veïcule sensa motor qu'un autre remòrca.

remorcaire, airitz n. Que remòrca.

remorcaire n.m. Bastiment de navigacion fach per desplaçar d'un ponch à un autre d'autres bastiments dins un poart, sus un fluvi, una ribiera ò en mar.

remorcar vt. (*remòrqui*) 1. Tirar una nau, un veïcule. 2. (fam.) Menar, estirassar quauqu'un.

remorcatge n.m. Accion de remorcar.

remordiment n.m. Dolor morala causada per la consciença d'aver agit mau. Sin.: **remòrs**.

remòrque n.m. Remòrca.

remòrs n.m. Remordiment.

remostrança n.f. 1. Avertiment, repròchi. 2. (ist.) Discors que lo parlament e li autri corts sobeirani adrèïçon qu'rèi per li senhalar lu inconvenients d'un sieu acte legislatiu.

remostrar vt. 1. Tornar mostrar quauqua ren (à quauqu'un). 2. *N'en remostrar à quauqu'un*: Li far vèire que siés superior, mai intelligent qu'eu, li faire la leïçon.

remotlar vt. (*remòtli*) Tornar motlar.

rempalhaire, airitz n. persona que rempalha de sètis.

rempalhar vt. Garnir, tornar garnir de palha lo sèti d'una cadiera, d'un cadieràs, etc.

rempalhatge n.m. Accion de rempalhar; obratge dau rempalhaire.

rempilar vt. Tornar empilar. ◆ (mil.) Rengatjar.

remplaçable, a adj. Que pòu èstre remplaçat.

remplaçable, a adj. Que pòu èstre remplaçat.

remplaçament n.m. 1. Accion de remplaçar una caua per una outra, una persona per una outra. Var.: **remplaçatge**. Sin.: **substitucion**. 2. (ist.) Sistema legal que permetia de si sostraire au servici militari en pagant un remplaçant.

remplaçant, a n. Si di d'una persona que n'en remplaça una outra.

remplaçar vt. 1. Metre à la plaça de: *Remplaçar una ampola degalhada*. Sin.: **substituir**. 2. Pilhar la plaça de quauqu'un: *Remplaçar un collega absent, remplaçar un jugaire*.

remplaçatge n.m. Remplaçament.

remplatge n.m. 1. (constr.) Blocatge de pichins materiaus e de mortier que s'en remplisse lo vuèi entre lu doi paraments d'un barri. 2. (arquit.) Armadura de pèira dei vitralhs d'una fenèstra, espec. gotica. Sin.: **ret**.

remplec n.m. Reemplec.

remplegar n.m. (*remplegui*) 1. Reemplegar. 2. (tecn.) Replegar sus eu-meme, en lo pegant, lo bòrd d'una pèça de la partida superiora d'un solier. 3. Plegar lu bòrds de la matèria de recurbiment d'una cubèrta de libre e lu pegar à l'envèrs dei cartons.

remplir vt. (*remplissi*) 1. Metre quauqua ren en quantitat pron granda dins un contenent, lo rendre plen. Sin.: **clafir**. 2. Ocupar completament un espaci liure: *Lu suportaires de l'OGCN an remplit l'estadi*. 3. Penetrar quauqu'un d'un sentiment, ocupar lo sieu esperit: *Aquesta nòva mi remplisse de gaug*. 4. Complir, realisar una foncion, un ròtle, respectar (una promessa), etc.: *Remplir lu sieus engatjaments*. ◇ *Remplir li esperanças de quauqu'un*: Faire cen que la persona asperava, cen qu'esperava. 5. Completar un document en li portant li indicacions demandadi dins lu espacis prevists per aquò: *Remplir un questionari*. ◆ **si remplir** v.pr. Recevre quauqua ren, de gents, coma contengut: *La cistèrna si remplisse, la sala si remplisse d'espectators*.

remplissatge n.m. 1. Accion de remplir; fach de si remplir. 2. Desvolopament inutile ò estrangier au subjècte: *De scenas de remplissatge dins una comèdia*. 3. (constr.) Blocatge comprés entre doi aparelhs de revestiment. ◇ *Pal de remplissatge*: Pèça verticala segondària d'un pam de boasc e qu'a sensiblement l'autessa d'un plan. 4. (mús.) Accion d'escruiure li nòtas intermediari d'un acòrdi entre la bassa e lo dessobre.

rempumar (si) v.pr. 1. Si tornar recurbir de plumas, en parlant dei auceus. 2. (fam.) restablir la sieu situacion financiera. 3. (fam.) Repilhar de foarças, de pes.

remportar vt. (*rempoarti*) 1. Repilhar, tornar emportar cen que s'èra portat. 2. Ganhar, obtenir: *Remportar una victòria*.

rempotar vt. (*rempòti*) Metre (una planta) dins un pòt mai grand, ò que s'en càmbia la tèrra.

rempotatge n.m. Accion de rempotar.

remuc n.m. Rasada (Esa).

remudar vt. 1. Cambiar. 2. Transplantar (una planta).

◆ **si remudar** v.pr. Cambiar de vestits.

remuèlh n.m. Fach de tornar banhar.

remulhar vt. Tornar banhar.

remuneracion n.f. Prètz d'un trabalh, d'un servici rendut.

remunerar vt. (*remunèri*) Retribuir, pagar per un trabalh, un servici.

remunerator, tritz adj. Qu'es avantatjós, que produe de beneficis.

remuneratòri, òria adj. (dr.) Qu'a un caractèr de remuneracion.

ren pron. ind. 1. Exprimisse la negacion, l'absença de quauqua ren; minga caua: *Ti doni ren, ren m'arresterà.* 2. S'emplega m'una valor negativa en respondent à una question ò dins una frasa sensa vèrbo: *Que volètz? – Ren.* 3. *Es pas ren, non es ren:* Non es important ni greu; es important. ◇ *Fa pas ren:* Es sensa importança. ◇ *Aquò mi di ren:* Non n'ai envuèia; aquò l'ignòri, n'en sabi ren. ◇ *Coma se ren siguesse:* Coma se ren si siguesse debanat. ◇ *De ren, de ren dau tot:* Sensa minga importança. ◇ *Comptar per ren:* Considerar ò èstre considerat coma quantitat negligibla. ◇ *Èstre ren per quauqu'un:* Aver minga ligam m'una persona. ◇ *Ren faire: Non trabalhar.* ◇ *Per ren:* Sensa utilitat; à gratis ò per gaire de sòus: *Si desplaçar per ren.* ◇ *Ren que:* Solament.

ren n.m. Caua sensa importança: *Un ren li fa paur.* ◇ *En un ren de temps:* En gaire de temps. ◇ *Un ren de:* Un chicol de. ◇ *Un(a) ren dau tot:* Una persona mespresabla.

ren n.m. 1. Viscèra para que secrèta l'urina, plaçada de cada costat de la columna vertebrala dins li fòssas lombari e encargat de filtrar l'urea, l'acide uric, etc. ◇ *Ren artificial:* Aparelhatge que permete d'epurar lo sang en cas d'insufisença renala. 2. (arquit.) partida inferiora ò centrala de la montada d'una vòuta ò d'un arc, sovent cargada d'una massa de blocatge per evitar la sieu desformacion. ◆ Partida inferiora de l'espina dorsala. ◇ *Aver lu rens solidas:* Èstre pron rics e potent per suportar una espròva, una crisi. ◇ *Rompre lu rens à quauqu'un:* Lo roïnàr, li rompre la sieu carriera.

rèn n.m. Rena (mamifèr).

rena n.f. Corrèia fixada ai mòrs d'un cavau e que lo cavalier tèn per guidar la sieu montadura. ◇ (fig.) *Tenir li rena de:* N'aver la direccion.

rena n.m. Mamifèr romiaire de la familha dei cervidats, que viu en Sibèria, en Escandinàvia, en Groenlàndia e au Canadà (dont es sonat *caribó*). Var.: **rèn**.

renada n.f. Bisbilh (2). Var.: **renadissa**.

renadís, issa adj. Que rena, que si planhe. Var.: **renaire**.

renadissa n.f. Bisbilh (2). Var.: **renada**.

renaire, airtz adj. Que rena, que si planhe. Var.: **renadís**.

renais n.m. Estat de cen qu'es estaís: *Sentir lo renais, aver dau renais.*

renaissença n.f. 1. Accion de renàisser. 2. Renovelament, retorn: *La renaissença dei letras, dei arts.* 3. (ist.) *La Renaissença:* Periòde de la fin de l'Atge Mejan e dau començament de l'èra modèrna, associada à la redescubèrta de la filosofia, dei arts e de la literatura de l'Antiquitat, qu'a per ponch de partença l'Itàlia. ◇ *Renaissença carolingiana:* Desvolopament di arts, breu ma remirable, que marquèt lu règnes dei premiers rèis carolingians. ◆ adj. inv. Qu'apartèn à la Renaissença: *Un decòr Renaissença.*

renaisent, a adj. 1. Que renaisse: *D'obstacles totjorn renaisents.* 2. De la Renaissença.

renàisser vi. 1. Tornar nàisser, tornar à la vida. 2. Tornar créisser, si desvolopar, en parlant dei vegetaus: *La flor renaisse au printemps.* 3. Tornar paréisser, recomençar à existir; recobrar la sieu vigor, la sieu vitalitat: *L'esperança renaisse.* ◆ vt. ind. (à) (lit.) Retrovar un estat donat, la sieu aptituda à provar un sentiment: *Renàisser à l'amor.*

renan, a adj. Relatiu au Ren, à la Renània.

renar vi. Si plànher sensa relambi. Sin.: **rohñar**.

rencariment n.m. Aumentacion dau prètz d'una mèrç.

rencarir vi. (*rencarissi*) 1. Devenir mai car: *Lu fits rencarisson.* 2. Ofrir de mai, dins una venda à l'enquant. 3. Dire ò faire mai qu'una altra persona: *Rencarisse totjorn sobre cen qu'a audit cuntar.*

rencarissèire, eirtz n. Persona que rencarisse.

rencarnacion n.f. Reencarnacion.

rencarnar (si) v.pr. Si reencarnar.

renda n.f. 1. Revengut annual; cen qu'es deugut cada an per de fonds plaçats ò un ben mes à fèrma: *Renda fonsiera.* 2. Emprunt d'Estat à lòng tèrme ò à mejan tèrme. ◇ *Renda perpetuala:* Emprunt d'Estat, que la sieu data de reemborsament es indeterminada (per op. à *renda amortissable*). 3. (fam.) Persona ò caua que s'en tira un profièch regulier. ◇ *Renda de situacion:* Avantatge tirat d'una situacion protegida ò ben plaçada.

rendar vt. Servir una renda à.

rendement n.m. Reddicion.

rendement n.m. 1. Produccion considerada per rapoart à una nòrma, à una unitat de mesura: *Lo rendement d'una tèrra.* 2. Rentabilitat dei capitals emplegats, d'una soma plaçada ò investida. Sin.: **rapoart**. 3. Eficacitat d'una persona dins lo trabalh. 4. Rapoart de l'energia ò d'una altra grandor qu'una màquina fournisse à l'energia ò à la grandor correspondent qu'aquesta màquina consumisse. 5.3 Percentatge dei moleculas d'una espècia quimica sotamessi à una transformacion qu'a menat à un produch donat, au cors d'una reaccion quimica.

rendier, a n. Persona qu'a de rendas ò que viu de revenguts non professionals.

rendre vt. 1. Restituir à quauqu'un cen que li apartèn ò cen que li revèn de drech. 2. Remandar, reportar à quauqu'un cen qu'avia mandat e que non si vòu ò non si pòu conservar. 3. Faire revenir quauqu'un à un estat anterior, tornar menar quauqua ren à la sieu destinacion

promiera: *Aquesta cura li a rendut la sieu santat*. 4. Donar en retorn, en escambi: *Rendre la moneda*. ◇ *Rendre li armas*: Acceptar la desfacha, abandonar la lucha, la discussion. 5. Prononciar, formular un avis, un jutjament, oralament ò per escrich: *Rendre un arrèst*. 6. (fam.) Vomir. 7. Produre, emetre un son donat: *Una guitarra que rende de sons armoniós*. 8. Produre, raportar, en parlant d'una tèrra, d'una cultura, d'una activitat: *Aquest an, lu tomatis an ben rendut*. 9. Faire passar quauqu'un, quauqua ren, à un estat diferent, lu faire devenir taus: *Aquela nòva l'a renduda trista*. ◆ **si rendre** v.pr. 1. Anar en quauque luèc: *Si rendre au Mónegue*. 2. Cessar lo combat, si sotametre, capitular: *Si rendre à la polícia*. ◇ *Si rendre à l'evidença*: Admetre cen qu'es incontestable. 3. Agir per èstre, devenir, paréisser tau: *Si rendre utile*. ◇ *Si rendre mèstre de*: S'empadronir de.

rendurir vt. (*rendurissi*) Rendre dur.

rendurmir vt. (*reduèrmi*) Tornar endurmir. ◆ **si rendurmir** v.pr. Si tornar endurmir.

rendut, a adj. 1. Restituit. 2. Arribat à destinacion.

rendut n.m. 1. Qualitat expressiva dins l'execucion d'una òbra d'art: *Lo rendut dei colors dins un tableau*. 2. Objècte à pena crompat e portat ò mandat en retorn au negociant.

renegacion n.f. Renegament.

renegament n.m. Accion de renegar. Sin.: **renegacion**.

renegar vt. (*renegui*) 1. Declarar, cònta la veritat, que non si conoisce quauqu'un, quauqua ren. 2. Refudar de reconóisser coma sieu. 3. Renonciar à, abjurar: *Renegar li sieu ideas*.

renegat, ada n. 1. Persona que renega la religion. 2. Persona qu'abjura li sieu opinions ò tradisse la sieu pàtria, lo sieu partit, etc.

renegociacion n.f. Novèla negociacion dei tèrmes d'un acòrdi, d'un tractat.

renegociar vt. (*renegòci*, classic *renegòcii*) Tornar negociar.

renèla n.f. Auçavòla. Sin.: **sarcèla**, **lapareu**.

renembrar vt. Faire tornar à la memòria: Ti renembri la tieu promessa. ◆ **si renembrar** v.pr. Si sovenir.

renembre n.m. Sovenir.

renevar vt. Tornar nevar.

renfaçar vt. Renfaciar.

renfaciar vt. (*renfaci*, classic *renfàcii*) Reprochar.

renfermar vt. (*renfèrmi*) Enclaire.

renfoarç n.m. 1. Acreissement dau nombre de personas ò dei mejans materials d'un grope, que li permete una accion mai eficaça. 2. Efectiu ò material suplementari destinats à renforçar aquelu qu'existisson (sovent au pl.): *Lu renfoarç arríbon*. 3. (tecn.) pèça que n'en dobla una altra per n'aumentar la resisença ò per l'empachar de si frustrar. 4. (arm.) Partida posteriora mai espessa d'un canon.

renforçament n.m. 1. Accion de renforçar. 2. (fot.) Acreissement de l'intensitat dei negres dins un clichat

fotografic. 3. (psicol.) Eveniment que rende mai foarta la capacitat per un estímulus de suscitar una reaccion.

renforçar vt. (*renfoarci*) Rendre mai foart, mai solide.

renfortir vt. (*renfortissi*) Afortir.

renfrescada n.f. Refrescada.

renfrescador n.m. Refrescador.

renfrescament n.m. Refrescament.

renfrescant, a adj. Refrescant.

renfrescar vt. Refrescar.

renfrescatge n.m. Refrescatge.

renfrescum n.m. Refrescum.

rengatge n.m. Rengatjament.

rengatjament n.m. Reengatjament.

rengatjar vt. Reengatjar. ◆ vi. ò **si rengatjar** v.pr. Si reengatjar.

rengatjat, ada n. Reengatjar.

rengraissar vi. Redevenir gras.

rèni n.m. Metal blanc que presenta d'analogias m'au manganèsi; element (Re) de n° atomic 75 e de massa atomica 186,2.

reniera n.f. Mau de rens.

renifòrme, a adj. En forma de ren.

renitença (-éncia) n.f. Estat de cen qu'es renitent.

renitent, a adj. (med.) Qu'ofrisse una resisença à la pression.

renjoventiment n.m. Fach de renjovenir.

renjovenir vt. 1. Donar la vigor, l'aparença de la joinessa à; far paréisser mai jove. 2. Atribuir à una persona un atge inferior au sieu atge vertadier. 3. Donar una aparença, una frescor novèla à quauqua ren. 4. Abaissar l'atge mejan d'un grope en li metent d'elements joves. ◆ vi. Recobrar la vigor de la joinessa. ◆ **si renjovenir** v.pr. Si dire mai jove que la realitat.

renjoventissent, a adj. Que rende mai jove.

renom n.m. Opinion favorabla, largament expandida dins lo public.

renomnada n.f. Fama, celebritat.

renomnenar vt. Tornar nomenar; tornar designar, elegir.

renomnat, ada adj. Celèbre, famós.

renomança n.f. Renomenada.

renonçar vt. Renonciar.

renonciament n.m. 1. Accion de renonciar. 2. Abnegacion, sacrifici complet.

renóncia n.f. Ai cartas, fach de non fornir la color demandada.

renonciacion n.f. Acte per lo quau si renóncia à una cau, à un drech, à una carga, à una foncio.

renonciar vt. (*renonci*, classic *renóncii*) 1. Si desistir d'un drech sobre quauqua ren, abandonar la possession de: *Renonciar à una succession*. 2. Cessar de s'estacar à quauqua ren; acceptar de cessar tota relacion mé quauqu'un: *Renonciar ai sieus opinions*. 3. Cessar d'envisatjar, de considerar coma possible; abandonar:

Renonciar à un viatge. Var.: **renonçar**. ◆ vi. Au juèc, metre una carta d'una altra color qu'aquela demandada.

renonciatari, ària n. (dr.) Persona en favor de cu si fa una renunciacion.

renonciator, tritz n. (dr.) Persona que fa una renunciacion.

renonculacea n.f. *Renonculaceas*: Vasta familha de plantas dei petales separats, dei carpeus independants fixats sus un receptacle bombat, coma la rosàncula, l'anemòna, etc. (Òrdre dei ranalas).

renós, oa adj. Antipatic; que rena.

renovacion n.f. Melhorament, transformacion, modernisacion: *La renovacion dei metòdes de trabalh, d'un apartament.* ◇ *Renovacion urbana*: Reconstrucccion d'un quartier après destrucccion dei immòbles ancians.

renovament n.m. Renovelament.

renovar vt. (*renòvi*) 1. Remetre à nòu. 2. Donar una forma novèla, una existença novèla: *Renovar li institucions.*

renovator, tritz adj. e n. Que renòva.

renovable, a adj. Que pòu èstre renovelat. ◇ *Energia renovelabla*: Que lo sieu usatge non abotisse à la diminucion dei ressorsas naturalis, perqué emplega d'elements que si tórnon crear naturalament (biomassa, energia solària, vent, mareas).

renovelament n.m. Accion de renovelar; fach de si renovelar. Var.: **renovament**.

renovelar vt. (*renovèli*) 1. Remplaçar una persona ò una caua per una novèla; cambiar: *Renovelar una còla.* 2. Remplaçar una caua alterada, degalhada, frustada, per quauqua ren de nòu: *Renovelar l'ària d'una pèça.* 3. Rendre novèu en transformant: *L'autor a renovelat lo sieu estile.* 4. Recomençar, reïterar, tornar faire, tornar donar: *Renovelar una promessa.* 5. Establir un novèu contracte dau meme tipe qu'aqueu que s'acaba. ◆ **si renovelar** v.pr. 1. Cambiar, èstre remplaçat: *Li generacions si renovèlon.* 2. Pilhar una forma novèla; portar d'elements novèus: *Un escrivan que non si saup renovelar.* 3. Si tornar produrre, recomençar: *Un incident que si renovèla.*

renoveu n.m. 1. Renovelmanet, retorn: *La mòda dau capeu a conoissut un renoveu de succès.* 2. (lit.) Retorn dau printemps.

rentabilisable (-izable) adj. Que si pòu rentabilisar.

rentabilisacion (-izacion) vt. Accion de rentabilisar.

rentabilisar (-izar) vt. Rendre rentable.

rentabilitat n.f. Caractèr de cen qu'es rentable. ◇ (econ.) *Taus de rentabilitat*: Rapoart entre lu beneficis d'una empresa e lu capitals engatjats.

rentable, a adj. Que dona un benefici satisfasent.

rentrada n.f. Rintrada.

rentrar vt. Rintrar.

rentrat, ada adj. Rintrat.

rentrat n.m. Rintrat.

renvèrsa n.f. 1. Cambiament cap per cap de la direccion dau vent, d'un corrent, de la marea, etc. 2. *À la renvèrsa*: Sus l'esquina, en arrier. Var.: **revèrsa**.

renversible, a adj. Que pòu èstre renversat. Var.: **reversible**.

renversament n.m. 1. Accion de renversar, fach de si renversar. 2. (mús.) Estat d'un acòrdi que la sieu nòta fundamentala non si tròva à la bassa. ◇ Angle que si dona au mànegue d'una guitarra per rapoart à la caissa, per reglar l'autessa dei coardas. Var.: **reversament**.

renversant, a adj. (fam.) Qu'estona totplen: *Una nòva renversanta.* Var.: **reversant**. Sin.: **espantant**.

renversar vt. (*renvèrsi*) 1. Metre à l'envèrs, metre sota sobre. ◇ *Renversar la vapor*: Var.: **reversar**.

renversat, ada adj. 1. Qu'es ò sembla èstre dins una posicion contrària à la posicion considerada normala: *Imatge renversat d'un objècte.* 2. Estupefach, espantat, desconcertat. 3. (coïna) Crema renversada: Crema montada à basa de lach e d'òus batuts cuècha au banh Maria. Var.: **reversat**.

renvigorir vt. (*renvigorissi*) Tornar donar de foarças, de vigor à. Sin.: **reviudar, reviscolar**.

reobasa n.f. (fisiol.) Intensitat minimala d'un corrent electric que, aplicat pendent una lònga durada à un nèrvi ò à un muscle, n'en provòca l'escitacion.

reoboam n.m. Botelha de champagne d'una contenença de sièis botelhas.

reocupacion n.f. Novèla ocupacion.

reocupar vt. Tornar ocupar.

reofil(e), a adj. (biol.) Si di dei espècias animalis e vegetalis que vívon dins lu torrents.

reologia n.f. Sciença dei lèis de comportament dei materiaus, que lígon, à un instant donat, li constrenchas ai desformacions (elasticitat, plasticitat, viscositat, etc.).

reologic, a adj. Relatiu à la reologia.

reològue, òga n. Especialista de reologia.

reomètre n.m. Instrument de mesura per lu fluides.

reoperar vt. (*reopèri*) Tornar operar.

reorquestracion n.f. Novèla orquestracion.

reorquestrar vt. (*reorquestri*) Tornar orquestrar: *Reorquestrar una òpera lirica.*

reordinacion n.f. (relig.) Segonda ordinacion facha dins lo cas qu'una promiera ordinacion es estada reconoissuda invalida ò d'una validitat mausegura.

reorganisacion (-izacion) n.f. Accion de reorganisar.

reorganisar (-izar) vt. Tornar organisar, sus de basas nòvi.

reorganisator (-izator), tritz adj. e n. Que reorganisa.

reorientacion n.f. Accion de reorientar.

reorientar vt. Orientar (una politica, un escolan, etc.) dins una novèla direccion. ◆ si reorientar v.pr. Cambiar d'orientacion (espec. per un escolan).

reostat n.m. (electr.) resistença variabla que, plaçada dins un circuit, permete de modificar l'intensitat d'un corrent.

repaissadura n.f. Racion d'un animau.

repàisser vt. (lit.) Noirir, sadolar. ◆ **si repàisser** v.pr. (lit.) Satisfaire la sieu fam, lu sieus desidèris: *Si repàisser de sang.*

reparable, **a** adj. Que pòu èstre reparat.

reparacion n.f. 1. Accion de reparar quauqua ren qu'es degalhat ò en pana; lo sieu resultat. 2. (biol.) Fach, per un organisme, de si restablir, de revenir à un estat normal. 3. Accion de reparar un prejudici moral: *Demandar la reparacion d'una ofensa.* 4. (dr.) Desdamatjament d'un prejudici, à la carga de la persona que n'es responsabla; pena que pertòca l'autor d'una infraccion. 5. (espòrts) *Susfàcia de reparacion*: Au balon, zòna delimitada davant la poarta, dins la quala una infraccion passibla d'un còup franc dirècte dona à un *còup de pen de reparacion*, correntament dich *penalti*. ◆ pl. 1. Trabalhs efectuats en vista de la conservacion ò dau manteniment de laocals. 2. Prestacions que lu Estats perdents dévon ai Estats qu'an ganhat la guèrra. ◇ (ist.) *Question dei reparacions*: Ensèm dei problemas que pauèt lo pagament dei damatages de guèrra que lo tractat de Vershalhas impauèt à l'Alemanha en lo 1919.

reparar vt. 1. Tornar metre en estat cen qu'es degalhat, en pana. 2. Faire disparéisser un mau ò n'en diminuir li consequenças: *Reparar li errors d'un autre.* 3. Far disparéisser li traças dau mòtle e li decas sus un objècte obtengut per fonda ò per motlatge. 4. *Reparar li sieu foarças*: Li restaurar, si restablir.

reparator, **tritz** adj. e n. Que repara: *Un soam reparator, un reparator de televisors.*

repàrisser vi. Tornar paréisser, si tornar manifestar.

reparlar vi. e vt. ind. (*de, à*) Tornar parlar.

repart n.m. Reparticion.

reparticion n.f. 1. Accion de repartir, de distribuir, de partatjar ò de classar de cauas; partatge. Sin.: **repart**. ◇ *Impoast de reparticion*: Impoast fixat per avança pi descompauat en contingents mes à la carga dei collectivitats locali que li repartisson entre lu contribuables. 2. Biais que son distribuïts, repartits d'èstres ò de cauas; distribucion. 3. Partida de la sciènça economica qu'estúdia lu mecanismes de la formacion e de la redistribucion dei revenguts. 4. Tecnica de financiament dei regimes de pension.

repartida n.f. Resposta viva e espirota. Sin.: **rèplica**.

repartir vi. (*reparti*) Tornar partir, s'en tornar.

repartir vt. (*repartissi*) Partatjar, distribuir en foncion de règlas donadi.

repartir vt. (*repartissi*) (lit.) Respoandre d'un biais viu, replicar.

repartitor n.m. 1. Persona que fa una reparticion. ◇ Persona encargada d'efectuar la reparticion de l'impoast. ◇ Persona responsabla dei movements de produchs dins un oleoduc. 2. Dispositiu que permete de repartir un flux de matèria au cors dau temps sur un meme aparelh, ò entre divèrs aparelhs. 3. Resèrva dins la quala si còlon diferenti pòchas d'acier liquide e que permete d'alimentar li divèrsi linhas d'une màquina de colada

continua. 4. Bastit dins lo quau de circuits abotisson sus de bòrnas ò de connectors que perméton de religar lu circuits entre elu d'un biais quasi permanent e de cambiar li destinacions en foncion dei besonhs.

reparucion n.f. Fach de tornar paréisser: La reparucion de la mieu revista preferida.

repassa n.f. Produchs autres que la farina obtenguts en molinant li cerealas (bren, recopadura, etc.).

repassada n.f. Repassatge.

repassar vt. vi.

repassatge n.m. 1. (tecnol.) Desplaçament manual, mecanic ò electric d'un sistema d'exploracion sus la totalitat d'una susfàcia dont si debana un fenomène, per n'estudiar après l'autre toi lu ponchs. 2. Movements sincronisats qu'anímon lu faisus electronics d'una càmera (per l'analisi de l'imatge) e dau televisor (per la sieu formacion). Sin.: **repassada**.

repast n.m. Past.

repastar vt. Tornar pastar.

repatriar vt. Rapatriar.

repatriat, **ada** adj. e n. Rapatriat.

repaua n.f. Accion de tornar metre en plaça cen qu'èra estat levat, depauat, desmontat: *La repaua d'una pèça dau motor.*

repauada n.f. (caça) Luèc dont una bèstia si repaua pendent lo jorn.

repauant, **a** adj. Que repaua, qu'assuausa. Var.: **repauvant**.

repauapen(s) n.m. 1. Element dont si pàuon lu pens, en complement d'un cadieràs. 2. Pèça fixada à l'encastre d'una mòto, dont si poàdon pauar lu pens.

repauar vt. 1. Tornar pauar (un objècte): *Repauar un libre sus la taula.* 2. Tornar pauar (una question). 3. Tornar metre en plaça cen qu'èra estat levat, depauat, desmontat.

repauar vt. Metre quauqu'un, lo sieu còrs, lo sieu esperit, dins de condicions pròpri à si relassar: *Fa de ben de repauar lu uèlhs un moment.* Var.: **repauvar**. ◆ vi. 1. (lit.) En parlant d'un moart, èstre estendut ò èstre enterrat en quauque luèc: *Repaua au cementèri de Caucada.* 2. Restar au repaus, per que lu elements en suspension vagon au fond dau recipient, per qu'una modificacion si fague: *Laissar repauar una solucion, laissar repauar una pasta.* ◇ *Laissar repauar una tèrra: La laissar sensa cultura.* ◆ vt. ind. (*sus, sobre*) 1. Èstre pauat sus quauqua ren que sièrve de supoart. 2. Èstre establìt, fondat sobre: *Es un rasonament que repaua sobre una excellenta conoissença dau problema.* ◆ **si repauar** v.pr. 1. Cessar de travalhar, d'agir, dins l'amira d'eliminar lo lassitge. 2. *Si repauar sobre quauqu'un*: Si fidar d'eu, s'en remetre à-n-eu. Var.: **si repauvar**.

repauat, **ada** adj. Que non presenta plus de traças de lassitge: *Una cara repauada.* ◇ *À tèsta repauada*: En pilhant lo temps de la reflexion. Var.: **repauvat**.

repauatèsta n.m. Dispositiu adaptat au dossier d'un sètie destinat à sostenir la tèsta, à protegir lo suc.

repaus n.m. 1. Absença de moviment, immobilitat. ◇ (fis.) Estat d'un còrs immobile per rapoart à un sistema de referença particularier. 2. Fach per quauqu'un de si repauar, de cessar la sieu activitat; temps correspondent: *Pilhar un pauc de repaus*. 3. (lit.) Estat de quauqu'un que si repaua ò duèrme: *Non si deu desturbar lo repaus dei autres*. 4. Periòde, jorn pendent lo quau si cèssa lo trabalh. ◇ *Repaus ebdomadari*: Repaus legal minimal de 24 oras consecutivi que tot emplegaire deu acordar ai sieus salariats. 5. (lit.) Estat de quauqu'un qu'es sensa preocupacion, que ren vèn trebolat la sieu tranquillitat; quietuda. 6. (mil.) *Repaus!*: Comand qu'indica l'abandon de la posicion dau garda-à-vos per aquela dau *repaus*, m'au pen senec leugierament en avant e la man seneca sus lo bocla dau cinturon. 7. Pauada dins la lectura ò la diccion d'un tèxto. 8. (constr.) Pichin planet qu'interrompe la seguida dei escaliers.

repauvant, a adj. Repauant.

repauvar vt., vt. ind. e vi. Repauar. ◆ **si repauvar** v.pr. Si repauar.

repauvat, ada adj. Repauat.

repear vt. (*repei*) Tornar pear.

repeçar vt. (*repèci*) Metre de pèças à un vestit. Sin.: **repetaçar**.

repeçatge n.m. Accion de repeçar; lo sieu resultat. Sin.: **repetaçatge**.

repecejar vt. Metre un molon de pichini pèças à un vestit.

repen n.m. 1. (arquít.) Embasament. 2. Glacís.

repensar vi. Tornar pensar: *Ai repensat à cen que m'as dich ièr*. ◆ vt. Tornar considerar, modificar: *Ai repensat lo miu projècte*.

repentiment n.m. Pentiment.

repentinament adv. D'un còup solet.

repentir (si) v.pr. Si pentir.

repepiare, airitz n. Persona que repèpia. Var.: **repepion**, **repepion**.

repepiar vi. (*repèpi*, classic *repèpiu*) Dire totjorn li memi cauas, espec. de cauas gaire coerenti. Var.: **repepionar**, **repepiar**.

repepiatge n.m. Accion de repepiar; repaus tenguts en repepiant. Var.: **repepionada**.

repepion n.m. Repepiare.

repepionada n.f. Repepiatge.

repepionar vi. Repepiar.

repercussion n.f. 1. Accion de repercutir; fach de si repercutir. 2. Consequença, contracòup: *Un eveniment qu'aurà de repercussions grèvi*.

repercutar vt. Repercutir.

repercutir vt. (*repercutissi*) 1. Remandar: *Una paret que repercutisse la votz*. 2. Faire lo necessari per qu'una caua sigue transmessada. 3. (dr. fisc.) Faire suportar per d'autri personas la carga de (un impost, una taxa). Var.: **repercutar**. ◆ **si repercutir** v.pr. Aver de consequenças dirècti.

reperdre vt. Tornar perdre.

repertòri n.m. 1. Taula, recuèlh dont li donadas son organisadi dins un òrdre que permete de li retrovar

facilament: *Repertòri alfabetic*. 2. Ensèms dei òbras que constituïsson lo fond d'un teatre, d'una companhia de ballet. 3. Lo tot dei òbras qu'un artista interprèta abitualament: *Aqueu cantaire a un repertòri ric e variat*. 4. Ensèms de conoissenças, d'anecdòtas, etc. 5. (b.-A.) Ensèms de motius decoratius, formals, iconografics pròpris à un artista, à una epòca, à una civilisacion. 6. (coregr.) *Lo repertòri*: Li òbras essencialament classiqui e romantiqui.

repertoriar vt. (*repertòri*, classic *repertòrii*) Inscriure dins un repertòri; faire un repertòri de.

repesca n.f. 1. Accion de repesca, de tornar sortir de l'aiga cen que li èra tombat. 2. Espròva suplementària reservada à de candidats eliminats, per la quala poàdon obtenir la sieu qualificacion per la seguida d'una competicion, per l'obtencion d'un diplòma.

repescar vt. (*repesqui*) 1. Pescar d'autres peis, n'en pescar un autre còup. 2. Retirar de l'aiga (cen que li èra tombat). 3. (fam.) Receure (un candidat, un concurrent) après una espròva de repesca.

repetaçar vt. Repeçar.

repetaçatge n.m. Repeçatge.

repetèire n.m. Amplificator emplegat sus li linhas telefoniqui à granda distança.

repeten adj. 1. Rusca de pin. 2. Repepiare.

repetenar vi. Petilhar, petejar. Var.: **repetenear**.

repetenear vi. Repetenar.

repeticion n.f. 1. Redicha, retorn de la mema idea, dau meme mòt. 2. Moment dau trabalh dei comedians, dei musicians, dei dançaires, etc., dins lo quau méton au ponch cen que presenteran au public. 3. (anc.) Cors particularier donat à un escolan, à d'escolans. 5. Reïteracion d'una accion. ◇ (psican.) *Compulsion de repeticion*: Procèssus inconscient e irresistible que replaça lo subjècte dins de situacions desagradivi, analògui à d'experienças anciani. 6. *Arma à repeticion*: Arma de fuèc que la sieu cadença de tir es aumentada au mejan d'un cargament automatic dei municions dins la cambra. Sin.: **arma mièja automatica**. 7. (geom.) *Repeticion d'òrdre n*: Rotacion d'un n^{en} de torn que mena la figura en coïncidença mé la sieu posicion iniciala. 8. (dr.) *Repeticion de l'indeugut*: Accion en restitucion d'una soma reçaupuda en causa.

repetier, a n. En França, sota l'Ancian Regime, persona que vendia au detalh legumes, frucha, espècias e sobretot la sau dei graniers reials.

repetiera n.f. Revendeiritz (espec. de peis).

repetir vt. (*repetissi*) 1. Tornar dire (cen qu'es ja estat dich ò cen qu'una altra persona a dich). 2. Tornar faire (cen que s'es ja fach), recomençar: *Repetir una experiença*. 3. Reprodure en granda quantitat: *Repetir un motiu d'ornament*. 5. (dr.) Reclamar (cen que s'es prestat ò cen que si pretende èstre estat pilhat sensa drech). ◆ **si repetir** v.pr. Tornar dire li memi cauas sensa necessitat.

repetitor, tritz n. (anc.) Persona que donava de leiçons particularieri à d'escolans.

repetitiu, iva adj. Que si debana d'un biais monotòne, que sembla si repetir sensa relambi.

repetre vt. Repetir.

repetum n.m. 1. Fach de petilhar; bosin correspondent. 2. Bramadissa.

repic n.m. 1. Refranh. 2. Repartida. 3. Contracòup. 4. Repeticion (dei oras). 5. Rebatuda, au juèc dau piquet.

repicar vt. (*repiqui*) Tornar plantar un jove plant. ◆ vi. 1. Rebatre. ◇ *Rèpica mai!*: Li siam mai! 2. Replicar. 3. Picar, en parlant dei oras.

repilhada n.f. Fach de repilhar. Sin.: **represa**.

repilhar vt. 1. Tornar pilhar; pilhar un autre còup, en mai: *Repilhar la sieu plaça, repilhar de pan*. 2. Tornar en possession de (cen qu'es estat donat, depauat, consentit): *Repilhar lu sieus bagatges*. 3. Devenir proprietari ò responsable (quauqua ren qu'una altra persona detenia); recrompar: *Repilhar una botega*. 4. Quèrre: *Anar repilhar lu pichoi à l'escòla*. 2. Tornar agantar, tornar arrestar (quauqu'un que s'es escapat). ◇ *Mi repilheran plus*: Es lo darrièr còup que fau aquò. 6. Recuperar una mèrc venduda en acceptant d'en anullar la venda. 7. Retrovar (un estat, una disposicion, una facultat): *Un convalescent que repilha de foarças*. ◇ *Repilhar grèlh*: Repilhar vida, si reviudar. 8. En parlant d'una malautia, tornar rendre malaut: *Aqueu virus l'a repilhat*. 9. Contunhar (una caua interrota), tornar faire (una activitat interrota): *Repilhar lo sieu trabalh*. 10. Tornar donar (una comèdia, un film, un espectacle). 11. Tornar enonciar (un discors, de paraulas, de prepaus, d'ideas): *Repilhar lo refranh*. 12. Tornar parlar, après un silenci: «*Non siéu d'acòrdi*», *repilhèt lo protagonista*. 13. Portar de correccions, faire subir de transformacions à (quauqua ren): *Repilhar un article*. ◇ Rendre mai estrech un vestit en modificant li cordaduras. 14. Blaimar, faire de repròchis à: *Repilhar un enfant sobre lo sieu comportament*. ◆ vi. 1. Si desvolopar normalament après èstre estat transplantat; tornar créisser: *Aquest aubre repilha ben*. 2. Si tornar manifestar: *Lo frèi repilha*. 3. En parlant dau comèrci, dei affaires, tornar actius après un moment de ralemntiment. 4. Tornar començar après una interrupcion, en parlant d'una activitat: *Lu cors repilhon la setmana que vèn*. ◆ **si repilhar** v.pr. 1. Recobrar la mestresa de si-meme: *Si repilhar après una depression*. 2. Si corregir, rectificar un prepaus: Faire un error e si repilhar.

repintar vt. Tornar pintar.

repintat, ada adj. Qu'a una pintura novèla. ◆ n.m. part d'un tableau que l'artista a repintat ò qu'es estada l'objècte d'una restauracion. Var.: **repintura**.

repintura n.f. 1. Segonda jaça de pintura. 2. Repintat.

repiar vi. Repepiar.

repipion adj. Repepion.

replaçament n.m. Accion de replaçar.

replaçar vt. 1. Tornar metre (quauqua ren) à la sieu plaça, dins una boana posicion. 2. Plaçar, situar (quauqua ren, quauqu'un) dins tali circonstanças: Replaçar un eveniment dins lo sieu contèxte.

replantacion n.f. Accion de replantar. Sin.: **replantatge**.

replantar vt. Tornar plantar.

replantatge n.m. Replantacion.

replec n.m. 1. Plec doble. 2. Fach de s'en tornar à una posicion, à una valor que marca un retorn en darrièr, una regression. 3. (mil.) Retirada voluntària d'una tropa. ◆ pl. 1. Sinuositats, ondulacions: *Lu replecs d'un terren*. 2. (fig., lit) Cen que li a de mai escondut, de mai intime: *Lu replecs de l'esperit uman*.

replecion n.f. (med.) Estat d'un organe remplit: *Replecion gastrica*.

replegable, a adj. Que pòu èstre replegat.

replegament n.m. Accion de replegar, de si replegar.

replegar vt. (*replegui*) ◆ **si replegar** v.pr.

replet, a adj. Grassòt.

repletiu, iva adj. (med.) Que sièrve à remplir.

rèplica n.f. 1. Resposta viva à cen qu'es estat dich ò escrich; objeccion. ◇ *Faire la rèplica*: Respondre immediatament, vivament, m'un esperit de repartida. 2. Repartida. 3. Partida d'un dialògue teatral qu'un actor di. ◇ *Donar la rèplica*: Servir de partenari à l'actor, à l'actritz qu'a lo ròtle principal. 4. Persona, accion, òbra que sembla èstre l'imatge d'una altra. ◇ Còpia d'una òbra d'art, facha ò non sota lo contraròtle de l'autor. 5. (geol.) Gacilhada segondària après la gacilhada principala d'un seïsme.

replacacion n.f. (biol.) Duplicacion cromosomica.

replacament adv. Iterativament.

replacar vt e vi. (*rèpliqui*) Respondre embé vivacitat, en s'opauant.

replonjar vt. Tornar plonjar. ◆ **si replonjar** v.pr. S'en tornar à una ocupacion en li metent d'intensitat.

replumar vt. Tornar garnir de plumas. ◆ vi. Mudar, en parlant dei auceus.

replumatge n.m. Muda (dei auceus).

repoart n.m. 1. Accion de reportar un total d'una columna ò d'una pàgina sus una altra; la soma ensinda reportada. ◇ (comptab.) *Repoart à noueu*: Reliquat d'un resultat (benefici ò perda) repilhat dins lo bilanç seguent. 2. (fin.) Operacion de Borsa tractada à la liquidacion d'un mercat à tèrme en vista de prorogar l'especulacion fins à la liquidacion seguenta; benefici que fa aqueu qu'a de capitals e prèsta à l'especulador lu fonds necessaris per aquesta prorogacion. 3. Cen que si ganha dins una corsa de cavaus e que s'engatja dins una altra corsa. 4. Accion de remetre à un autre moment: *Lo repoart d'una partida de balon*. ◇ (mil.) *Repoart d'incorporacion*: Temps que la lèi pòu acordar à un jove en cors d'estudis que vòu retardar la sieu incorporacion. 5. En litografia, transpoart per decalc, sus pèire ò metal, d'un dessenh, d'una gravadura, d'un tèxto compauat. ◇ En offset, operacions fisicoquimiqui de preparacion de la forma d'impression à partir dau montatge. 2. (art contemp.) *Repoart fotografic*: Transferiment d'un imatge fotografic sus una tela ò una estampa.

repoasta n.f. 1. Resposta viva e immediata à un atac verbal. 2. Accion que responde immediatament à un atac (espec. dins lo vocabulari militari). 3. (escr.) Atac que vèn just après una parada.

re poblament n.m. 1. Accion de repoblar un luèc; fach de si repoblar, d'èstre repoblat. 2. Reconstitucion d'un massís forestier.

repoblar vt. (*repòbli*) 1. Poblar (una region despoblada). 2. Tornar garnir (un luèc) d'espècias vegetali ò animal. Sin.: **repopolar**.

repolidura n.f. Accion de repolir.

repolir vt. (*repolissi*) Tornar faire lo revestiment d'un barri.

re pompeu n.m. (fam.) Obstacle.

repopolar vt. Repoblar.

reportaire, airtz n. 1. Jornalista que recuèlhe d'informacions que son pi difisadi per la premsa, la ràdio, la television. Var.: **reporter** (angl.). 2. Professional que prepara per decalc li formas litografiqui ò per còpia li placas offset. 3. *Reportaire, reportritz d'imatges*: Reporter-cameraman.

reportar vt. (*repoarti*) 1. Portar una caua au luèc dont èra precedentament: *Reportar un libre dins la biblioteca*. 2. Plaçar à un autre luèc tornar inscriure alhors: *Reportar una soma à una altra pàgina*. 3. Aplicar una caua à una altra destinacion: *Reportar de votz sus un autre candidat*. 4. Remandar à un autre moment. 5. Faire un repòrt en Borsa. ◆ **si reportar** v.pr. (*à*) 1. Si transportar en pensada. 2. Si referir à: *Si reportar à un document donat*.

reportatge n.m. 1. Ensèm dei documents e dei foants qu'un jornalista recampa sus lo luèc d'un eveniment sus lo quau enquista. 2. Programa d'un mèdia (audiovisual, radiofonic ò de la premsa escricha) que presenta un ensèm d'informacions coèrent sus d'un tema d'actualitat, d'istòria, de societat ò de natura: *Un reportatge sus lo Mercantor*. 3. Foncions, servici d'un reportaire dins un jornal. Var.: **raportatge**.

reporter n. (angl.) Reportaire.

reporter-cameraman n. (angl.) Jornalista que recampa d'elements d'informacion visuals. Sin.: **reportaire d'imatges**.

repossa n.f. Accion de repossar (bèrris, plantas).

repossada n.f. Repulsion; refolament.

repossador n.m. Autís per faire li botas. Sin.: **caçador**.

repossar vi. Tornar créisser, tornar grelhar. ◆ vt. 1. Butar en arrier, faire recular (quauqua ren, quauqu'un, un grope). 2. S'opauar embé succès à (quauqu'un): *Repossar l'enemic*. 3. Resistir à: *Repossar una temptacion*. 4. Non admetre, non acceptar: *Repossar una demanda*. 5. Realisar una forma per repossatge.

repossatge n.m. Formatge à frèi d'una pèça metallica de la paret fina.

repostar vt. (*repoasti*) 1. Respoandre vivament à un escòrn, à un atac. 2. (escr.) Atacar immediatament après aver parat.

repregar vt. ind. (*repregui*) Tornar demandar embé insistença: *Ti repregui de mi laisser faire*.

reprémer vt. Reprimir.

reprendre vt. Repilhar.

repreneire, eirtz n. (dr.) Persona que repilha una empresa en dificultat.

repreisible, a adj. Digne de blaim.

repreision n.f. Blaim, correccion, repròchi.

represa n.f. 1. (mil.) Fach de repilhar una posicion: *La represa d'un casteu*. 2. Fach de repilhar cen qu'èra estat interrot: *La represa dei negociacions*. 3. Reactivacion, refloriment: *La represa dau comèrci, la represa de la Borsa*. 4. (tecn.) Passatge d'un regime de motor bas à un regime superior sensa cambiar de marcha. ◇ *Pompa de represa*: Pichin piston situat dins lo carburator, qu'enriquisse en essença lo mesclum ària-essença per una acceleracion rapida. 5. (espòrts) Assaut, en bòxa e en escrima. ◇ Segond temps (balon, rugbi, etc.). 6. Còup, fes: *A agit ensinda à mai d'una represa*.

reprezalhas n.f. pl. Violèncas que si fan subir à un enemic per compensar un damatge qu'a causat ò per si venjar.

reprezentable, a adj. Que pòu èstre representat.

reprezentacion n.f. 1. Accion de rendre sensible quauqua ren au mejan d'una figura, d'un simbòle, d'un signe: *L'escriptura es la reprezentacion de la lenga parlada*. 2. Imatge, figura, simbòle, signe que representa un fenomène, una idea. ◇ (mat.) Representacion grafica (d'una foncion): Lo tot dei ponchs dau plan que, relativament à un referencial, an per abscissa un nombre quau que sigue e per ordenada l'imatge d'aquesto nombre per la foncion. 3. (filos.) Cen que fa qu'un obj-cte es present à l'esperit (imatge, concèpte, etc.) ◇ (psicol.) Percepcion, imatge mentala, etc., que lo sieu contengut si repòarta à un objècte, à una situacion, à una scena, etc., dau monde dins lo quau viu lo subjècte. 4. Accion de representar au mejan de l'art; òbra artistica que figura quauqua ren, quauqu'un. 5. Accion de donar un spectacle davant un public, en partic. au teatre; aquest spectacle. 6. (dr.) Procediment juridic en vertut dau quau lo *representant* complisse un acte en nom e per lo còmpte dau *representat*. ◇ Procediment juridic en vertut dau quau lu eiretiers vènon à la succession dau moart en plaça dei sieus antenats moarts precedentament. 7. Accion de representar quauqu'un, una collectivitá; la, li persona(s) que n'en son encargadi: *La reprezentacion nacionala*. 8. Activitat de quauqu'un que representa una empresa comerciala dins un sector determinat. 9. Accion de tornar metre sota lu uèlhs: *Demandar la reprezentacion d'un document*.

reprezentança n.f. (psicol.) Travalh de la pulsion, que si compaua d'una reprezentacion psiquica e d'un movement de desidèri.

reprezentant, a n. 1. Persona que representa una altra persona ò un grope. ◇ *Representant sindical*: Representant sindical dins una empresa. ◇ *Representant dau personal*: *Delegat dau personal d'una empresa*. ◇ *Representant dau pòble*: Parlamentari. ◇ *Cambra dei representants*: Dins divèrs país coma la Belgica e lu Estats Units d'Amèrica, promiera Cambra parlamentària. 2. *Representant (de comèrci)*: Intermediari encargat de prospectar una pràctica e de pilhar de comandas per una empresa. 3. (mat.) Element d'una classa d'equivalença.

representar vt. 1. Rendre perceptible, sensible au mejan d'una figura, d'un simbòle, d'un signe. 2. Figurar, reproduire per un mejan artistic ò un autre procediment: *Lo decòr representa una plaça de vilatge*. 3. Descriure, evocar (quauqua ren) per lo lengatge, l'escriptura: *Es representat coma una persona violenta*. 4. Donar (un espectacle) davant un public. 5. (lit.) Faire observar à quauqu'un, metre en garda còtra quauqua ren: *Representar à un amic li consequenças de la sieu accion*. 6. Aver reçuaput un mandat per agir en nom de quauqu'un, d'un grope: *Representar lo sieu país à un acamp internacional*. 7. Èstre lo representant d'una empresa comerciala. 8. Èstre lo simbòle, l'incarnacion, lo tipe de quauqua ren: *Aqueli personas represènton lo ciutadan mejan*. 9. Correspoandre à quauqua ren, aparéisser coma lo sieu equivalent: *Aquesta descubèrta representa una revolucion*. 10. Tornar presentar, tornar portar (quauqua ren) à (quauqu'un): *Representar una letra que non èra estada distribuïda*. ◆ **si representar** v.pr. 1. Si figurar, s'imaginar (quauqu'un, quauqua ren que non es present actualament). Si toranr presentar (à un examèn, una eleccion, etc.).

representat, ada n. persona per cu un representant fa un acte juridic.

representatiu, iva adj. 1. Que representa una collectivitat e pòu negociar, parlar en lo sieu nom: *Sindicat representatiu*. 2. Considerat coma modèle, lo tipe d'una categoria: *Escapolon representatiu*. 3. *Regime representatiu*: Regime fondat sobre lo principi de la sobeiranitat nacionala, dins lo quau lu ciutadans dónon mandat ai sieus elegits de decidir en lo sieu nom.

representativitat n.f. 1. Qualitat de quauqu'un d'un partit, d'un gropament ò d'un sindicat que la sieu audiença dins la populacion fa que si pòu exprimir valablament en lo sieu nom. 2. Qualitat d'un escapolon constituït de tau biais que correspoandre à la populacion que n'es extrach.

repressible, a adj. Que pòu èstre reprimit.

repression n.f. 1. Accion de reprimir, de punir. 2. Accion d'exercir de constrenchas grèvi, de violenças sobre quauqu'un ò un grope per empachar lo desvolopament d'un desòrdre. 3. (psican.) Fach de remandar foara de la consciença d'un contengut retengut desagradu ò inacceptable.

repressiu, iva adj. Que reprimisse; que la sieu tòca es de reprimir: *Una juridiccion repressiva*.

repressor n.m. Molecula ipotetica que, dins li cellulas viventi, empacha la produccion d'una enzima quora es inutila.

reprímer vt. Reprimir.

reprimir vt. (*reprimissi*) 1. Arrestar la manifestacion, lo desvolopament de (un sentiment, una paraula, un gèst): *Reprimir un movement de ràbia*. 2. Empachar per la constrencha lo desvolopament d'una accion jutjada perilhoa. Var.: **reprímer**.

reprís, isa n. Persona qu'a ja subit una condemnacion penala.

reprobacion n.f. Reprovacion.

reprobable, a adj. Reprovable.

reprobar vt. Reprovar.

reprobator, tritz adj. Reprovator.

reprochable, a adj. Que pòu èstre reprochat.

reprochar vt. (*repròchi*) 1. Adreiçar un repròchi, de repròchis à quauqu'un: *Ti repròchi la tieu passivitat*. 2. Trovar de cauas que non van à, criticar: *Que repròchis au mieu can?* ◆ **si reprochar** v.pr. Si considerar coma responsable: *Mi repròchi la mieu impaciença*.

repròchi n.m. Cen que si di à quauqu'un per li exprimir lo sieu maucontentament, la sieu desaprobacion sobre lo sieu comportament.

reproduccion n.f. 1. Foncion per la quala lu èstre vivent perpetúon la sieu espècia. 2. Imatge obtengut à partir d'un original; acte de reproduire un tèxto, una illustracion, de sons; imitacion fidèla. ◇ *Drech de reproduccion*: Drech de l'autor ò dau propietari d'una òbra literària ò artistica de n'en permetre la difusion e de n'en tirar un benefici. 3. (arts graf.) Fixacion materiala d'una òbra literària ò artistica per toi lu procediments que perméton la sieu comunicacion au public au public d'un biais indirècte. 4. (sociol.) Procèssus per lo quau una societat si perpetua, en particulier dins lo sieu partiment en classas socials e dins li sieu valors culturalis e etiqui, dau fach de l'educacion, de la formacion que dona ai sieus joves.

reproductibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es reproductible.

reproductible, a adj. Que pòu èstre reproduch.

reproductiu, iva adj. Relatiu à la reproduccion.

reproductor, tritz adj. Que sièrve à la reproduccion dei èstres vivents; de la reproduccion.

reproductor n.m. (tecn.) Gabarit en forma de la pèça que si vòu obtenir.

reproductritz n.f. 1. (anc.) Màquina mecanografica capabla de faire la reproduccion automatica de cartas perforadi ò d'un riban de cartas perforadi. 2. Bèstia que sièrve à la reproduccion, genitritz.

reproduire vt. (*reprodui*) 1. Restituir (un fenomène) lo mai fidelament possible. 2. Far paréisser (un tèxto, una òbra qu'a ja fach l'objècte d'una publicacion anteriora): *Reproduire una fotografia*. 3. *Màquina per reproduire*: Màquina-autís que permete d'executar una pèça pariera à un modèle donat, en modificant eventualament li dimensions. ◆ **si reproduire** v.pr. 1. Donar naissença à d'individús de la sieu espècia. 2. Si tornar produire, tornar acapitar.

reprogramar vt. 1. En gèni genetic, practicar una manipulacion que permete à una bacteria d'acomplir un programa precís (fabricacion d'ormònas, de vaccins, etc.). 2. (inform.) Tornar faire, corregir un programa. 3. Donar una novèla data per un espectacle anullat, una manifestacion, una operacion, etc.

reprografia n.f. Lo tot dei tecnicas que perméton de reproduire un document.

reprografiar vt. (*reprografi*, classic *reprogràfii*) Reproduire (un document) per reprografia.

reprovable, a adj. Que pòu èstre l'objècte de reprobacion. Var.: **reprobable**.

reprovacion n.f. 1. Jutjament per lo quau quauqu'un blaima lo comportament d'una autra persona. 2. (teol.) Jutjament per lo quau Dieu escarta un pecador dau sauvament etèrne. Var.: **reprobacion**.

reprovar vt. (*repròvi*) 1. Regetar (un acte) en condemnant, en criticant. 2. (teol.) En parlant de Dieu, exclure (un pecador) dau sauvament etèrne. Var.: **reprobar**.

reprovat, ada adj. e n. 1. Que la societat regeta. 2. Damnat: *Lu justs e lu reprovats*.

reprovalor, tritz adj. Qu'exprimisse la reprovacion. Var.: **reprovalor**.

reps n.m. Estòfa d'amoblament dei costats perpendicularis ai bòrds.

reptacion n.f. 1. Accion de s'etraissinar. 2. Biais de locomocion animala dins lo quau lo còrs progressar sensa l'ajuda dei membres, sus una susfàcia solida ò dins lo soal.

reptile n.m. *Reptiles*: Classa d vertebrats aerencs, de la temperatura variabla, que respiron au mejan de paumons, que si desplaçon sus de patas ò sensa patas, coma li sèrps, li tartugas, etc.

reptilian, a adj. Relatiu ai reptiles.

república n.f. 1. Forma d'organizacion politica dins la quala aquelu que detènon lo poder l'exercisson en vertut d'un mandat que li dona lo pòble 2. (M'una majuscula) Estat, país qu'a aquesta forma d'organizacion.

republican, a adj. Qu'apartèn à la república. ◆ adj. e n. 1. Qu'es partidari de la república. 2. *Partit republican*: Un dei doi partits màgers dei Estats-Units d'Amèrica.

republican n.m. Pàssera d'Àfrica australa, qu'edifica un nido collectiu dont si reproduon de desenaus de coblas (Familha dei ploceïdats).

republicanisme n.m. Sentiments, opinions, doctrina dei republicans.

repudi n.m. (it.) Repudiacion.

repudiacion n.f. Accion de repudiar. Var.: **repudi**.

repudiar vt. (*repudi*, classic *repúdi*) 1. Dins li legislacions antiqui e dins lo drech musulman, remandar la sieu frema en vertut de disposicions legali per decision unilateral de l'espòs. 2. Renonciar à quauqua ren, regetar.

repugnança n.f. Aversion per quauqu'un, quauqua ren; antipatia, desgust, repulsion.

repugnant, a adj. Qu'inspira de repugnança.

repugnar vt. ind. 1. Inspirar de rtepugnança, d'aversion à; desgustar, escufunhar. 2. Provar d'aversion à faire quauqua ren. Var.: **repugnir**.

repugnir vt. ind. Repugnar.

repulsion n.f. 1. Viva repugnança, aversion, desgust. 2. (fis.) Foaença en vertut de la quala de còrs si repòsson mutualament.

repulsiu, iva adj. Que repossa.

reputacion n.f. 1. Biais qua quauqu'un, quauqua ren es considerat: *A la reputacion d'èstre una persona onèsta*. 2. Opinion favorabla ò desfavorabla; fama: *Aver boana reputacion*. ◆ *De reputacion*: Solament d'après cen que s'aude dire.

reputar vt. (lit.) Estimar, jutjar, considerar.

reputat, ada adj. 1. Que considerat coma: *Un òme reputat egoïsta*. 2. Qu'es ben conoissut, qu'a una granda fama, un grand renom: *Un mètge reputat*.

requalificacion n.f. Novèla qualificacion donada à un travaillaire ò à un esportiu.

requalificar vt. (*requalifiqui*) Donar una novèla qualificacion à.

requèrre vt. 1. Reclamar, necessitar. 2. Demandar en justícia: *Requèrre l'aplicacion d'una pena*. 3. (dr.) efectuar una requisicion, en parlant de l'Administracion. 4. Donar à una autoritat militària una requisicion de la foarça armada.

requerrent, a adj. e n. (dr.) Persona que requèrre, que demanda en justícia.

requèsta n.f. 1. Demanda escricha ò verbala, suplica: *Presentar una requèsta*. 2. (dr.) Demanda efectuada dapé una juridiccion ò un jutge, dins l'amira d'obtenir una decision provisòria. 3. *Mèstre de requèstas*: En França, membre dau Conseu d'Estat encargat d'establir un rapoart sobre lu afaires que li son distribuïts.

requestar vt. (*requèsti*) Tornar cercar (la sauvatgina), en parlant dei cans de caça.

requete n.m. (esp.) (ist.) 1. En Espanha, combatent carlista voluntari, au s. XIX^a. 2. Pendent la guèrra civila espanhòla, sordat de l'armada nacionalista (pièi franquista, à partir dau 1937).

réquia n.f. 1. Preguiera de la Glèia catolica per lu moarts: *Messa de réquia*. 2. Música compauada sobre d'aqueu tèxto. Var.: **requièm**. ◆ pl. Pichins cièrges distribuïts ai enterraments.

requièm n.m. Rèquia.

requinquinar vt. (fam.) Tornar donar de foarças, d'envanc à. ◆ **si requinquinar** v.pr. (fam.) Si restablir après una malautia.

requisicion n.f. 1. Procedura qu'autorisa l'Administracion à constrénher un particulier à li cedir un ben ò à efectuar una prestacion. 2. *Requisicion de la foarça armada*: Acte escrich per lo quau divèrsi autoritats publiqui autréjon à una autoritat militària una mencion de manteniment de l'òrdre ò de polícia judiciària. 3. (proced.) *Requisicion d'audiència*: Placet. ◆ pl. (dr. pen.) 1. Requisitòria pronunciada à l'audiència. 2. Conclusions dau ministèri public dins lu afaires que li son comunicats.

requisicionar vt. 1. Si procurar de bens, emplegar lu servicis de quauqu'un per acte de requisicion: *Requisicionar de tropas*. (fam.) Emplegar quauqu'un per un servici quau que sigue: *Requisicionar d'amics per faire sant Miqueu*.

requisit n.m. (angl.) (didact.) Ipotèsi.

requisitòria n.f. 1. (proced.) Plaidejar per lo quau lo ministèri public demanda l'aplicacion ò non de la lèi penala còntre l'acusat. 2. Discors dins lo quau son

amolonadi li acusacions còntre (quauqu'un): *Dreiçar una requisitòria còntre lo govèrn*. Var.: **requisitòri**.

requisitòri n.m. Requisitòria.

requisitorial, a adj. Que tèn de la requisitòria. Var.: **requisitoriau**.

requisitoriau, ala adj. Requisitorial.

requist, a adj. Demandat, necessari: *Li condicions requisti per aver una promocion*.

resalar vt. Tornar salar.

resaludar vt. Tornar saludar.

resarciment n.m. Indemnitat, desdamatjament.

resarcir vt. (*resarcissi*) Indemnisar, desdamatjar.

resca n.f. Aresta. Sin.: **espina**.

rescaptable, a adj. Que pòu èstre rescaptat, sauvat.

rescaptar vt. 1. Obtenir lo perdon (dei sieus pecats). 2. Rançonar.

rescapte n.m. 1. Delicte que consistisse à temptar de si faire donar de sòus sota la menaça de revelacions ò d'imputacions difamatòri; rançon. 2. (fig.) Procediment per obtenir de quauqu'un cen que si vòu en emplegant de mejans de pression psicologics, en li faguent paur, etc. Sin.: **chantatge** (fr). 3. Fach de perdonar (un pecat, etc.).

rescaufament n.m. Fach de si rescaufar: *Lo rescaufament climatic*.

rescaufar vt. 1. Escaufar, rendre caud ò mai caud cen que s'es refreiat: *Rescaufar la sopa*. 2. Ranimar un sentiment, li tornar donar de foarça: *Rescaufar l'ardor dei combatents*. ♦ **si rescaufar** v.pr. 1. Tornar donar de calor au sieu còrs. 2. Venir mai caud: *En estiu, la tèrra si rescaufa*.

rescaufat n.m. 1. Noiridura rescaufada. 2. (fig. fam.) Cen qu'es vièlh, tròup conoissut, e donat coma nòu.

rescaufatge n.m. Accion de rescaufar.

rescaufador n.m. Aparelh dins lo quau si baissa ò s'auça la temperatura d'un còrs denant de la sieu utilizacion immediata.

rescindible, a adj. (dr.) Que pòu èstre rescindit.

rescindir vt. (*rescindisii*) (dr.) Anullar per rescission.

rescission n.f. (dr.) Anullacion d'un acte judiciari per causa de lesion.

rescissòri, òria adj. (dr.) *Accion rescissòria*: Qu'a per objècte la rescission.

resclantida n.f. Esclantida, esclat (dau tròn, per exemple).

resclantir vi. (*resclantissi*) Esclantir.

resclausa n.f. Enclua, bastardeu.

resclausada n.f. Encluada.

resclausaire, airtz adj. Encluaire.

resclausatge n.m. Encluatge.

rescompassar vt. Despassar.

rescon n.m. Boita per la brossa (à Saòrge).

rescòntre n.m. 1. Azard, circonstança que fa trovar una persona ò una caua; fach per de cauas de si trovar en contacte: *Un rescòntre urós*. ♦ *Anar au rescòntre de*: Anar en direccion de quauqu'un que s'avesina. ♦ *De rescòntre*: D'azard: *Un amor de rescòntre*. 2.

Competicion esportiva: *Demana si juèga un rescòntre important*. 3. Combat imprevisible de doi tropas adversi en movement. 4. Duèl.

rescòntre n.m. (arald.) Tèsta d'animau presentada soleta e de faç.

rescontrar vt. (*rescoantri*) 1. Si trovar en presença de quauqu'un sensa l'aver vortut; faire la conoissença de quauqu'un, intrar en relacion ensèm m'eu: *Rescontrar un amic, rescontrar de personas interessanti*. 2. Afrontar un adversari, una equipa dins una partida, una competicion: *Esto sera, l'OGCN rescoantra l'OM*. 3. (geom.) Aver una interseccion embé. ♦ **si rescontrar** v.pr. 1. Si trovar en meme temps temps dins un meme luèc. 2. Faire la conoissença de: *Si siam rescontrats au restaurant*. 3. (lit.) Èstre dau meme vejaire que: *Lu grands esperits si rescoàntron*.

rescossa n.f. À *la rescossa*: En renfoarç, per portar assistença.

rescrich n.m. 1. (dr. rom.) Resposta d'un emperaire roman que poarta sobre una question de drech. 2. (dr. can.) Resposta dau papa à una súplica, una consultacion. 3. Letra d'òrdres que dónon d'unu sobeirans.

rescriure vt. (*rescrivi*) Reescriure.

rescuèlh n.m. (Esa) Aigas que s'escòrron.

resecar vt. (*resequi*) (cir.) Practicar la reseccion de.

reseccion n.f. (cir.) Accion de talhar, de levar una porcion d'organe, en restablisent la continuitat de la sieu foncion.

reseda n.f. Planta erbacea que s'en cultiva una espè.

resedacea n.f. *Resedaceas*: Família de plantas dicotiledoneï, que comprèn 70 familhas repartidi en 6 ò 7 genres, que lo tipe n'es la reseda.

reserpina n.f. (farm.) Alcaloïde dau rauwòlfia, emplegat per li sieu qualitat ipotensivi.

resèrva n.f. 1. Caua messa de costat per un usatge ulterior, d'ocasion imprevisi. ♦ *En resèrva*: À despart, de costat: *Metre en resèrva*. 2. (per ext.) Local dont son entrepauatdi li mèrç. 3. (econ.) Prelevaments efectuats sus lu beneficis d'una societat dins una tòca de prevedença, e non incorporats au capital social. ♦ *Resèrva legala*: Fonds que tota societat de capitals deu constituir à concurrènça d'un montant donat, au mejan de prelecaments sus lu beneficis. 4. (dr.) Fraccion de la succession qu'una persona non n'en pòu dispauar au prejudici d'unu eiretiers. 5. (mil.) Periòde que vèn après lo servici actiu e la disponibilitat; lo tot dei ciutadans sotamés à-n-aqueli obligacions; formacion messa à la disposicion dau comandament per èstre emplegada en renfoarç. 6. Actituda de quauqu'un qu'agisse embé prudènça, qu'evita tot excès; dignitat, discrecion. ♦ *Obligacion de resèrva*: Obligacion à la discrecion que s'impaua ai agents de l'Admistracion, dins l'expression dei sieu opinions. 7. *Sensa resèrva*: Sensa excepcion, sensa restriccion. ♦ *Sota tota resèrva*: En faguent part d'una rectificacion possibla; sensa garentia. ♦ *Prètz de resèrva*: Dins una venda à l'enquant, prètz en dessota dau quau lo vendèire refuda la venda. 8. Cen qu'es gardat, protegit. ♦ (antrop.) *Resèrva indiana*: Ai Estats Units e

au Canadà, territòri reservat ai Indians e sotamés à un regime especial. ◇ (silv.) Porcion de boasc reservada dins una copa, que si laissa créisser. ◇ (caça, pesca) Zòna preservada per lo repoblament. ◇ *Resèrva naturala*: Territòri delimitat e reglamentat per la sauvagarda de l'ensèm dei espècias vegetali que li vívon (*resèrva integrala*), ò d'una part d'aquesti espècias (*resèrva ornitologica, botanica, etc.*). ◇ Dins li colleccions publiqui, lo tot dei tableus, dei libres, dei pèças, dei documents que non poàdon èstre ni expauats ni comunicats sensa contraròtle. ◇ (bèi-arts) Dins una aqüarèla, una gravadura, partida non pintada, que l'autís non a atacat. ◇ (tecn.) Tota susfàcia momentaneament à l'accion d'un colorant, d'una tencha, d'un acide, etc., au mejan d'un isolant au autrament. ◆ pl. 1. Protestacion que si fa còtra lo sens d'un acte. ◇ *Faire, emetre de resèrvas*: Non donar la sieu aprovacion completa. 2. Clàusolas restrictivi. 3. Quantitats identificadi d'un minerau que si pòu esplechar: *Resèrvas de petròli*. 4. (banca) *Resèrvas obligatòri*: Procedura que contrenhe lu establiments de crèdit à coservar à la banca centrala un montant de liquiditats proporcional à d'unu elements dau sieu passiu ò, de còups que li a, dau sieu actiu. 5. (dr.) *Resèrvas fonsieri*: Ensèm de bens immobiliers, generalament non bastits, que l'Estat ò una collectivitat publica cròmpa e consèrva en vista d'assegurar la mestresa dei soals dins li regions urbanisadi. 6. (fisiol.) Substanças entrepauadi dins un organe en vista de la sieu utilisacion ulteriora (coma l'amidon dins lo tubercule d'una tantifla).

reservacion n.f. Accion de retenir una plaça dins un avion, un tren, una cambra d'ostalària, per un espectacle, etc.

reservar vt. (*resèrvi*) 1. Conservar en vista d'un usatge particulier: *Reservar una boana botilha per festaejar un anniversari*. 2. Destinar: *Degun pòu saupre cen que l'avenir nen resèrva*. 3. Faire la reservacion de: *Reservar una plaça au teatre*. 4. Afectar especialament à una destinacion: *Reservar una pèça per n'en faire lo sieu bureau*. 5. (b.-a.) Laisser una resèrva, una zòna non tractada dins un dessenh, una pintura, etc. ◆ **si reservar** v.pr. S'acordar quauqua ren, lo conservar per lo sieu usatge personal: *Si reservar doi jorns de libertat per setmana, si reservar lo drech de faire quauqua ren*.

reservat, ada adj. 1. Discret, circonspecte. 2. Destinat exclusivament à una persona ò à una categoria, un grope, au sieu usatge: *Plaças reservadi, caça reservada*. 3. (dr. can.) *Cas reservat*: Pecat que lo papa e lu evesques son solet à n'en poder donar l'absolucion.

reservatari, ària adj. e n. (dr. civ.) Si di de l'eiretier que beneficia legalament de tot ò partida de la resèrva ereditària.

reservista n. Persona qu'apartèn à la resèrva dei armadas.

residanat n.m. Foncion qu'asseguron à l'espitau lu estudiants en medecina per perfaire la sieu formacion practica.

residar vi. Residir.

residença (-ència) n.f. 1. Demòra abituala dins un luèc determinat; fach de demorar dins un luèc. ◇ (dr.) *Residença de la familha*: Domicili que lu espòs causisson per abitar. Sin.: **domicili conjugal**. ◇ *Residença segondària*: Luèc d'abitacion en mai de la residença principala, que sièrve per li vacances e li dimançadas. 2. Grope d'abitacions que presènton un nivèu de confoart relativament aut: *Una residença de luxe*. 3. Sojorn efectiu e obligatòri dins un luèc dont s'exercisse una foncion. ◇ *Residença survehada*: Residença impauada à una persona jutjada perilhoa per lòrdre public e que li autoritats voàlon poder survehar. 4. *Residença d'artista*: Fach, per una institucion publica ò privada, de metre à la disposicion d'un artista ò d'un grope d'artistas d'un espaci dins la tòca de favorisar la creacion e l'exposicion d'òbras d'art ò l'elaboracion d'espectacles vivents ò filmats.

residencial, a adj. 1. Qu'es reservat à l'abitacion, en parlant d'una vila, d'un quartier. 2. Qu'a un nivèu de confoart ò de luxe aut. Var.: **residenciau**.

residenciau, ala adj. Residencial.

resident, a adj. e n. Si di de quauqu'un que residisse dins un luèc.

residir vi. (*residissi*) 1. Aver la sieu residença dins un luèc donat, li demorar d'un biais abitual. 2. (fig.) Èstre, consistir en (quauqua ren): *Es aquí que residisse tot l'interès d'aquela òbra*. Var.: **residar, residre**.

residre vi. Residir.

residú n.m. 1. Matèria que sobra après una operacion fisica ò quimica, un tractament industrial, etc. 2. (epistemol.) *Metòde dei residús*: Metòde d'induccion que consistisse à sostraire d'un fenomène la porcion que s'en conoisson ja li causas, per trovar per eliminacion li causas de la porcion restanta.

residual, a adj. Qu'es de la natura dei residús; que constitue un residú. ◇ (geogr.) *Releu residual*: Dins una region de peneplana, releu qu'es estat preservat de l'erosion. ◇ (geol.) *Ròcas residuali*: Ròcas exogèni formadi per concentracion selectiva de divèrs elements d'una ròca mai anciana, embé dissolucion dei autres elements. Var.: **residuau**.

residuau, ala adj. Residual.

residuari, ària adj. Que forma un residú.

resigar vt. (*resigui*) Riscar, asardar.

resigat, ada adj. Riscat.

resignable, a adj. Que pòu èstre resignat.

resignacion n.f. 1. Fach de si resignar; renonciament, fatalisme. 2. Renonciacion (à un drech, una carga).

resignant, a n. La persona que resigna (una carga, un drech). Sin.: **resignator**.

resignar vt. Renonciar voluntariament à (una carga, un drech). ◆ **si resignar** v.pr. Si sotametre sensa protestacion à (quauqua ren de penós, de desagradiu); acceptar en despièch dei sieu repugnanças: *Si resignar à una perda*.

resignat, ada adj. Qu'a renonciat à luchar; que s'es sotamés à cen que li es reservat.

resignatari, ària n. Persona en favor de cu si resigna una carga, un drech.

resignator, tritz n. Resignant.

resiliable, a adj. Que pòu èstre resiliat.

resiliacion n.f. (dr.) Anullacion d'un contracte per l'acòrdi dei doi partidas ò la volontat d'una dei partidas.

resiliar vt. (*resili*, classic *resilii*) Metre fin à (un contracte, una convencion).

resiliença (-ència) n.f. 1. (fis.) Caracteristica mecanica que definisse la resisença dei materiaus ai còups.

resilient, a adj. 1. Que presenta una resisença ai còups, en parlant d'un materiau, d'un metal. 2. Si di de quauqu'un que presenta una resisença davant li dificultats de la vida.

resina n.f. 1. Produch liquide ò mièg liquide, trnslucide e insoluble dins l'aiga, qu'es secretat per divèrsi espècias vegetali, en particular lu conifèrs. Var.: **rèsina**. 2. Compauat macromoleculari natural ò sintetic emplegat dins la fabricacion dei matèrias plastiqui, pinturas, etc. 3. (miner.) *Resina fossila*: Carburè natural d'idrogène oxigenat.

rèsina n.f. Resina.

resinar vt. 1. Extraire la resina de. 2. Revestir de resina.

resinat adj. m. e n.m. *Vin resinat* ò *resinat*, n.m.: Vist au quau s'ajusta de resina.

resinat n.m. (quim.) Combinason d'una resina e d'una basa salificabla.

resinier, a adj. Que pertòca lu produchs resinós.

resinier, a n. Persona que recòlta la resina dei aubres.

resinifèr, a adj. Que produè de resina.

resinificacion n.f. Transformar en resina.

resinificar vt. (*resinifiqui*) Transformar en resina.

resinós, a adj. Que tèn de la resina; que n'en produè.

resinós n.m. Aubre forestier gimnospèrme, ric en matèrias resinòs, en particulars divèrs conifèrs (ciprès, cade, pin, etc.).

resipiscença (-ència) n.f. (lit.) *Venir, menar à resipiscença*: Reconòisser la sieu fauta mé la volontat de s'amendar.

resisença (-ència) n.f. 1. Accion de resitir, de s'opauar à quauqu'un, à una autoritat: *S'es laissat arrestar sensa resisença*. ◇ (M'una majuscula) *La Resisença*: Nom donat à l'accion clandestina menada dins divèrs país d'Euròpa pendent la Segonda Guèrra mondiala còtra l'ocupacion alemanda (e còtra lo faissisme en Itàlia). 2. Capacitat à resitir à una espròva fisica ò morala: *Aver una boana resisença au lassitge*. 3. (psican.) Manifestacion dau refut dau subjècte de reconòisser de contenguts inconscients. 4. Proprietat d'un còrs de resitir, de s'opauar à un agent exterior; soliditat. ◇ *Resisença dei materiaus*: Part de la mecanica aplicada qu'a per objècte l'evaluacion dei constrenchas e dei deformacions qu'una estructura subisse sota l'accion de foarças exteriori donadi. ◇ *Solide d'egala resisença*: Forma sota la quala un còrs sotamés à una accion

exteriora supoarta d'esfoarç egals dins toti li sieu parts. 5. (fis.) Foarça que s'opaua au movement d'un còrs dins un fluide, per exemple d'un mobile (d'una ala, d'un avion) dins l'ària. 6. (electr.) Quocient de la tension U ai bòrnas d'una resisença ideala per lo corrent I que la percorre ($R=UI$, cen que constitue l'expression de la lèi d'Ohm). ◇ Bipòle passiu dns lo quau tota energia electrica messa en juèc es convertida en calor per efècte Joule. 7. *Plat de resisença*: Plat principal d'un past.

resistent, a adj. 1. Que supoarta ben li espròvas fisiqui: *Una persona resistent*. 2. Que resitisse à una foarça exteriora: *Teissut resistent*. ◆ adj. e n. 1. Que s'opaua à una ocupacion enemiga. 2. Membre de la Resisença pendent la Segonda Guerra mondiala.

resistible, a adj. (lit.) Que si pòu resitir còtra.

resistir vt. ind. (*à*) (*resistissi*) 1. Non cedir à l'accion d'un còup, d'una foarça: *Lo fèrre frèi resitisse au marteu*. 2. Luchar còtra cen qu'atira, cen qu'es perilhós. 3. Tenir fèrme, suportar sensa feblir. Var.: **resistre**.

resistivitat n.f. (electr.) Caracteristica d'una substança conductritz, numericament egala à la resisença d'un cilindre d'aquesta substança de longuessa e de seccion unitats.

resistre vi. Resitir.

resocializacion (-izacion) n.f. Accion de resocialisar, de si resocialisar; lo sieu resultat.

resocialisar (-izar) vt. Tornar inserir (una persona) dins la vida sociala. ◆ **si resocialisar** v.pr. Si tornar inserir dins la vida sociala.

resoluble, a adj. (dr.) Que pòu èstre anullat: *Un contracte resoluble*.

resolucion n.f. 1. Fach de si resòlver, de si reduire: *Resolucion d'una nebla en pluèia*. 2. (dr.) Dissolucion d'un contracte per inexecucion dei engatjaments. 3. (med.) Retorn à l'estat normal, sensa supuracion, d'un teissut enflamat. ◇ (fisiol.) Estat de relaxacion dei muscles. 4. (mús.) *Resolucion d'un acòrdi*: Biais satisfasant à l'aurelha d'encadenar una dissonança à una consonança. 5. (metrol.) *Limit de resolucion*: Interval mai pichin entre doi elements, tal qu'aquestu elements poàscon èstre separats per un instrument d'observacion. 6. Mejan per lo quau si trenca un cas dubitós, una question: *Resolucion d'un problema*. 7. Decision pilhada mé la volontat de li si tenir: *Pilhar de boani resolucions per l'an que comença*. 8. (polit.) Mocion qu'una assemblada deliberanta adòpta, que constitue sigue un simple vòt, sigue una disposicion dau reglament interior. 9. (mat.) *Resolucion d'una equacion*: Determinacion dei sieu solucions. ◇ *Resolucion d'un triangle*: Calcul, à partir de tres elements que determínon un triangle, dei autres element d'aqueu triangle. 10. *Resolucion d'un imatge*: Nombre de pixels per poce que contèn (1 poce = 2,54 centimètres). Es exprimida en *PPP* (ponchs per poce) ò *DPI* (*dots per inch*). Au mai li a de pixels (ò ponchs) per poce, au mai li aurà d'informacions dins l'imatge (mai precisa). Per exemple, una resolucion de 300 dpi significa que l'imatge compoarta 300 pixels dins

la sieu larguessa e 300 pixels dins la sieu autessa, es doncas compauada de 90 000 pixels.

resoludament adv. D'un biais resolut; sensa esitacion.

resolut, uda adj. Fèrme dins lu sieus projèctes, ardit, determinat: *Una actituda resoluta*.

resolutiu, iva adj. e n.m. 1. (med.) Si di d'un medicament que fa desaparèisser una inflamacion., sensa supuracion. 2. Si di d'una substança que favorisa la relaxacion musculària.

resolutòri, òria adj. (dr.) Que provòca la resolucion d'un acte, d'un contracte.

resolventa n.f. (mat.) *Resolventa d'una eqüacion*: Segonda eqüacion que la sieu resolucion facilita aquela de la primera.

resòlver vt. 1. (lit.) Descompauar un còrs en lu sieus elements constituents. 2. (med.) faire desaparèisser plan planin e sensa supuracion. 3. Pilhar lo partit, la determinacion de faire quauqua ren. 4. Trovar una solucion, una respoasta à una question, un problema. 5. (mat.) *Resòlver una eqüacion*: Determinar toti li solucions d'una eqüacion, d'un sistema d'eqüacions. 6. (dr.) Privar d'efèctes (un contracte). 7. (astron.) Metre en evidença d'astres distints dins un objècte celèste. Var.: **resòlvre**. ◆ **si resòlver** v.pr. 1. Consentir finalament à: *Si resòlver à partir*. 2. Consistir en, si resumir à, abotir à, si reduire à.

resòlvre vt. Resòlver.

resorbible, a adj. Que pòu èstre resorbit, que si pòu resorbit.

resorbir vt. (*resorbissi*) 1. Faire desaparèisser plan planin. 2. (med.) Operar la resorbcion de (una tumor, un abcès, etc.). ◆ **si resorbir** v.pr. Disparèisser plan planin (en particulier dins lo sens medical).

resorbcion n.f. Disparicion progressiva, totala ò parciala, d'una anomalia (tumor, excedent).

resorcina n.f. Difenòl emplegat dins la fabricacion d'explosius e de medicaments. Sin.: **resorcinòl**.

resorcinòl n.m. Resorcina.

respècte n.m. 1. Sentiment que poarta à tractar (quauqu'un, quauqua ren) embé atencion, à non li anar còtra: *Lo respècte dei lèis, lo respècte d'un enfant per lu sieus parents*. ◇ *Tenir quauqu'un en respècte*: Lo contenir, l'impressionar; lo menaçar m'una arma. 2. *De respècte*: De recambi. Sin.: **de respiech**. ◆ pl. (lit.) Civilitats, omenatge: *Presentar lu sieus respèctes*.

respectabilitat n.f. Qualitat d'una persona respectabla.

respectable, a adj. 1. Digne de respècte. 2. D'una importança que s'en deu tenir còmpte; pusleu grand: *Un nombre respectable d'espectators*.

respectar vt. (*respècti*) ◆ **si respectar** v.pr.

respectiu, iva adj. Que pertòca cada caua, cada persona, per rapoart ai autri.

respectivament adv. Cadun per cen que lo pertòca: *Tres ponchs designats respectivament per a, b e c*.

respectós, oa adj. Respectuós.

respectosament adv. Respectuosament.

respectuós, oa adj. Que manifèsta de respècte; que marca de respècte: *Saludacions respectuoï*. Var.: **respectós**.

respectuosament adv. Embé respècte. Var.: **respectosament**.

respiech n.m. *De respiech*: De recambi. Sin.: **de respècte**.

respir n.m. Respiracion.

respirable, a adj. Que pòu èstre aspirat: *Una ària respirabla*.

respiracion n.f. Lo fach de respirar. ◇ (fisiol., bot.) Ensèm dei foncions que permèton l'absorbcion e lo reget dau gas carbonic dins l'òme, l'animau e li espècias vegetali. ◇ (med.) *Respiracion artificiala*: Ensèm dei manòbras destinadi à remplaçar, à restablir la respiracion artificiala d'una persona asfixiada. ◇ *Respiracion branquiala*: Respiracion au mejan de branquias, caracteristica dei peis. ◇ *Respiracion cutanea*: Escambi gasós au niveu de la pèu. ◇ *Respiracion paumonària*: Renovelament de l'ària dins lu paumons. ◇ *Respiracion traqueala*: Respiracion au niveu dei traquea, caracteristica, per exemple, dei cavaletas.

respirar vi. 1. Absorbir l'ària ambienta e lo remandar après qu'a regenerat lo sang. ◇ Absorbir d'oxigène dins l'ària e regetar de gas carbonic, en parlant dei èstres vivents. 2. (fam.) Aver un moment de solaç: *Laisse-mi respirar un moment!* ◆ vt. Absorbir en aspirant: *Respirar una boana ària*. ◇ (fig.) Marcar, manifestar, exprimir: *Una persona que respira la bontat*.

respirator n.m. 1. Màsquera que filtra l'ària. 2. (med.) Aparelh destinat à assegurar una ventilacion paumonària artificiala.

respiratòri, òria adj. 1. Que sièrve à respirar. 2. Relatiu à la respiracion: *Trebolicis respiratòris*.

resplendent, a adj. Que resplende.

resplènder vi. Resplendir.

resplendiment n.m. (lit.) Esclat de cen que resplendisse.

resplendir vi. (*resplendissi*) (lit.) Lúser d'un grand esclat.

resplendissent, a adj. Que resplendisse.

respoandre vt. e vi. 1. Dire, enonciar quauqua ren en retorn à quauqu'un qu'a parlat, escrich, pauat una question. 2. Mandar un corrier en retorn d'una autre. ◆ v.t. ind. (à) 1. Fornir la respoasta demandada ò li respoastas demandadi. 2. Èstre confòrme à cen qu'es demandat: *Aquò respoande ai mieus espèrs*. 3. Mandar una letra, un corrier electronic, un messatge, telefonar à una persona en faguent seguida à la sieu letra, etc. 4. Portar d'arguments contraris: *Respoandre à una objeccion*. 5. Aver lo meme sentiment que quauqu'un en retorn, rendre la mema accion: *A totjorn respondut au mieu amor*. 6. Reagir d'un biais normal à una accion: *Lu frens de la mieu veitura respoàndon ben*. ◆ vt. ind. (*de*) Si portar garent per quauqu'un, caucionar lu sieus actes: *Respoandi dau sieu engatjament*.

respoasta n.f. 1. Paraula ò escrich adreçats per respoandre: *Respoasta afirmativa*. ◇ *Aver respoasta à*

tot: Jamai èstre à cort d'arguments escartar toti li objeccions per si donar rason. ◇ *Drech de respoasta*: Drech acordat à tota persona designada ò messa en causa dins un organe de premsa, una emision de ràdio ò de television, d'exigir l'insercion à gratis d'una respoasta ò de respoandre à l'antena. 2. Solucion, explicacion, esclariment portats à una question, à un ponch escur. 3. (psicol.) Reaccion (à un estímulus). 4. Reaccion d'un sistema, d'un aparelh, etc.) sota l'efècte d'un agent exterior, d'una excitacion: *Respoasta d'un compauant electronic*.

respondèire, eiritz adj. Rebecaire.

respondèire n.m. Aparelh ò servici ligat à un telefòne, que permete de laisser un messatge enregistrat à un correspondent absent ò de li faire saupre que quauqu'un a temptat de lo contactar.

respondent, a n. 1. (didact.) Aqueu que respoande. 2. (espec.) Aqueu que subisse un examèn public, que sostèn una tèsi, que respoande à un sondatge ò à una enquesta sociologica. 3. (relig.) Aqueu, aquela que respoande à la messa. 4. (dr.) Garent, que si poarta caucion per una altra persona.

respons n.m. Cant alternat dins l'ofici liturgic roman.

responsabilisacion (-izacion) n.f. Accion de responsabilisar; fach d'èstre responsabilisat.

responsabilisar (-izar) vt. 1. Rendre responsable. 2. Rendre conscient dei sieu responsabilitats.

responsabilitat n.f. 1. Capacitat de pilhar una decision sensa n'en referir prealablament à una autoritat superiora. 2. (dr.) Obligacion de reparar una falta, de remplir una carga, un engatjament. ◇ (dr. civ.) *Responsabilitat civila*: Obligacion de reparar lo prejudici causat à quauqu'un d'autre per l'inexecucion d'un contracte ò tota accion damatjabla comessa per una persona, una persona que n'en depende ò una cau qu'aquesta persona a sota la sieu garda. ◇ (dr. pen.) *Responsabilitat collectiva*: Fach de considerar toi lu membres d'un grope solidariament responsables de l'acte qu'un dei membres dau grope a comés. ◇ *Responsabilitat penala*: Obligacion de suportar la pena prevista per l'infraction comessa. ◇ (dr. constit.) *Responsabilitat governamental*: Necessitat, per un govèrn, d'abandonar li sieu foncions quora lo Parlament li refuda la sieu fidança.

responsable, a adj. 1. Que deu respoandre dei sieus actes ò d'aquelu de personas que n'a la carga: *Lu parents son responsables au comportament dei sieus enfants*. 2. Qu'es l'autor, lo culpable de quauqua ren: *Èstre responsable d'un accident*. 3. Que pea li consequenças dei sieus actes: *Agir en persona responsable*. ◆ adj. e n. 1. Qu'es à l'origina d'un mau, d'una error. 2. Persona qu'a la carga d'una foncion, qu'a un poder decisionari: *Un responsable sindical*.

responsier n.m. Libre de respons.

responsòri n.m. Respons.

resquilha n.f. Accion de resquilhar, de passar en fraude.

resquilhada n.f. 1. Fach d'esquilhar: *Ai fach una bèla resquilhada sus lo trepador gelat!* 2. Cala de poart.

resquilhaire, airtz n. Persona que resquilha, que vòu passar sensa asperar lo sieu torn, sensa pagar la sieu plaça.

resquilhar vi. 1. Esquilhar. 2. Voler intrar dins una sala de transpoart, un mejan de transpoart, etc., sensa asperar lo sieu torn, sensa pagar la sieu plaça. ◆ vt. Si procurar per una pichina fraude un avantatge que non si deuria aver.

ressuilhós, oa adj. Esquilhós: *Un soal ressuilhós*.

ressaca n.f. (mar.) Retorn violent dei èrsas sobre elimemí, quora vènon urtar un obstacle.

ressecar vt. e vi. (*ressequi*) Tornar secar.

ressecar vt. (*ressèqui*) Rebrondar.

ressanar vt. Garir.

ressanso n.m. Merilhons d'olivas chapladi.

ressarrar vt. Constipar.

ressarrat, ada adj. Constipat.

ressaut n.m. 1. (constr.) Rompedura d'alinhament d'un barri, en particulier ligada à una avançada ò à un enfonsament dau bastiment. 2. Salhida qu'interrompe un plan orizontal. 3. Movement brusc, ocasionat per una sensacion imprevista ò violenta. ◇ *Det à ressaut*: Det que rèsta plegat en posicion plegada à causa d'un problema de tendon. 4. Accion de si repilhar, de tornar trovar de coratge.

ressautar vi. 1. Aver un ressaut. 2. Èstre ben diferenciadi, en parlant de colors juxtapauadi.

ressautons n.m. pl. À *ressautons*: Per bonds.

ressemblança n.f. Semblança.

ressemblant, a adj. Semblant.

ressemblar vt. e vt. dir. (à) Semblar. ◆ **si ressemblar** v.pr. Si semblar.

ressemenar vt. Tornar semenar.

ressentiment n.m. Sovenir d'una marrida paraula, d'una injustícia, m'au desidèri de s'en venjar.

ressentir vt. 1. Provar (una sensacion, un sentiment) d'un biais agradiu ò desagradiu: Ressentir una dolor, un gaug profund. Var.: **sentir**. 2. Èstre afectat per quauqua ren, n'en subir lu efèctes: *Lo país ressent lu efèctes de la crisi*. ◆ **si ressentir** v.pr. 1. (*de*) Provar li seguidas, li consequenças penoï de. 2. Manifestar mé foarça lo sieu desacòrdi, la sieu indignacion.

ressentit, ida adj. Si di d'una persona que si lamenta, si planhe totjorn.

ressentit, ida adj. Que si sente per una percepcion subjectiva, per una opinion definida. ◇ *Li temperaturas ressentidi*: Aqueli qu'una persona sente, per op. ai temperaturas relevadi à la sosta.

resserrar vt. Tornar serrar, metre en plaça (dins un armari, etc.).

ressimelar vt. (*ressimèli*) Resslerar.

ressoart n.m. (dr.) Limit de la competença materiala e territoriala d'una juridiccion: *Lo ressoart d'un tribunal*. ◇ *Jutjar en promier ressoart, en darrier ressoart*: Jutjar un affaire susceptible d'apèl, non susceptible d'apèl.

ressocar vt. (*ressoqui*) 1. (agric.) Talhar pròche dau soal (un aubre, de rebrots) per favorisar la vegetacion. Sin.: **receptar**. 2. (tecn.) En parlant de pals, lu talhar à la mema autessa. 3. *Ressocar un barri*: Lo reparar en faguent de fondacions nòvi.

ressoladura n.f. Accion de ressolar (de soliers); lo sieu resultat.

ressolar vt. (*ressòli*) Cambiar la sòla (d'una cauçadura). ◆ **si resolar** v.pr. Si repauar, en parlant dei liquides (Esa).

resson n.m. Èco, rebomb.

ressoncardografia n.m. Ecocardografia.

ressoncardiograma n.m. Ecocardiograma.

resson-encefalografia n.f. Ecoencefalografia.

resson-encefalograma n.m. Ecoencefalograma.

ressongène, a adj. Ecogène.

ressongrafia n.f. Ecografia.

ressongrafic, a adj. Ecografic.

ressonlocacion n.f. Ecolocacion.

ressonmètre n.m. Ecomètre.

ressorgença (-ència) n.f. 1. Fach de tornar aparéisser à l'ària, sota forma de sorgent, d'aigas infiltradi dins un massís calcari. 2. (lit.) Fach de tornar aparéisser: *La ressorgença dei doctrinas racisti*.

ressorgent, a adj. (idrol.) Que torna aparéisser à l'ària après èstre passat sota tèrra.

ressorgir vi. (*ressorgissi*) Tornar aparéisser.

ressorsa n.f. 1. Cen que s'emplega dins una situacion penoa per si tirar d'embarràs. ◇ *Persona de ressorsa(s)*: Persona que si pòu comptar sobre, qu'a totjorn una solucion. 2. (aeron.) Manòbra de redreïçament d'un avion après un picat. ◆ pl. 1. Mejans d'existença d'una persona; elements de la riquesa ò de la potènça d'una nacion. ◇ *Ressorsas naturalis*: Lo tot dei potencialitats que lo mitan fisic ofrisse, espec. per cen que pertòca l'energia, li minas, lu forèsts, etc. 2. Biaïes que s'en dispaua, possibilitats d'accion.

ressorsament n.m. Fach de si ressorsar.

ressorsar (si) v.pr. S'en tornar ai sieu originas, tornar trovar li sieu raïç profundi.

ressortir vi. (*ressoarti*) Tornar sortir: *Èra rintrat au sieu, ma es ressortida*. ◆ vt. Tornar sortir: *Ai ressortit una vièlha fotografia*.

ressortir vt. ind. (*ressortissi*) (à) 1. Èstre dau ressoart d'una juridiccion, de la sieu competença. 2. (lit.) Si reportar à, pertocar, dependre de.

ressortissent, a n. Persona que, quora residisse dins un autre país, es protegida per lu representants diplomatics ò consularis dau sieu país d'origina.

ressoudar vt. Tornar soudar.

ressovenir (si) v.pr. (lit.) Si tornar sovenir.

ressum n.m. Cendrilha.

ressuscitar vi. 1. Tornar de la moart à la vida, d'una malautia grèva à la santat. Sin.: **si reviudar, si reviscolar**. 2. (lit.) Tornar aparéisser, manifestar una vida novèla: *Aqueu vièlh biaïes de dire a ressuscitat*. ◆ vt. 1. Tornar menar de la moart à la vida, d'una malautia grèva

à la santat. 2. (lit.) Faire tornar aparéisser, renovar, reviudar.

rest n.m. Bòta de cebas, etc.

rèsta n.m. 1. Cen que sobra d'un ensèm après n'aver sostrach una partida ò diferenti partidas. ◇ *Dau rèsta*: D'alhors. ◇ *De rèsta*: Mai que cen que n'en cau. ◇ *Non demandar lo sieu rèsta*: Si retirar rapidament de paur d'aver à subir d'autres auvaris. ◇ *Un rèsta de*: Una pichina quantitat que demòra, que sobra de. 2. Cen que rèsta ò resteria à dire, à faire, etc.; tota caua que vèn en mai: farai lo rèsta d'aqueu trabalh esto sera. 3. (mat.) *Rèsta d'una division*: Diferença ntre lo dividende e lo produch dau partidior per lo quocient: *1 es lo rèsta de la division de 29 per 4 (29 = 4*7+1)*. ◆ pl. 1. Cen que non es estat consumit au cors d'un apst: Sin.: **sobras**. 2. Cadavre, oàs, cendres d'un èstre uman: *Lu rèstas d'un grand òme*. 3. (fam.) *Aver de bèi rèstas*: Aver encara quauqua ren de la sieu beutat, de la sieu intelligença, dau sieu gaubi dau passat.

restabliment n.m. 1. Accion de restablir: Lo restabliment de l'òrdre. 2. Retorn à la santat. 3. Movement de gimnastica que permete de si tornar auçar en s'apontelant sus lu punhets, après una traccion sus lu braç.

restablir (restabli) vt. 1. Tornar metre dins lo sieu estat promier ò dins un estat melhor: *Restablir lu sieus affaires*. ◇ *Restablir lu fachs, la veritat*: Lu presentar coma son vertadierament. 2. *Tornar metre en vigor*: Restablir l'òrdre, restablir una lèi. 3. Tornar faire foncionar: *Restablir l'electricitat*. 4. Tornar donar de foarças à, garir. ◆ **si restablir** v.pr. Recobrar la santat.

restacament n.m. Accion de restacar.

restacar vt. (*restaqui*) 1. Tornar estacar. 2. Faire dependre una caua d'una outra, establir un ligam entre de cauas ò de personas: *Restacar una question à una outra*. ◇ Faire passar (una vila, un territòri) sota l'autoritat d'un autre Estat: *En lo 1861, Niça fuguèt restacada à la República frencesa*.

restanc n.m. Resèrva, retenguda d'aiga.

restanca n.f. Barri de pèira seca que sostèn una cultura en terrassa.

restant, a adj. 1. Que rèsta: *Lo solet eiretier restant*. 2. *Poasta restanta*: Mencion qu'indica qu'una letra deu restar au bureau de poasta pendent un temps donar per permetre au sieu destinatari de l'anar quèrre.

restant n.m. Cen que rèsta.

restanhar vt. Tornar estanhar (una susfàcia metallica).

restanhatge n.m. Accion de restanhar; lo sieu resultat. Sin.: **estanhadura**.

restar vi. (*rèsti*) 1. Subsistir après disparicion de quauqua ren, de quauqu'un, d'un grope: *Vaquí cen que rèsta d'aquela civilisacion anciana*. 2. Contunhar de sojornar dins un luèc ò embé quauqu'un: *Rèsti à Niça fins à Calenas*. 3. Abitar, viure: *Dont rèstes?* 4. Si mantenir, contunhar d'èstre dins la mema posicion, lo meme estat: *Restar fidèle ai sieu opinions*. 5. *Rèsta que*: Pura non si pòu negar que.

restaubiar vt. Esparnhar.

restauracion n.f. 1. Reparacion: *Restauracion d'un tableu, d'un monument*. 2. Vigor novèla, existença novèla donada à quauqua ren: *La restauracion dei arts*. 3. Restabliment d'una dinastia descaduda. ◇ *Estile Restauracion*: En França, estile de l'epòca 1815-1830. 4. Melhorament d'uni proprietats mecaniqui dei metalls e aliatsges per rescaufatge ò per irradiacion. 5. Operacion puntuala que consistisse à sauvagardar e à metre en valor d'immòbles que si voàlon conservar.

restauracion n.f. 1. Profession de restaurator; ensèm dei restaurants e de la sieu administracion. 2. *Restauracion rapida*: Fast-food (angl.).

restaurant n.m. Fach de restaurar, de tornar metre en plaça, en estat.

restaurant n.m. Establiment public ò d'entrepresa dont si pòu manjar en pagant.

restaurar vt. 1. Reparar, tornar metre en boan estat: *Restaurar una estàtua*. 2. (lit.) Remetre en vigor, en onor: *Restaurar la libertat*. ◇ Restaurar una dinastia: *La tornar metre au poder*.

restaurar vt. (lit.) Faire manjar. ◆ **si restaurar** v.pr. Repilhar de foarças en manjant.

restaurator, tritz n. 1. Persona que lo sieu mestier es de reparar d'òbras d'art. 2. Persona que tèn un restaurant.

restitucion n.f. 1. Accion de restituir; lo sieu resultat. 2. (topogr.) Reconstitucion, en plan ò en elevacion, d'un objècte ò d'un terren prealablament fotografiat en estereoscopia.

restituible, a adj. Que pòu ò que deu èstre restituit.

restituir vt. (*restituissi*) 1. Rendre cen qu'es estat pilhat ò qu'es possedit indeugudament. 2. Restablir, tornar metre dins lo sieu estat premier. 3. Reprodure un son enregistrat. 4. (topogr.) Operar una restitucion. 4. En art (cínema, pintura, literatura, etc.), rendre lo mai fidelament possible una expression, una atmosfèra.

restobla n.f. Restoble.

restòbla n.f. Restoble.

restoblada n.f. Estoblada.

restoblar vt. e vi. Estoblar.

restoblatge n.m. Estoblatge.

restoble n.m. 1. Pen vuèi dei gramineas. 2. Part dau pen dei cerealas que rèsta sus lo camp après la meisson. 3. Palha lòngra desbarrassada dau gran, que s'emplegava per curbir li abitacions dins divèrsi regions. Var.: **restobla, restòble**.

reston n.m. Pichin rest.

restrench, a adj. 1. Estrech, limitat: *Un espaci restrench, un efectiu restrench, un vocabulari restrench*. 2. Constipat.

restrenhement n.m. Fach de restrénher, de si restrénher.

restrenhent, a adj. Restrictiu.

restrénher vt. 1. Redurre à de limits mai estrechs, limitar: *Restrénher lu crèdits*. 2. Constipar. ◆ **si restrénher** v.pr. Redurre li sieu despensas.

restriccio n.f. 1. Condicion, modificacion que restrenhe. ◇ *Restriccion mentala*: Acte per lo quau s'emete una opinion contrària à la sieu conviccion en emplegant d'arguments que la sieu presentacion formala non constituísse una mençonega. 2. Accion de limitar, de redure la quantitat, l'importança de quauqua ren. 3. (mat.) *Restriccion d'una aplicacion f (de A dins B au sotaensemble D de A)*: Aplicacion de D dins B que, à tot element de D, assòcia lo sieu imatge per *f*. ◆ pl. Mesuras de racionament edictadi en temps de crisi.

restrictiu, iva adj. Que restrenhe, que limita: *Una clàusola restrictiva*.

restructuracion n.f. Accion de reorganisar segond de principis noveus, mé d'estructuras novèli, un ensem devengut inadapat: *Restructuracion d'una industria*.

restructurar vt. Efectuar la restructuracion de.

resultant, a adj. Que resulta de quauqua ren.

resultanta n.f. 1. Resultat de l'accion conjugada de divèrs factors. 2. (mat.) Vector unic (s'existísse) qu'es equivalent d'un sistema de vectors. ◇ *Resultanta de transformacions (d'operacions)*: transformacion (operacion) qu'es equivalenta de l'ensèm d'aquisti transformacions (operacions) efectuadi successivament.

resultar vi. Èstre la consequaneça, l'efècte de: *D'aquesta discussion, resulta qu'aví rason*.

resultat n.m. 1. Cen que resulta d'una accion, d'un fach, d'un principi, d'un calcul. 2. Capitada ò falhiment à un examèn ò à un concors. ◆ pl. 1. Realisacions concreti: *Obtenir de resultats*. 2. (econ.) Beneficis ò perdas d'una empresa au cors d'un exercici.

resumir vt. (*resumissi*) Rendre en plus pauc de mòts cen qu'es estat dich, escrich, representat mai longament.

◆ **si resumir** v.pr. 1. Fach, per una persona, de repilhar mai breument cen que vèn de dire. 2. (à) Consistir essencialament: *Lo sieu trabalh si resumísse à criticar lu autres*.

resumit n.m. Abreujat: *Resumit d'un discors*. ◇ *En resumit*: En recapitulant.

resurreccion n.f. 1. Retorn de la moart à la vida. 2. Reaparicion, novèl envanc d'un fenomène artistic, literari, etc. 3. (b.-a.) (M'una majuscula) Òbra que representa la crucifixion dau Crist.

rèsus n.m. 1. Macaco de la coa corta de l'Àsia dau Sud-Èst, que lo sieu nom demòra ligat à la descubèrta dau factor sanguin Rèsus. 2. (M'una majuscula) Antigène dau factor Rèsus, dich *factor Rèsus*.

ret n.f. 1. Objècte compauat de malhas entrecrosadi, que sièrve per divèrs usatges: *Una ret de pesca*. ◇ *Travallar sensa ret*: Faire un numèro d'acrobacia, d'equilibri, sensa proteccion; (fig.) Pilhar de riscs. ◇ *Tendre la ret*: Caçar lu auceus au mejan d'una ret. ◇ (fig.) *Tombar en la ret*: Si laisser enganar, tombar dins una leca. 2. Malhas de fieus ò cordatges atesats au mitan d'un taulier ò d'un terren d'esports (tennis, etc.) ò estacat darrier la poarta (balon, handball, etc.). 3. (arquít.) Remplatge. 4. Fond de dentèla dei malhas geometriqui. 2. Per analogia, ensèm de linhas entrecrosadi. ◇ Entrelaç de vaisseus sanguins. ◇ *Ret idrografica*:

Ensèm de fluvis e dei sieus afluent. ◇ (b.-a.) Dessenh que fórmon de linhas entrecrosadi, entrebescadi. 3. (fis.) Susfàcia regada d'un ensèm de trachs fins, parallèles e foarça vesins que difraccion la luz. ◇ *Ret cristallina*: Disposicion reguliera dei atòmes dins un cristal. 4. Ensèm de vias ferradi, de linhas telefoniqui, de linhas electriqui, de canalisacions d'aiga ò de gas, de ligasons hertziani, etc., que relígon una mema unitat geografica. 5. Reparticion dei elements d'un ensèm de diferents ponchs; aquestu ponchs ensinda repartits. ◇ *Ret urbana*: Ensèm dei vilas unidi per de ligams de natura variada (economic, politic, etc.). 6. (inform.) Sistema de computadors geograficament alunhats un de l'autre, interconnectats per de telecomunicacions, generalament permanenti. ◇ *Ret intèrna*: Computadors d'una mema empresa religats ensèm. 7. Ensèm de personas que son en ligason en vista d'una accion clandestina ò per s'ajudar mutualament.

ret, a adj. Drech. ◆ loc. adv. *À ret, da ret*: À la fila.

retable n.m. Dins una glèia, construccion verticala que poarta un decòr pintat ò esculptat, plaçada sus un autar ò leugierament en darrier.

retaconada n.m. Accion de reparar, de petaçar; lo sieu resultat.

retaconar vt. Reparar, petaçar, rabilhar (remetre en estat).

retalh n.m. Operacion que consistisse à modernisar la talha d'un diamant, è tornar talhar una pèira rota. Var.: **retalh**.

retalhadura n.f. Retalh.

retalhar vt. Tornar talhar.

retard n.m. 1. Accion d'arribar, d'agir tròup tardi. ◇ *Sensa retard*: Sensa perdre de temps. ◇ En retard: Mai tardi que previst, mai lentament que la normala. 2. Diferença entre l'ora marcada sus un relòri, una moastra, etc., e l'ora reala. 3. Estat de quauqu'un, de quauqua ren que non es devolopat, avançat coma deuria èstre. 4. (mús.) Prolongacion d'una dei nòtas d'un acòrdi sus una armonia que li es estrangiera. ◆ adj. inv. (farm.) Si di d'un medicament preparat per liberar progressivament e m'un taus eficaç e constant lo sieu principi dins l'organisme; si di de l'injeccion e de l'efècte farmacologic d'un tau medicament.

retardador, airtz adj. Retardador.

retardament n.m. Accion de retardar; fach d'èstre retardat. ◇ *À retardament*: Quora es tròup tardi: *Capir à retardament*. ◇ *Bomba à retardament*: Bomba qu'un dispositiu n'en retarda l'explosion fins à-n-un moment determinat. Sin.: **bomba relòtge**.

retardant n.m. Produch que retarda la propagacion dei incendis.

retardar vt. 1. Faire perdre un temps pauc ò pron lòng sus la durada prevista, faire arribar ò acapitar mai tardi que cen qu'èra previst. 2. Remetre, remandar à un temps ulterior: retardar la sieu partença. 3. Ralentir un movement, un procèssus. ◇ (mecan.) *Movement retardat*: Movement que la sieu velocitat demenisse. ◆

vi. 1. Indicar una ora anteriora à l'ora legala, en parlant d'un relòtge, d'una moastra, etc., ò dau sieu propietari.

2. (fam.) Ignorar una nòva, una informacion novèla que toi sàbon. 3. (fam.) Aver d'ideas, de gusts despassats.

retardat, ada adj. e n. (fam.) Qu'es en retard dins lo sieu desenvolopament intellectual.

retardatari, ària n. Qu'es en retard.

retardator, airtz adj. Que ralentisse un movement, una accion quimica. ◇ (mil.) *Accion retardatritz*: Forma dau combat defensiu menada sus de posicions successivi per ralentir la progression de l'adversari. Var.: **retardador**.

retardier, a adj. Tardier. Sin.: **atardador**.

retencion n.f. 1. (geogr.) Fenomène per lo quau l'aiga dei precipitacions non rejonhe immediatament lu cors d'aiga. 2. (med.) Amolonament excessiu dins l'organisme de produchs que dévon normalment èstre eliminats: *Faire de retencion d'aiga*. 3. (psicol.) Proprietat de la memòria que consistisse à conservar d'informacion. 4. (dr.) Drech per un creancier de conservar l'objècte dau sieu debitor fins au pagament de cen qu'aqueu d'aquí li deu. 5. (dr.) Fach per lo representant d'una autoritat de retenir quauqu'un per un temps donat (per verificacion d'identitat, de situacion, etc.). ◇ *Retencion administrativa*: Fach de plaçar dins un centre non penitenciari un estrangier que deu èstre expulsat ò en situacion irregulara, en cas de desacòrdi sobre lo país d'acuèlh.

retentor n.m. (dr. civ.) Aqueu qu'exercisse un drech de retencion.

retenguda n.f. 1. Accion de conservar. 2. Soma qu'un emplegaire pòu ò deu dedurre dau salari deugut. 3. Punicion que consistisse à privar un escolan d'una part dau sieu temps liure per lo mantenir en classa ò lo faire venir ò restar dins l'establiment en mai dau sieu orari normal. 4. Qualitat d'una persona que retèn lu sieus sentiments, consèrva una resèrva discreta. 5. (constr.) Assubjectiment dei extremitats d'un cabrilhon dins un barri. 6. (mar.) Cordatge que sièrve à mantenir un objècte que si vòu issar. 7. (mat.) Dins una operacion matematica elementària, chifra reportada per èstre ajustada à la chifra dau reng d'après. 8. (tr. publ.) Autessa d'aiga que tèn dins una resèrva. ◇ *Retenguda d'aiga*: Aiga darrier un barratge, dins una resèrva. 9. *Retenguda de garentia*: Fraccion dau montant d'un mercat qu'es reglada à l'entreprenèire ò au fornissèire solament à la recepcion definitiva. 10. Circulacion dificila, embotelhatge: *L'accident a provocat una retenguda de 10 km*.

retenir vt. (*retèni*) 1. Conservar cen qu'apartèn à una altra persona. 2. Levar una partida d'una soma: *Retenir una soma sus un salari*. 3. (mat.) Determinar una retenguda pendent una operacion aritmetica. 4. Si faire reserver quauqua ren per n'en poder dispauar au moment vorgut: *Retenir una plaça dins lo tren*. Sin.: **reservar**. 5. Considerar (una idea, etc.) coma digna d'interès: *Retenir un projècte*. 6. Empachar de si mòure, de bolegar, de si desplaçar, de tombar. 7. Empachar de parir, invitar à demorar en quauque luèc: *Retenir quauqu'un à dinmar*. 8. Mantenir en plaça, contenir: *Retenir l'aiga d'un fluvi*. 9. Empachar (un sentiment, una reaccion, etc.) de si manifestar: *Retenir li sieu làgrimas*. Fixar dins la sieu

memòria: *Retenir una informacion*. ◆ **si retenir** v.pr. 1. Agantar quauqua ren per evitar de tombar, ralentir un movement vèrs lo bas. 2. Resistir à una envuèia: Si retenir de rire. 3. (fam.) Diferir de stisfaire un besonh natural.

R.M.N. (med.) Resonança magnetica nucleària.

rabiacea n.f. *Rubiaceas*: Família de plantas à flor que comprèn mai de 10 000 espècias e 600 genres (aubres, boissons, lianas, plantas erbaceas), coma lo cafeier e la garança.

retian, a adj. e n. Si di de l'estadi superiora dau triàs.

retiari n.m. Dins l'Antiquitat romana, gladiator armat d'un trident e d'una ret, generalament opauat à n-un mirmilhon.

retic, a adj. De Retia. ◆ adj. e n.m. Retoromanic.

reticença (-ència) n.f. 1. Omission volontària de quauqua ren que si deuria ò si cauria dire: *Parlar sensa reticença*. 2. Actituda de quauqu'un qu'esita à dire la sieu pensada, à pilhar una decision.

reticent, a adj. Que manifestà de reticença.

reticul(e) n.m. 1. Pichin sac à man. 2. (opt.) Disc traucat d'una dubertura circularia talhada en doi per doi fieus foarça fins que si cróson à angle drech, e que sièrve à mirar dins una luneta. 3. (anat.) Ret formada per li fibras d'unu teissuts ò li anastomòsas dei pichins vaisseus. ◆ (citol.) *Reticule endoplasmic*: Ergastoplasma. ◆ *Reticulum sarcoplasmic*: Ret complèxa de cavitats au deddintre de la cellula musculària, que constitue un compartiment cellulari dins lo quau lo calci necessari à la contraccion musculària es mes en resèrva.

reticulacion n.f. (quim.) Formaion de ligasons quimiqui que seguisson li diferenti direccions de l'espaci au cors d'una polimerisacion, d'una policondensacion ò d'una poliaddicion, e que mena à la formacion d'una ret.

reticular(i), a (-ària) adj. 1. Qu'a la forma d'una ret. 2. Relatiu à una ret cristallina. 3. (anat.) *Formacion reticulària*: Formacion reticulada.

reticular vt. (quim.) Religar entre eli de cadenas de polimèr per n'en faire una ret.

reticulat, ada adj. 1. Marcat de nervaduras que fórmon una ret. 2. Si di d'un tipe de parament arquitectonic format de pichins malons de la façà cairada dispauats segond de linhas obliqui (Es l'*opus reticulatum* dei Romans). 3. (anat.) *Formacion reticulada* ò *reticulada*, n.f.: Gropament difús de neurònas dau tronç cerebral, que juèga un ròtle important dins la vigilança. Sin.: **formacion reticulària**. 4. *Porcelana reticulada*: Porcelana mé doi envolopa, qu'aquela exteriora es decopada à jorn.

reticulocit n.m. (biol.) Ematia jove, d'estructura granuloa e filamentoa.

reticulo-endotelial, a adj. (istol.) Si di d'un teissut disseminat dins l'organisme, format de cellulas dispauadi en ret, e qu'auria de foncions ematopoiètiqi e de defensa immunitària. Var.: **reticulo-endoteliau**.

reticulo-endoteliau, ala adj. Reticulo-endotelial.

reticulo-endoteliòsi n.f. Malautia dau teissut reticulo-endotelial. Sin.: **reticulòsi**.

reticulòsi n.f. Reticulo-endotelòsi.

retina n.f. Membrana dau fond de l'uèlh, formada de cellulas nervioi en rapoart m'ai fibras dau nèrvi optic, e sensibla à la luz. Var.: **réтина**.

réтина n.f. Retina.

retinian, a adj. Relatiu à la retina.

retiniti n.f. Inflammacion de la retina.

retipar vt. Calcar.

retipar vt. Imitar.

retir n.m. 1. Refugi. 2. Caforcho. Sin.: **retirada**. 3. Ospici.

retira n.f. Lotjament ocupat solament ocasionalment.

retirable, a adj. Que pòu èstre retirat.

retiracion n.f. Impression dau revèrs d'un fuèlh ja estampada d'un costat. ◆ *Prensa à retiracion*: Prensa qu'estampa successivament lu doi costats en un passatge solet dau fuèlh.

retirada n.f. 1. Retir, caforcho. 2. Fach de si retirar d'un luèc; partença. ◆ (mil.) Marcha en arrier d'una armada après de combats malurós. ◆ Batre en retirada: Marchar en arrier, per una armada qu'a perdut una batalha; renonciar dins un afaire, un projècte. 3. Accion de si retirar de la vida activa; estat de quauqu'un qu'a cessat li sieu activitats professionalis: *Pilhar la sieu retirada, èstre à la retirada*. Sin.: **pension**. ◆ Prestacion sociala qu'acompanha aquesta cessacion d'activitat. Sin.: **pension**. 4. Alunhament momentaneu dei sieu ocupacions abituali, per si reculhir, si preparar à un acte important; luèc dont una persona si retira per aquò faire. 5. (constr.) ressauf que poarta lo nud d'una partida auta en arrier d'aqueu d'una partida bassa.

retirement n.m. 1. (dr.) Obligacion que lo crompaire a, dins una venda immobiliària, de pilhar possession de la caua venduda. 2. Accion de si retirar, de sortir de quauqua ren. 3. Accion de si retirar, de quitar quauqu'un. 4. Deca d'una terralha que la sieu susfàcia s'es retractada.

retirar vt. 1. Tornar menar en darrier: *Retirar lo sieu pen qu'èra blocat dins la poarta*. 2. Faire sortir quauqu'un, quau ren, dau luèc dont èron: Retirar un enfant dau liceu. Sin.: **levar**. 3. Tornar pilhar, levar: *Retirar la sieu amistat*. 4. Renonciar à: *Retirar la sieu candidatura*. 5. Obtenir, reculhir: *Reculhir un beu benefici d'una venda*. ◆ **si retirar** v.pr. 1. S'en anar, s'alunhar. 2. Anar dins un luèc per li trovar refugi: *Si retirar en montanha*. 3. S'en anar en pension. 4. Cessar de participar à quauqua ren: *Si retirar d'un projècte*. 5. Baissar, en parlant de la mar ò dau niveau d'un fluvi que s'en torna au sieu lièch.

retirat, ada adj. e n. 1. Gaire frequentat: *Un vilatge retirat*. 2. Si di de quauqu'un qu'a cessat tota activitat professionala.

retiratge n.m. Noveu tiratge (d'un libre).

retiu, iva adj. 1. Que s'arrèsta ò parte en arrier en plaça d'anar de l'avant: *Un cavau retiu*. 2. Que si laissa dificilament menar, convèncer. Sin.: **reborsier**.

retivetat n.f. Retivitat.

retivitat n.f. Caractèr de cen qu'es retiu. Var.: **retivetat**.

retoàrcer vt. 1. Tornar toàrcer. 2. (tecn.) Toàrcer ensèm divèrs fiu textiles. 3. Replacar.

retoart, a adj. 1. Qu'es estat torçut mai d'un còup: *Seda retoarta*. 2. Furbo: *Un politician retoart*.

retocada n.f. 1. Accion de retocar; correccion. 2. Rectificacion d'un vestit en confeccion ai mesuras d'un client. 3. Correccion sus una fotografia, etc.

retocaire, airtz n. 1. Persona que fa la retocada de fotografias. 2. Corrector, correctritz que s'ocupa de la verificacion dei correccions sus lo premier fuèlh estampat. 3. Persona que fa de retocadas d'un vestit.

retocar vt. e vt. ind. (à) (*retòqui*) Portar de modificacions, à, perfeccionar, corregir: *Retocar un vestit, un imatge*.

retombada n.f. 1. Accion de tornar tombar après s'èstre elevat: *La retombada d'una fusada, de retombadas radioactivi*. ◇ (fig., sobretot au pl.) Consequença, repercussion: *Li retombadas politiқи d'una affaire*. 2. (lit.) Accion de retomar après una exaltacion: *La retombada de l'entusiasme*. 3. (constr.) Partida interiora de caduna dei doi montadas d'un arc, d'una vòuta.

retombar vi. 1. Tornar tombar; tombar après s'èstre elevat, après èstre estat elevat ò lançat: *La nau espaciala es retombada dins l'ocean*. 2. Si tornar trovar dins un estat (en partic. marrit); tornar aver un tipe de comportament, d'accion (en partic. negatiu). 3. Disparéisser ò demenir: *La sieu ràbia retomberà leu*. 4. Tocar quauqu'un per contracòup: *La responsabilitat d'aquel affaire li retomberà sobre*. Sin.: **recalar**.

retombat n.m. (coregr.) Tombada naturala dau còrs après un temps d'elevacion.

retondre vt. Tornar tondre.

retor n.m. 1. (Antiqu.) Professor d'art oratòri. 2. (lit.) Persona que s'exprimisse d'un biais enfatic.

retoric, a adj. Relatiu à la retorica, au discors.

retorica n.f. 1. Ensèm de procediments e de tecnicas que perméton de s'exprimir correctament e embé eloquença. ◇ *Figura de retorica*: Biais d'estile que rende mai viva l'expression de la pensada. 2. (fam., pej.) Afectacion, manifestacion exagerada d'eloquença: *Es solament de retorica*. Var.: **retòrica**.

retòrica n.f. Retorica.

retoricair n.m. (lit.) Grands retoricaires: Grope de poetas de cort francés de la fin dau s. XVⁿ, remirables per la sieu virtuositat formala, lo sieu refinament lexical, lo sieu gust de l'estranh.

retorician, a adj. e n. Qu'usa de retorica. ◆ n. Especialista de la retorica.

retorn n.m. 1. Accion de si desplaçar, de si mòure en sens contrari au desplaçament precedent. 2. Movement imprevist ò rapide en sens opauat. ◇ *Retorn de flama*: Movement brusc dei flamas que gísclon en defoara dau fogau; (fig.) Fach de si reviudar, per un sentiment, una passion. 3. Cobde, angle qu'una linha fa: *Retorn d'una façada*. 4. Partida destinada à èstre replegada: *Un retorn*

de lançòu. 5. Cambiament brusc dins una evolucion: *Un retorn de fortuna*. 6. *Retorn d'atge*: Moment de l'existença quora una persona comença à vielhir; espec., menopausa. 7. Fach, per quauqu'un, quauqua ren, de repartir, de s'en tornar vèrs lo luèc de dont vèn; lo desplaçament, lo viatge que si fa per aquò. ◇ *Èstre de retorn*: Èstre revengut. ◇ *Èstre sus lo retorn*: Èstre à mand de partir per rejónher lo sieu luèc d'origina; començar à vielhir, à declinar. 8. Títol de transpoart que permete de faire lo viatge dins lo sens contrari d'aqueu fach à l'anar. 9. Fach per quauqua ren d'èstre rendut, reexpediat. ◇ Fach de remandar à un editor lu volumes non venduts; aquestu volumes. ◇ (dr.) *Drech de retorn*: Reversion. ◇ (banca) *Retorn sensa fres*: Clàusola ai tèrmes de la quala lo portaire d'una letra de cambi es dispensat de protestar en cas de non pagament. 10. Accion ò fach de tornar à un estat anterior: *Retorn à la calma*. 11. Fach d'evocar, de tornar viure cen qu'apartèn au passat. ◇ *Retorn en darrier*: Vista retrospectiva; dins un racònte, evocacion d'eveniment passats. Sin.: (angl.) **flashback**. 12. Fach de si repetir, de si reproduire: *Lo retorn d'una epidemia*. ◇ (filos.) *Èterne retorn*: teoria d'una evolucion ciclica dins la quala lo monde passa eternament per li memi fasas. 13. Movement de vai-e-vèn, de reciprocitat: *Un amor sensa retorn*. ◇ *Per retorn dau (de) corrier*: En respondent immediatament à una correspondença. ◇ *En retorn*: En escambi.

retornament n.m. 1. Accion de retornar, de si retornar. (fig.) Cambiament brusc e complet de direccion, d'orientacion. 3. (mat.) *Retornament dins l'espaci*: Simetria ortogonala per rapoart à una drecha de l'espaci.

retornar vt. 1. Metre quauqua ren à l'envers, lo revirar per metre lo dessota en dessobre, lo davant darrier, etc.: *Retornar una carta, un vestit*. 2. Virar (quauqua ren) dins toi lu sens. 3. Remandar à l'expeditor (lo sieu mandadís), à un negociant (la sieu mèrç que non convèn). (fam.) *Retornar una critica, un compliment*: respoandre en retorn à una critica, à un complemen, etc., m'una critica, un compliment equivalents. 5. (fam.) Faire cambiar totalament (quauqu'un, un grope) d'opinion, de camp. 6. Trebolar quauqu'un profundament, li causar una emocion profunda: *Aquela nòva m'a tot retornat*. ◆ vi. 1. Tornar, s'entornar dins un luèc ja visitat. Tornar au sieu luèc de partença. 3. Revenir, s'en tornar à una actituda, à un comportament, à un sentiment anterior. 4. Èstre restituit à quauqu'un, à un grope: *Una maion que retorna au sieu premier proprietari*. ◆ **si retornar** v.pr. 1. Si virar dins un autre sens, d'un autre latz. 2. Si revirar, per regarjar en darrier: *S'es retornat per vèire cu lo sonava*. 3. Si reversar: *Un camion s'es retornat à l'interseccion*. 4. *Si retornar còntre quauqu'un*: Li devenir ostile, l'atacar. Sin.: **si revirar**. 5. *S'en retornar*: S'en tornar.

retornat n.m. Au balon, còup de pen per lo quau jogaire manda la bala en darrier en la faguent passar en dessobre d'eu.

retornatge n.m. (rare) Accion de retornar un vestit.

retoromanic, a adj. e n.m. Si di d'un grope de dialèctes romanics parlats en Soïssa orientala (anc. Retia) e dins lo nòrd d'Itàlia. Sin.: **retic**.

retorciment n.m. Retorsion.

retorsion n.f. 1. Accion de replicar, per de mesuras analògui à-n-aqueli que quauqu'un a emplegat; represalhas. 2. (dr.) Procediment de coercicion que consistisse, per un Estat, à emplegar còtra un autre Estat de mesuras analògui à-n-aqueli qu'aqueu d'aquí a emplegat còtra eu. Var.: **retorciment**.

retraçar vt. 1. Tornar traçar, ò diferentament. 2. Cuntar, expauar, rapelar au sovenir: *Retraçar de fachs*.

retraccion n.f. 1. Acorchiment ò diminucion de volume, patologicis ò normals, d'un organe, d'un teissut. 2. Messa en plaça d'un film retractable à l'entorn d'un objècte. 3. (tecn.) Diminucion de volume d'un materiau (gip, betum, etc.) pendent la sieu presa.

retrach n.m. 1. Imatge donat d'una persona au mejan d'una pintura, d'un dessenh, d'una esculptura, d'una fotografia. ◇ (espec.) La representacion de la cara. ◇ *Èstre lo retrach de quauqu'un*: Li semblar trach per trach. 2. Representacion, descripcion (de quauqu'un, d'una realitat complèxa) au mejan de la paraula, de l'escrich, dau cinéma, etc.: *Faire lo retrach de la societat modèrna*. Sin.: **portret**.

retrachar vt. Faire lo retrach de.

retrachista n. Artista que fa de retrachs.

retractable, a adj. Que pòu èstre retractar, si retractar.

retractacion n.f. Accion de si retractar, de negar cen que s'es fach ò dich avant.

retractar vt. Negar cen que s'es dich, cen que s'es fach avant. ◆ **si retractar** v.pr. Fach per una persona de tornar sobre cen qu'a dich ò fach, de lo denegar; si desdire.

retractar vt. Contractar, rendre mai estrech. ◆ **si retractar** v.pr. Si contractar, devenir mai estrech.

retractil(e), a adj. Qu'a la possibilitat de si retractar.

retractilitat n.f. Qualitat de cen qu'es retractile.

retractiu, iva adj. Que produe una retraccion.

retradurre vt. (*retradui*) Tornar tradurre ò tradurre à partir d'una altra traduccion.

retraire vt. (*retrai*) 1. Faire lo retrach de. 2. Recitar, debitar. 3. Tornar traire, retirar.

retrancha n.f. Retrançament; trencada.

retranchament n.m. 1. (anc.) Supression, diminucion. 2. Obstacle natural ò artificial, organisat per aparar una posicion. ◇ (fig.) *Butar quauqu'un dins lu sieus darriers retrançaments*: De tau biais que sigue à cort d'arguments. Var.: **retrancha**.

retranchar vt. Levar d'un tot. Sin.: **sostraire**. ◆ **si retranchar** v.pr. Si metre à la sosta, espec. darrier de defenses; s'embarrar (dins una maion, etc.) per s'aparar.

retranscripcion n.f. Novèla transcripcion.

retranscriure vt. (*retranscrivi*) Tornar transcriure.

retransmetre vt. 1. Tornar transmetre ò transmetre à d'autres. 2. Difusar (un programa de television ò de ràdio).

retransmission n.f. 1. Accion de tornar transmetre. 2. Accion de transmetre (un programa); lo programa ensinda transmés.

retravalhar vt. e vi. Tornar trabalhar.

retraversar vt. (*retraversi*) Tornar traversar.

retrempa n.f. (metall.) Novèla trempa.

retrempar vt. 1. Tornar trempar: *Retrempar una camia dins l'aiga*. 2. (metall.) Donar una novèla trempa à. ◆ **si retrempar** v.pr. Repilhar contacte embé quauqua ren: *Mi siéu retrempat dins lu estudis*.

retreta n.f. (fr.) Retirada, pension. ■ Francisme sovent audit, ma que cau absolutament evitar.

retribucion n.f. Soma donada en escambi d'un trabalh, d'un servici.

retribuir vt. (*retribuissi*) Pagar per un trabalh.

retro adj. inv. e n.m. sing. (fam.) Si di d'una mòda d'un estile, d'una òbra (literària, cinematografica, artistica, etc.) inspirats per un passat recent.

retro n.m. Au bilhard, efècte donat à la bilha, que reparte en arrier.

retroaccion n.f. Efècte retroactiu.

retroactiu, iva adj. Si di de quauqua ren, d'una mesura qu'a de consequéncias sobre de fachs acapitats anteriorament: *Li lèis non son retroactivi*.

retroactivament adv. D'un biais retroactiu.

retroactivitat n.f. Caractèr retroactiu.

retroagir vt. ind. (*retroagissi*) Agir retroactivament sobre quauqua ren.

retrocedir vt. (*retrocedissi*) 1. Tornar cedir quauqua ren à una persona que lo t'avia cedit anteriorament. 2. Cedir quauqua ren après l'aver crompat. Var.: **retrocedre**.

retrocedre vt. Retrocedir.

retrocession n.f. (dr.) Acte per lo quau si retrocedisse un drech. 2. Trasferiment de la propietat d'un ben à la persona que l'avia precedentament cedit. 3. *Retrocession d'onoraris*: Fach de reversar à un tèrç tot ò partida dei onoraris.

retrocontraròtle n.m. (fisiol.) Autoregulacion automatica e permanenta dau sistema endocrinian.

retroflèxa adj. e n.m. (fon.) SI di d'una consonanta ò d'una vocala articulada mé la poncha de la lenga virada vèrs l'arrier de la boca.

retrofusada n.f. Motor-fusada emplegat emplegat per frenar un engenh espacial.

retrogradacion n.f. 1. Accion de retrogradar. 2. Mesura disciplinària per la quala un militari es plaçat à un grade inferior au sieu grade precedent.

retrogradar vi. 1. Tornar en arrier. 2. Regressar, perdre lu sieus avantatges. 3. (mecan.) Passar lo rapoart de boita de velocitat inferior à-n-aqueu emplegat presentament. ◆ vt. Sotametre à la retrogradacion. ◇ (espòrts) Castigar una equipa, un esportiu en li faguent perdre de plaças dins un classament, en lu faguent passar dins una division inferiora.

retrograde, a adj. 1. Que va, que si fa en arrier. 2. Opauat au progrès: *Un esperit retrograde*. 3. (mecan.,

astron.) Si di dau sens de movement dei agaulhas d'una moastra, d'un relòtge. 4. *Amnesia retrograda*: Forma d'amnesia que consistisse en la denembrança dei sovenirs ancians.

retrogression n.f. Movement en arrier.

retronament n.m. Grondament, bosin sord. Var.: **retroniment**.

retronar vi. (*retròni*) 1. Retentir. 2. Grondar, faire un bosin sord. Var.: **retronir**.

retroniment n.m. Esclat (dau tròn, per exemple). Var.: **retronament**.

retronir vi. (*retronissi*) Retronar.

retropedalatge n.m. 1. Pedalatge en sens contrari dau sens normal; dispositiu de frenatge sus d'uni bicicletas. 2. (fig.) Fach de tornar en arrier, d'anullar una decision, de non metre en aplicacion un anonci.

retropedalar vi. Faire un retropedalatge.

retroprojector n.m. Aparelh que permete de projectar, sensa obscurcir la sala, de tèxtos redigits ò estampats sus un supoart transparent.

retropulsion n.f. Frenatge d'un veïcule espacial per fusada.

retrospectiu, iva adj. 1. Que pertòca lo passat, l'evolucion anteriora de quauqua ren. 2. Que si manifèsta après còup, à l'evocacion d'un eveniment: Una paur retrospectiva.

retrospectiva n.f. 1. Exposicion que presenta d'un biais recapitulatiu li òbras d'un artista, d'una escòla, d'una epòca. 2. Emission, film, racònte, etc., que presènton d'un biais recapitulatiu e cronologic de fachs qu'apartènnon à un camp precís: *La retrospectiva dei eveniments de l'annada*.

retrospectivament adv. D'un biais retrospectiu.

retrovalhas n.f. pl. Fach de retrovar una personas, de personas, après una lòngra separacion.

retrovar vt. (*retròvi*) 1. Trovar quauqua ren qu'avia dispareissut, qu'èra perdut ò oblidat: *Ai retrovat lu mieus papiers*. 2. Descurbir, repilhar quauqu'un qu'avia dispareissut, qu'es en fuga: *Retrovar lu autors d'un crimi*. 3. Rejónher: *Si retrovam cada jorn dins lo meme caffè*. ♦ **si retrovar** v.pr. 1. Tornar èstre dins un luèc, au mitan dei personas, dins una situacion donada, ja conoissuts precedentament. 2. Èstre d'un còup solet ò finalament dins una situacion donada. 3. S'orientar dins un luèc, dins una question, dins una situacion complèxi: *Mi retròvi plus dins lu mieus còmptes*. 4. (fam.) *Li si retrovar*: Equilibrar li recèptas e li despensas; tirar un pichin benefici, un avantatge de quauqua ren.

retrovirus n.m. Virus à A.R.N. que la sieu familha comprèn en particulier lo virus HIV (responsable dau sida).

retsina n.m. Vin grèc resinat.

reu n.m. Acusat; defendèire; colpable.

reuma n.m. Reumatisme.

reumatic, a adj. e n. Que sofrisse de reumatismes. Var.: **reumatisant**.

reumatisant (-izant), a adj. e n. Reumatic.

reumatismal, a adj. Que pertòca lo reumatisme. Var.: **reumatismau**.

reumatismau, ala adj. Reumatismal.

reumatisme n.m. Nom generic d'afeccions d'originas divèrsi, caracterisada per un problema inflamatori ò degeneratiu dei oàs e dei articulacions, que pòu finda tocar de muscles, de nèrvs sensitius ò motors. ◇ *Reumatisme articulari agut*: Afeccion febrila deuguda à l'accion dei toxinas de l'estreptocòc, que tòca successivament li gròssi articulacions e que si pòu complicar mé de lesions cardiaqui. ◇ *Reumatisme infecciós*: Afeccion deuguda à l'accion dirècta de gèrmes divèrs sus li articulacions. Var.: **reuma**.

reumatoïde, a adj. Si di d'una dolor analòga à-n-aquela dei reumatismes. ◇ *Poliartriti rumatoïda*: Inflamacion cronica que tòca divèrsi articulacions, à l'encòup ò successivament, e qu'abotisse à de desformacions ò à l'impotença. Sin.: **poliartriti cronica evolutiva**. ◇ *Factor rumatoïde*: Globulina anormala presenta dins lo serum dei subjèctes que sofrisson de poliartiriti rumatoïda.

reumatologia n.f. Partida de la medecina que tracta li afeccions reumatismali e osteoarticulari.

reumatologic, a adj. Relatiu à la rumatologia.

reumatològue, òga n. Espacialista dei reumatismes.

reünificacion n.f.

reünificar vt.

reünion n.f. Amassada, acamp.

reünionés, esa adj. e n. De la Reünion.

reünir vt. (*reünissi*) Amassar, acampar. ♦ **si reünir** v.pr. S'acampar.

reünissatge n.m. Accion de reünir lu fieus dins una filatura.

reüssida n.f. Capitada.

reüssiment n.m. Capitada.

reüssir vt. (*reüssissi*) Faire coma si deu. ♦ vt. ind. (à) Arribar, capitar. ♦ vi. Aver un resultat uròs, s'acabar per un succès.

reüssit, ida adj. Fach embé succès; perfècte dins lo sieu genre.

reütilisable (-izable), a adj. Que si pòu tornar utilisar. Var.: **reemplegar**.

reütilisacion (-izacion) n.f. Fach de tornar utilisar; novèla utilisacion. Sin.: **reemplec**.

reütilisar (-izar) vt. Tornar utilisar. Sin.: **reemplegar**.

reva n.f. Autreg; adjudicacion.

rèva n.f. Rave, rave-party.

revaccinacion n.f. Accion de revaccinar.

revaccinar vt. Tornar vaccinar.

revalorisacion (-izacion) n.f. Accion de revalorisar.

revalorisar (-izar) vt. rendre la sieu valor d'avant ò donar una valor mai granda à: *Revalorisar lu salaris*.

revascularisacion (-izacion) n.f. Intervencion cirurgicala per la quala si restàcon de vaisseus sanguins noveus à un organe que non èra pron vascularisat.

revascularisar (-izar) vt. Operar la revascularisacion de.

reveditor, tritz n. Persona que revé après una altra, espec. per corregir un trabalh estampat. Sin.: **revisaire**.

revèire vt. (*revei*) 1. Tornar vèire (quauqu'un): *Lo reveirai deman*. 2. Tornar dins un luèc, li si retrovar après un temps pusleu llong: *Anar revèire la sieu maion natala*. 3. Tornar regarjar (quauqua ren qu li si poarta d'interés); tornar assistir à un eveniment: *Revèire un film*. 4. Examinar quauqua ren per lo verificar, lo corregir: *Revèire un article avant publicacion*. 5. Tornar estudiar una matèria d'ensenhament, un tèxto, per lo si tornar metre en memòria. ◆ **si revèire** v.pr. Tornar èstre en presença un de l'autre.

revèire n.m. *Au revèire*: Formula de cortesia per si separar. Sin.: **à si revèire, adieu, adessiatz**.

revelacion n.f. 1. Accion de revelar, cen qu'es revelat. 2. Persona ò caua que lo public n'en descuèrbe brusquement li qualitats excepcionali. 3. (relig.) Manifestacion d'un mistèri ò d'una veritat per Dieu ò per un òme que Dieu inspira.

revelar vt. (*revèli*) 1. Faire conóisser cen qu'es desconoissut e secret, comunicar. 2. Laisser vèire, èstre l'indici, la marca de: *Aqueu roman revèla lo grand talent de l'autor*. 3. (relig.) Faire conóisser per revelacion. ◆ **si revelar** v.pr. Si manifestar, aparéisser.

revelat, ada adj. Comunicat per revelacion divina: *Religion revelada*.

revelator n.m. 1. Cen que revèla, indica, manifèsta. 2. (fot.) Banh que transforma l'imatge latent en imatge visible.

revelator, tritz adj. Qu'indica, que revèla: *Un indici revelator*.

revelh n.m. 1. Passatge de l'estat de soam à l'estat de velha. 2. Sonaria de claron qu'anócia ai soldat l'ora de si auçar. 3. (lit.) Retorn à l'activitat: *Lo revelh de la natura*.

revelh n.m. Pichin relòtge providit d'una sonaria, per revelhar à una ora determinada à l'avança. Sin.: **revilharin**.

revelhar vt. 1. Tirar dau soam. 2. Tornar suscitar; far renàisser: *Revelhar lo coratge d'una persona*. ◆ **si revelhar** v.pr. 1. Cessar de dormir. 2. Si reviudar, retrovar d'envanc: *Lu jugaires an ren fach fins à l'ora de juèc, après si son revelhats*.

revelhon n.m. Cachafuèc.

revelhonar vi. Faire lo cachafuèc.

revenda n.f. 1. Accion de vendre quauqua ren après l'aver cromptat. 2. Venda qu'un intermediari fa senza minga transformacion portada au ben revendut.

revendedor, eiritz n. Revendèire: «*Es eung revendedor que a comprat de ris*» (Fulcònis).

revendèire, eiritz n. Persona que cròmpa per revendre. Var.: **revendedor**.

revendicacion n.f. 1. Accion de revendicar; lo sieu resultat. 2. (dr.) Accion en justícia que lo sieu objècte es de faire reconóisser un drech de propietat.

revendicar vt. (*revendiqui*) 1. Reclamar (quauqua ren que si possedisse tot en n'estent privat). 2. Reclamar l'exercici d'un drech politic ò social, un melhorament dei condicions de vida ò de trabalh, en parlant d'una collectivitats. 3. Reclamar, assumir: *Revendicar la responsabilitat di sieus actes*.

revendicatiu, iva adj. Qu'exprimisse ò compoarta una revendicacion.

revendicator, tritz n. Persona qu'exprimisse una revendicacion.

revendier, a n. Revendèire, detalhant.

revendre vt. 1. Vendre quauqua ren après l'aver cromptat: *Revendre una partament per n'en cromptar un autre*. 2. Tornar vendre: *Revendre de veïcules d'ocasion*. 3. (fam.) *Aver de cauas per revendre*: N'aver à brèti.

revenge n.m. 1. Accion de respoandre d'un meme biais per quauqua ren, sovent per un mau reçauput. 2. Segonda partida, que si juèga après aver perdet la promiera. Var.: **revenja**.

revengisme n.m. Actituda politica agressiva, animada per un desidèri de revenja.

revenguda n.f. (silv.) Brot noveu que creisse sus de boascs talhats.

revengut, uda adj. Tornat. ◇ *Peolh revengut*: Noveu ric, sovent enriquit rapidament, e que despensa lu sieus sòus embé ostentacion.

revengut n.m. 1. Soma qu'una persona ò una collectivitats obtèn cada an coma remuneracion d'una activitat ò d'un trabalh ò coma renda. ◇ *Impoast sus lo sevengut*: Impoast calculat d'après lo revengut dei contribuables. ◇ *Politica dei revenguts*: Accion dei poders publics per repartir equitablament entre li categorias sociali lu revenguts que vènon de l'activitat economica de la nacion. ◇ *Revengut nacional*: Valor neta dei bens economics que la nacion produe. 2. (tecn.) Tractament termic que consistisse à escaufar, fins à una temperatura inferiora à la temperatura de transformacion, una pèça metallica qu'a subit la trempa, e à la laisser refeiar, en vista de destrúger l'estat de faus equilibri deugut à la trempa.

revenir vi. (*revèni*) 1. Tornar venir: *Revèn au país cada an*.

revenja n.f. Revenge.

revenjar (si) v.pr. (lit.) Si venjar.

reventolada n.f. Accion de reventolar, de si reventolar.

reventolar vt. (*reventoali*) Bolegar, mesclar. ◆ **si reventolar** v.pr. Si virar per tèrra, dins la beta, sus un sèti, etc.: *Quora fa un caprici, si reventoala sus lo soal fins à obtenir cen que vòu*.

reverbèr n.m. 1. Aparelh providit de reflectors, per esclairar lu luècs publics. 2. *Forn à reverbèr*: Forn dins lo quau li matèrias son escaufadi per l'intermediari d'una vòuta que, portada à auta temperatura, raiona fortament sus la sòla.

revèrbera n.f. Reverberacion.

reverberacion n.f. 1. Fach de remandar la luz au mejan d'una susfàcia que la difusa. 2. Persistença d'un son dins un espaci claus ò mièg claus après interrupcion de la foant sonòra. Var.: **revèrbera**.

reverberant, a adj. Que revèrbera la luz, la calor, lo son.

reverberar vt. (*revèrberi*) Remandar (la luz, lo son, la calor).

reverdiment n.m. Fach de reverdir.

reverdir vt. (*revèrdissi*) Fach de tornar rendre vèrd: *Reverdir lo centre de la ciutat.* ◆ vi. Tornar venir vèrd: *À la prima, lu aubres revèrdisson.* Var.: **reverdejar**.

reverdejar vt. Tornar venir vèrd: *À la prima, lu aubres revèrdéjon.* Var.: **reverdir**.

reverença (éncia) n.f. 1. (lit.) Respècte profund, veneracion: *Tractar quauqu'un embé reverença.* 2. Movement dau còrs que si fa per saludar, sigue en s'inclinant, sigue en plegant lu genolhs. ◇ *Tirar la sieu reverença:* Saludar en s'en anant; s'en anar.

reverencial, a adj. Que la reverença inspira: Una paur reverenciala. Var.: **reverenciau**.

reverenciau, ala adj. Reverencial.

reverenciós, oa adj. Que manifèsta de reverença, totpen de respècte. Var.: **reverent**.

reverend, a adj. e n. 1. Títol d'onor donat ai religiós, ai religioas. 2. Títol donat ai membres dau clergat anglican. Var.: **reverendo** (it.).

reverendíssimo, a adj. (it.) Reverendissime.

reverendissime, a adj. (relig.) Títol d'onor donat ai prelats e ai superiors de congregacions ò d'òrdres religiós. Var.: **reverendíssimo** (it.).

reverendo, a adj. e n. (it.) Reverend.

reverent, a adj. Reverenciós.

reverentament adv. D'un biais reverenciós.

reverir vt. (*reverissi*) Onorar, tractar m'un respècte profund.

revèrs n.m. 1. Costat d'una caua opauat au costat principal ò à-n-aqueu que si presenta lo promier lo mai sovent à la vista. ◇ *Revèrs de la man:* Costat opauat à la pauma. 2. Costat d'una medalha, d'una moneda, opauat au drech, ò avèrs. ◇ *Revèrs de la medalha:* Marrit costat d'una caua, inconvenient d'una situacion. 3. Envèrs, replegat sur l'endrech, d'un coal, d'un bas de mànega ò de braïas. 4. Còup de raqueta au tennis, au badminton, au tennis de taula, efectuat à seneca mé la man drecha ò à drecha mé la man seneca. Contr.: **còup drech**. 5. (geogr.) Planistèu doçament inclinat que forma un dei doi pendís d'una costiera. 6. À *revèrs:* Per darrier. 7. Eveniment malurós que transforma una situacion, desfacha, falhiment.

revèrs, a adj. Renversat. ◇ *Man revèrsa:* Pastisson donat m'au dessobre de la man.

revèrsa n.f. Renvèrsa.

reversable, a adj. Reversible.

reversal, a adj. (dr.) Si di d'un acte d'assegurança donat per sostenir un engatjament precedent. Var.: **reversau**.

reversament n.m. 1. Renversament. 2. Transferiment de fonds d'una caissa à una altra.

reversant, a adj. (fam.) Renversant. Sin.: **espantant**.

reversar vt. (*renvèrsi*) Renversar.

reversar vt. (*revèrsi*) 1. Tornar versar. 2. Transportar, reportar sobre: *Reversar una soma d'un còmpte sus un autre.*

reversat, ada adj. Renversat.

reversau, ala adj. Reversal.

reversi n.m. Juèc de cartas dins lo quau aqueu que fa lo plus pauc de plecs e de ponchs ganha la partida.

reversibilitat n.f. Qualitat de cen qu'es reversible.

reversible, a adj. 1. Que pòu revenir en darrier, que si pòu produire en sens invèrse. 2. Si di d'un fenomèn dins lo quau l'efècte e la causa poàdon èstre intervertits. 3. (quim.) Si di d'una reaccion quimica que, dins li memi condicions de temperatura e de pression, si produe à l'encòup dins lu doi sens. ◇ (fis.) Si di d'una transformacion tala qu'es possible de realisar exactament la transformacion invèrsa. 4. (c. de f.) *Rama, tren reversible:* Ensèm de veituras e d'engenh motors que compoarta una cabina à cada extremitat. 5. (aeron.) *Eliça dau pas reversible:* Eliça que s'en pòu cambiar lo sens de l'esfoarç per una rotacion dei palas à l'entorn dau sieu axe. 6. Si di d'una estòfa, d'un vestit, que poàdon èstre mes à l'endrech coma à l'envèrs. 7. (dr.) Si di d'un ben que deu faire l'objècte d'una reversion, ò d'una renda assegurada à d'autri personas après la moart dau titulari.

reversion n.f. (dr.) Drech e vertut dau quau lu bens de qu'una persona n'a dispauat en favor d'una altra li revènon quora aquesta moare sensa enfants, ò se lo donatari moare avant lo donator. Sin.: **drech de retorn**. ◇ *Pension de reversion:* Pension versada à l'espòs ò à l'esposa d'una persona moarta qu'avía de drechs à pension.

revertèc n.m. Partida dau bòrd d'un capeu ò d'un vestit qu'es auçada, replegada en aut.

revertègar vt. Replegar.

revertègat, a adj. Replegat.

revertègò n.m. Fantasia subita.

revèst n.m. 1. Tèrra repoblada, luèc reinvestit. 2. Ubac d'una montanha. 3. Tèrra laurada doi còups. ■ Vèire lu vilatges e vilars sonats Revèst: *Revèst d'Esteron, So Revèston d'Uèls, Revèst deis Aigas, Revèst d'Aubion, Revèst dei Brossas, Revèst-Sant Martin, So Revèst vilar dins la valada de Lop.*

revèst, a adj. Participi passat cort de *revestir* (coma *trempat/tremp*).

revestiment n.m. 1. Tot cen que sièrve à recubrir per protegir, consolidar: *Revestiment de soal*. 2. Partida superiora d'una cauçada: *Un revestiment ecologic*. 3. Placatge de pèira, de boasc, de gip, de ciment, etc., que recuèrbe lu barris d'una construccion. 4. Depaus efectuat sus una pèça metallica per li donar de proprietats particulieri.

revestir vt. (*revestissi*) 1. Si metre un vestit: *Revestir un manteu*. 2. Recubrir, garnir d'un revestiment: *Revestir una paret de tapissaria*. 3. Provedir un acte, un document

de cen que li fa mestier per èstre valide. 4. (fig.) Pilhar un aspècte ò un autre: *Aquò revestisse un caractèr perilhós.*

revilhar vt. Revelhar.

revilharin n.m. Revelh (relòtge).

revira-mainatge n.m. 1. Desplaçament dei mòbles dins un lotjament. 2. Agitacion, tarabast.

revigorar vr. (*revigòri*) Redonar de foarça, d'energia, de vigor à. Sin.: **reviscolar**.

revirada n.f. Traduccion.

revirament n.m. Cambiament brusc e complet dins li opinions, lu comportaments.

revirar vt. 1. Virar dins lo sens opauat. 2. Tradurre.

◆ **si revirar** v.pr. Si dreïçar còtra, mostrar li dents. Sin.: **si retornar**.

revisable, a adj. Que pòu èstre revisat.

revisaire, airtz n. Persona que revé après una outra, espec. per corregir un trabalh estampat. Sin.: **reveditor, revisor**.

revisar vt. 1. Tornar examinar, eventualament per modificar: *Revisar lo sieu jutjament, revisar una pension.* 2. Examinar dins la tòca de reparar; tornar metre en estat de foncionament, verificar: *Revisar un motor.* 3. Tornar estudiar (una matèria) en vista d'un examèn, d'un concors.

reviscolar vt. (*reviscolli*) Tornar donar de vigor à. Sin.: **reviudar, revitalisar, revigorar**.

revision n.f. 1. Accion de revisar: *La revision de la Constitucion.* 2. (dr.) Via de recors extraordinari destinat à faire retractar una decision e justícia passada en foarça de caua jutjada, en rason d'una error. 3. (pl.) Fach de revisar (per un examèn, un contraròtle).

revisional, a adj. Relatiu à una revision. Var.: **revisionau**.

revisionau, ala adj. Revisional.

revisionisme n.m. 1. Actituda d'aquelu que reméton en causa li basas d'una doctrina, d'una constitucion. 2. (espec.) Actituda dei revisionistas (sens 3).

revisionista adj. e n. 1. Dau revisionisme; partidari dau revisionisme. 2. Partidari de la revision d'una lèi, d'una constitucion, d'un jutjament. 3. Partidari d'una revision de l'istòria que tende à minimisar ò à negar lo genocii dei Judieus sota lo regime nazi.

revisor, a n. Revisaire, revisairitz.

revista n.f. 1. Accion d'examinar menimosament e d'un biais metodic un ensèm d'elements. ◇ *Passar en revista*: Examinar successivament. 2. *Revista de premsa*: Còmpte-rendut comparatiu dei diferents articles sus lo meme subjècte. 3. Inspeccion detalhada dei efectius ò dau material d'un còrs de tropas. 4. Parada militària. 5. Publicacion periodica especialisada dins un camp donat: *Una revista occitana.* 6. Espectacle que compoarta una succession de tableaux, mé de balarinas vestidi mé de plumas ò desvestidi. 7. Pèça comica ò satirica qu'evòca d'eveniments de l'actualitat, de personatges conoissuts.

revisar vt. Tornar fixar quauqua ren qu'èra desvissat.

revitalisacion (-izacion) n.f. Accion de revitalisar.

revitalisar (-izar) vt. Tornar donar de vitalitat à. Sin.: **reviscolar, reviudar**.

reviu n.m. (mar.) Periòde de creissença dau movement de la marea entre la moarta aiga e la viva aiga.

reviudar vt. Tornar donar de vitalitat à. Sin.: **reviscolar, reviudar**.

reviure n.m. 1. Segonda creissuda d'èrba; segonda copa. 2. Renaissance.

reviure vi. 1. Tornar à la vida. ◇ (fig.) Faire reviure quauqu'un per l'imaginacion. 2. Tornar pilhar de foarças, d'energia. 3. Tornar nàisser, tornar aparéisser. ◇ Faire reviure una caua: *Li tornar lo sieu esclat.* ◆ vt. Tornar viure (quauqua ren).

revivificacion n.f. Accion de revivificar.

revivificar vt. (*revivifiqui*) Tornar vivificar. Sin.: **reviscolar, reviudar**.

reviviscença (-éncia) n.f. 1. Retorn à la vida activa après un periòde d'ivernacion. Sin.: **anabiòsi**. 2. Proprietat d'un animaus ò vegetaus que poàdon, après èstre longtemps estats dessecats, repilhar vida à l'umiditat. 3. (lit.) Reaparicion d'estats de consciença anteriors.

reviviscent, a adj. Dotat de reviviscença.

revocabilitat n.f. Estat de cu ò de cen que pòu èstre revocat.

revocable, a adj. Que pòu èstre revocat.

revocacion n.f. 1. Accion de revocar: *Revocacion d'un testament.* 2. Sancion disciplinària que pertòca un foncionari e que consistisse en la sieu eviccion dei quadres de l'Administracion.

revocar vt. (*revòqui*) 1. Levar à quauqu'un li foncions, lo poder qu'avia reçauput; destituir: Revocar un testament. 2. (dr.) Declarar nul: *Revocar un testament.*

revocatòri, òria adj. Que revòca. ◇ (dr.) *Accion revocatòria*: Accion pauliana.

revoler vt. (*revoali*) Tornar voler.

revoltat, ada adj. e n. En estat de revòuta. Sin.: **revorton**.

revolton n.m. Brot de saure ò pichin ram que sièrve à ligar lu aubres fruchiers.

revoltós, oa adj. Rebèl.

revolucion n.f. 1. (astron.) Movement orbital periodic d'un còrs celèste à l'entorn d'un autre de massa proponderanta; periòde d'aquesto movement, finda sonat *periòde de revolucion*. 2. (geom.) Movement periodic d'un objècte à l'entorn d'un axe ò d'un ponch central. ◇ *Susfàcia de revolucion*: Susfàcia generada per la rotacion d'una corba (la *generatritz*) à l'entorn d'una drecha fixa sonada *axe de revolucion*. 3. Cambiament brusc e violent dins l'estructura politica e sociala d'un Estat, que si produe quora un grope si revòuta còtra li autoritats en plaça e pilha lo poder. ◇ Cambiament brusc dins la direccion d'una institucion, d'una empresa. 4. Cambiament brusc, d'òrde economic, moral, cultural, que si debana dins una societat. ◇ *Revolucion culturala*: Cambiament profund dei valors fundamentali d'una

societat. 5. (fam.) Agitacion passatgiera, en seguida à un eveniment inabitual.

revolucionar vt. Portar d'innovacions imprtanti à (quauqua ren): *L'invençion de la màquina à vapor a revolucionat l'industria.*

revolucionari, ària adj. 1. Relatiu à de revolucions politiqui ò à una revolucion en particulier: *Periòde revolucionari.* 2. Que poarta de grands cambiaments, qu'es radicalament noveu: *Una descubèrta revolucionària.* ◆ adj. e n. Partidari d'una transformacion radicala dei estructuras d'un país; persona que participa à una revolucion.

revolucionariament adv. Per de mejans revolucionaris.

revolucionarisacion (-izacion) n.f. Messa en òbra d'un biais revolucionari dins un procèssus politic, ideologic.

revolucionarisme n.m. Tendença à considerar la revolucion coma una tòca.

revolucionarista adj. e n. Qu'apartèn au revolucionarisme.

revolum n.m. Vent, fum, gas, que si desplaçon en tornejant.

revolumar vt. Faire tornejar: *Lo vent revoluma li fuèlhas moarti.* ◆ vi. Tornejar, en parlant d'un vent, d'un gas, etc.

revòlver n.m. (mòt angl.) 1. Arma de fuèc individuala, à repeticion, provedida d'un magazin cilindric, ò barilhet, que contèn generalament cinc ò sièis cartochas. Sin.: **rivoltèla, rabatin.** 2. *Borniera revòlver:* Borniera fenduda ò placada au darrièr dei braias.

revòrta n.f. Revòlta, revòuta.

revortar vt. (*revòrti*) Revoltar, revoutar. ◆ **si revòrtar** v.pr. Si revoltar, si revoutar.

revorton n.m. Revoltat.

revotar vt. e vi. (*revòti*) Tornar votar.

revòuta n.f. 1. Rebellion còntra l'autoritat establida. 2. Refut d'obeïssença, oposicion à una autoritat quala que sigue. Var.: **revòlta, revòrta.**

revoutar vt. (*revòuti*) Indignar, urtar vivament, escufunhar., descorar. ◆ **si revòutar** v.pr. 1. Si rebellar còntra una autoritat. 2. S'indignar, s'irritar.

revoutat, ada adj. En estat de revòuta.

revulsar vt. 1. (lit.) Escombulhar, estravirar la cara de quauqu'un. 2. (fam.) provocar dins una persona una viva reaccion de desgust. 3. (med.) Produire una revulsion.

revulsion n.f. (med.) Irritacion locala provocada per faire cessar un estat congestiu ò inflamacion.

revulsiu, iva adj. e n.m. Si di d'un medicament que provòca una revulsion.

rexisme n.m. Movement antiparlamentari, autoritari e corporatiu, fondat en Belgica en lo 1935 e desapareissut en 1944-45.

rexista adj. e n. Que relèva dau rexisme.

rexistasia n.f. (geomorf.) Fasa de granda activitat erosiva provocada per l'absença ò la raretat de la cobertura vegetala. Contr.: **bioestasia.**

rexpeditcion n.f. Reexpeditcion.

rexpeditir vt. (*rexpeditissi*) Reexpeditcion.

Rf Simbòle dau rutherfordi.

rH Indici

Rh Simbòle dau factor Rèsus.

Rh Simbòle dau ròdi.

rhe n.m. Anciana unitat de fluiditat dins lo sistema C.G.S.

rhòdia n.m. (nom depauat) Textile artificial à basa d'acetat de cellulòsa.

rhovyl n.m. (nom depauat) Fibra sintetica obtenguda per filatge de policlorure de vinil.

rhumb n.m. (mar.) Quantitat angularia compresa entre doi dei trenta-doi ièras de vent dau compàs e egala à $\frac{360^\circ}{32}$, sigue 11° 15'. Var.: **rumb.**

rhythm and blues n.m. (loc. amer.) Música populària negra americana, eissida dau blues, dau jazz e dau gospel.

ria n.f. (geogr.) Partida avau d'una vau encaissada, que la mar envaïsse.

rià n.f. Poleja.

rial n.m. Unitat monetària principala d'Iran, de la República araba dau Iemèn, e dau sultanat d'Oman.

riable n.m. Aisina que sièrve au fornier per sortir la brasa dau forn. Var.: **rodable.**

riada n.f. [ri'ada] Rire, esclat de rire.

rialgar n.m. Aloès.

riana n.f. Pichin riu.

R.I.B. n.m. Relevat d'identtitat bancària.

riba n.m. 1. Terren en penda. ◇ (espec.) Tròç de terren en penda à l'extremitat d'un terren plan. ◇ *Èstre tirat de ribas:* Èstre tirat d'afaire. ◇ (geomorf.) *Riba continental:* Penda que limita vèrs l'ocean lo plateau continental. 2. Zòna de tèrra au lòng d'una estenduda d'aiga. ◇ *Riba drecha, riba seneca:* Zònas que costéjon un cors d'aiga, caracterisadi en regarjant dins lo sens dau corrent. ◇ *Riba de mar:* Zòna au lòng de la mar. Sin.: **ribatge, marina.**

ribairenc, a adj. 1. Qu'abita en riba d'un cors d'aiga. 2. Qu'es situat ò qu'abita au lòng d'una carriera, sus la brua d'un boasc, au lòng d'una via de comunicacion, pròche d'un aeropoart. Var.: **ribairenc, ribeiròt.**

ribairés n.m. Riba.

ribairòu, òla n. Ribairenc, ribeiròt.

ribambèla n.f. (fam.) Granda tièra de personas, granda quantitat de cauas.

riban n.m. 1. Ornament de teissut plat e estrech. ◇ (espec.) Marca de decoracion portada à la botoniera. ◇ *Riban blau:* trofeu simbolic qu'à passat temps s'autrejava à una nau que traversava lo mai rapidament l'Atlantic; reconoissença simbolica d'un meriti. 2. (textile) Assemblatge de fibras discontinui avant torsion. 3. Benda fina e estrecha de matèria soplà e flexibla: *Riban adesiu.* 4. (arquít.) Ornament que figura un riban e s'enrotla à l'entorn d'una asta. 5. (lit.) Cen que sembla un riban: *Lo riban d'una ribiera.*

ribanat, ada adj. Que presenta de bendas que sèmblon de ribans: *Una ròca ribanada.*

ribanar vt. 1. Garnir de ribans. Var.: **enribanar**. 2. Aplatir en forma de riban.

ribanaria n.f. Industria, comèrci de ribans.

ribanier, a adj. Relatiu à la fabricacion, à la venda de ribans.

ribàs n.m. Gròssa riba, riba abrupta.

ribassejar vt. Bordejar. Var.: **ribejar**.

ribassut, uda adj. Que presenta una riba pusleu importanta. Sin.: **escalabrós, abrupte**.

ribat n.m. Covent fortificat, en particulier au Magrèb.

ribatabarris n. Destroçaire.

ribatabastion n. Landaire.

ribatabauç n. Escais-nom dei Saorgencs.

ribatamalur n. Menaire rompecoal. Var.: **rabatamalur**.

ribatar vt. Faire rotlar, precipitar. ◆ vi. Rotlar, regular.

ribatons n.m. Rabatons.

ribaud, a adj. e n. 1. À l'Atge Mejan, persona que seguissia una armada. 2. (lit.) Desbauchat.

ribaudalha n.f. Canalha.

ribeiròt, a n. Ribairenc.

ribeiròta n.f. Pichina ribiera.

ribejar vt. Bordejar. Var.: **ribassejar**.

ribiera n.f. 1. Cors d'aiga que si geta dins un autre. 2. (espòrts, equitacion) Obstacle constituit d'una estenduda d'aiga gaire profunda, generalament precedida d'una pichina baranha. 3. *Ribiera de diamants*: Colana compauada de diamants fixats dins una montadura discreta.

ribladura n.f. Accion de riblar. Var.: **riblatge**.

riblaire, airtz n. Obrier, obriera que ribla.

riblaira n.f. Màquina per fixar de ribles.

riblar vt. 1. Assemblar d'elements en esquiçant una part d'un dins una part de l'autre prevista per aquò. 2. (lit.) Estacar estrechament quauqu'un à. 3. Assemblar au mejan de ribles. 4. Rabatre e aplatir la poncha d'un claveu, d'un rible, etc., sus l'autre costat de l'objècte que travèrsa.

riblatge n.m. Accion de riblar. Var.: **ribladura**.

rible n.m. Element d'assemblatge de pèças plati, non desmontable, format d'una asta cilindrica enflada à una extrimitat, que si vèn ficar dins un trauc adobat dins li pèças denant de n'es esquiçar l'autra extremitat.

riboflavina n.f. Vitamina B2.

ribon n.m. Riba.

ribon-ribanha loc. adv. Volent ò non.

ribonucleasa n.f. Enzima que catalisa l'idrolisi dei acides ribonucleïcs.

ribonucleïc, a adj. (bioquim.) *Acide ribonucleïc (A.R.N.)*: Acide nucleïc localisat dins lo citoplasma e lo nucleu cellulari, qu'a un grand ròtle dins lo transpoart dau messatge genetic e la sintèsi dei proteïnas (Li a tres varietats d'A.R.N.: *l'A.R.N. messatgier, l'A.R.N. de transferiment e l'A.R.N. ribosomic*).

ribòsa n.f. Aldòsa C₅H₁₀O₅, constituent de nombrós nucleotides.

ribosòma n.m. [ribu'sòma] Organit citoplasmic de toti li cellulas viventi, qu'assegura la sintèsi dei proteïnas.

ribosomic, a adj. [ribu'sòma] Relatiu au ribosòma.

ric, a adj. e n. Qu'a de sòus, de fortuna, de bens importants. ◆ adj. 1. Que la sieu situacion financiera ò economica es prospèra, florissenta: *Lu país rics*. 2. Qu'a de ressorsas abondoï e variadi, que rende totplen; fertile: *Una tèrra rica*. ◇ *Rimas riqui*: Que compoàrton au màncan tres fonèmes comuns (ex.: *tastar, devastar*). ◇ *Trobar ric*: Dins l'òbra dei trobadors, biais d'escriure recercat (entre lo *trobar plan ò leu* e lo *trobar clus*). ◇ (fam.) *Una rica natura*: Una persona que li agrada la vida, plena de vitalitat.

riç, a adj. Frisat.

ricament adv. D'un biais ric, que manifèsta de riquessa: *Un interior ricament decorat*.

riçar vt. e vi. Frisar.

ricàs, assa adj. e n. Foaça ric.

riceptar vt. Recelar.

riceptator n.m. Recelaire.

ricin n.m. 1. Èrba ò aubre dei grandi fuèlhas paumadi, dei granas toxiqui d'aspècte bigarrat (Família dei euforbaceas). 2. *Òli de ricin*: Òli que si fa m'ai granas de ricin e que s'emplega en farmacia per la sieu accion laxativa e purgativa e dins l'industria coma lubrificant.

ricinat, ada adj. Que contèn d'òli de ricin.

rickettsia n.f. Bacteria intracellulària, agent de divers malautias contagiò coma lo tifus.

rickettsiòsi n.f. tota malautia que la causa n'es una rickettsia.

rickshaw n.m. En Àsia dau Sud-Èst, veitura leugiera mouguda per una bicicleta ò un escòter, destinada au transpoart dei personas.

ricòtta n.f. (it.) Preparacion lachiera italiana à basa de fromai de la pasta fresca.

ricтус n.m. Contraccion dei muscles de la cara, que dona l'impression d'un sorrire crispat.

ridela n.f. Encastre leugier, plen ò à cleas, que compaua cadun dei costats d'un carri, d'una remòrca, d'un camion descubèrt, per mantenir la carga.

rideu n.m. 1. Vel ò pèça d'estòfa que si pòu tesar à volontar per filtrar ò interceptar lo jorn, isolar dau frèi, dau bosin, protegir dei regars, etc. Sin.: **tenda**. 2. *Rideu de fèrre*: Dispositiu per barrar la davantura d'un negòci. ◇ Dispositiu obligatòri que separa lo pontin de la sala d'un teatre, per proteccion en cas d'incendi. ◇ Frontiera que separava lu estats socialistas d'Euròpa centrala e de l'Èst dei Estats d'Euròpa occidentala. 3. Granda tela pintada ò draparia davant lo pontin d'un teatre, auçada au començament e baissada à la fin. 4. Vel, ekran que tapa la vista ò que forma un obstacle ò una proteccion: *Rideu d'aubres, rideu de docha*. 5. (agric.) Riba que separa doi camps sus un pendís e limita l'erosion.

ridicul(e), a adj. 1. Pròpri à excitar lo rire, l'escòrn, la trufaria: *Un capeu ridicule*. 2. Absurde, desrasonable:

Es ridicule de non si parlar per aquò. 3. Derisòri, pichinet: *Una soma ridicula*. Var.: **ridiculós**.

ridicul(e), a n.m. Cen qu'es ridicule; costat ridicule de quauqua ren: *Aqueu non crenhe lo ridicule!*

ridiculament adv. D'un biais ridicule.

ridiculisar (-izar) vt. Rendre ridicule, escarnir.

ridiculós, oa adj. Ridicule.

rièger vt. Regir.

rièissa n.f. Reviure, novèla creissença d'èrba.

riel n.m. unitat monetària principala de Cambòtja.

rielièger vt. Reelegir.

riemannenc, a adj. Relatiu ai teorias de Bernhard Riemann. ◇ *Geometria riemannenca*: Geometria per la quala doi drechas son jamai parallèli.

rient, a adj. 1. Qu'anóncia l'alegria, la boana umor: *Un vis rient*. 2. Si di d'un quadre natural agradiu à la vista: *Un paísatge rient*. 3. (lit.) Que manifèsta lo gaug, lo bonur: *Imatges rients*.

rientrant, a adj. Rintrant.

rientrar vi. e vt. Rintrar. ◆ n.m. Rintrada.

rientrat, ada adj. Rintrat.

riesling n.m. 1. Socatge blanc que dona de raïms pichins, cultivat especialament en riba dau Ren.

rif n.m. *De rif ò de raf*: D'un biais ò d'un autre.

rifampicina n.f. Antibiotic antituberculós, actiu per via orala.

riff n.m. (de l'anglés *rhythmic figure*) Cort fragment melodic repetit ritmicament au lòng d'un tròç (jazz, rock, etc.).

riflada n.f. Accion de riflar.

riflar vt. Limar, egalisar una pèça de boasc au mejan d'un riflard.

riflard n.m. Aisina de fustier per desgrossir lo boasc.

rifoà n.m. Rifoart.

rifoart n.m. Planta de la raïç manjadissa, de la familha dei crucifèr; aquesta raïç. Var.: **rifoà**.

rifonfon n.m. Falbalà.

rift n.m. (angl.) (geol.) Sistema de valats d'esfondrament qu'entalha la partida axiala d'un bombament de la crosta terrèstra.

rigau n.m. Passeron brun, dau pièch d'un roge viu (Familha dei turdidats). Sin.: **pièch ros**.

rigaudon n.m. Ària e dança viva à doi temps, d'origina provençala

rigidament adv. Embé rigiditat, sensa soplèssa.

rigide, a adj. 1. Que resistisse ai esfoarç de torsion; regde. 2. D'una granda severitat, que manifèsta d'austeritat, que refuda lu compromés.

rigiditat n.f. 1. Resistença qu'opaua una substança solida ai esfoarç de torsion ò de cisalhament. 2. Rigor, austeritat inflexible, mancança de soplèssa.: *La rigiditat dei lèis*. 3. Mancança d'adaptacion d'un factor economic à un cambiament de conjuntura. 4. *Rigiditat dielectrica*: Camp electric capable de provocar un clacatge dins un materiau isolant.

rigor n.f. 1. Caractèr, biais d'agir de quauqu'un que si moastra sevèr, inflexible. ◇ *Tenir rigor à quauqu'un de*

quauqua ren: N'i en gardar ressentiment. 2. Duretat extrèma d'una règla, d'una obligacion. ◇ *De rigor*: Indispensable, que lu usatges, lu reglaments an impauat. 3. Caractèr de cen qu'es dur à suportar, en particulier dei condicions atmosferiqui. 4. Grand exactituda, exeigènça intellectuala.

rigorisme n.m. Estacament rigorós ai règlas morali ò religioï.

rigorista adj. e n. Que manifèsta de rigorisme.

rigorós, oa adj. 1. Que manifèsta de rigor, de severitat. 2. Penós, dificile à suportar; rude, aspre: *Un ivèrn rigorós*. 3. Precís, exacte, sensa deca: *Un examèn rigorós de la situacion*.

rigorosament adv. 1. D'un biais rigorós. 2. Absolutament, totalament: *Es rigorosament vertadier*.

rigosilho n.m. Festin.

rilhetas n.f. pl. Preparacion realisada en faguent coaire dins la graïssa de carn de poarc, de coniu, d'auca ò de volalha.

rilsan n.m. (nom depauat) Fibra textila sintetica de la familha dei poliamides.

rim n.m. Odor ò gust de rimat: *Sentir lo rim*.

rima n.f. Rama (de papier). Var.: **risma**.

rima n.f. Retorn d'un meme son à la fin de diferents vèrs. ◇ *Sensa rima ni rason*: Sensa sens, sensa logica. rima n.f.

rimaire, aira (airitz) n. 1. Poeta sensa gaire d'inspiracion. 2. Poeta qu'improvisa de compliments en vèrs dins li *chamadas* ò li *ofèrtas*.

rimalha n.f. Marrida poesia.

rimalhaire, airitz n. Persona que fa de marrida poesia. Sin.: **rimassaire**.

rimalhar vi. e vt. Faire de vèrs marrits.

rimant, a adj. Que rima.

rimar vi. 1. (*mé*) Formar una rima (*mé*): "*Viatge*" rima *mé* "*maridatge*". ◇ *Rimar à ren*: Non aver de sens. 2. (lit.) Faire de vèrs. ◆ vt. Metre en vèrs.

rimar vt. Creumar.

rinant n.m. Planta dei pradas, dei flors jauni., parasite dei autri plantas per li sieu raïç (Familha dei escrofulariaceas).

rimassaire, airitz n. Poetastre, rimalhaire.

rincocefale n.m. *Rincocefales*: Groke d'ancians fossiles (un dei doi òrdres de lepidosaurians).

rinconèla n.f. Braquiopòde marin, fossile, foarça comun à l'èra segondària.

rinencefal(e) n.m. Sistema limbic qu'intervèn au nivèu dei emocions e dau cicle velha-soam.

rinforzando (adv.) (mús.) En renforçant, en passant dau piano au forte. Abrev.: **rinf**. Notacion: <·>.

rinfusa n.f. À la *rinfusa*: Confusament.

ringgit n.m. Unitat monetària principala de Malàisia.

ringrave n.m. (ist.) Títol de princes alemands de la region renana.

riniti n.m. Corisa.

rinoceròs n.m. Grand mamifèr perissodactile dei regions caudi, caracterisat per la presença d'una ò de doi còrnas mediani sus lo morre.

rinofaringe n.f. Partida de la faringe situat en darrièr dei fòssas nasali.

rinofaringian, a adj. Rinofaringiat.

rinofaringiat, ada adj. Relatiu à la rinofaringe. Var.: **rinofaringian**.

rinofaringiti n.f. Inflamacion de la rinofaringe; refreiament.

rinolòfe n.m. ratapinhata que lo sieu nas poarta un apendici en forma de fèrre de cavau.

rinologia n.f. Pertida de la patologia especialisada dins li afeccions dau nas e dei fòssas basali.

rinoplastia n.f. Operacion cirurgicala que consistisse à refaire ò à remodelar lo nas e cas de mauformacion ò d'accident.

rinoscopia n.f. Examèn dei fòssas nasali.

rinquit n.m. Corcosson particulierament nociu per lu aubrs fruchiers. **rintrant, a** adj. *Angle ò sector angulari rintrant*: Angle que la sieu mesura es superiora à-n-aquela d'un angle plat (180°). Var.: **rientrant, rintrant**.

rintrar vi. (*rientri*) 1. Tornar intrar en quauque luèc, li penetrar après n'èstre sortit. 2. Tornar dins una situacion, un estat precedentament laissat. ◇ *Rintrar en gràcia*: Obtenir lo sieu perdon. 3. S'en tornar au sieu ò au sieu luèc abitual. 4. Repilhar li sieu activitats, li sieu ocupacions, après una interrupcion. 5. Èstre recevut: De fons que riètron mau. 6. Recuperar: *Rintrar dins lu sieus drechs*. 7. (mecan.) S'adaptar (en parlant de doi pèças): *Doi tubes que riètron ben un dins l'autre*. 8. Èstre comprés (dins), faire partida (de): *Aquò non rientra dins li mieu atribucions*. Var.: **rientrar, reentrar**. ◆ vt. 1. Metre ò tornar metre dintre, à la sosta. 2. Intrar faire penetrar: *Rintrar la clau dins la serralha*. 3. Retractar: *Un cat que rientra li sieu àrpias*. 4. Refolar, escondre: *Rintrar li sieu làgrimas*.

rintrat n.m. Replec de teissut sus l'envèrs d'un vestit. Var.: **rientrat, reentrat**.

rintrat, ada adj. Que non si manifèsta exteriorament. Var.: **rientrat, reentrat**.

riolita n.f. Ròca volcanica compauada essencialament de quartz e de feldspat alcalin. Sin.: **perlita**.

ripalha n.f. (fam.) Excès de taula. ◇ *Faire ripalha*: Faire bombança.

ripalhaire, airtitz n. (fam.) Persona que li agrada faire ripalha.

ripalhar vi. (fam.) Faire ripalha.

riques(s)a n.f. 1. Abondança de bens, fortuna. 2. Caractèr de cen que contèn ò produe quauqua ren en quantitat importanta: *La riquessa d'un soal*. 3. Qualitat de cen qu'es precós: *De mòbles d'una granda riquessa*. ◆ pl. 1. Ressoras naturalis d'un país, d'una region: *Metre en valor li riquessas de la Comtea*. 2. Produchs de l'activitat economica d'una region. 3. Valors d'òrdre intellectual, espirital: *Li riquessas d'una òbra musicala*.

riqueta n.f. (*Eruca sativa*) Crucifèra annuala dau pen velut que li sieu fuèlhas, riqui en vitaminas, an una sabor ponhenta. Var.: **roqueta**. Sin.: **creisson bastard**.

riquiquí adj. inv. Crit de gaug que si manda m'una votz de fausset.

riquissime, a adj. Totplen ric.

rire n.m. Accion de rire; ilaritat. ◇ (fam.) *Petar de rire*: Rire foart, d'un còup solet.

rire vi. (*rii*) 1. Manifestar un sentiment de gaug per un movement dei labras e de la boca, acompanhat de sons rapides. 2. Pilhar una expression d'alegria, de gaug: *D'uèlhs que rion*. 3. Si divertir, pilhar de boan temps. ◇ *Aver lo mòt per rire*: Saupre dire de causas divertenti. ◇ *Prestar à rire*: Donar subjècte à rire. 4. Agir, parlar, faire quauqua ren per juèc, sensa intencion serioa: *L'ai dich per rire*. ◇ *Mi fètz rire*: Cen que diètz, que preparatz, es absurde. ◇ *Volètz rire*: Non parlatz seriosament. ◆ vt. ind. (*de*) Si trufar; non tenir còmpte. ◆ **si rire** v.pr. 1. Rire. 2. (*de*) Si trufar; non tenir còmpte.

ris n.m. (mar.) Partida d'una vela destinada à èstre sarrada sus una verga au mejan de matafieus, per poder èstre sostrachi à l'accion dau vent. ◇ *Pilhar de ris*: Diminuir la susfàcia d'una vela au mejan de matafieus.

ris n.m. Cereala dei regions caudi, cultivada sus un soal umide ò submergit (risiera) e que lo sieu gran es emplegat dins l'alimentacion umana (Familha dei gramineas): *Lo ris de Camarga*. ◇ *Palha de ris*: Palha que vèn de la partida lenhoa dau ris, emplegada per la confeccion de capeus. 2. Gran d'aquesta planta. ◇ *Aiga de ris*: Bevenda astringenta obtenguda en faguent bulhir de ris dins d'aiga. ◇ *Pòuvera de ris*: Fecula de ris reducha e perfumada per lo maquilhatge, li curas de beutat.

risada n.f. (mar.) Pichina aura imprevista e passatgiera.

risaria n.f. Usina dont si tracta lo ris per lo desgrunar, lo blanquir ò lo glaçar.

risban n.m. (fortif.) Levada fortificada qu'apara l'intrada d'un foart.

risbèrma n.f. 1. Dins un obratge fortificat, afaissinament au pen d'una riba verticala. 2. Dins un barratge, Ressaut orizontal sus lo parament amont ò avau.

risc n.m. 1. Perilh, inconvenient pauc ò pron probable qu'una persona li pòu èstre expauada. ◇ *À risc(s)*: Predispausat à un falhiment, una malautia, un perilh, etc. ◇ *Au risc de*: En s'expauant au perilh de. 2. Prejudici, sinistre eventualque li companhias d'assegurança garantisson còtra lo pagament d'una prima. ◇ *Risc social*: Eveniment que lu sistemas de seguratat sociala an per tòca de n'en reparar li consequenças (maternitat, malautia, invaliditat, moart, etc.).

riscable, a adj. Riscós, riscat, azardós.

riscar vt. e vt. ind. (*risqui*) 1. Expauar à un risc, à un perilh possible, à una eventualitat penoa: *Riscar de sòus dins un affaire*. ◇ *Riscar lo còup*: Temptar una empresa en despèch de la sieu seguida mausegura. 2. S'expauar à faire ò à subir quauqua ren: *Riscatz un accident greu*. Var.: **risigar**. ◆ vt. ind. (*de*) 1. Anar dins un luèc dont li

a un risc, un perillh. 2. S'engatjar dins una empresa mausegura. 3. S'azardar à.

riscat, ada adj. Que compoarta un risc; perilhós, azardós. Var.: **riscable, riscós**.

risca-tot n. inv. Persona foarça audacioa.

riscós, oa adj. Riscable, riscat. Var.: **risigós**.

riseta n.f. Sorrire d'un enfant jove vèrs quauqu'un: *Faire riseta*. Sin.: **faire beu-beu**.

risereu, èla adj. Ilari; que pòu rire facilament.

risiblement adv. D'un biais risible.

risible, a adj. Pròpri à faire rire; ridicule.

risicòla adj. Relatiu à la risicultura.

risicultor, tritz n. Persona que cultiva de ris.

risicultura n.f. Cultura dau ris.

risiera n.f. Terren dont si cultiva lo ris.

risigar vt. (*risigui*) Riscar.

risigós, oa adj. Riscós.

risipèla n.f. Eresipèla.

rison n.m. Ris pichin.

risòri adj. e n.m. (anat.) Pichin muscle au canton dei labras e que contribuisse à l'expression dau rire.

risotto n.m. [ri'zòto] (it.) Plat italian à basa de ris, especialitat de Turin e de Milan.

riss n.m.

rissar vt. (mar.) Diminuir en pilhant un tressairòu la susfàcia de (una vela).

ristorna n.f. 1. Avantatge financier qu'un negociant consentisse à un client. 2. Comission versada à-n-un intermediari ocasional. 3. Part de benefici qu'una societat cooperativa vèrsa ai sieus membres. 4. Nullitat ò resiliacion d'una assegurança maritima.

ristornar vt. Faire (à quauqu'un) una ristorna d'una soma donada: *M'an ristornat dètz euros*.

ritardando adv. (mòt it.) (mús.) En retenent lo movement. Abrev.: **rit., ritard.**

rite n.m. 1. Ensèm dei règlas e dei ceremònias que si practicon dins una Glèia, una comunautat religioa: *Lo rite roman*. 2. Que fíxon lo debanament d'un ceremonial quau que sigue. 3. Accion facha en conformaitat mé de règlas e que fa partida d'un ceremonial. 4. Biais d'agir pròpri de quauqu'un ò d'un grope social, e qu'a un caractèr invariable. 5. (antrop.) Dins d'uni societats, acte ceremònia magica dau caractèr repetitiu, destinats à orientar una foarça oculta vèrs una accion determinada.

ritidòma n.m. (bot.) Teissut moart que s'exfòlia sus lu aubres, coma li placas de la rusca de la platana.

ritina n.f. Mamifèr sirenian dau Pacific nòrd, exterminat au s. XIXⁿ.

ritmar vt. Donar de ritme à, reglar en foncion d'un ritme, d'una cadença.

ritme n.m. 1. En prosodia, cadença reguliera que la distribucion d'elements lingüistics (temps foarts e temps debles, accents, etc.) dona à un vèrs, una frasa musicala, etc.; movement general que n'en resulta: *Un ritme lent*. 2. (mús.) Combinason dei valors dei nòtas, dei duradas. 3. Succession de temps foarts e de temps debles que dona un movement general, dins una composicion artistica. 4.

Retorn, à intervals reguliers dins lo temps, d'un fenomène: *Lo ritme dei sasons, lo ritme cardiac*. 5. Cadença, velocitat à la quala si fa una accion: *Lo ritme de produccion*.

ritmic, a adj. Qu'apartèn au ritme; qu'a de ritme. ◇ *Gimnastica ritmica* ò *ritmica*, n.f.: Metòde d'educacion fisica, musicala e respiratòria destinada à l'armonisacion dei movements dau còrs. ◇ *Gimnastica ritmica e esportiva*: Gimnastica m'un accompagnement musical e qu'emplega d'aparelhs leugiers (balons, ribans, etc.). Sin.: **gimnastica modèrna**. ◇ *Dança ritmica*: Que lu sieus movements sèmbelon aquelu de la gimnastica ritmica.

ritmica n.f. 1. Gimnastica ritmica. 2. Sciença dau ritme. 3. Biais pròpri d'un musician (d'un genre musical, d'un estile de música) de tractar lu ritmes.

ritmicitat n.f. Caractèr d'un fenomène ritmic.

riton n.m.

ritrat n.m. (it.) Retrach.

ritratar vt. (it.) Retrachar.

ritratista n. (it.) Retrachista.

ritual n.m. 1. Ensèm dei rites d'una religion (gèsts, simbòles, preguieras). 2. Dins la Glèia latina, recuèlh liturgic dei rites que lo prèire complisse, en particulier pendent la celebracion dei sacraments. 3. Ensèm de comportaments codificats, fondats sobre la crendença en l'eficacitat totjorn aumentada dei sieu efèctes, gràcias à la sieu repeticion. 4. Ensèm dei dei règlas e dei abitudas fixadi per la tradicion. 5. (psiquiatria) Seguida de gèsts totjorn pariers, que lo subjècte fa d'un biais compulsiu, dins diversì nevròsis. Var.: **rituau**.

ritual, a adj. 1. Confòrme ai rites, reglat per un rite. 2. Qu'es coma reglat per una costuma immudable. Var.: **rituau**.

ritualment adv. 1. D'un biais ritual, en foncion d'un ceremonial obligatòri. 2. Abitualment, invariablament.

ritualisacion (-izacion) n.f. Accion de ritualisar; lo sieu resultat.

ritualisar (-izar) vt. Reglar, codificar quauqua ren coma un rite.

ritualisme n.m. 1. Respècte estrech dei rites, fins au formalisme. 2. Movement naïssut au s XIXⁿ, e que tendèdia à restaurar dins la Glèia anglicana lu rites d'aquela romana.

ritualista adj. e n. Que pertòca lo ritualisme; partidari dau ritualisme.

rituau, ala adj. Ritual.

rituau n.m. Ritual.

riu n.m. 1. Pichin cors d'aiga gaire profond; lo sieu lièch. 2. (mit.) Liquide que s'escorre en abondança: *Un riu de làcrimas*.

riva n.f. Riba.

rival, a adj. e n. Persona, grope en competicion dubèrta mé quauqu'un d'autre, un autre grope, per obtenir un avantatge que non pòu appartenir à toi. ◇ *Sensa rival*: Sensa parier, sensa equivalent. Var.: **rivau**. ◆ adj. Opauat à d'autres per obtenir un avantatge.

rivalisar (-izar) vi. Temptar d'egalari e d'èstre melhor que quauqu'un; luchar.

rivalitat n.f. Concurrença de peronas que voàlon la mema caua; antagonisme.

rivatge n.m. Ribatge.

rivau, ala adj. e n. Rival.

riviera n.f. Ribiera. ◇ (M'una majuscula) Nom de diferenti zònas costieri: *La Riviera* (de cada costat de la frontiera italo-occitana), *la Riviera dei Flors* e *Riviera ligura* (part italiana d'aquesta Riviera), *la Riviera alemanda* (sus la Baltica), etc.

rivòuta n.f. 1. Laç. 2. Cordatge mes en redon e en jaça sobrepauadi.

rixa n.f. Garrolha violenta acompanhada de menaçes e de còups.

rixdala n.f. Anciana moneda d'argent dei País-Bas e de divèrs país dau nòrd e dau centre d'Euròpa.

riyal n.m. Unitat monetària dau Qatar e d'Aràbia Saudita.

rizòbi n.m. Bacteria aerobia dau soal, qu'a la capacitat d'intrar en simbiòsi mé de plantas de la familha dei *Fabaceas*.

rizocarp, ada adj. (bot.) Si di d'una planta qu'emet cada ans de pens nòus erbacei fertili à partir d'un pen vivaç.

rizotòne n.m. Fonge microscopic, qu'una espècia es parasita, en particulier de la tantifla.

rizofague, aga adj. Que si noirisse de raïç.

rizofòre n.m. Manglier.

rizoïde n.m. Pel unicellulari, fixator e e absorbent, dei vegetaus non vascularis (algas, liquèns) e dei protales dei feuses.

rizòma n.m. Pen soterran vivent, sovent orizontal, qu'emet cada an de raïç e de pens aerencs.

rizopòde n.m. *Rizopòdes*: Embrancament de protozoaris que possedisce de pseudopòdes que sièrvon à la locomocion e à la preension, coma li *amebas*, lu *foraminifèrs*, lu *radiolaris*.

rizostòme n.m. Granda medusa d'un blanc cremós, dei braç festonats e aranges, comuna dins li mars temperadi e tropicali.

rizotòme n.m. Instrument que sièrve à talhar li raïç.

R.M.N. n.f. (sigla) Resonança magnetica nucleària.

Rn Simbòle dau radon.

rò n.m. inv. Dètz-e-setena letra de l'alfabet grèc (Ρ, ρ), que correspoande au *r* de l'alfabet latin.

roacha n.f. Vièlh tan desproedit dau sieu tanin, qu'a servit à adobar lo cuer.

roan, a adj. Si di d'un cavau, d'una vaca que la sieu rauba es compauada d'un mesclum de pels blancs, robins e negres. ◆ n.m. Cavau roan.

roast-beef n.m. (angl.) Rosbif.

roat n.m. Qu'a subit lo suplici de la ròda.

robin, a adj. e n. Que la sieu rauba e lu crins son entre jaune e rogenic, en parlant d'un cavau. ◆ n.m. Cavau robin.

robina n.f. Pichin valon, ravina.

robinàs n.m. Lièch que la robina cava.

robinet n.m. 1. Aparelh qu sièrve à interrompre e à restablir la circulacion d'un fluide dins una canalizacion, au mejan d'un obturator exterior. 2. Clau que comanda l'obturador. 3. *Robinet d'incendi armat*: Ensèm constituit d'un robinet m'una dubertura rapida e d'un tube d'incendi provedit d'una lança e racordat en permanença. Sin.: **canèla**.

robinetaria n.f. 1. Industria, comèrci dei robinets. 2. Usina de robinets. 3. Ensèm dei robinets d'un dispositiu.

robinetier, a n. Persona que fa e vende de robinets.

robinier n.m. Aubre espinós dei fuèlhas compauadi, mé de flors blanqui e perfumadi dispauadi en pendons, sovent sonat *acàcia* (Familha dei papilionaceas).

robinson n.m. Persona que viu soleta, à l'escart dau monde.

roboratiu, iva adj. (lit.) Fortificant.

robòt n.m. 1. Dins li òbras de sciènça-ficcion, màquina de l'aspècte uman, capabla de si desplaçar, d'executar d'operacions, de parlar. 2. Aparelh automatic capable de manipular d'objèctes e d'executar d'operacion en foncion d'un programa fixe e modificable. 3. Blòc motor electric combinable mé divèrs accessòris destinat à diferenti operacions culinari. 4. (fig.) Persona qu'agisse d'un biais automatic.

robotic, a adj. De la robotica. ◆ n.f. Sciènça e tecnica de la concepcion e de la construccion dei robòts.

robotisacion (-izacion) n.f. Accion de robotisar; lo sieu resultat.

robotisar (-izar) vt. 1. Introduire l'emplec de robòts industrials. 2. Levar à quauqu'un tota iniciativa, reduire un travalh à una forma automatica, coma lo travalh d'un robòt.

roburita n.f. Mesclum explosiu format de benzènes cloronitrats e d'azotat d'ammoniac.

robust(e), a adj. Capable de suportar lo lassitge, solidament constituit, foart, resistent. Sin.: **balès**.

robusta n.m. 1. Cafeier de l'espècia *Coffea canephora*. 2. Cafè que produe.

robustament adv. Embé robustessa.

robustàs, assa adj. Totplen robuste.

robustes(s)a n.f. Caractèr de quauqu'un, de quauqua ren de robuste; foarça, vigor.

ròc n.m. 1. Massa de pèira foarça dura e coerenta que fa còrs embé lo sotasol. 2. Simbòle de durezza: Aqueu tipe es solide coma un ròc.

ròc n.m. Ai escacs, movement que còmpta per un còup solet, que consistisse à plaçar una torre à costat dau rèi e à faire passar lo rèi de l'autre costat de la torre.

ròca n.f. 1. Matèria constitutiva de la crosta terrèstra, formada d'un agregat de mineraus e que presenta una omogeneïtat de composicion, d'estructura e de mòde de formacion. ◇ Tròç d'aquesta matèria; calhau, pèira, rocàs, etc. ◇ *Aiga de ròca*: Aiga foarça clara que soarte d'una ròca. 2. (geol.) *Ròca maire*: Ròca à partir de la quala si desvolopa un soal e que si retròva inalterada à la

basa d'aqueu d'aquí; jaça geologica dins la quala si son formats lu hidrocarbures.

rocada n.f. 1. Via destinada à destornar la circulacion d'una region ò que religa doi vias principali. 2. (mil.) Via de comunicacion parallèla à la linha de combat.

ròcafoart n.f. Fortaressa.

ròcafoart n.m. Fromai dei mofas intèrni, fach mé de lach de fea e afinat unicament dins li cròtas de Ròcafoart en Avairon.

rocairon n.m. Peis (*Symphodus*) de la familha dei Labridats, m'una dorsala unica, lònca e mai bassa vèrs l'avant, que viu en mar dins de fonds rocós.

rocalha n.f. 1. Amolonament de pichini pèiras sus lo soal. 2. Terren plen de còdols. 3. Obratge ornamental qu'imita li ròcas e li pèiras naturali. 4. Tendença dei arts decoratius, de mòda en França dau 1710 au 1750, que si caracteriza per de formas esclatadi qu'evòcon de concrecions minerali, cauquilhatges, sinuositats vegetali.

◆ adj. inv. Relatiu au genre rocalha.

rocalhaire n.m. Cimentier especialisat dins la confeccion de rocalhas.

rocalhatge n.m. Revestiment en rocalha.

rocalhós, oa adj. 1. Cubèrt de pichini pèiras, de còdols: *Un camin rocalhós*. 2. Sensa armonia, sensa gràcia, en parlant d'una expression literària: *Un estile rocalhós*. 3. *Votz rocalhoa*: Rauca, raspoa.

rocador n.m. Fromai pichinet e plat fabricat dins lo caorsin, generalament fach mé de lach de fea, de còups que li a mé de lach de cabra ò de vaca.

ròca-magazin n.m. Ròca permeabla que contèn de petròli ò de gas natural que constitue la jaça, e totjorn recubèrta per un nivèu impermeable qu'empacha la migracion dei hidrocarbures vèrs la susfàcia.

rocambòla n.f. Alhet, fida dich *alhet d'Espanha*.

rocambolesc, a adj. Plen de peripecias extraordinari.

rocar vi. (*ròqui*) Ai escacs, faire un ròc.

rocareda n.f. Peiregau. Sin.: *breca*.

rocàs n.m. Gròssa ròca.

rocatge n.m. Desgatjament de gas que produe de bunhas irregulieri au cors de la solidificacion de divers metals ò aliatges.

rocassier, a n. Alpinista especialisat dins l'escalada de rocàs.

roch ha-shana n.m. Rosh ha-shana.

rock n.m. Música de dança foarça populària, sobretot vocala, naissuda vèrs lo 1954 ai USA, eissida dau jazz, dau blues, de la música country, m'un ritme rapide e l'emplec sistematic de la guitarra electrica e de la bateria. Sin.: **rock and roll**. ◆ **rock** adj. inv. De rock, de rock and roll: *Una música rock*.

rockèr n.f. 1. Cantaire de rock. Persona que li agrada lo rock, que tende à si vestir, à si comportar coma un cantaire de rock.

rocòcò adj. e n. [roko'kò] Estile artistic de mòda au s. XVIIIe (en Alemanha, Espanha, Àustria, espec.), inspirat à l'encòup dau barròc italian e dau decòr rocalha francés.

rocós, oa adj. Cubèrt, format de ròcas.

ròda n.f. 1. Organe de forma circulària, destinat à virar à l'entorn d'un axe, que passa per lo sieu centre, e que permete à un veïcule de si desplaçar. ◇ *Butar à la ròda*: Ajudar un afaire à anar de l'avant. ◇ *Ròda motritz*: Ròda que lo motor comanda gràcia à la transmission e qu'assegura lo desplaçament dau veïcule. ◇ *Ròda de secors*: Ròda de recambi destinada à remplaçar una ròda degalhada ò que la sieu goma es crepada. 2. Organe de forma circulària qu'ientra dins la constitucion d'una màquina e que transmete lo movement sigue per li dents que compoarta à l'entorn, sigue per un ligam flexible que passa sus la sieu periferia. ◇ *Ròda de fricción*: Qu'assegura l'entraïnament per fricción. ◇ *Ròda liura*: Un sistema mecanic pòu foncionar en ròda liura s'es capable d'interrompre momentaneament l'entraïnament en rotacion d'un organe entraïnat que pura pòu contunhar à virar liurament (s'emplega en particulier dins li bicicletas). ◇ *Ròda à aubas*: Propulsor de naus, provedit d'aubas articuladi ò fixi. ◇ (mar.) *Ròda de governalh*: Ròda que si fa virar per manobrar lo governalh. ◇ *Ròda de proa*: Pèça que forma lo limit avant de la carena d'una nau. ◇ *Ròda de popa*: Pèça de boasc ò de metal que forma lo limit arrier de la carena. ◇ (idraul.) *Ròda idraulica* ò *ròda à aiga*: Màquina que transforma l'energia d'una cascada ò d'un corrent en energia mecanica. 3. Objècte circulari que si fa virar: *Ròda de lotaria*. ◇ *Grand ròda*: Atraccion de fièra en forma de ròda dreïçada. 4. *La ròda de la Fortuna*: Atribut de la divessa Fortuna, allegoria deis auvaris umans. 5. Suplici que consistissia à estacar un condemnat sus una ròda e à lo bastonar per li rompre lu membres fins tant que sigesse moart. 6. *Faire la ròda*: Virar lateralament en s'apontelant successivament sus li mans e lu pens; desplegar en ventalh li plumas de la sieu coa, en parlant dau pavon e d'autres auceus. 7. *Ròda dei vents*: Estela mé 32 brancas, que correspoàndon ai 32 zònas de vent sus la bóissola.

rodable n.m. (tecn.) 1. Pèrtega que s'acaba m'un cròc que lu forniers emplègon per recampar la brasa. Sin.: **riable**. 2. Rasteu per rabalhar la sau dins li salinas.

rodamina n.f. Matèria coloranta roja, de constitucion analòga à-n-aquela dei fluorescinas (Nom generic).

rodancha n.f. Rodèla.

rodanenc, a adj. e n. De Ròse; relatiu à Ròse. ◆ n.m. (ling.) Varietat dau provençau, parlada au lòng de Ròse e que lu Felibres retènon coma forma referenciala.

rodar vt. (*ròdi*) 1. (ist.) Faire morir quauqu'un sus la ròda. 2. Vagabondar, barrutlar.

rodar vt. (*ròdi*) 1. Emplegar (un aparelh, un veïcule) dins li condicions dau rodatge. 2. (fig.) Metre progressivament au ponch, rendre eficaç: *Rodar un metòde de travalh*.

rodatge n.m. 1. Accion de metre progressivament un motor, un veïcule en estat de foncionar; periòde que correspoande à-n-aquesta accion. 2. Foncionament, temporariament limitat en dessota dei sieu performanças nominali, d'una màquina nòva, d'un veïcule nòu. 3. (fig.)

rodejament n.m. Contornament.

rodejar vt. Contornar.

rodèla n.f. 1. Pichin disc traucat que si plaça entre una vitz ò un bolon e la pèça que si vòu sarrar per transmetre e repartir l'esfoarç de sarratge sus la pèça. 2. Pichina lesca redona talhada dins un produch que si manja: *Una rndèla de saussisson*. 3. Moleta d'esperon. Sin.: **rodancha**.

rodelet n.m. Luèc dont si practícon d'(activitats d'equitacion, dont s'adèstron lu cavaus.

rodet n.m. 1. Supoart à l'entorn dau quau si bobínon li fibras textili. Var.: **roet**. 2. Desvolopament d'una bicicleta.

rodeta n.f. Moleta.

ròdi n.m. Metal blanc leugier, dur e rompedís, de densitat 12,4, que fonde vèrs 2000°C; element (Rh) de n° atomic 45 e de massa atomica 102,90.

rodiat, ada adj. Que contèn de ròdi.

rodiatge n.m. Revestiment d'una susfàcia metallica per una jaça de ròdi.

rodinòl n.m. (quim.) Alcòl present dins l'essença de ròsa.

rodit n.m. Insècte imenoptèr qu'una espècia ponde sus lu rosiers (Lòng de 2 mm).

rododendron n.m. Aubrilhon de montanha, que divèrsi espècias son cultivadi per li sieu grandi flors ornamentalí (Família dei ericaceas).

rodoficea n.f. *Rodoficeas*: Classa d'alga clorofilliani coloradi per un pigment roge, generalament marini, caracterisadi per un cicle

rodoid n.m. (nom depauat) Matèria termoplastica à basa d'acetat e cellulòsa.

ròdol n.m. 1. Cercle. 2. Zòna, relarg.

rodopsina n.f. Porpre retinian.

roela n.f. 1. Ròda de molin à aiga m'un axe vertical. 2. Lesca espessa tirada dau cueissòt de vedeu.

roergàs, assa adj. e n. De Roergue. Var.: **roergat**.

roergt, a adj. e n. De Roergue. Var.: **roergàs**.

roet n.m. Rodet.

rogacions n.f. pl. (cat.) Procession de suplicacion que si debana lo jorn de la Sant Marc e lu tres jorns avant l'Ascension, destinada à atirar la benediccion divina sobre li recòltas e li bèstias.

rogatòri, a adj. (dr.) Que pertòca una demanda. ◇ *Comission rogatòria*: Acte per lo quau un jutge d'instruccion carga un autre jutge ò un oficièr de polícia de procedir à divèrsi operacions de l'instruccion.

roge, roja adj. n.m. 1. De la color dau sang, de la rosèla, etc. ◇ *Vin roge*: Obtengut à partir de socatges roges après fermentacion completa. 2. Qu'a la cara colorida per l'emocion, l'esfoarç, lo frèi: Èstre roge de ràbia. 3. Qu'es estat escaufat e portat à l'incandescença: *De brasas encara rogi*. 4. *Armada roja (dei obriers e paisans)*: Nom dei foarças sovietiqui entre lo 1918 e lo 1946. ◇ *La garda roja*: Ensèm dei gropes armats formats pendent la revolucion d'Octòbre per lu soveits locals e que formèron en lo 1918 lu elements de basa de l'Armada roja. ◇ *Garda roge*: Membre de l'Armada roja; membre d'un movement de la joventura chinesa

qu'aparèt la revolucion culturala en China (1966-1969). ◆ adj. e n. Si di dei partidaris de l'accion revolucionària e dei gropaments politics de seneca en general. ◆ adv. *Vèire roge*: Aver un accés de furor que pòu menar à d'accions excessivi.

roge n.m. 1. Color roja. 2. Color que pilha un metal portat à l'incandescença. 3. Matèria coloranta roja, pintura roja. 4. Fard roge: *Si metre de roge sus li labras*. 5. Color caracteristica dei senhals d'arrèst ò de perill: *Passar au roge*. ◇ *Èstre au roge, èstre dins lo roge*: Si trovar dins una situacion que presenta un caractèr de dificultat, de risc, d'urgença; (espec.) Si trovar dins una situacion deficitària, presentar un sòlde debitor. 6. Coloracion viva de la pèu de la cara sota l'efècte d'una emocion, dau frèi. 7. (fam.) Vin roge. ◇ (fam.) *Gròs roge*: Vin roge de qualitat mediòcra.

rogear vi. (*rogei*) Pilha una tencha rogenca.

rogec, a adj. Que tira sus lo roge. Sin.: **roginastre, rojastre**.

roget adj. e n.m. Varietat d'olivier.

roget n.m. 1. Pichin peis de la carn preada, mé de barbillhons au menton. 2. (veter.) Malautia bacteriana dau poarc, transmissibla à l'òme, caracterisada per de placas rogi.

rogeta adj. e n.f. Varietat d'oliva.

rogiment n.m. 1. Accion de rendre roge. 2. Fach de devenir roge.

roginastre, a adj. Rogenc, rojastre.

rogir vt. (*rogissi*) Rendre roge: *Rogir au fuèc una pèça de fèrre*. ◆ vi. 1. Devenir roge: *Li fuèlhas rogiisson*. 2. Devenir roge, en parlant de la pèu de la cara, sota l'efècte d'una emocion, dau frèi.

rogissent, a adj. 1. Que devèn roge. 2. Que rogisce d'emocion.

rògo n.m. (it.) Molon de boasc dont si faía cremar un supliciat. Sin.: **lenhier**.

roïna n.f. 1. Degradacion, profundament d'una construccion, que pòu abotir à la sieu destruccion. ◇ *Tombar en roïna*: S'esprofondar. 2. Bastiment degalhat, en marrit estat: *M'an vendut una roïna*. Destruccion progressiva de quauqua ren, de quauqu'un, que mena à la sieu perda: *La roïna dei sieu esperanças*. ◇ (espec.) Perda dei sieu bens, de la sieu fortuna. 4. Persona frusta fisicament ò intellectualament. ◆ pl. Cen que sobra d'una construccion parcialament profundada: *Li roïnas de Roma*.

roïnar vt. 1. Causar la roïna, la perda de la fortuna de (quauqu'un). Var.: **arroïnar**. 2. Destrúger, anientar: *Roïnar un rasonament, una argumentari*. 3. Degalhar greument: *La granhòla a roïnat li vinhas*. ◆ **si roïnar** v.pr. Tròup despensar; provocar la sieu pròpria roïna.

roïnós, oa adj. Que provòca de despensas excessivi: *Un projècte roïnós*.

roïniforme, a adj. (geol.) Si di d'una ròca ò d'un releu que l'erosion li a donat un aspècte de roïna.

roïnista n. Pintre especialisat dins la representacion de roïnas.

roïssa n.f. Busard, granolhier.

rojastre, a adj. Rogenc, roginastre.

rojo n.f. 1. Color roja. 2. Taca roja sus la pèu. Tencha roja passatgiera qu'apareisse sus la pèu de la cara e que tradisse una emocion.

rolh n.m. Oxide ferric idratat, d'un brun ros, qu'altèra lu metals ferrós expauats à l'ària umida.

rolha n.f. 1. (bot.) Malautia criptogamica provocada per de uredinalas, que tòca sobretot li cerealas e si manifèsta per de tacas bruni ò jauni sus lu pens e li fuèlhas; mildio. 2. (coïna) Alhòli relevat de piments roges qu'acompanha la sopa de peis e lo bolhabaïssa.

rolhada n.f. 1. Accion de rolhar: *La rolhada d'un oàs*. 2. Erosion.

rolhadura n.f. 1. Estat d'un objècte tocat per lo rolh. 2. (bot.) Efècte de la rolha sus una planta; mildio. 3. (miner.) Talha verticala facha dins una ròca.

rolhant n.m. Agent quimic fortament reductor qu'a una accion destructritz sobre divèrs colorants (azoïcs, etc.), que s'emplega per lo rolhatge.

rolhar vt. 1. Produre de rolh sus (un còrs ferrós): *L'aiga rolha lo fèrre*. 2. Faire perdre de la sieu soplessa fisica ò intellectuala à (quauqu'un). ♦ vi. ò **si rolhar** v.pr. 1. Si curbir de rolh. 2. Perdre de la sieu soplessa fisica ò intellectuala.

rolhar vt. 1. Moardre, entamenar m'ai sieu dents: *Lo can rolha un oàs*. 2. En parlant dei insèctes, dei vèrps, atacar, destróger: *La toara rolha li fuèlhas*. 3. Atacar frustrar m'una accion lenta, progressiva. 4. (fig.) Minar, tormentar, cruciar: *Lo remordiment lo rolha*.

rolhatge n.m. Impression sus estòfa practicada au mejan de rolhants.

rolhós, oa adj. Curbèrt de rolh.

ròlle n.m. Socatge dei gruns alongats blancs.

rom n.m. Aigardent obtengut per la fermentacion e la destillacion dei sucs de cana à sucre ò, lo mai sovent, dei melassas.

ròm adj. e n. 1. Qu'apartèn à un dei tres gropes que fórmon lu Gitans, lu Ròms. 2. Qu'apartèn ai Ròms, pòble gitan dins lo sieu ensèm.

romaïc, a adj. Lengua romaïca ò romaïc, n.m. : Grèc modèrne.

romairatge n.m. Fèsta dau sant patron de la parròquia.

romairòu n.m. Recipient portatiu provedit d'un lòng bèc que sièrve per aigar li plantas.

roman n.m. 1. òBra literària, racònte en pròsa generalament lòng, que lo sieu interès es dins la narracion d'aventuras, l'estudi dei caractèrs, de la societat, l'analisi de sentiments ò de passion, la representacion objectiva ò subjectiva de la realitat: *Un roman policier*. 2. (liter.) Òbra narrativa medievals, à l'origina en vèrs, ma finda en pròsa: *Lo Roman de Jaufré, lo Roman de la Ròsa*. 3. (fig.) Lònga istòria complicada, rica en episòdis imprevis: *La sieu vida es un roman*. ◇ (fam.) racònte mençoneguièr; aventura inversemblabla: *Cen que cuèntes, es un roman*.

roman, a adj. e n. 1. Qu'apartèn à l'anciana Roma, à l'Impèri roman. ◇ *Un trabalh de roman*: Un trabalh lòng e penós, que necessita d'esfoarç gigantescs. ◇ *Chifras romani*: Letras I, V, X, L, C, D, M que sièrvon de simbòles per la numerotcaion romana e representon respectivament 1, 5, 10, 50, 100, 500 e 1000. 2. Qu'apartèn à la Roma modèrna, actuala; que li viu. ◇ (espec.) Que pertòca la Glèia catolica latina: *Rite roman*. ♦ adj. m. e n.m. En estamperia, si di d'un caractèr drech, que lo dessenh es perpendiculari à la sieu linha de basa (per op. à *italic*).

roman, a adj. 1. Romanic. 2. Si di de l'art (arquitectura, esculptura, pintura, etc.) qu'a espelit en Euròpa ai s. XIⁿ e XIIⁿ.

roman n.m. 1. Lengua derivada dau latin, parlada entre lu s. Vⁿ e Xⁿ, e que si diferenciava, en foncion dei regions, en *galloroman*, *ispanoroman*, *italoroman*, etc. 2. Art, estile roman.

romana adj. f. *Balança romana* ò *romana*, n.f.: Balança formada d'un flageu dei braç despariers, que sus lo mai lòng, graduat, si fa esquilhar un pes per equilibrar l'objècte que si pende à l'autre braç.

romana n.f. 1. Balança romana. 2. Lachuga d'una varietat dei fuèlhas alongadi e fèrmi.

romança n.f. (anc.) cançon populària espanhòla dau caractèr narratiu. 2. Melodia accompagnada, d'un estile simple e plen d'emocion. ◇ Pèça instrumentala inspirada de la melodia dau meme nom. 3. Cançon mé de coblets, d'un caractèr tendre e sentimental.

romança vt. Donar la forma ò lo caractèr d'un roman: *Romançar una biografia*. Sin.: **romancejar**.

romance n.m. (liter. esp.) Poema en vèrs octosillabics, que lu sieus vèrs pars son assonançats e lu impars liures.

romancejar vt. Romançar.

romancero n.m. (liter. esp.) Recuèlh de romances dau periòde preclassic, que contèn li legendas nacionali mai anciani.

romanche, a n.m. Lengua romanica parlada dins una partida de Soïssa (espec. dins lo canton dei Grisons), que fa partida dei lengas retoromani. Despí lo 1937, es la 4ª lenga oficiala de Soïssa. ♦ adj. Relatiu au romanche.

romancier, a adj. Persona qu'escriu de romans.

romanenc, a adj. e n. De Romans.

romand, a adj. e n. Si di de la partida occidentala de Soïssa dont si parla francés, dei sieus abitants: *La Soïssa romanda*. ♦ n.m. Varietat de francés que si parla en Soïssa.

romandisme n.m. Biaï de dire romand.

romanés, esa adj. e n. De Romania. ♦ Lengua romanica parlada en Romania.

romanesc, a adj. e n.m. 1. Pròpri dau gebre dau roman. 2. Que presenta lu caractèrs atribuitis generalament au roman; extraordinari: *Una aventura romanesc*. 3. Pantataire, que ve la vida coma un roman: *Un esperit romanesc*. ♦ n.m. Dialècte de Roma.

romanescament adv. D'un biaï romanesc.

romanèu n.m. Vin roge de Borgonha.

roman-fulheton n.m. Roman que lo sieu racònte, publicat en episodis dins una revista, un quotidian, suscita l'interès dau legèire per li nombroï peripecias de l'accion. Sin.: **fulheton**. ◇ (fig.) Istòria dei episodis multiples e que non èron asperats.

roman-fluvi n.m. Roman foarça lòng que mete en scena totplen de personatges. ◇ (fam.) Racònte longàs, que la finisse plus.

roman-fòto n.m. racònte romanesc presentat sota forma de fòtos acompanhadi de tèxtos integrats ai imatges.

romanhòu, òla adj. e n. De Romanha (region d'Itàlia).

romanic, a adj. Si di dei lengas derivadi dau latin populari (catalan, occitan, portugués, italian, romanés, espanhòu, piemontés, etc.). Var.: **lengas romani**. Sin.: **lengas neolatini**.

romanilhenc, a adj. Dau poeta Romanilha.

romanin n.m. Rosmarin, romaniu, abaguier.

romanisacion (-izacion) n.f. Accion de romanisar.

romanisar (-izar) vt. 1. Impauar la civilisacion dei Romans, la lenga latina à. 2. Transcriure (una lenga) en emplegant l'alfabet latin. ◆ vi. (relig.) Seguir lu dògmas, lo rite de la Glèia romana.

romanisme n.m. (relig.) Doctrina de la Glèia romana, per li personas d'una altra confession.

romanista n. 1. Especialista dei lengas romaniqui. 2. Especialista dau drech roman. 3. Pintre flamenc, que, au s. XVIe, s'inspirava dei màstres de la segonda Renaissance italiana.

romanitat n.f. 1. (ist.) Civilisacion romana. 2. (didact.) Ensèms dei país romanisats.

romaniu n.m. Aubrilhon aromatic de l'arc mediterraneu, dei fuèlhas persistenti e dei flors blavi (Família dei labiadas). Var.: **rosmarin**.

romanobizantin, a adj. Estile roman d'inspiracion bizantina, particularament per lu objèctes de l'epòca romana, quora l'influença de Constantinòple èra la mai marcada.

romantic, a adj. 1. Pròpri au romantisme; relatiu au romantisme: *Literatura romantica*. 2. Que tòca la sensibilitat, convida à l'emocion: *Un paisatge romantic*. ◆ adj. e n. 1. Si di dei escrivans e dei artistas que si reclàmon dau romantisme, au s. XIXe. 2. Si di d'una persona per cu la sensibilitat e l'imaginacion l'empoàrton sobre la racionalitat.

romanticament adv. D'un biais romantic.

romanticisme n.m. (liter.) Literatura modèrna, que Stendhal opauava en lo 1823 ai tradicions classiqui.

romantisme n.m. 1. Ensèms dei movements intellectuels e artistic que, à partir de la fin dau s. XVIIIe, faguèron prevaler lo sentiment sus la rason e l'imaginacion sus l'analisi critica. 2. Caractèr, comportament d'una persona romantica, que la sieu sensibilitat la domina.

romaria n.f. Usina dont si fa lo rom.

romavatge n.m. Pelegrinatge.

rombe n.m. Peis plat qu'a la particularitat d'aver lu doi uèlhs à seneca e repaua sus la part drecha.

rombe n.m. 1. (anc.) Lausange. 2. Instrument de música ritual d'Oceania, d'Amèrica dau Sud e d'Àfrica negra, constituït d'una pichina pèça de boasc estacada à-n-una cordeta, que si fa tornejari en l'ària.

rombencefal(e) n.m. (anat.) Estructura nerviosa de l'embrion, situada à l'entorn dau quart ventricule, à partir de la quala si diferéncion lo metencefale e lo mielencefale.

rombic, a adj. Qu'a la forma d'un lausange: *Cristal rombic*.

romboèdre n.m. Cristal parallelepipedic que li sieu sièis faças son de lausanges egals.

romboedric, a adj. Qu'a la forma d'un romboèdre: *Cristal romboedric*.

romboïdal, a adj. Si di de divèrs polièdres ò solides que li sieus faças son de parallelogramas: *Piramide romboïdala*. Var.: **romboïdau**.

romboïdau, ala adj. Romboïdal.

romboïde, a adj. e n.m. Quàdrilatèr qu'admete per axe de simetria una dei sieu diagonala. ◆ adj. m. e n.m. (anat.) Si di d'un muscle larg e fin de la region dorsala, en forma de lausange.

rómega n.f. 1. Aubrilhon sovent espinós, foarça envaïssent, que produe d'amoras sauvatgi. Sin.: **romegàs**. 2. *Rómega artificiala*: Feuifèrre barbelat.

romegaire, a n. Ronhós; que si planhe totjorn.

romegar vi. Si plànher, ronhar.

romegàs n.m. Rómega.

romegós, oa adj. Dont li a de rómegas.

romeguier n.m. Terren cubèrt de rómegas.

romiada n.f. 1. Mòde de digestion particulier dei romiaires, qu'amolónon dins la pança l'èrba non mastegada, pi la fan revenir dins la bocan dont subisse una trituracion denant de tornar dins lo fulhet e la calheta per li subir la digestion gastrica. 2. (psicol.) Meditacion irreprimibla e ansioa de la mema preocupacion. Sin.: **ruminacion**.

romiaire, airtiz adj. Que rómia.

romiaire, airtiz n. Mamifèr ongulat provedit d'un estòmegue mé tres ò quatre compartiments e que practica la romiada. Sin.: **romiant**.

romiar vt. (*romi*, classic *rómii*) Tornar mastegar lu aliments reportats de la pança dins la boca, en parlant dei romiaires. Sin.: **ruminar**.

romiatge n.m. Romavatge.

romieu, iva adj. e n. Pelegrin.

romita n.m. adj. Ermita.

romitatge n.m. Ermitatge.

romitòri n.m. Romitatge.

rompebalas n. (fig., pop.) Persona que disturba la vida dei autres. Sin.: **emmerdaire**, **rompedoaças**, **rompetantiflas**.

rompechicòria n. Persona importuna, noioa.

rompecoal n. Persona que pilha de riscs, que non a paur dau perilh.

rompedent n.m. Bescuèch sec.

rompedoaças n. (fig., pop.) Persona que disturba la vida dei autres. Sin.: **emmerdaire**, **rompebalas**, **rompetantiflas**.

rompedura n.f. 1. Fach de si rompre sota l'efècte d'un còup: *Rompedura d'una levada*. 2. Fach de s'interrompre brutalament: *La rompedura dei negociacions*. ◇ *Rompedura de carga*: Interrupcion d'un transpòrt deuguda à un cambiament de veïcule ò de mòde de transpòrt. ◇ *Rompedura de resèrva*: Niveu de resèrvas d'una mèrc devengut insufisent per satisfaire la demanda. 3. Accion de considerar coma nul un engatjament. 4. Fach d'interrompre de relacions; separacion: *Una scena de rompedura*.

rompèire adj. Qu'a una combustion totplen rapida, en parlant d'un explosiu ò d'un obús cargat m'un explosiu d'aqueu tipe: *Obús rompèire*.

rompemossa n. (pop.) Persona importuna, noioa. Sin.: **rompedoaças**, **pega**, **rompebalas**, **secamolea**, **rompechicòria**, **secafetge**, **desturbier**, **trebolaprepaus**.

rompent n.m. 1. Escuèlh. 2. Èrsa que si vèn rompre sus un escuèlh.

rompetantiflas n. (pop.) Rompebalas.

rompetèsta n. 1. Maçòla rudimentària qu'una dei sieu extremitats poarta ò forma una protuberança. ◇ Arma portadissa qu'una dei sieu extremitats es plombada ò garnida de claveus. 2. Bosin penós, dificilament suportable. 3. Trabalh, problema complicat, que demanda una granda aplicacion. ◇ *Rompetèsta (chinés)*: Juèc de combinasons, d'assemblatges, etc., d'elements de formas variadi.

rompetot adj. e n. Que rompe tot, per violença ò per mancaça d'abilitat.

rompiment n.m. Accion de rompre.

rompre vt. 1. Metre à tròç, sota l'accion d'un còup: *Rompre una sieta*. ◇ (fam.) *Rompe ren*: Manca d'originalitat, d'interès particulier. 2. Causar una fractura à un membre, una articulacion, etc. ◇ (pop.) *Rompre li tantiflas, li balas*, etc.: Importunar, agaçar. ◇ (fam.) *Rompre lo morre (à)*: Picar, barcelar, donar una rosta à. ◇ *Rompre la tèsta, li aurelhas*: Alassar, disturbar per tròup de bosin, tròup de paraulas. 3. Metre foara d'usatge un aparelh; interrompre lo cors de quauqua ren: *Rompre una relacion*. 4. Anullar una decision juridiccionala renduda en darrier ressoart. ◆ vi. (lit.) Cedir brusquement. ◆ vt. ind. (*embé*) 1. Metre fin brutalament à de relacions, especialament de relacions amoroï. 2. Renonciar à quauqua ren: *Rompre m'una abituda*. 3. Èstre foarça diferent de quauqua ren, li s'opauar: *Rompre mé la tradicion*. ◆ **si rompre** v.pr. 1. Partir à tròç, brusquement. 2. (fam.) *Si rompre lo coal*: Si tuar ò si ferir greument en tombant. ◇ *Si rompre lo morre*: Si picar en tèrra.

roncada n.f. Bosin que fan audir lu colombs, li tòrdolas.

roncaire, airtitz adj. Ronflaire.

roncament n.m. Ronflament.

roncar vi. 1. Ronflar. 2. Emetre un cant tendre e monotòne, en parlant dau colomb, de la tòrdola.

ronçar (si) v.pr. S'aventar.

rond, a adj. Redon(d).

rond n.m. 1. Figura, traçat en forma de circonferença: *Dessenhar un rond*. 2. (coregr.) *Rond de camba*: Movement de la camba dins lo quau lo pen descriu un cercle ò un mièg cercle. 3. Arena (per la corsa camarguenca). ◇ Ai bòchas, cercle dont si mete lo jugaire per mandar la bòcha.

ronda n.f. 1. Cançon acompanhada d'una dança en rond que lu dançaires li si tènou per la man; ensèm d'aquelu dançaires. 2. Patroilha, susvelhança: *Faire una ronda*. 3. (mús.) Nòta que vau doi blancas. 1. Mena d'escritura en caractèrs redonds.

rondacha n.f. Escut redon, en usatge de l'Antiquitat à la fin dau s. XVIⁿ.

rondament adv. 1. Embé decision, promptament: Un affaire rondament menat. 2. Leialament, francament: *Parlar rondament*.

rondar vi. Faire una ronda, una patroilha.

rondear vi. (*rondèi*) Rodar, barrutlar, virar.

rondelet, a adj. 1. Grassòt. 2. (fig.) Si di d'una soma pusleu importanta.

rondeu n.m. (de *rond*) 1. Poesia de forma fixa sus doi rimas e un refranh. 2. Pichina poesia messa en música e que lu sieus premiers vèrs son repilhats à la fin.

rondeu n.m. (it. *rondo*) Forma instrumentala ò vocala caracterisada per l'alternança d'un refranh e de coblets.

rondolear vi. (*rondolei*) Còrrer dapertot.

roneo n.f. (nom depauat) Màquina que sièrve à reprodure de tèxtos dacrilografats, de dessenhhs fachs au mejan de l'estencil.

roneotar vt. Reprodure m'una Roneo (un tèxto, un dessenh fach m'un estencil). Sin.: **roneotipar**.

roneotipar vt. Roneotar.

ronflador n.m. Aparelh provedit d'una lama que vibra e produe un ronflament de bassa frequença: *Lo ronflador d'un aparelh telefonic*.

ronflaire, airtitz adj. e n. Si di d'una persona que ronfla.

ronflament n.m. 1. Bosin que fa una persona que ronfla en durment. Sin.: **roncament**. 2. Sonoritat sorda e prolongada.

ronflant, a adj. 1. Que produe un son sord e continú. 2. Declamatòri, enfatic.

ronflar vi. 1. Produre en respirant pendent lo soam un bosin que vèn de la gargamèla e dei nharras. 2. Produre un bosin sord e regulier: *Un aparelh electric que ronfla*. Sin.: **roncar**.

ronha n.f. 1. Mildio. Var.: **ronhadura**. 2. Malautia infeccioa de la pèu causada per un parasite de tipe acarian microscopic (*Sarcoptes scabiei*). 3. Marrida umor. ◇ Persona qu'es totjorn à si plànher, à dire de mau de tot.

ronhadura n.f. 1. Cen que tomba, si destaca de quauqua ren que si ronha, que si retalha. Sin.: **retalh**. 2. Sobras: *Ronhaduras de carn per lo cat*.

ronhaire, airtz adj. e n. Si di d'una persona que si planhe sovent e de tot. Sin.: **ronha, rönhós**.

ronhar vt. (*rònhi*) 1. Retalhar quauqua ren sus lu bòrds. 2. Diminuir leugierament (cen que revèn à quauqu'un): *Ronhar lu revenguts de quauqu'un*. ◆ vt. ind. (sus) Faire d'esparnhas pichini sus quauqua ren: *Ronhar sus lu salaris*.

ronhar vi. Si plànher sovent e de tot.

ronhatge n.m. Accion de ronhar, de retalhar; lo sieu resultat.

ronhon n.m. Ren d'unu animaús, considerat per lo sieu emplec en coïna.

ronhonada n.f. 1. Lonja de vedeu cuècha m'au ronhon. 2. Tròç d'anheu dins la region lombària, que si talha en lesca de 2 à 3 cm d'essor.

rönhós, oa adj. 1. Que sofrisse de ronha. 2. Persona qu'es totjorn à si plànher, à dire de mau de tot.

ronron n.m. 1. Ronflament sord per lo quau lo cat manifèsta qu'es content. 2. (fam.) Bosin sord e continú. 3. (fig.) Monotonia, rotina.

ronronament n.m. 1. Accion, fach de ronronar; bosin que fa cen que ronrona. 2. Ronron (d'un cat).

ronronar vi. 1. Faire audir de ronrons, en parlant d'un cat. 2. Emetre, en foncionant, un bosin sord e regulier: *Lo motor ronrona*.

ronronejadís n.m. Accion, fach de ronronejar.

ronronejar vi. Rinronar doçament.

ronronaire, airtz adj. Que ronrona; roncaire, ronflaire.

ronsa n.f. Cavau marrit. Sin.: **bròca**.

ronsar vt. Esplumassar.

röntgen n.m. Unitat d'exposicion de raionament X ò γ (simb. R), qu'equivau à $2,58 \times 10^{-4}$ coulomb per quilograma.

ropa n.f. Manteu.

ropia n.f. Unitat monetària principala d'Índia, dau Nepal e dau Paquistàn.

ropilha n.f. Mena de manteu dins lo quau s'evolopàvon lu Espanhòus per durmir.

ropilhada n.f. Penec.

ropilhar vi. Penecar.

roquet n.m. 1. Mosseta. 2. Bobina.

roqueta n.f. Bobina (de fieú). Sin.: **canèla**.

roqueta n.f. Crucifèra annuala dau pen velut que li sieu fuèlhas, riqui en vitaminas, an una sabor que ponhe.

roqueta n.f. 1. Au s. XVIe, fusada de guèrra incendiària. 2. (mod.) Projectile autopropulsat e non guidat emplegat à bòrd dei avions e dei naus e à tèrra, dins lu tirs d'artilharia e anticarris.

roquier, a adj. De ròca (en parlant d'un peis): *Cat roquier*.

roquier n.m. Peis marin que lo mascle bastisse un nido d'algas.

rore n.m. Grand aubre comun dins li forèsts d'Euròpa e caracterisat per la sieu rusca fendasclada, li sieu brancas

estoarti, li sieu fuèlhas lobadi e lu sieu fruch à capsula (Família dei fagaceas; genre quercus).

rorea n.f. Luèc plantat de rores. Var.: **roreda, roret**.

roreda n.f. Luèc plantat de rores. Var.: **rorea, roret**.

roret n.m. 1. Rore jove. 2. Luèc plantat de rores. Var.: **rorea, roreda**.

ros, rossa adj. D'una color d'arange que tende vèrs lo marron ò lo roge. ◆ adj. e n. Qu'a lu bèrris ros.

ros n.m. 1. Color rossa. 2. Preparacion facha mé de farina rossida dins de burre, e que siève à ligar li saussas. 3. Partida centrala de l'òu dei auceus, rica en lecitina, en proteïna (vitellòsa) e en vitaminas A e D.

ròsa n.f. 1. Flor dau rosier. ◆ *Aiga de ròsa*: Aiga perfumada preparada au cors de la destillacion de l'essença de ròsa. ◆ (fam.) *Mandar sus li ròsas*: Si desbarrassar vivament. Sin.: (pop.) **mandar cagar**. ◆ *Èstre fresc coma una ròsa*: Aver lu trachs repauats, lo vis resplendissent. ◆ (fam.) *Non sentir la ròsa*: Sentir mau. 2. *Ròsa de Calenas*: Nom comun de l'ellobòr negre. ◆ *Ròsa de Jerico*: Planta dei regions sequi d'Àfrica dau Nòrd e dau Pròche-Orient, que si contracta e bòcha per temps sec e s'estala à l'umiditat (Família dei crucifèrs). 3. *Boasc de ròsa*: Palissandre. 4. Granda dubertura circulara de glèia, sovent decorada de vitralhs. Sin.: **rosaça**. 5. *Diamant en ròsa* ò *ròsa*: Diamant talhat mé de facetas e que la sieu culassa es plata. 6. *Ròsa dei sablas*: Concrecion de gipse, jaune ò ròsa, que si forma per evaporacion dins li regions desertiqui. 7. *Ròsa dei vents*: Ròda dei vents.

ròsa adj. 1. Qu'a la color de la ròsa comuna. Var.: **ròse**. 2. (fig.) *Non es ròsa*: Non es agradiu, non va tant ben qu'aquò. 3. Que pertòca lo sèxe, lo comèrci carnal (eventualment à pagament): *Una messatjaria ròsa*.

ròsa n.m. Color ròsa. ◆ *Vèire tot en ròsa*: Vèiore lo boan costat dei cauas, èstre optimista.

rosaça n.f. (arquít.) 1. Ornament circulari, fach d'elements florals dispauats à l'entorn d'un centre. 2. Ròsa (dins una glèia).

rosaceu, ea adj. De color ròsa.

rosacea n.f. *Rosaceas*: Família de plantas dialipetali mé totplen d'estaminas, sovent provedidi d'un calici doble, que lu sieus tipés son lo rosier e la màger part dei aubres fruchiers d'Euròpa (cerier, perier, prunier, etc.. 2. (med.) Acne embé coparòsa.

ròsa crotz n.m. inv. 1. Membre de la Ròsa Crotz. 2. Grade de la francmaçonaria.

rosada n.f. Aigalh. Sin.: **rosatge**.

rosalbin n.m. Pichin cacatoès d'Austràlia gris e ròsa, granivòre.

rosànacula n.f. Èrba dei flors jauni ò blanqui, abondoa dins lu prats au printemps (Família di renonculaceas).

rosanilina n.f. Basa azotada que lu sieus derivats son de colors per ténher directament la fibra animala.

rosar vt. (*ròsi*) Donar una tencha ròsa à.

rosari n.m. Objècte de pietat qu'a la forma d'una colana mé de gruns enfilats de talhas diferenti, que si fan

desfilhar entre lu dets en recitant de preguieras; li preguieras ensinda recitadi.

rosastre, a adj. D'una color que tende vèrs un ròsa brut.

rosat, ada adj. Ròsa, leugierament colorit de roge. ◇ *Vin rosat* ò *rosat*, n.m.: Vin de color rosada, obtnegut lo mai sovent mé de raïms roges ò, dins d'unu cas, mé de raïms roges e de raïms blans mesclats.

rosat adj. inv. Si di dei preparacions dins li quala ièntron de ròsas, e especialament de ròsas rogi.

rosat n.m. (lit.) Color ròsa, rosada. Var.: **rosor**.

rosatge n.m. Aigalh. Sin.: **rosada**.

rosbif n.m. 1. Pèça de bòu (ò de cavau) destinada à èstre rostida. 2. (pej.) Anglés.

rosalhar vi. Si lamentar, ronhar.

rosh ha-shana n.m. Fèsta de l'an nòu judieu, au començament de l'auton. Var.: **roch ha-shana**.

ròse, a adj. Ròsa.

rosegaire, airtz adj. e n. Que rosega. ◆ **rosegaire** n.m. *Rosegaires*: Òrdre de mamifèrs, vegetarians e omnivòres, sovent nocius per li culturas e li resèrvas, qu'an d'incivivas lòngui e trencanti, coma l'esquiròt e lo garri.

roseïna n.f. Fucsina.

rosèla n.f. Planta erbacea dei flors rogi, dei sepales caducs, comuna dins lu camps de cerealas (Família dei papaveraceas). Sin.: **bèrbia, paunàs, rosolèla**.

roselièra n.f. Caneliera, sanhier.

roselita n.f. Espècia minerala rara de la família dei arseniats, de formula $\text{Ca}_2(\text{Co}, \text{Mg})(\text{AsO}_4)_2 \cdot 2(\text{H}_2\text{O})$.

roseòla n.f. (med.) Erupcion de tacas rosadi caracteristica d'uni malautias infeccioïò que ma,ifèston una intolerança à divèrs medicaments.

roseta n.f. 1. Grop format d'una bocla ò de doi boclas, que si pòu destacar en tirant sus li doi extremitats. 2. Riban nosat en forma de ròsa. 3. Insigne de divèrs òrdres civils ò militaris, que si poarta à la botoniera. 4. (bot.) Lo tot dei fuèlhas plaçadi en cercle. 5. Disc (de vèire, de metal, etc.) adaptat à un candelier per arrestar li coladas de candela fonduda. 6. Saussisson crud de Lion.

rosier n.m. Aubrilhon espinós dau pen dreïçat ò non, cultivat per li sieu flors odoranti (Família dei rosaceas).

rosiera n.f. Filha vertuoà à la quala, dins d'uni localitats, s'autrejava solemnement una corona de ròsas acompanhada d'una recompensa.

rosierista n. Persona especialisada dins la cultura dei ròsas.

rosir vt. (*rossissi*) Donar una tencha ròsa à. ◆ vi. Devenir ròsa.

rosminian, a adj. (filos.) Relatiu à Antòni Rosmaini, à la sieu pensada.

rosmarin n.m. Romaniu.

rosolèla n.f. Rosèla.

rosor n.f. Rosat.

ròssa n.f. (fam.) 1. Marrit cavau, sensa vigor. 2. Persona marrida, dura.

rossalha n.f. Malautia infeccioia contagioa, deuguda à un virus que tòca essencialament lu enfants, e caracterisada per una erupcion de tacas rogi sus la pèu.

rossar vt. Batre, picar.

rossastre, a adj. Que tira sus lo ros. Var.: **rossenc**.

rossear vi. (*rosseï*) Rossir. Var.: **rossejar**.

rossejant, a adj. Rubescent.

rossejar vi. Rossrear.

rossenc, a adj. Rossastre.

rosset, a adj. e n. Que tira sus lo ros.

rosseta n.f.

rosseu n.m. Peis que viu en bancs sus li coastas atlantiqui, manjadís (Família dei esparides). Sin.: **daurada ròsa**.

rossiment n.m. Accion de rossir; estat de cen qu'es rossit.

rossin n.m. (ist.) Cavau de foarta talha, que s'emplegava sobretot à la guèrra.

rossinament n.m. 1. Crit dau cavau. 2. Crit que sembla aqueu dau cavau.

rossinhar vi. Mandar lou sieu crit, en parlant d'un cavau.

rossinholejar vi. Cantar coma un rossinhòu.

rossinhollet n.m. Pichin rossinhòu.

rossinhòu n.m. 1. Passeron brun clar, famós per lo sieu cant crepusculari (Família dei turdidats). ◇ *Rossinhòu dei muralhas*: Cuu roge. 2. (fam.) Cròc qu'emplègon lu serralhiers e lu raubaires per forçar durbir li serralhas. 3. Ravan.

rossir vt. (*rossissi*) Rendre ros: Lo solet a rossit aquesta estòfa. 2. Cremar superficialament: *Rossir un teissut*. ◆ vi. Devenir ros.

rossit n.m. Odor d'una caua que lo fuèc a degalhat superficialament. ◇ (fam.) *Sente lo rossit*: Pilhar un marrit biaï, en parlant d'una situacion, d'un affaire.

rossòli n.m. Planta de la família dei droseraceas caracterisada per de pichini flors blanqui en pendon terminal e per de fuèlhas radicali en roseta, redoni, provedidi de pels glandularis qu'empresónon lu insèctes.

rossòli n.m. Liqueur fabricada principalament en Itàlia e en Turquia, à basa de branda, de sucre, d'aromats e d'una maceracion de petales de ròsas, de flors de portegaliers (ò finda de suc de fruchs).

rossor n.f. 1. Color rossa. 2. *Taca de rossor*: Efelida.

rosta n.f. 1. Deria de còups. 2. (espòrts) Desfacha importanta, m'un gròs escart de ponchs. Sin.: **barcelada, barcelament, frusta**.

rostida n.f. 1. Tartina, lesca de pan rostida. 2. Castanhas rostidas.

rostidoira n.f. 1. Aisina de coïna per rostir la carn. 2. Aparelh electric m'una asta que vira e un element qu'escaufa.

rostidura n.f. Accion de rostir.

rostier n.m. Pan rostit mé de bros.

rostir vt. (*rostissi*) 1. Faire cuèire de carn à fuèc viu es sensa saussa, sus una asta ò au forn. 2. Dessecar, cremar: *Lo soleu d'aost foart rostisse li flors*. ◆ **si rostir** v.pr.

Èstre expauat à una calor foarta, à un soleu viu: *La torista si rostisse au soleu.*

rostissaire, airtz n. 1. Negociant que vende de carns rostidi. 2. Coïnier que tracta toi lu aliments rostits, dins una brigada de coïna.

rostissaria n.f. 1. Botiga dau rostissaire. 2. Restaurant dont si fan rostir li carns dins la sala dei pasts.

rostit n.m. Pèça de carn cuècha à l'asta ò au forn. ◇ *Rostit de bòu*: Rosbif.

rostral, a adj. (Antiqu. rom.) *Colonna rostrala*: Colonna ornada d'esperons de naus (ròstres), quilhada en sovenir d'una victòria navala. Var.: **rostrau**.

rostrat, ada adj. Qu'a un ròstre.

rostrau, ala adj. Rostral.

ròstre n.m. 1. (Antiqu. rom.) Esperon d'una nau. 2. (zool.) Lo tot dei pèças bucali salhenti e ponhenti d'unu insèctes; prolongament anterior de la gruèlha d'unu crustaceus. ◆ (Antiqu. rom.) Tribuna sus lo Fòrum roman, ornada de ròstres pilhats ai Vòlsques (338 av. J.-C.).

ròt n.m. Eructacion.

rot, a adj. 1. Qu'a subit una rompedura. 2. Nombre rot: Nombre fraccionari, fraccion. ◆ n.m. 1. Cen qu'es estat rot: *Pagar lo rot*. 2. (mat.) Fraccion. ◇ *Li decimalas*: *Laissar còrrer lo rot*.

rota n.f. 1. Via carroçabla, traçada en defoara d'una aglomeracion. 2. Mejan de comunicacion qu'emplega aqueu tipe de via: *Preferir lo ralh à la rota*. ◇ *Còdi de la rota*: Ensèm dei reglamentacions que pertòcon la circulacion sus li rotas. ◇ *Faire rota (vèrs)*: Si dirigir (vèrs). ◇ *Faire faussa rota*: S'enganr de rota; (fig.) s'engañar. ◇ *Metre en rota*: Aviar, faire foncionar. 3. Espaci que cau percòrrer, itinerari que cau seguir per anar d'un luèc à un autre: *Pilhar la rota de Tolon*. 3. *Rota maritima*: Itinerari que seguïsson regulierament li naus de transpoart sus de distanças llonguè. ◇ *Rota aerenca*: Itinerari reservat e qu'un plan de vòl predefinissi per anar d'un aeroport à un autre.

ròta n.f. (relig. cat.) Tribunal ordinari dau Sant Sèti, qu'instruisse principalament li causas matrimoniales.

rotacion n.f. 1. Movement d'un còrs à l'entorn d'un ponch, d'un axe fixe, material ò non: *La rotacion de la Tèrra*. 2. (geom.) *Rotacion plana (d'angle a à l'entorn d'un ponch O)*: Transformacion pontuala tala qu'un ponch e lo sieu imatge sígon li extremitats d'un arc de cercle centrat en O e qu'a per mesura aquela de l'angle *a*. ◇ *Rotacion dins l'espaci (d'angle a à l'entorn d'un axe D)*: transformacion que la sieu restriccion à tot plan perpendiculari à l'axe es una rotacion plana qu'a per angle *a* e per centre l'interseccion dau plan e de l'axe D. 2. Emplec metodic e successiu de material, de procediments, etc.; alternança periodica d'activitats, de foncions de servicis: *Rotacion dei equipas*. ◇ *Temps de rotacion dei resèrvas*: Temps necessari per qu'una resèrva si transforme en chifra d'affaires. ◇ *Rotacion dau personal*: Percentatge dau personal remplaçat, pendent un an, dins una entrepresa, per rapoart à l'efectiu mejan. ◇ *Rotacion de l'efectiu*: Dins una equipa esportiva, fach

de laisser au repaus d'unu jugaires en donant de temps de juèc à d'autres.

rotacisme n.m. 1. (ling.) Substitucion de la consonanta [r] à una altra consonanta (generalament [z], [d] e [l]), que si pòu observar particulierament en latin ancian e dins de dialèctes italians. 2. Dificultat ò impossibilitat à prononciar lu [r].

rotàia n.f. Traça que li ròdas dei veïcules càvon dins lo soal dei camins.

rotar vi. (*ròti*) Faire un ròt, de ròts. Sin.: **eructar**.

rotatiu, iva adj. Qu'agisse en virant; qu'es animat d'un movement de rotacion. ◇ *Crèdit rotatiu*: Sensa data d'escadença, que la banca pòu transformar quora vòu en crèdit à tèrme.

rotativa n.f. Premsa que la sieu forma es cilindrica e que lo sieu movement rotatiu continú permete d'estampar m'una granda velocitat.

rotativista n. Persona que mena una rotativa.

rotator, tritz adj. (didact.) Que fa virar. ◇ (anat.) *Muscle rotator* ò *rotator*, n.m.: Que permete la rotacion dei partidas ai quali es estacat.

rotatòri, òria adj. 1. Relatiu à una rotacion, caracterisat per la rotacion: *Movement rotatòri*. 2. (fis., quim.) *Poder rotatòri*: Proprietat qu'an diversis substanças de faire virar lo plan de polarisacion de la luz.

rotenòna n.f. Substança insecticida extracha de la rauc de leguminoas d'Àsia tropicala.

rotier, a adj. Relatiu ai rotas: *Ret rotiera*. ◇ *Carta rotiera*: Qu'indica li rotas.

rotier, a n. 1. Persona especializada per menar lu camions à llonga distança. 2. Ciclista especialisat dins li corsas sus rota. ◆ n.m. (fam.) Restaurant simple situat au llong d'una rota de granda circulacion.

rotier n.m. 1. (ist.) Sordat qu'appartenia à una dei clicas d'irreguliers e de raubaires dau s. XIIIn fins au s. XVn. 2. (fam.) *Un vièlh rotier*: Òme que l'experiença a rendut gaubiós.

rotiera n.f. Automobila que permete de realisar de viatges llongs dins de boani condicions.

rotifèr n.m. *Rotifèrs*: Crustaceus aquatics minuscules de la classa dei invertebrats microscopics.

rotina n.f. Abitudina pilhada de faire quauqua ren totjorn dau meme biais, que devèn monotòne.

rotinaire, airtz adj. e n. Rotinier.

rotinier, a adj. e n. Que si conforma à una rutina; qu'agisse per rutina. Var.: **rotinaire**.

rotlada n.f. 1. Accion de si rotlar en bòcha au cors d'una tombada per si protegir. 2. Efecte donat per la votz, lo cant qu'altèrna doi nòtas ò demai sus una mema sillaba, un meme son: *Li rotladas d'un passeron*. 3. Dessenh melodic, ornamental, de ritme variable, que precedisse una nòta tenguda ò que restaca doi nòtas disjonchi d'un interval. 4. Lesca de carn ò tròç de pasta rotlada à l'entorn d'una farça. 5. Preparacion de carnsalada cuècha qu'a una forma cilindrica d'au manco 9 à 10 cm de diamètre.

rotlador n.m. Rotleu que sièrve à estendre una pasta.

rotlaire n.m. 1. Persona que buta de carriòlas, etc. 2. Ciclista dotat d'endurança sus lo plat e sus li corsas còtra la moastra.

rotlament n.m. 1. Accion de rotlar; movement de cen que rotla. 2. (mecan.) Organe destinat, dins un sistema en rotacion, à substituir un fretament de rotlament à un fretament de desplaçament: *Rotlament à bilhas*. 3. Bosin, son sord e continú qu'evòca un veïcule, un objècte que rotla: *Rotlament de tamborn*. ◇ (me.) *Rotlament diastolic*: Bosin de la tonalitat grèva audit à l'auscultacion quora li a un estrechiment mitral. 4. Circulacion e utilizacion dei sòus per lu pagaments, li transaccions. 5. Succession de personas, d'equipas, dins un travalh.

rotlar vt. 1. Desplaçar quauqua ren en lo faguent virar sus eu-meme: *Rotlar una bota*. 2. Faire avançar quauqua ren provedit de ròdas. 3. Metre en rotleu: *Rotlar una cigarreta*. 4. *Enrotlar, envolopar*: *Rotlar quauqu'un dins una cubèrta*. 5. Provocar un balançament à: *Rotlar li espatlas*. ◇ *Rotlar li mecanicas*: Fanfaronar, faire lo bulo. 6. Aplanir una susfàcia au mejan d'un rotleu: *Rotlar un pelenc*. 7. *Rotlar lu «r»*: Li faire vibrar. 8. Enganar: *Rotlar un client*. ◆ vi. 1. Avançar, tombar en virant: *Una bilha que rotla*. Sin.: **regolar** (sus una penda). 2. Si desplaçar, en parlant d'un veïcule, dei sieus passatgiers. 3. (mar.) En parlant d'una nau, èstre afectat per lo rotlum. 4. Faire audir de rotlaments: *Lo tròn rotla dins la montanha*. 5. Rotlar sobre: Aver per objècte principal: *Una conversacion que rotla sobre lu sòus*. ◆ **si rotlar** v.pr. 1. Si virar, s'enrotlar: *Si rotlar dins l'èrba*. 2. *Si rotlar en bola*: S'agromicelar.

rotlat, ada adj. 1. Enrotlat, mes en rond. 2. *Còdol rotlat*: Que l'accion de l'aiga a arredonit. 3. *Espatla rotlada*: Espatla desossada e parada sota forma de rotleu. 4. (fam.) *Ben proporcionat, sobretot en parlant d'una frema*. 5. «R» *rotlat*: Realisat per de batements de la poncha de la lenga còtra lu alveòles.

rotlat n.m. Pastissaria que la sieu pasta, cubèrta de marmelada ò de crema, es enrotlada.

rotlatge n.m. 1. Accion de rotlar quauqua ren. 2. Transport de mèrc per veitura. 3. (mar.) Transport de mèrc entre la tèrra e lo bòrd au mejan de veïcules que ròtton.

ròtle n.m. 1. Cen que deu dire ò faire un actor, una acritz, dins un film, una pèça de teatre, un dançaire dins un balet, un cantaire dins una òbra musicala; lo personatge ensinda representat. ◇ *Aver lo beu ròtle*: Agir, èstre dins una posicion que sembla privilegiada. ◇ *Juèc de ròtle*: Juèc d'estrategia dont cada jugaire incarna un personatge que deurà reagir ai eveniments dau juèc. ◇ *À torn de ròtle*: Un après l'autre, alternativament. 2. Emplec, foncion, influença qu'una persona exercisse. ◇ *Jugar un ròtle dins quauqua ren*: Li participar. 3. Foncion d'un element (dins un tot): *Lo ròtle dau vèrbo dins la frasa*. 4. (sociol.) Ensèm de nòrmas que regisson lo comportament d'un individú en rason dau sieu estatut social ò de la sieu foncion dins un grope. 5. Lista, catalògue. ◇ (mar.) *Ròtle d'equipatge*: Lista de toti li personas emplegadi à bòrd d'una nau e dei passatgiers. 6.

(dr.) Registre sus lo quau son inscrichi dins l'òrdre cronologic lu afaires sotamés à un tribunal. ◇ (dr.) Fulhet sus lo quau es transcrich un acte juridic (acte notariat, etc.). 7. (dr. fisc.) *Ròtle nominatiu*: Acte administratiu que poarta lo nom dei contribuables e lo montant de la sieu imposicion. 8. (tecn.) Coarda de tabat à mastegar obtenguda per torcion de fuèlhas fermentadi.

rotleta n.f. 1. Pichina ròda que vira, fixada sus un objècte, sota lo pen d'un mòble, etc. 2. Aisina dau dentista per lo tractament dei lesions de la dent e li intervencion sus lo teissut dur de la dent. 3. Aisina facha d'una pichina ròda dentada m'un mànegue, que sièrve à faire de marcas sus una susfàcia, en particulier en coïna. 4. Juèc dins lo quau lo jugaire escomete sus una grasilha mé de nombres de 0 à 30 e ganha quora una bilha sus un plateau que vira s'arrèsta sus un numèro qu'a jugat.

ròtle-títol n.m. Dins lu arts de l'espectacle, ròtle omonime dau títol de l'òbra interpretada.

rotleu n.m. 1. Objècte de forma cilindrica: *Rotleu de pergamin*. ◇ *Rotleu per la pastissaria*: Rotlador. 2. (agric.) Instrument compauat de cilindres que si passa sus lo soal per rompre li mòtas, tassar lo semenat. 3. (pint.) Manchon que pòu èstre de divers matèrias (generalament sintetiqui), per estendre la pintura. 4. Bigodí (fr.). 5. (trav. pub.) *Rotleu esquiquaire*: Engenh automotor que si desplaça lentament per compactar lo soal, compauat de cilindres metallics d'un grand diamètre e d'un grand pes que li sièrvon de ròdas. 6. Franhent, èrsa que la sieu cresta es enrotlada. 7. (arquít.) Reng de claveus d'un arc. 8. (espòrts) Saut en autessa fach en passant la barra sus lo ventre.

rotlier n.m. 1. (ist.) Veiturier que transportava de mèrc, au s. XIX^a. 2. (mar.) Nau de carga sus la quala li operacions de cargament e de descargament si fan per rotatge.

rotlís n.m. Rotlum.

rotlòta n.f. Granda veitura dont vivíon lu caracos, etc.

rotlum n.m. Movement de la nau sus li bandas, de poja a òrsa (ò lo contrari). Var.: **rotlís**.

rotoliera n.f. Capeu de feutre.

rotonda n.f. 1. Bastiment de plan pauc ò pron circulari, sovent m'una copòla en dessobre. 2. (anc.) Banqueta en mièg cercle à l'arrier d'un autobús. 3. Giratòri.

rotonditat n.f. Estat de cen qu'es redond: *La rotonditat de la Tèrra*.

rotor n.m. 1. Ensèm constituit dau boton e dei susfàcias qu'assegúron la sustentacion dei giravions. 2. (electr.) Partida d'una màquina que vira (per op. à estator).

rotula n.f. 1. Pichin oàs circulari e plat situat à la partida anteriora dau genolh. ◇ (fam.) *Èstre sus li rotulas*: Èstre foarça las. 2. (mecan.) Pèça de forma esferica, emplegada coma articulacion dins d'organes que si dévon orientar dins toi lu sens.

rotulian, a adj. Que pertòca la rotula.

rotura n.f. 1. Condiçion de quauqu'un ò d'un eritatge que non es nòble. 2. Ensèm dei roturiers.

roturier, a adj. e n. Que non es nòble: *Lo rèi a esposat una roturiera.*

rovèsta n.f. Revèrs, gròssa desfacha. Sin.: **frusta**, **rosta**.

Ru Simbòle dau ruteni.

rua n.f. 1. Plec de la pèu, deuguda à l'atge, à l'amaigriment, etc. 2. Leugiera ondulacion à la susfàcia de l'aiga. 3. Selhon leugier sus una susfàcia: *Un pom cubèrt de ruas*. 4. (geol.) *Rua oceanica*: Dorsala. 5. (mar.) Cordatge que sièrve à tendre li sàrtias au mejan d'un palan. Var.: **rua**.

ruar vt. 1. Marcar de ruas. 2. Atesar au mejan de tibadors. Var.: **ruar**. ♦ **si ruar** v.pr. Si curbir de ruas.

ruat, ada adj. Cubèrt de ruas. Var.: **ruat**.

ruban n.m. Riban.

rubarba n.f. Planta vivaça dei fuèlhas largui, que lu sieus pecols si mànjon cuèchs (Família dei poligonaceas).

rubatar vt. Ribatar.

rubatera n.f. Descarga publica (Saorj).

rubato adv. (mús., mòt it.) M'una granda libertat ritmica: *Movement executat rubato*.

rubefaccion n.f. 1. (med.) Rojor de la pèu deuguda à de substànças irritanti. 2. Dins li regions tropicali, coloracion en roge d'un soal, deuguda ai oxides ferrics que l'ateracion dei ròcas libèra.

rubeficant, a adj. Si di d'un medicament que provòca una rubefaccion.

rubeficar vt. (*rubefiqui*) Produire la rubefaccion de.

rubellita n.f. Tormalina roja.

rubenian, a adj. Que fa pensar au biais de Rubens.

rubèola n.f. Malautia virala eruptiva, contagiosa e epidemica, que sembla la rossaia.

rubeolós, oa adj. e n. Que pertòca la rubeòla; que n'en sofrisse.

rubescent, a adj. (lit.) Que devèn roge.

rubi n.m. Marna roja. Var.: **rubina**.

rubicea n.f. *Rubiaceas*: Família de plantas gamocefali coma lo cafeier, la garança, lo gardénia.

rubican adj. m. *Cavau rubican*: Cavau negre, bai ò robin, de la rauba semenada de pels blancs.

rubicela n.f. (miner.) Espinèla d'una varietat jaune d'aur.

rubicond, a adj. Roge, en parlant dau vis.

rubidi n.m. Metal alcalin de densitat 1,52, que fonde à 39°C, analògue au potassi ma totplen mai rare; element (Rb) de n° atomic 37 e de massa atomica 85,46.

rubiginós, oa adj. 1. Cubèrt de rolh. 2. Qu'a la color dau rolh.

rubin n.m. 1. Pèira preciosa, varietat dau corindon, transparenta e d'un roge viu mesclat de ròsa ò de porpre. 2. Pèira dura que sièrve de supoart à un pèrno d'engranatge de relotjaria. Var.: **rubis** (fr.).

rubina n.f. Rubi.

rubís n.m. Rubin.

rubrica n.f. 1. Indicacion de la matèria d'un article, d'un desenvolopament, dins un obratge: *Li rubricas d'una enciclopedia*. 2. Categoria d'articles sus un subjècte determinat que pareisse cada setmana, dins un jornal: *Tenir la rubrica dei mòts mesclats*. 4. (relig. cat.) Dins lu libres liturgics, indicacion en letras rogi à prepaus dei rites que cau observar dins la celebracion dei actes. Var.: **rúbrica**.

rúbrica n.f. Rubrica.

rubricar vt. (*rubriqui*) Metre en rubrica, donar una rubrica à (un article).

rubricista n. Persona encargada de tenir una rubrica dins un jornal, una revista.

rudament adv. D'un biais rude, brutal; crudelament.

rude, a adj. 1. Dur, aspre au tocar: *Aver la pèu ruda*. 2. Rauc, desagradu, en parlant d'un son: *Una votz ruda*. 3. Sevèr e brutal: *Èstre rude m'ai sieus emplegats*. 4. Qu'a un caractèr, de biais grossiers. 5. Dificilament suportable; que demanda de resisença, d'esfoarç: *L'ivèrn serà rude*. 6. Remirable dins lo sieu genre: *Un appetit rude*.

rudejament n.m. (lit.) Accion de rudejar.

rudejar vt. Tractar durament; brutalisar, mauctractar.

rudentar vt. Provedir de rudenturas.

rudentat, ada adj. Que presenta de rudenturas.

rudentura n.m. (arquít.) Ornament en forma de bleta, sigue unida, sigue decorada, que pòu emplir fins au tèrç de l'autessa dei caneladuras d'una colomna ò d'un pilastre.

ruderacion n.f. Empeiratge, caladatge.

ruderal, a adj. (bot.) Que creisse dins lu vièlhs barris: *La cambarosseta es una planta ruderala*. Var.: **ruderau**.

ruderau, ala adj. Ruderal.

rudes(s)a n.f. 1. Caractèr de cen que si supoarta dificilament. 2. Caractèr de cen qu'es gaire delicat: *La rudessa d'un lengatge*. 3. Caractèr de quauqu'un, dau sieu comportament qu'es dur, insensible: *Tractar quauqu'un mé rudessa*.

rudiment n.f. 1. (lit.) Element encara grossier de quauqua ren: *Un rudiment de tecnica*. 2. Organe animal ò vegetal inacabat, non foncional. ♦ pl. Nocions elementari d'una sciènça, d'un art.

rudimentari, ària adj. Elementari, gaire desvolopat: *De conoissenças elementari*.

ruèisser vi. Reüssir.

ruelha n.f. (anc.) Veicule ipomobile que si menava dau dedintre.

rufian n.m. 1. Proxenèta. Sin.: **macareu**. 2. Òme sensa escrupules.

rufiana n.f. Papier estraçat per acendre lo fuèc (Esa).

rufianàs, assa n. Aumentatiu de *rufian*.

ruga n.f. Ruga.

ruar vt. (*rugui*) Ruar.

rugat, ada adj. Ruat.

rugbi n.m. Espòrt que si juèga à la man e au pen m'un balon ovale e qu'opaua d'equipas de 13 ò 15 jugaires,

dins lo quau si tracta de depaular lo balon darrièr la linha de marca ò de lo faire passar en dessobre de la barra transversala entre lu pals. Var.: **rugby**.

rugbyman n.m. (angl.) Juguair de rugbi.

rugiment n.m. 1. Crit dau lion e d'autres felins. 2. Crit, vociferacion, bosin violent: *Lu rugiments de la tempèsta*. Sin.: **rugit**.

rugir vi. (*rugissi*) 1. Mandar de rugiments: *Lo lion rugisse*. 2. Mandar de crits de furor, de menaça: *Rugir de ràbia*.

rugissent, a adj. Que rugisse.

rugit n.m. Rugiment.

rugós, oa adj. Que la susfàcia presenta d'asperitats; rude au tocar: *Una pèu rugoa*.

rugós n.m. Pichina pèça rugoa sobre la quala pòu venir frotar un element sensible à la fricción, dins un artifici pirotecnic.

rugositat n.f. 1. Estat d'una susfàcia rugoa. 2. Asperitat, ponch dur e aspre au tocar, sus una susfàcia, sus la pèu.

ruia n.f. [*'ryja*] Planta vivaça que sente mau, dei flors jauni, que viu dins lu luècs secs (Família dei rutaceas).

rum n.m. Rem.

rumb n.m. Rhumb.

rumen n.m. Pança.

ruminacion n.f. Romiada.

ruminant, a n. Romiaire.

ruminar vt. Romiar.

runa n.f. Caractèr de l'alfabet ancian emplegat per li pòbles germanics e escandinaus.

runic, a adj. Relatiu ai runas; format de runas: Una inscripcion runica.

rup n.m. 1. Anciana mesura de pes niçarda valent 25 liuras (7,790 kg). 2. (fig.) Granda quantitat: *Ai un rup de caua de faire, ai un rup d'amics*. Sin.: **molon**.

rupèstre, a adj. 1. Que creisse dins li ròcas: *Una planta rupèstra*. 2. Realizat sus de ròcas, talhat dins la ròca: *Una pintura rupèstra*.

raptor n.m. Dispositiu que sièrve à interrompre

rural, a adj. De la campanha, dei paisans. Var.:

rurau. ♦ n. Que viu en campanha.

ruralament adv. D'un biais rural: *Èra vestida ruralament*.

ruralisme n.m. Tendença à idealisar la vida en campanha.

ruralitat n.f. Condicion dei gents e dei cauas de la campanha; estat de cen qu'es rural.

rurau, ala adj. Rural.

rurban n.m. Relatiu à la rurbanisacion.

rurbanisacion (-izacion) n.f. (geogr.) Desvolopament dei vilatges pròches dei grand vilas, dei quali constituïsson li banlegas.

rus, russa adj. e n. De Rússia. ♦ n.m. Lengua eslava parlada en Rússia e dins li anciani repúblicas d'URSS.

rusa n.f. 1. Procediment furbo qu'una persona emplega per obtenir cen que vòu. ◇ *Rusa de guèrra*: Procediment emplegat per véncer un adversari. 2. Gaubi

de quauqu'un per enganar. 3. Cercar rusa: *Cercar garrolha*.

rusar vi. 1. Agir embé rusa. 2. Cercar garrolha.

rusat, ada adj. Que manifèsta de rusa.

rusca n.f. Envelopa mai ò mens espessa dei vegetaus e d'uni menas de frucha. Sin.: **escòrça**. ◇ (espec.) Escòrça dau suve. ◇ Abitacion d'una colonia d'abelhas; abitacion especialament preparada per li abelhas, à l'origina mé d'escòrça de suve, constituïda, lo mai sovent, de compartiments verticals plaçats dins una caissa; la colonia d'abelha que li viu.

ruscar vt. (*rusqui*) 1. Levat la rusca de (un aubre). 2. Travalhar e preparar lo cuer.

ruscat, ada adj. Cubèrt de rusca.

ruson n.m. 1. Garrolhaire. 2. Furbo.

russificacion n.f. Accion de russificar; fach de si russificar.

russificar vt. (*russifiqui*) Faire adoptar li institucions, la lenga, lu biais rus à.

russofil(e), a adj. Favorable ai Rus, à la Rússia.

russofòbe, a adj. Ostile ai Rus, à la Rússia.

russofòne, a adj. e n. Que parla rus.

ruscula n.f. Fonge à lamas, dau capeu jaune, vèrd, roge, ò brun violaceu, que d'uni varietats son manjadissi e d'autri son toxiqui.

russulacea n.f. *Russulaceas*: Família de fonges, coma lo sanguin.

rústegue, a adj. e n. Grossier, que manca d'educacion.

rustegues(s)a n.f. Mancança d'educacion.

rusteguet n.m. Rustuguet.

rustic, a adj. 1. Qu'a lo caractèr, la simplicitat de la campanha. 2. Fach embé simplicitat: *Una aisina rustica*. ◇ (arquit.) *Òrdre rustic*: Que presenta un aspècte brut, grossier 3. (agric.) Que pòu suportar de condicions de vida dificili, en parlant d'una planta, d'una bèstia.

rustigatge n.m. Tractament rustic d'un obratge de maçonaria.

rusticitat n.f. Caractèr de cen qu'es rustic.

rustigar vt. (*rústigui*) Talhar (una pèira) au mejan d'un rústigue.

rustigatge n.m. Accion de rustigar.

rústigue n.m. Destrau de talhaire de pèira, dau trencant dentelat.

rustina n.f. Pichina rodèla de cauchó, que sièrve à reparar una cambra d'ària de bicicleta.

rustuguet n.m. Anemòna de mar, actinia.

rutabaga n.m. Planta de clima frèi e umide, cultivada per la partida dau sieu pen renflada en dessobre dau soal, qu'es manjadissa (Família dei crucifèrs).

rutacea n.f. *Rutaceas*: Família de plantas dicotiledoneï dialipetali, coma lo portegalier, la ruia. Sin.: **auranciaceas**.

rutala n.f. *Rutalas*: Família de plantas coma lo gaiac.

rutar vt. Urtar. ♦ **si rutar** v.pr. S'entrebatre.

rutène, a adj. e n. De Rutènia. ◇ *Glèia catolica rutèna*: Glèia uniata creada en lo 1596 e que depende de l'anciana metropòli de Kiev. Var.: **rutenian**.

rutèni n.m. Metal dau grope de la platina, de densitat 12,3, que fonde vèrs 2500°C; element (Ru) de n° atomic 44 e de massa atomica 101,07.

rutenian, a adj. e n. Rutène.

rutherfordi n.m. Element quimic (Rf) de n° atomic 104 e de massa atomica 261.

rutil(e) n.m. Oxide natural de titani TiO₂.

rutilament n.m. (lit.) Caractèr de cen qu'es rutilant. Var.: **rutilança**.

rutilança (-ància) n.f. (lit.) Caractèr de cen qu'es rutilant. Var.: **rutilament**.

rutilant, a adj. 1. (lit.) D'un roge viu. 2. Que lue d'un esclat viu.

rutina n.f. Glucoside extrach de divèrs vegetaus (ruia, tomati), e dotat d'una activitat vitaminica P.Sin.: **rutósida**.

rutósida n.m. Rutina.

rwandés, esa adj. e n. Dau Rwanda.